

p r o j e k t

Restart

RAPORT KOŃCOWY

autorzy:

ANDREAS BIILERT, ŁUKASZ DOMINIAK, WOJCIECH KŁOSOWSKI, PAWEŁ KOŁACZ, KATARZYNA ŁUCZAK,
IGOR MAKACEWICZ, JOANNA SUCHOMSKA, PIOTR WIELGUS

Toruń, lipiec 2012

Projekt został realizowany przez **Toruńską Fundację STARE MIASTO** we współpracy z **Pracownią Zrównoważonego Rozwoju**. Toruńska Fundacja STARE MIASTO – inicjator projektu – powierzyła Pracowni Zrównoważonego Rozwoju opracowanie metodologii projektu i przeprowadzenie badań. Obie organizacje współpracowały ściśle na wszystkich etapach realizacji projektu.

Partnerem projektu z ramienia administracji samorządowej było TCM Biuro Toruńskiego Centrum Miasta – jednostka organizacyjna Urzędu Miasta Torunia.

Zespół projektu:

- Paweł Kołacz – koordynator projektu
- Piotr Wielgus – koordynator merytoryczny
- Katarzyna Łuczak – PR manager
- Paulina Brokos
- Joanna Suchomska
- Krzysztof Ślebioda

Eksperti projektu:

- Wojciech Kłosowski
- Andreas Billert

W programach badawczych pracowali:

- **Badania przestrzeni** prowadził zespół w składzie: Piotr Wielgus (koordynator) Paulina Brokos, Katarzyna Budzioska, Marta Cieccko, Iza Ciesielska, Joanna Gus, Anna Kamiosa Paweł Kołacz, Joanna Markowska, Barbara Marszałek, Aleksandra Mysiorska, Barbara Witek, Krzysztof Ślebioda.
- **Wywiady pogłębione** prowadził kierowany przez Łukasza Dominiaka zespół studentów Instytutu Socjologii UMK w składzie: Joanna Górńska, Joanna Jankowska, Aneta Kamińska, Monika Kicińska, Andrzej Klonowski, Rafał Korasiewicz, Anna Organiściak, Monika Pełowska, Katarzyna Pstrąg, Joanna Suchomska (koordynator ze strony Zespołu PRYZMAT).
- **Badania planistyczno-przestrzenne** pod kierunkiem Andreea Billerta prowadzili: Waldemar Furmanek, Sylwia Kowalska i Katarzyna Łuczak.

W grupach tematycznych pracowali:

- **Grupa: Jakość życia**, Dorota Bartnicka, Dominika Majewska, Joanna Gus, Marek Smolioski, Waldemar Furmanek, Jakub Zaleski, Robert Małecki, Katarzyna Kierys, Beata Bielska, Grzegorz Chudzik, Dorota Cuper, Jarosław Zyska, Arkadiusz Myrcha, Joanna Suchomska, Maria Madyda, Karczewski Maciej (coach), Kłosowski Wojciech (moderator);
- **Grupa: Dostępność i Komunikacja**, Bartosz Dawidowicz, Jarosław Wojtas, Jarosław Sentowski, Agnieszka Jurkowska, Jacek Kowalski, Sławomir Wojdyło, Maria Madyda, Jarosław Najberg, Michał Lenkiewicz, Paweł Pietrzak, Larysa Klejnowska (coach), Piotr Wielgus (moderator);
- **Grupa: Klimat dla biznesu**, Kamil Sakalus, Małgorzata Muszytowska, Marek Rozwadowski, Anna Bobowska, Anna Wietrzycka, Jędrzej Binkowski, Agnieszka Wiśniewska, Maciej Pomolewski, Przemysław Lach, Małgorzata Kuszytowska, Gaca Marian, Paulina Bolińska, Krzysztof Fidler, Mikołaj Augustynek, Patrick Young, Joanna Suchomska (coach), Waldemar Furmanek (moderator);
- **Grupa: Przyjazne Miejsca**, Paweł Balinowski, Mirek Basiewicz, Marcin Belczyński, Małgorzata Gerne - Rudnicka, Paweł Gryko, Paweł Gulewski, Aleksandra Kułaczowska, Filip Kujawski, Martyna Kunkel, Krystyna Krystek, Igor Makacewicz, Zuzanna Osmólska, Katarzyna Pachucy, Zbigniew Pabiś, Dominka Urzędowska, Agnieszka Wiśniewska, Sylwia Kowalska (coach), Paweł Kołacz (moderator);
- **Grupa: Turystyka**, Maja Nakonowska, Szymon Wiśniewski, Arkadiusz Skonieczny, Krzysztof Lewandowski, Dorota Schreiber, Dariusz Nowak, Dorota Swobodzioska, Zuzanna Osmólska, Michał Połomski, Izabela Hubala, Paweł Bukowski, Matylda Hinc, Emilia Depczyńska, Marcin Orłowski, Maciej Lenkiewicz (coach), Ryszard Kruk (moderator);
- **Grupa: Kultura**, Agnieszka Brzęcka, Katarzyna Budzioska, Regina Fydrich – Porębska, Piotr Giza, Izabela Hubala, Katarzyna Jankowska, Piotr Jarczyk, Ryszard Kruk, Agnieszka Marecka, Kamila Nowak, Marta Pisarska, Beata Romaoska, Edyta Sulioska, Łukasz Dominiak (coach), Marta Kołacz (moderator);
- **Grupa: Ład przestrzenny**, Katarzyna Rożek, Marcin Zalewski, Katarzyna Wojnowska, Paweł Kocioski, Tomasz Kalinowski, Monika Chmarzyoska, Magdalena Osza-Bloch, Sylwia Kowalska, Dawid Kwiatkowski, Marcin Orłowski, Hubert Stys, Piotr Jarczyk, Paweł Dowbor, Piotr Koziej, Krzysztof Ślebioda (coach), Paweł Rzoska (moderator);
- **Grupa: Wizerunek i wizja**, Adam Jarosz, Anna Bobowska, Barbara Reda, Daria Troczyńska, Filip Dulka, Jarosław Aniśko, Joanna Markowska, Katarzyna Pachucy, Katarzyna Wojnowska, Krzysztof Rogatka, Larysa Klejnowska, Marcin Łowicki, Marcin Orłowski, Marta Cieccko, Natalia Osiecka, Tomasz Herdzin, Paulina Brokos (coach), Jarosław Jaworski (moderator).

W grupie rekomendacyjnej pracowali:

Marcin Belczyński (grupa *Przyjazne Miejsca*), Krzysztof Filder (grupa *Klimat dla Biznesu*), Katarzyna Jankowska (grupa *Kultura*), Adam Jarosz (grupa *Wizerunek i Wizja*), Krzysztof Lewandowski (grupa *Turystyka*), Dawid Kwiatkowski (grupa *Ład Przestrzenny*), Jarosław Wojtas (grupa *Dostępność i Komunikacja*), Jarosław Zyska (grupa *Jakość Życia*), Andrzej Szmak (BTCM), Maciej Karczewski (TFSM), Piotr Wielgus (PZR), Andreas Billert (ekspert), Waldemar Furmanek (TFSM), Wojciech Kłosowski (ekspert/moderator), Monika Mikulska (Biuro Mieszkalnictwa UM), Mirosława Romaniszyn (BMKZ), Krzysztof Rogatka (MPU), Olga Okrućńska (MOPR), Agnieszka Lisek (WRiPE), Robert Małecki (WKSil). Gościnnie uczestniczyli zastępcy prezydenta miasta Torunia: Ludwik Szuba i Zbigniew Rasielowski.

Wszystkim tym osobom serdecznie dziękujemy!

**FUNDACJA
BATOREGO**

Projekt został dofinansowany przez **Fundację im. Stefana Batorego** w ramach programu „Demokracja w Działaniu”. Celem programu jest zwiększenie udziału obywateli i organizacji pozarządowych w życiu publicznym oraz upowszechnianie postaw obywatelskiej odpowiedzialności za jakość polskiej demokracji.

SPIS TREŚCI

1.	Wprowadzenie.....	5
1.1	Okiem organizatora: geneza i założenia projektu	5
1.2	Okiem koordynatora: cele projektu a jego rezultaty	6
1.3	Kalendarium projektu.....	7
2.	Część diagnostyczna	8
2.1	Program badawczy – wprowadzenie.....	8
2.2	Badania przestrzeni	9
2.3	Badania społeczne	14
2.4	Badania desk research.....	37
2.5	Analiza z punktu widzenia planowania i gospodarki przestrzennej	42
2.6	Podsumowanie całego programu badawczego: kluczowe wnioski.....	63
3.	Debata publiczna nad diagnozą	64
4.	Grupy tematyczne	67
4.1	Sposób powołania grup i przebieg ich prac.....	67
4.2	Przykładowy raport z pracy grupy tematycznej: grupa Jakość Życia.....	71
4.3	ZBIORCZY RAPORT z I etapu prac grup tematycznych: analiza interesariuszy, diagnoza potrzeb i ocena ich zaspokojenia	80
4.4	ZBIORCZY RAPORT z II etapu prac grup tematycznych: propozycje kierunków rozwiązań, wnioski, wstępne rekomendacje	93
5.	Grupa rekomendacyjna	122
5.1	Sposób powołania grupy i przebieg jej prac.....	122
5.2	Etap pierwszy: podsumowanie wniosków z diagnozy: analiza SWOT.....	124
5.3	Etap drugi: formułowanie rekomendacji projektu Restart	131
6.	Rekomendacje końcowe projektu RESTART	132
	Rekomendacja 1. ROWIĄZANIA GENERALNE dla Starego Miasta.....	132
	Rekomendacja 2. WYZWANIA SPOŁECZNE na Starym Mieście.....	132
	Rekomendacja 3. BIZNES na Starym Mieście	133
	Rekomendacja 4. PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Starego Miasta	134
	Rekomendacja 5. Stare Miasto a TURYSTYKA	135
	Rekomendacja 6. STRAŻ MIEJSKA na Starym Mieście.....	136

7.	Upublicznienie rezultatów projektu.....	137
7.1	Konferencja podsumowująca projekt Restart.....	137
7.2	„Stare Miasto jakiego pragniemy?” Debata publiczna nad wynikami projektu Restart	140
7.3	MIESZKAŃCY – MIESZKAŃCOM Drzewo jako symboliczne zwieńczenie projektu Restart....	142
7.4	Echa medialne projektu Restart	144
8.	Opis metodyki projektu: rekomendacje dla innych miast.....	146
8.1	Otwarta licencja metodyki	146
8.2	Rekomendowany model współpracy w trójkącie: <i>mieszkańcy – władze – eksperci</i>	146
8.3	Zalecana metodyka etapu diagnostycznego (badawczego)	149
8.4	Zalecana metodyka podsumowania diagnozy – debata obywatelska	154
8.5	Zalecenia metodyczne dla grup tematycznych	155
8.6	Zalecenia metodyczne dla grupy rekomendacyjnej	155
8.7	Zalecenia metodyczne dla podsumowującej debaty obywatelskiej	156
8.8	Zakończenie	156

1. Wprowadzenie

1.1 Okiem organizatora: geneza i założenia projektu

Założeniem Toruńskiej Fundacji Stare Miasto jest reprezentowanie interesów mieszkańców oraz przedsiębiorców skupionych na toruńskiej Starówce. Zależy nam, aby przestrzeń, w której żyjemy i pracujemy, stawała się coraz bardziej przyjazna wszystkim jej użytkownikom. Dzięki naszym działaniom udało się nawiązać dialog między różnymi środowiskami, także między mieszkańcami, a urzędnikami. Na bazie tego dialogu proponowaliśmy różne rozwiązania mające na celu ożywienie tej części miasta. Wspieraliśmy i kreowaliśmy wydarzenia aktywizujące lokalną społeczność. Mamy wiele pomysłów, ale chcieliśmy uzyskać pewność, że nasze dążenia są dokładnie tym czego oczekują użytkownicy Starego Miasta. Dlatego właśnie powstał projekt Restart.

Znamy środowisko staromiejskie niejako od podszewki. Jesteśmy jedną z grup najbardziej zainteresowanych, by Stare Miasto rozwijało się pomyślnie. Restart to bardzo ważny projekt, nie tylko dla nas i dlatego właśnie uzyskaliśmy finansowanie tak znamienitego partnera jakim jest Fundacja im. Stefana Batorego. Wspólnie z nami projekt realizowała Pracownia Zrównoważonego Rozwoju, a partnerem zostało Biuro Toruńskiego Centrum Miasta. Przy projekcie Restart współpracowały także eksperci: Wojciech Kłosowski i Andreas Billert, a badania jakościowe przeprowadził dla nas Zespół Realizacji Badań Marketingowych i Społecznych „Pryzmat” Instytutu Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Wydawało nam się, że skoro jesteśmy jako Fundacja tak bardzo związani z tą przestrzenią, to mamy wiele gotowych rozwiązań. Ale okazuje się, że nie możemy opierać się tylko na intuicji w podejmowaniu ważnych decyzji. Badanie przestrzeni i społeczności powinno być zawsze pierwszym etapem rewitalizacji obszaru staromiejskiego. Chcieliśmy – nie negując dotychczasowych dokonań – przyjrzeć się Staremu Miastu bardziej analitycznie i na tej podstawie zacząć budować dla niego wizję przyszłości w sposób uspołeczniony, z udziałem mieszkańców. Projekt Restart miał w założeniu pokazać wizję Starego Miasta oczami mieszkańców, by następnie mogła się ona stopniowo urzeczywistniać dzięki decyzjom władzy lokalnej. Do takich decyzji potrzebna jest jednak wiedza, wiedza o potrzebach i problemach, o oczekiwaniach użytkowników przestrzeni. Właśnie tę wiedzę chcieliśmy uzyskać w procesach badawczych.

To projekt, który dał nam możliwość przygotowania wnikliwej diagnozy przestrzeni Starego Miasta oraz na jej podstawie pozwolił sformułować rekomendacje dla tego obszaru. Zgodnie z ideą Restartu powstała więc swoista „Instrukcja Obsługi Starówki”.

Odnosimy wrażenie, że dzięki wielkiemu zaangażowaniu w ten projekt mieszkańców, przedsiębiorców oraz urzędników udało się zbudować platformę porozumienia pomiędzy tymi, zdawałoby się diametralnie różnymi interesariuszami. Prace Grupy Rekomendacyjnej pokazały, że pomimo znacznych różnic jesteśmy nawzajem w stanie zrozumieć dążenia i oczekiwania innych stron w stosunku do funkcji Starego Miasta. Pokazały także, że takie porozumienie może być skuteczna tylko przy aktywnej chęci nawiązania dialogu oraz otwarcia się na argumenty innych.

Debata nad przyszłością Starówki jaką rozpoczęliśmy i – mamy nadzieję – będziemy kontynuować, pozwala nam ocenić całość projektu Restart jako niezwykle udany.

*Katarzyna Łuczak
Zarząd Toruńskiej Fundacji Stare Miasto*

1.2 Okiem koordynatora: cele projektu a jego rezultaty

Celem projektu było włączenie Torunian w opracowanie uspołecznionej wizji przyszłości zabytkowego centrum miasta, przy udziale władz i administracji samorządowej oraz przy wsparciu ekspertów. Rezultatem projektu miał być spójny i akceptowany społecznie program rewitalizacji Starego Miasta uwzględniający potrzeby jego użytkowników, przygotowany w taki sposób aby był przydatny także dla innych samorządów, borykających się z problemami obszarów zabytkowych.

Dodatkowym celem projektu Restart było więc przetestowanie pewnej spójnej metody przygotowywania lokalnego programu rewitalizacji obszaru zabytkowego z udziałem społeczności lokalnej.

Dlaczego był potrzebny projekt Restart?

Historyczne centra miast kształtowane były przez wiele wieków i dostosowywane do ewoluujących potrzeb mieszkańców, więc teoretycznie powinny oferować dziś wyjątkowo dobre warunki do życia. Niestety, procesy historyczne, w szczególności zmiany społeczno-gospodarcze ostatnich 150 lat spowodowały dramatyczne osłabianie potencjału społeczno-gospodarczego centrów miast. Wiele historycznych dzielnic w Polsce i innych krajach wymaga dziś ożywienia i ponownego dopasowania do potrzeb mieszkańców. Wymaga rewitalizacji.

Niestety w Polsce nie istnieje prawo, które regulowałoby działania w zakresie rewitalizacji miast, nie ma też definicji ustawowej a co za tym idzie – brakuje wypracowanych kompleksowych strategii rewitalizacyjnych i spójnej polityki ich wdrażania. Dziś największym dysponentem środków przeznaczonych na rewitalizację powinny być samorządy lokalne, które jako gwarant ciągłości procesu mają do odegrania kluczową rolę w rewitalizacji. Jednak brak jasnych kryteriów oceny programów i ich oczekiwanych rezultatów powoduje, że w większości przypadków mamy do czynienia głównie z renowacją zabytkowej przestrzeni a nie z jej ożywianiem. Czasami środki na rewitalizację wskutek narzuconych źle przemyślanych ograniczeń nie mogą dotrzeć tam, gdzie są naprawdę potrzebne; „rewitalizacja” zatrzymuje się na fasadach i nie docierają na podwórka, rezygnuje z zainteresowania tym co dzieje się w mieszkaniach i firmach, nie rozpoznaje społeczno-gospodarczych źródeł upadku obszaru. To bardzo ogranicza możliwości realnej pomocy. Podobnie było w Toruniu.

Toruń ma imponujące Stare Miasto, wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO, a panorama od strony Wisły uznawana jest za jeden z „cudów Polski”. Odwiedza je corocznie ponad milion turystów. Samorząd Torunia od wielu lat prowadzi zakrojony na szeroką skalę program inwestycyjny. Na projekty na obszarze zespołu staromiejskiego wydano już setki milionów złotych. Większość działań była jednak ukierunkowana na wycinkową interwencję w infrastrukturę, a nie na uzdrowienie społeczno-gospodarcze dzielnicy. Bardzo często działania podejmowano jedynie w celu poprawy płynności ruchu turystycznego. Nie stworzono mapy potrzeb i nie zdiagnozowano problemów tej części Torunia. Nie było wiadomo jakie długofalowe korzyści mają przynieść wdrażane projekty, nie zastanawiano się, jak pomóc mieszkańcom. Bardzo rzadko prowadzone były konsultacje z użytkownikami zmienianej przestrzeni.

Tymczasem na Starym Mieście upada lokalny biznes, przestrzeń ubożeje, postępuje degradacja społeczna, pogarszają się warunki życia a mieszkańcy dziedziczą biedę. W konsekwencji Stare Miasto powoli umiera i w przyszłości może jedynie pozostać martwą atrapą dla turystów.

Projekt Restart rozpoczął szeroką debatę o toruńskim Starym Mieście, jego funkcjach i znaczeniu dla torunian. Kluczowe było zaangażowanie jak największej ilości mieszkańców i użytkowników tej bezcennej przestrzeni; Restart to projekt partycypacyjny którego celem było włącznie mieszkańców we współdecydowanie o sprawach miasta.

*Paweł Kołacz
Koordynator projektu*

1.3 Kalendarium projektu

Ryc. 1. Harmonogram realizacji projektu – wykres Gantta

ZADANIA/okresy realizacji	2011						2012						
	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI
PRACE KONCEPCYJNE i ORGANIZACYJNE	█												
PROGRAM BADAWCZY		█	█	█	█	█							
Badania przestrzeni:		█	█	█	█	█							
Intensywność obecności w przestrzeni		█	█	█	█	█							
rozkład przestrzenny funkcji i sposobów użytkowania		█	█	█	█	█							
percepcja przestrzeni (sondaż uliczny)		█	█	█	█	█							
Badania społeczne:		█	█	█	█	█							
Ankieta internetowa		█	█	█	█	█							
Badania jakościowe (wywiady pogłębione)		█	█	█	█	█							
Badania Desk Research					█	█							
Analiza planistyczna i gospodarczo-przestrzenna						█							
DEBATA PUBLICZNA							█						
GRUPY TEMATYCZNE								█	█	█	█		
Przygotowanie pracy, wybór i szkolenie moderatorów								█	█	█	█		
PRACA ośmiu grup tematycznych								█	█	█	█		
GRUPA REKOMENDACYJNA											█	█	
KONFERENCJA PODSUMOWUJĄCA													█
EWALUACJA, RAPORT KOŃCOWY													█

Ryc. 2. Diagram logiczny przebiegu projektu Restart

W raporcie przebieg projektu zostanie zaprezentowany właśnie według powyższego schematu. Pokażemy, jak poszczególne elementy były kolejno realizowane, stwarzając z kolei podstawę do realizacji następnych elementów projektu. Poszczególne etapy realizacji projektu restart będą przy tytułach opatrzone ikoną prezentującą w pomniejszeniu niniejszy schemat, na którym będzie uwypuklony ten element projektu, jaki akurat jest omawiany w danym rozdziale. To powinno ułatwić czytelnikowi śledzenie logiki realizacji projektu Restart.

2. Część diagnostyczna

2.1 Program badawczy – wprowadzenie

Dotychczasowa praktyka badań miejskich nie wypracowała żadnej powszechnie przyjętej i uznanej za standard metodyki badania obszaru miejskiego z uwzględnieniem aspektów społeczno-gospodarczych i przestrzennych w jednym spójnym programie. Wobec tego stanęliśmy przed zadaniem pionierskim. Metodyka zaproponowana w programie badawczym projektu Restart została opracowana przez Pracownię Zrównoważonego Rozwoju wspólnie z zaproszonym do projektu ekspertem – Wojciechem Kłosowskim¹. Program badawczy został przygotowany w oparciu o własne doświadczenie Pracowni nabyte podczas realizacji projektów badawczych w przestrzeniach publicznych oraz projektów partycypacyjnych, włączających w procesy decyzyjne mieszkańców. W programie badawczym odrębny moduł stanowi (wstępna) analiza planistyczna i gospodarczo-przestrzenna autorstwa Andreasa Billerta. Ten element analizy obszaru – początkowo nie planowany, ze względu na ograniczony czas i budżet projektu – jest wartością dodaną projektu. Wypracowana metodologia, jest na tyle uniwersalna, że może być wykorzystana przez inne samorządy przy realizacji podobnych przedsięwzięć.

Celem podjętych w ramach projektu badań było zdobycie kompleksowej wiedzy o kondycji Starego Miasta w Toruniu, z punktu widzenia jego użytkowników i mieszkańców. Założono, że rezultatem procesu badawczego w odniesieniu do obszaru objętego badaniem powinno być:

- określenie sposobów użytkowania przestrzeni
- określenie obszarów funkcjonalnych, wymagających interwencji
- określenie grup obecnych i potencjalnych użytkowników przestrzeni
- określenie potrzeb użytkowników przestrzeni
- identyfikacja i zdefiniowanie problemów, z jakimi borykają się użytkownicy i mieszkańcy
- wypracowanie rekomendacji dla dalszego rozwoju Starego Miasta w Toruniu

Dla uzyskania powyższych rezultatów, realizacja projektu objęła kilka etapów, w których zastosowano różnorodne metody badawcze i narzędzia pracy:

1. Badanie przestrzeni, w tym:
  - 1.1 mapowanie przestrzeni pod kątem intensywności obecności,
  - 1.2 mapowanie przestrzeni pod kątem rozkładu przestrzennego funkcji,
  - 1.3 badanie percepcji przestrzeni przez użytkowników – sondaż uliczny.
2. Badania społeczne, w tym:
  - 2.1 Badania ilościowe – ankieta internetowa,
  - 2.2 Badanie jakościowe – wywiady pogłębione,
3. Badania *Desk-research* – analiza danych zastanych w źródłach wtórnych.
4. Analiza planistyczna i gospodarczo-przestrzenna

¹ Nie zastrzegamy do niej żadnych praw i może ona być wykorzystywana w innych programach badawczych, pod nazwą „metodyka RESTART” na zasadzie licencji *Creative Commons*. Szczegóły – patrz: rozdział 8.1.

2.2 Badania przestrzeni

Zastosowane w Restarcie badania przestrzeni służyły ustaleniu przestrzennego rozkładu obecności użytkowników badanej przestrzeni o różnych porach dnia i tygodnia, oraz przestrzennego rozkładu różnych sposobów użytkowania badanej przestrzeni. Dla obszaru badań Starego Miasta w Toruniu, przygotowano trzy narzędzia pozwalające poznać badaną przestrzeń:

- ocenę liczby użytkowników na poszczególnych ulicach o różnych porach dnia i tygodnia,
- sposoby użytkowania przestrzeni pozwalające wnioskować o funkcji danej ulicy, czy miejsca,
- sondaż uliczny z użytkownikami Starego Miasta na temat ich percepcji tej przestrzeni.

Badania prowadzone były od lipca do października 2011 roku przez zespół badawczy w składzie: Piotr Wielgus (koordynator badań), Paulina Brokos, Barbara Witek, Joanna Markowska, Barbara Marszałek, Krzysztof Ślebioda, Paweł Kołacz, Joanna Gus, Kasia Budzioska, Aleksandra Mysiorska, Iza Ciesielska, Marta Cieczo i Anna Kamiońska

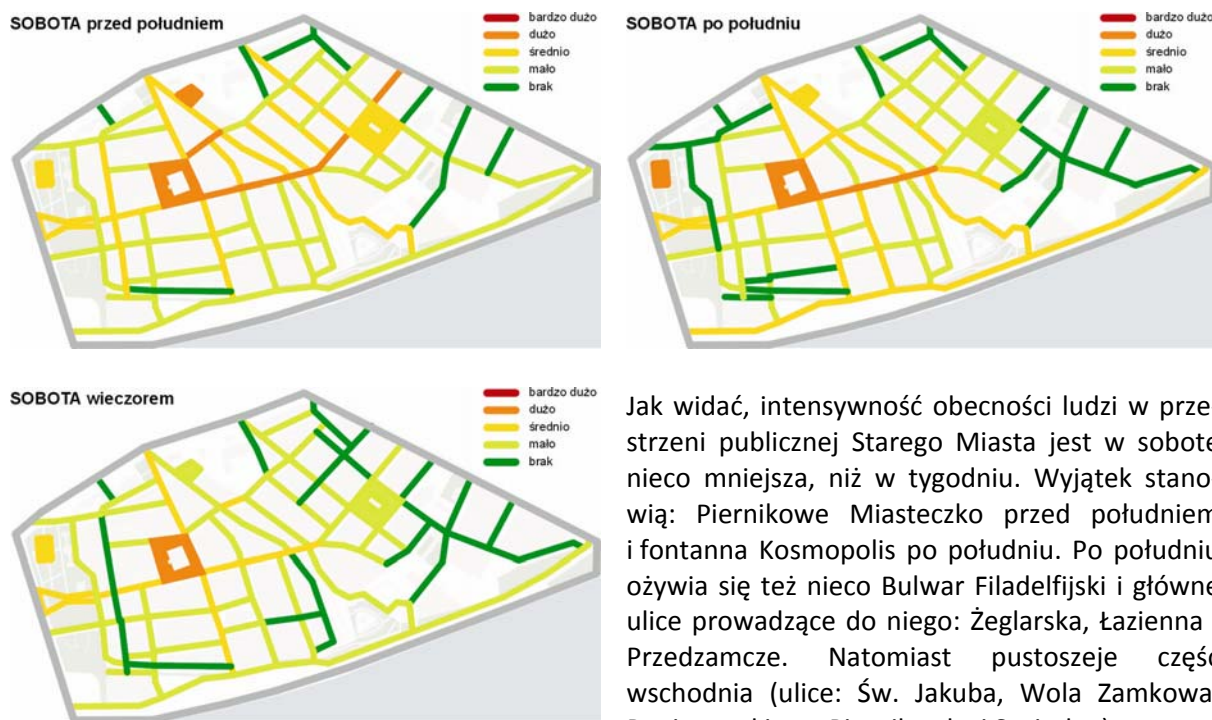
2.2.1 Mapowanie przestrzeni pod kątem intensywności obecności ludzi

Mapowanie obszaru Starego Miasta pod kątem liczby użytkowników przestrzeni, czyli zbadanie ich aktywności w przestrzeni była jedną z technik zastosowanych w ramach badania. Liczba użytkowników w przestrzeni stanowi o jej atrakcyjności, w tym przypadku także atrakcyjności społecznej i gospodarczej. Badanie miało na celu określenie liczby użytkowników w przestrzeni Starego Miasta o różnych porach dnia i w różnych dniach tygodnia. Badano oddzielnie każdą z ulic Starego Miasta, poprzez subiektywną ocenę ich zagęszczenia użytkownikami, a nie poprzez podanie liczby bezwzględnej użytkowników. Dla określenia liczby użytkowników przyjęto sześciostopniową skalę ocen, gdzie 1 oznacza brak użytkowników, a 6 – maksymalne zagęszczenie, tłum. Ocenę zapisywano w formularzu. Badania każdej z ulic wykonano dla każdego dnia tygodnia o trzech porach: rano, po południu i wieczorem. Każda ocena wykonana została przez trzech różnych obserwatorów w trzech różnych terminach. W sumie wykonano ponad 700 jednostkowych ocen. Badania prowadzone były tylko podczas ładnej pogody. Uśrednione wyniki badań przedstawiono w formie poniższych kartogramów.

Ryc. 3. DZIEŃ POWSZEDNI: obecność ludzi w przestrzeni publicznej o różnych porach dnia

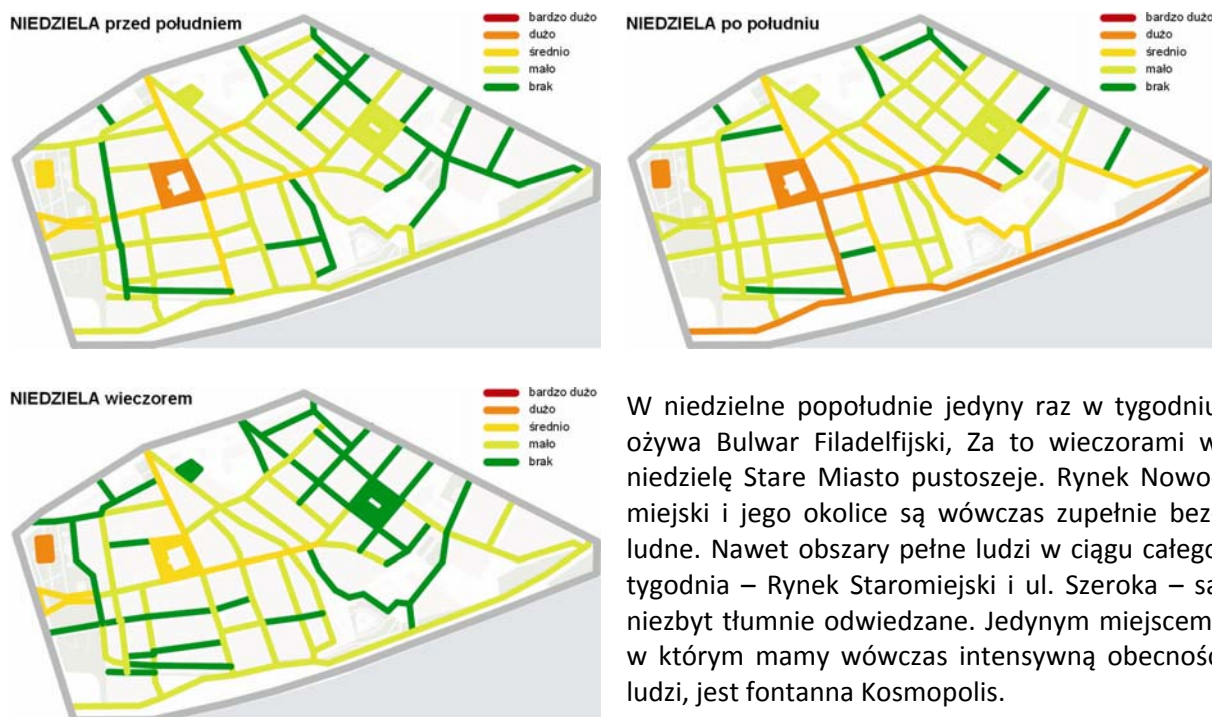
Ryc. 4. SOBOTA: obecność ludzi w przestrzeni publicznej o różnych porach dnia

Jak widać, intensywność obecności ludzi w przestrzeni publicznej Starego Miasta jest w sobotę nieco mniejsza, niż w tygodniu. Wyjątek stanowią: Piernikowe Miasteczko przed południem i fontanna Kosmopolis po południu. Po południu ożywia się też nieco Bulwar Filadelfijski i główne ulice prowadzące do niego: Żeglarska, Łazienna i Przedzamcze. Natomiast pustoszeje część wschodnia (ulice: Św. Jakuba, Wola Zamkowa, Poniatowskiego, Piernikarska i Szpitalna).

Sobotni wieczór to pora, w której na obszarze atrakcyjnym turystycznie, nastawionym na gastronomię „spotkaniowo-rozrywkową” i imprezy kulturalne, należałoby się spodziewać tłumu ludzi. Tymczasem o tej porze na Starym Mieście jest nawet mniej ludzi niż wieczorami w dniach powszednich.

Ryc. 5. NIEDZIELA: obecność ludzi w przestrzeni publicznej o różnych porach dnia

W niedzielne popołudnie jedyny raz w tygodniu ożywa Bulwar Filadelfijski. Za to wieczorami w niedzielę Stare Miasto pustoszeje. Rynek Nowomiejski i jego okolice są wówczas zupełnie bezludne. Nawet obszary pełne ludzi w ciągu całego tygodnia – Rynek Staromiejski i ul. Szeroka – są niezbyt tłumnie odwiedzane. Jedynym miejscem, w którym mamy wówczas intensywną obecność ludzi, jest fontanna Kosmopolis.

Ryc. 6. ŚREDNIA TYGODNIOWA: obecność ludzi w przestrzeni publicznej średnio podczas dnia

Stare Miasto w Toruniu jest bardzo zróżnicowane pod względem liczby użytkowników. Miejsca i ulice, w których użytkownicy przebywają najliczniej to Rynek Staromiejski i ulica Szeroka. Jednak szczególną uwagę zwraca fakt, iż znaczny obszar Starego Miasta jest ich pozbawiony. Na większości bocznych uliczek liczba osób została określona jako „mała”. Istnieją też takie ulice, gdzie podczas badań nie stwierdzono obecności użytkowników wcale.

Charakterystycznym punktem jest także fontanna Kosmopolis, gdzie bywalcy chętnie spędzają czas popołudniami i wieczorami. Uwagę zwraca również mała liczba użytkowników na Rynku Nowomiejskim i uliczkach wokół.

Badający wskazali jako główną przyczynę niewielkiej liczby użytkowników - nieprzyjazną przestrzeń, czy brak infrastruktury, która zatrzymała by spacerowiczów w przestrzeni. Poza Rynkiem Staromiejskim i Fontanną Kosmopolis, bardzo trudno znaleźć wygodne miejsce do siedzenia. Można tylko przechodzić. Jeszcze gorsza sytuacja jest na bocznych uliczkach, dodatkowo zastawionych samochodami. Na tych uliczkach użytkownicy najczęściej parkują i przechodzą, aby przedostać się w inne części Starego Miasta.

Różnorodność sklepów i usług oraz kawiarni, skupiona wzdłuż głównych ciągów: Plac Rapackiego – Św. Katarzyny oraz Chełmińska – Żeglarska przyciąga użytkowników najliczniej. Także obecność małej architektury jest elementem wyraźnie przyciągającym mieszkańców.

2.2.2 Badanie rozkładu przestrzennego funkcji i sposobów użytkowania

Badanie przestrzeni Starego Miasta objęło także rozpoznanie sposobów jej użytkowania: określenie, w jaki sposób użytkownicy korzystają z przestrzeni i oferowanych usług. Celem badania było określenie funkcji poszczególnych ulic i obszarów Starego Miasta.

Badano osobno każdą z ulic wykorzystując metodę badawczą, jaką jest „obserwacja z natury” ulicy i użytkowników. Badanie na każdej z ulic wykonywano wielokrotnie o różnych porach i w różnych dniach tygodnia. Na przygotowanym formularzu odnotowywano istniejącą infrastrukturę, organizację przestrzeni, ślady, jakie pozostawiają po sobie użytkownicy oraz zaobserwowane zachowania użytkowników – kim są, co robią, co sprawia że przychodzą, w jakich porach.

Analiza zebranych informacji pozwoliła określić funkcje poszczególnych ulic, które przedstawiono w formie graficznej na mapach.

Można zauważyć, że obszar Starego Miasta jest przestrzenią multifunkcyjną, jednak jeżeli chodzi o zasięg funkcji w stosunku do obszaru, który obejmują dominuje funkcja usługowa (w tym również możliwość robienia zakupów) oraz gastronomiczna i rozrywkowa. Miejsca, które spełniają te funkcje zajmują dużą część obszaru Starego Miasta, pokrywając się ze sobą, są jednak ulokowane w ścisłym centrum badanej przestrzeni. Jedynie kawiarnie i kluby możemy odnaleźć jeszcze w innych częściach Starego Miasta. W tych miejscach, liczba użytkowników jest też największa (na co wskazują mapy przedstawione w poprzednim podrozdziale).

Warto zwrócić uwagę na rozmieszczenie parkingów. Znajdują się one w pobliżu obszaru usługowo-handlowo-rozrywkowego, nie zawsze jednak obszary te pokrywają się. Oznacza to, że użytkownik, aby skorzystać z jakiejś usługi musi dojść do danego miejsca. Znaczna część obszaru, gdzie ulokowane są parkingi to boczne uliczki. Wpływa to na sposób użytkowania danej przestrzeni, w której użytkownicy nie zatrzymują się na dłużej a miejsca te pełnią funkcję swoistych „traktów komunikacyjnych”.

Ryc. 7. Dystrybucja przestrzenna poszczególnych funkcji na Starym Mieście – ulicami

Pokazują to również mapy oceny liczby użytkowników – tam gdzie można usiąść, spędzić w jakiś sposób czas wolny liczba użytkowników jest większa.

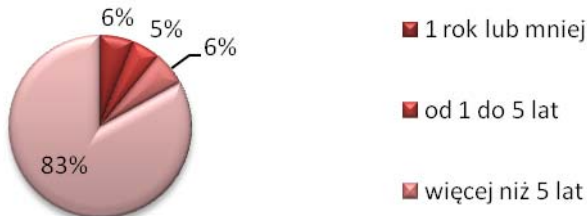
Podobnie wygląda dostęp do miejsc kultury bądź organizowanych wydarzeń kulturalnych. Ta funkcja Starego Miasta również realizowana jest jedynie w niektórych obszarach. Nadal istnieje wiele miejsc, otwartych przestrzeni, które nie są zagospodarowane i wykorzystane choćby poprzez niewielkie działania streetartowe, a większe wydarzenia zwykle odbywają się w tych samych miejscach w badanej przestrzeni.

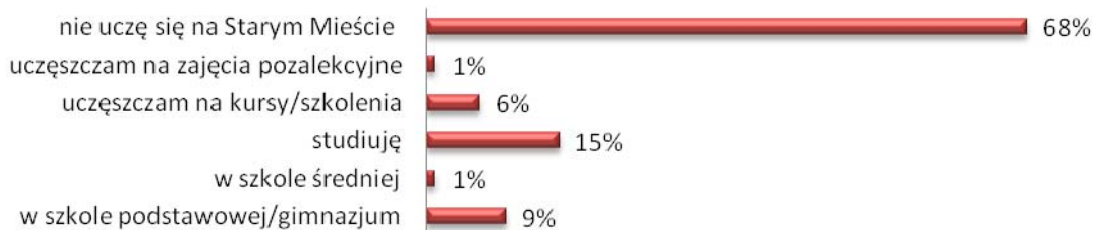
Badanie trwało od sierpnia do grudnia 2011 roku. Ankiętę internetową wypełniło 277 osób. Wśród badanych 54% stanowiły kobiety, 46% mężczyźni. Ponad połowa osób ankietowanych, to osoby pracujące (51%) bądź prowadzące własną działalność gospodarczą (19%), ¼ badanych (25%) stanowiły osoby uczące się, pozostałe 5% to emeryci, renciści i osoby bezrobotne. Prawie wszyscy ankietowani to osoby z wykształceniem średnim i wyższym (77% stanowiły osoby z wykształceniem wyższym, 21% z wykształceniem średnim).

Na Starym Mieście mieszkam...

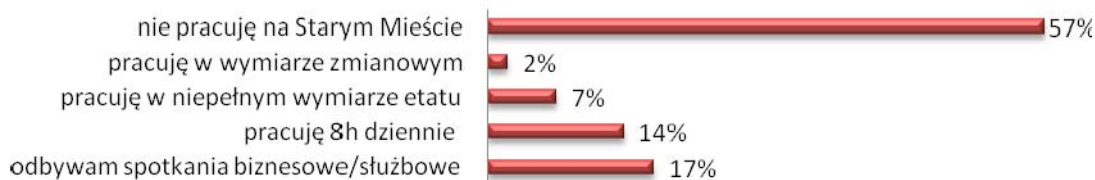

Wśród osób wypełniających ankietę znaczna część, to osoby, które **nie mieszkają na Starym Mieście**. Stanowią one aż 83% wszystkich osób biorących udział w badaniu. Świadczy to o tym, że **Starówka jest miejscem ważnym nie tylko dla jej mieszkańców, ale przede wszystkim dla osób, które po prostu bywają w tej części miasta.**

Na Starym Mieście uczę się

Na Starym Mieście pracuję

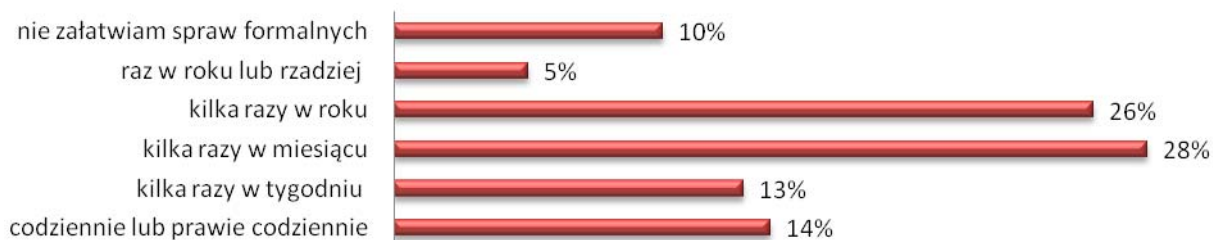

Stare Miasto spełnia wszystkie podstawowe funkcje dla centrum miasta. Jest nie tylko miejscem rozrywkowo – kulturalnym, ale także **miejscem pracy i nauki**.

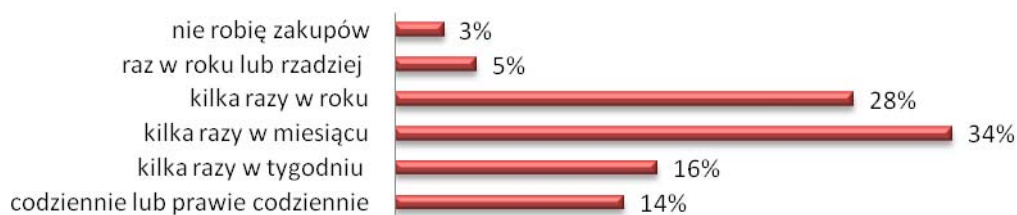
Osoby pracujące na obszarze Starego Miasta w różnym wymiarze godzin stanowią 23% respondentów, 17% odbywa na Starówce spotkania biznesowe i służbowe.

Ponad 1/3 osób biorących udział w badaniu uczy się na Starym Mieście (32%). Największa część z nich studiuje w tej części miasta (15%), pozostałe osoby uczą się w szkole podstawowej, bądź gimnazjum (9%), podobna liczba osób uczęszcza na różne kursy i szkolenia (6%).

Na Starym Mieście załatwiam sprawy formalne (wizyty w bankach, urzędach itp.)

Na Starym Mieście robię zakupy

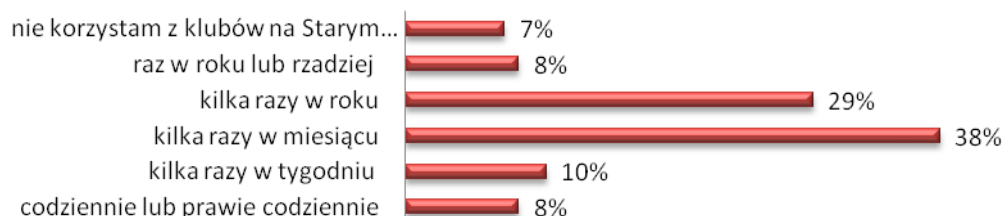
Stare Miasto to także miejsce gdzie można **załatwić wiele spraw formalnych**. Prawie 1/3 ankietowanych załatwia sprawy formalne na Starówce codziennie bądź kilka razy w tygodniu, kolejne 28% badanych robi to kilka razy w miesiącu. Tylko 15% badanych realizuje sprawy formalne na Starym Mieście raz w roku i rzadziej bądź w ogóle.

Mieszkańcy Torunia odwiedzają Starówkę także **robiąc zakupy**. 1/3 bywalców i mieszkańców Starówki robi tutaj zakupy codziennie do kilku razy w tygodniu, podobna liczba osób (34%) robi zakupy kilka razy w miesiącu i kilka razy w roku (28%). Jedynie 8% ankietowanych robi zakupy na Starym Mieście rzadziej niż raz w roku bądź w ogóle.

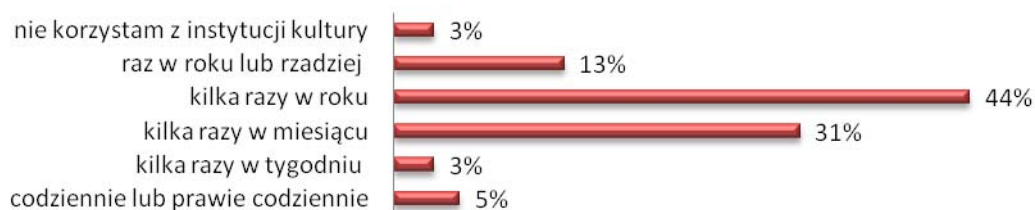
Na Starym Mieście chodzę do restauracji/pizzeri/kawiarni itp.

Na Starym Mieście chodzę do pubów/klubów/dyskotek

Na starym Mieście chodzę do teatru/kina/muzeum innych ośrodków kultury i sztuki

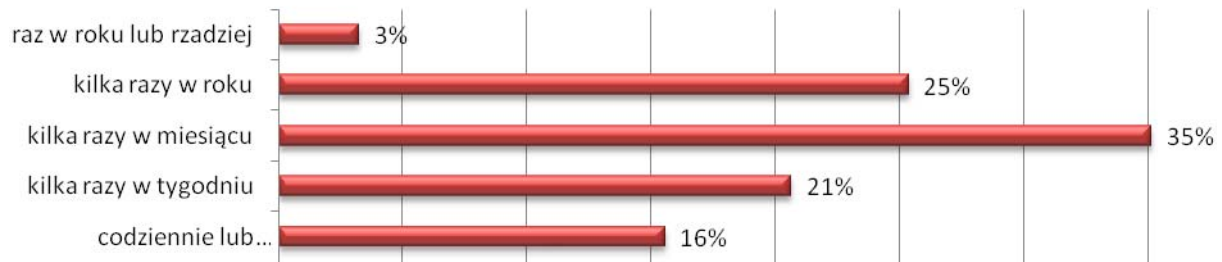
Toruńskie Stare Miasto to także **ważne miejsce kulturalno-rozrywkowe**. Prawie wszystkie osoby wypełniające ankietę wskazały, że chodzą do lokali gastronomicznych na Starym Mieście: 26% stołuje się tutaj codziennie lub kilka razy w tygodniu, 48% odwiedza lokale kilka razy w miesiącu, 21% kilka razy w roku.

Podobną popularnością cieszą się miejsca rozrywki: puby, dyskoteki, kluby. 85% bywalców i mieszkańców Starówki deklaruje, że odwiedza takie miejsca. Częstotliwość jest jednak mniejsza niż w przypadku lokali gastronomicznych: 18% ankietowanych odwiedza miejsca rozrywki codziennie lub kilka razy w tygodniu, 38% robi to kilka razy w miesiącu, 29% kilka razy w roku.

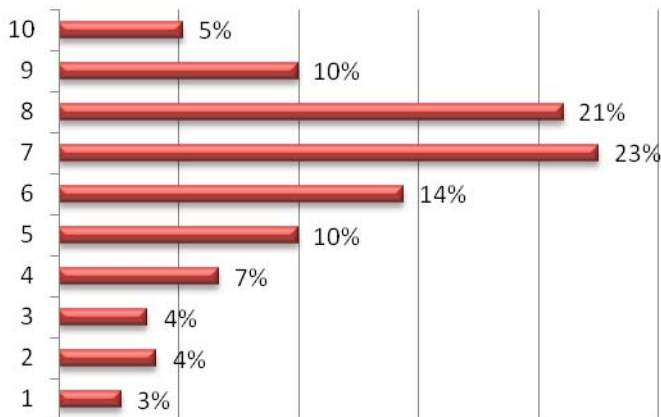

Równie często odwiedzane są ośrodki kulturalne na Starym Mieście: teatry, muzea, kina. Osoby odwiedzające kulturalne punkty na Starówce stanowią 84% badanych, z czego 8% korzysta z oferty kulturalnej codziennie lub kilka razy w tygodniu, 31% kilka razy w miesiącu, 44% kilka razy w roku.

Na Starym Mieście odpoczywam/spaceruję

Jak w skali od 1 do 10 oceniłby Pan/Pani atrakcyjność Starówki dla osób podobnych do Pana/Pani?

Stare Miasto w największym stopniu jest jednak **miejszem wypoczynku i spacerów mieszkańców Torunia**. Wszyscy biorący udział w badaniu wskazali, że chociaż raz w roku (3%) spacerują po Starym Mieście. Ponad 1/3 badanych odpoczywa na Starówce codziennie lub kilka razy w tygodniu, 35% spaceruje tutaj kilka razy w miesiącu, 25% kilka razy w roku.

Mieszkańcy i bywalcy Starówki **są zadowoleni z wyglądu Starego Miasta**, stanowią 62% wszystkich badanych, tylko 16% osób nie jest zadowolonych z wyglądu tej części Torunia. Jednocześnie

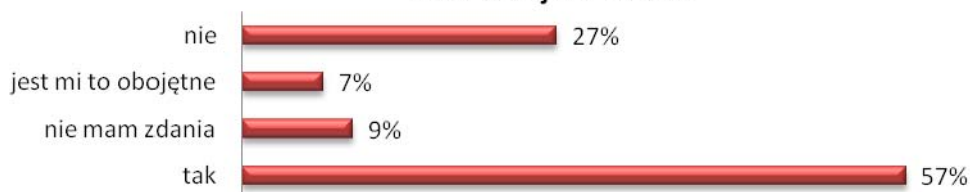
te same osoby **bardzo wysoko oceniają atrakcyjność Starego Miasta**. W skali od 1 do 10 największą część badanych oceniła atrakcyjność Starego Miasta na poziomie 7 – 23%, 8 – 21%, 6 – 14%, 9 i 5 – po 10%.

Czy jest Pan/Pani zainteresowany zmianami dokonywanymi w obrębie toruńskiej starówki?

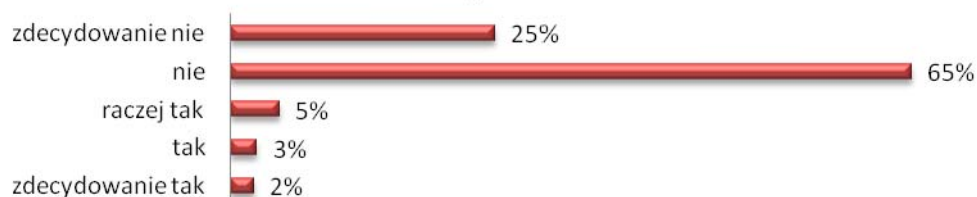

Osoby biorące udział w badaniu deklarują, że są zainteresowane zmianami dokonywanymi w obrębie toruńskiej Starówki, stanowią one 97% osób badanych.

Czy czuje się Pan/Pani odpowiedzialny za to, co dzieje się na toruńskiej starówce?

Czy czuje Pan/Pani, że ma wpływ na decyzje podejmowane odnośnie funkcjonowania starówki?

Ponad połowa ankietowanych **czuje się też odpowiedzialna za to, co dzieje się na Starym Mieście** (56%), niecała 1/3 ankietowanych nie czuje odpowiedzialności za ten obszar miasta. Istotne jest jednak to, że pomimo bardzo dużego zainteresowania i poczucia odpowiedzialności za obszar Starego Miasta jednocześnie **90% badanych czuje, że nie ma wpływu na decyzje podejmowane odnośnie funkcjonowania Starego Miasta**.

W przypadku zmian dokonywanych w obrębie Starówki prawie połowa osób wypełniających ankietę (46%) jest zadowolona z przebiegu dotychczasowych prac remontowych.

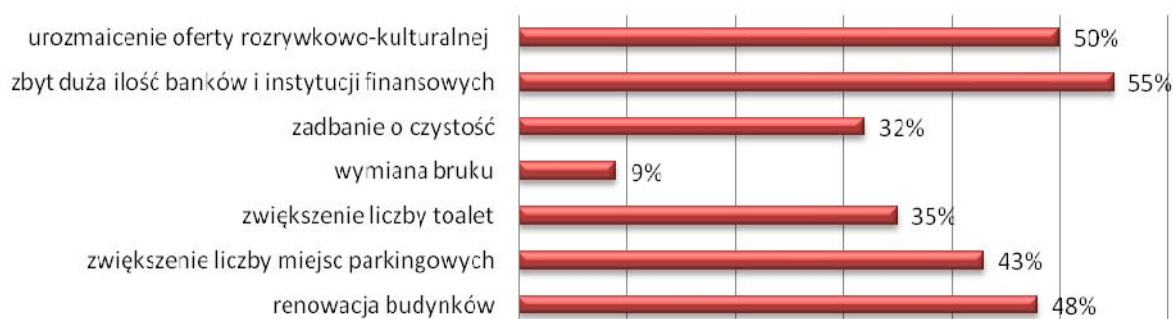
Niezadowoleni stanowią 1/4 wszystkich ankietowanych. Mieszkańcy i bywalcy Starówki nie są zdecydowani odnośnie tego, kto powinien być odpowiedzialny za podejmowanie decyzji dotyczących zmian w tym obszarze miasta, zależy to od tego, czego zmiany miałyby dotyczyć (44% wskazań). Podobna liczba ankietowanych wskazała, że powinien być to jeden organ decyzyjny (18%) lub kilka organów decyzyjnych działających w porozumieniu ze sobą (22%).

Czy uważa Pan/Pani, że planowanie zmian i renowacji na Starówce powinno być konsultowane z mieszkańcami?

Warto podkreślić, że **83% badanych uważa, że planowanie wszelkich zmian i renowacji powinno być konsultowane z mieszkańcami**.

Sprawami najbardziej palącymi, wymagającymi poprawy na Starówce Pana/Pani zdaniem są?

Osoby biorące udział w badaniu wskazały na najbardziej palące problemy na Starówce. Nie można jednak mówić o jakiejś dominującej kwestii, która wymagałaby szczególnej poprawy.

Wśród wymienianych problemów ankietowani wskazali na: zbyt dużą ilość banków i instytucji finansowych (55%), potrzebę urozmaicenia oferty kulturalno – rozrywkowej (50%), renowację budynków (48%), ale także odnowę wnętrza kamienic, potrzebę większej ilości miejsc parkingowych (43%) oraz

zmniejszenia opłat za parkingi, zwiększenie liczby toalet (35%), zadbania o czystość (32%) także w kwestii sprzątnięcia po czworonogach, pojawiły się także wskazania na potrzebę wymiany bruku (9%). Badani wskazali również na potrzebę zwiększenia bezpieczeństwa w godzinach wieczornych, problemy z rosnącą liczbą niezagospodarowanych budynków, urozmaicenie gotyckiej przestrzeni zabytkowej innymi formami architektury, oraz na osoby żebrzące i zaczepiające na ulicach Starego Miasta.

Poniżej kilka cytatów z ankiety obrazujących potrzeby mieszkańców odnośnie funkcjonowania Starego Miasta:

„Więcej atrakcji w postaci rzeźb, instalacji, murali na Starówce. Nie tylko sam gotyk, który się szybko przejeżdża”

„Bardziej radykalny porządek z włączającymi się i zaczepiającymi też turystów osobami”

„Przeciwdziałanie narastaniu ilości chorych niezamieszkałych bądź pustych lokali użytkowych”

„Należy w pierwszej kolejności zmienić mentalność ludzi zamieszkujących starówkę”

2.3.2 Badania jakościowe (wywiady pogłębione)

Niniejszy rozdział jest podsumowaniem jakościowych badań socjologicznych prowadzonych od 17 sierpnia do 20 września 2011, przez dr Łukasza M. Dominiaka z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu we współpracy z Zespołem Realizacji Badań Marketingowych i Społecznych „Pryzmat” Instytutu Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Temat badawczy: „Stare Miasto w Toruniu według jego mieszkańców i użytkowników”. Autorem niniejszego rozdziału jest dr Łukasz M. Dominiak.

Celem badań było ustalenie podstawowych kategorii opisu przestrzeni miejskiej uznanych za istotne przez jej mieszkańców i użytkowników. Dzięki temu możliwe będzie określenie jak dany obszar jest postrzegany w świadomości ankietowanych ludzi. Wyniki badań mają pomóc wypracować projekt społecznej rewitalizacji obszaru Starego Miasta w Toruniu (dalej SM).

Badania zostały przeprowadzone metodą wywiadu jakościowego. Zastosowano scenariusz (patrz załącznik nr 1) częściowo ustrukturyzowany, pozostawiając ankierom znaczną swobodę w prowadzeniu konwersacji z respondentami. Grupa badanych zawiera 35 osób – mieszkańców Torunia powiązanych z toruńską starówką w różny sposób. Są to przedstawiciele różnych grup: pracownicy, studenci, mieszkańcy SM, przedsiębiorcy, mieszkańcy Torunia spoza obszaru SM, urzędnicy. Kryterium doboru było użytkowanie SM w sposób ciągły przez minimum 24 miesiące. Próba badawcza została dobrana teoretycznie, a nie statystycznie ponieważ jej celem było wygenerowanie nowych kategorii i własności dla badanego obszaru, a nie reprezentatywność samej próby.

Wywiady były nagrywane w formie cyfrowej, ich średnia długość wynosi 45 minut (minimum 27 min., maksimum 75 minut). Analiza wywiadów została dokonana metodą „fiszowania” polegającą na notowaniu wybranych tematycznie wypowiedzi, których zbiór był traktowany jako podstawowa warstwa danych. Transkrypcja uwzględnia trzy podstawowe własności języka pozawerbalnego tj. (1) na cisk tonem głosu, (2) (ściszenie głosu) oraz (3) [słowa słabo słyszalne, lub niedopowiedziane].

Badania uwzględniają postulaty socjologii rozumiejącej, która zakłada że zwykły człowiek jest depozytariuszem istotnej wiedzy o tym, co społeczne. Zgodnie z tym nie przedsiębrano żadnych jednoznacznie z góry zakładanych hipotez i w toku wywiadów starano się unikać wywoływania odpowiedzi. Przyczyniło się to do „spłaszczenia” danych ponieważ scenariusz unikał jednoznacznych stwierdzeń, ale jednocześnie zapewniło to ich reprezentatywność sprowadzoną do danego tematu, lecz nie do grupy społecznej.

Badania zostały przeprowadzone przez zespół złożony ze studentów Instytutu Socjologii UMK w składzie: Joanna Górka, Joanna Jankowska, Aneta Kamińska, Monika Kicińska, Andrzej Klonowski, Rafał Korasiewicz, Anna Organiściak, Monika Pełowska, Katarzyna Pstrąg, Joanna Suchomska (koordynator ze strony Zespołu PRYZMAT). Autor tego raportu dziękuje uczestnikom badań oraz konsultantom za pomoc, zaangażowanie i cenne uwagi na różnych jego etapach. Osobne podziękowania kieruję do p. mgra Adama Mordzona za konsultację scenariusza wywiadu.

■ Wstęp

Toruń nieodmiennie kojarzony jest z przychylnym, pozytywnym miejscem. I chociaż respondenci zdają sobie sprawę, że jest to obraz powstały na skutek porównania z sąsiednią Bydgoszczą jak również innymi, mniejszymi miastami, to często Toruń stawiany był tuż za Krakowem i/lub Wrocławiem, jeśli chodzi o wartość zabytkowego i oryginalnego centrum. Nie było osoby, która zapytana o „pierwsze wrażenie” nie nawiązała do wyjątkowego charakteru SM, które odnosi się też od razu do całego Torunia. Zdanie to przewijało się później w toku dalszych wypowiedzi.

Starówka jest pięknym miastem. Zachwyciły mnie te stare budynki. Piękna jest ta nasza starówka. To miasto niewątpliwie ma swój klimat. (W 5)

Co charakterystyczne, jednocześnie z wypowiedziami afirmatywnymi ujawniały się wątpliwości dotyczące nie tylko źródła tej wyjątkowości:

Kopernik jest związany z tym miastem, ale to jest taka funkcja przypadkowa, no bo ciężko powiedzieć, co by było gdyby tutaj nie mieszkał - byłaby tylko Krzywa Wieża i tyle. (W3)

---

ale także trwałości tego wyobrażenia, które w opisach respondentów jest weryfikowane w stopniu zależnym od długości zamieszkiwania, lub użytkowania tego miejsca. Hasła „Gotyk na dotyk” czy „Kopernik i pierniki” reprezentujące pozytywne wyobrażenie o SM, zawsze wypowiedziane były „z przy-mrużeniem oka”, lub ze znaczącym uśmiechem. Pierwsze negatywne konotacje pojawiają się wraz z dostrzeżeniem dużej ilości turystów oraz w związku z niedogodnościami życia codziennego:

Starówka nie jest dobra do życia i do prowadzenia biznesu. (W27)

Warto zwrócić uwagę na to podwójne znaczenie, jakie uczestnicy życia na starówce nadają temu miejscu. W toku wywiadów nie zabrakło głosów nieraz niemal idealnie sprzecznych w sobie na ten temat. Wyniki tych badań będą zweryfikowane dzięki zebraniu innych danych, ale już na tym etapie można postawić tezę o **ambivalentnym wyobrażeniu determinującym postrzeganie SM przez jego użytkowników, które z jednej strony uaktualnia wyjątkowo rozpowszechnione zdanie o estetycznej i historycznej wyjątkowości toruńskiej starówki, a z drugiej ujawnia głębokie przekonanie o niedostosowaniu (dysfunkcji) tego miejsca do współczesnych warunków gospodarczych, demograficznych i kulturowych**. Prezentowana analiza będzie poruszać się właśnie tropem tych podwójnych wią-zek znaczeń, zarówno tych pozytywnych, jak i negatywnych.

■ Kategorie opisu

Prezentowane poniżej, zgrupowane tematyczne kategorie zostały wypracowane w toku wywiadów pilotażowych. Tylko część z nich została powzięta z góry ze względu na stosowany charakter badań. Stanowią one szkielet narracji o SM zawartej w tym sprawozdaniu.

I.1 mieszkańcy/ludzie - I.2 inicjatywy - I.3 funkcja

II.1. bezpieczeństwo - II.2 problemy - II.3 miejsca do parkowania

III.1 wizerunek - III.2 przestrzeń - III.3 infrastruktura

Najbardziej nieoczywista okazała się kategoria problemów. Zdecydowana większość ankietowanych miała trudności z jej konceptualizacją i wskazaniem jej przedmiotu, a niektórzy starali się ją także zanegować (np. „jakie problemy?”, lub „te problemy są typowe nie tylko dla starówki toruńskiej”). Mimo to, zdecydowano się podtrzymać tę kategorię, pozostawiając miejsce dla ewentualnej jej weryfikacji.

Starówka to perła w koronie i dopóki będziemy traktować jej problemy jako nieistniejące albo traktować je obojętnie tak długo będą głosy niezadowolonych. (W4)

Powyższa wypowiedź, odosobniona w swoim zdecydowaniu, nieprzypisana do żadnej kategorii i zanotowana „na marginesie” badawczym, bardzo dobrze oddaje stan opinii nt. SM. Przede wszystkim dlatego, że ujawnia z jaką rzadkością podchodzi się do SM w sposób problematyczny i uświadomiony. SM jako przestrzeń życia, lub obiekt zainteresowania bardzo szybko powszednieje stając się trwałym elementem świata życia codziennego respondentów. Dzieje się tak na przekór wielokrotnie powtarzanej formule o wyjątkowości tego miejsca, która świadczy o znacznej uwadze poświęcanej temu miejscu, szczególnie w trakcie spędzania w jej obrębie czasu wolnego. Pokazuje to na ile samo to badanie uruchomiło zarówno w badanych, jak i w badaczach procesy uświadomienia „ujętych w nawias” problemów ukrytych przez „codzienne zabieganie”. W ten właśnie zwrotny sposób, poprzez oddziaływanie dwóch grup ludzi, zostały skonstruowane i zweryfikowane podstawowe parametry społeczne opisywanej przestrzeni.

■ 1.1 Ludzie/mieszkańcy

Gdy ja chodziłam tutaj do szkoły to tylko jedna z moich koleżanek tutaj została i mieszka, wszyscy się wyprowadzili, uciekli ze starówki bo były brudne kamienice, zaniedbane, bez wody. Pani się przejdzie wieczorem i spojrzy na światła w oknach. Coraz mniej ludzi mieszka na starówce. (W8)

Wyludnianie się tego obszaru miasta jest nie tylko faktem statystycznym, czy administracyjnym, ale także społecznym. Łączy się z tym coraz mniej dostrzegany przez respondentów (w niektórych przypadkach wcale niewidoczny) udział mieszkańców w życiu społecznym zamieszkiwanego przez nich obszaru na warunkach akceptowanych przez większość. Mieszkańcy SM nie stanowią dużej grupy ani w liczbach bezwzględnych, ani w relacji do innych grup przemieszczających się po SM, bądź zamieszkujących Toruń. Mimo to, ich obecność w postrzeganiu respondentów staje się ewidentna i waloryzowana zdecydowanie negatywnie.

Najbardziej widoczni są ci, których nie powinniśmy widzieć. Jest spore patologiczne środowisko. (W8)

Jestem zła na tych meneli, którzy pojawiają się w wielu miejscach miasta. Trochę brakuje mi reakcji straży miejskiej na obcowanie tego towarzystwa. (W3)

Właściwie nie da się osobno rozpatrywać kategorii mieszkańców SM w oderwaniu od problemów związanych z ich życiem, które z kolei utożsamiane są jednoznacznie z ich nie tyle najbardziej skrajnymi formami (np. przestępstwa), lecz z aktywnościami najbardziej niedogodnymi dla zmysłu estetycznego. Niemal wszyscy respondenci starali się przekazać w niej negatywne odczucia zmysłowe związane z przykrym widokiem, zapachem lub odgłosami, których źródła są, jak się uważa, powszechnie znane.

Jedyną taką bolączką to jest ta patologia w tych kamienicach. (W1)

To częste, zdecydowane i jednoznaczne wskazanie źródła problemów sprzyja dalszemu oznaczaniu przez to negatywne wyobrażenie kolejnych obszarów i grup. Ma to miejsce wbrew temu, że współobecność mieszkańców SM tylko sporadycznie kojarzona jest z poczuciem bezpośredniego zagrożenia. Ich pejoratywny obraz jest przenoszony na mniej lub bardziej nieokreśloną całość – „ludzi ze starówki”, jako tzw. „element” lub „socjal”. Wzmacnia się to z często artykułowanym/nieartykułowanym (lub pomijanym milczeniem) wyobrażeniem o obecności/nieobecności „normalnych” mieszkańców SM, która nie ujawnia się jako przeciwieństwo grupy „patogenicznej”, lecz jako jej nieujawniony brak.

Duża część ludzi, którzy mieszkają to pewnego rodzaju element, większość z nich miało do czynienia z półświatkiem – wiadomo, łatwiej jest ukraść portfel staruszce niż pójść do pracy. Nie daje to komfortu psychicznego, trzeba się pilnować. (W2)

Bardzo irytuje mnie kiedy na starówce siedząc sobie na obiedzie, przy kawie podchodzi jakiś człowiek, trochę podпиты i wypiera się tego że zbiera na kolejną flaszkę. Jest to bardzo męczące, w ciągu 15 minut pojawia się kilku takich ludzi i nie można spokojnie zjeść. Trzeba ciągnąć rozmowę na którą nie ma się ochoty. Powinno się za to zabrać bo nie zdarzyło się mi wyjść do miasta i nie być zaczepionym i poproszonym o jakieś pieniądze. (W6)

Zaczepiają ludzi i proszą o pieniądze. Za każdym razem gdy jestem na mieście jest ktoś kto mnie zaczepi. Podchodzi prosi o złotówkę bo mu brakuje na wino czy na bułki (...) zanim zdąży powiedzieć cokolwiek od razu mówię że dziękuję i odchodzę. (W8)

Nawet 10 lat temu, kiedy miałem pierwszą styczność ze starówką to osoby te dzieliły się swoimi problemami, zbierały drobne. 10 lat minęło i te osoby zbierają częściej, więcej i częściej się upijają. (W1)

Dla tzw. meneli charakterystyczna jest (1) ich stała obecność (od zawsze i nic się nie da z tym zrobić) (2) wszechobecność (zawsze i wszędzie mogą się pojawić), (3) bezkarność wobec prawa (wypisywanie im mandatów nic nie daje), (4) budzące odrazę, odpychające zachowania, które ingerują w estetyczny komfort obecności innych (zaczepianie, oddawanie moczu, krzyki, głośna rozmowa) oraz (5) skierowana do wewnątrz tejże grupy przemoc (bójka pomiędzy menelami).

Po życiu tutaj ponad rok człowiek inaczej nie reaguje jak tylko krótkie spierdalaj. Bo jeżeli po raz kolejny zaczepia cię ten sam człowiek śmierdzący moczem i alkoholem a ty rano idziesz po bułki a ten człowiek zatrzymuje cię codziennie chcąc pieniądze to w inny sposób nie zareagujesz, bo masz tego dość. Ja już inaczej nie reaguję jak tylko agresją. Na tych ludzi nic innego nie działa. Jak zaczniesz z nim rozmawiać, tłumaczyć to jest jeszcze gorzej. Parę razy miałem już spięcie z tymi ludźmi, a nikt na to nie reaguje. (W7)

Widziałem w te wakacje parę alkoholików, którzy się po mordach lali pod samym Kopernikiem w środku dnia. Trzeba cokolwiek zrobić bo to krępuje i wkurza, że tacy ludzie na środku ulicy na siebie wrzeszczą i są pijani. (W3)

W skrajnej postaci stereotyp „menela” skutkuje stygmatyzacją tych, do których się go odnosi, co ujawnia się w stosowaniu zaimków wskazujących w ich opisach.

Ci po detoksie, pijacy, żebrzący. (W3)

Nie bez kozery powszechnym stało się stosowanie pojęcia dzieci starówki, uwidacznia to pewne zaniedbania, patologie są i to psuje strasznie wizerunek. (W5)

Ciągle ci sami ludzie, w tych samych miejscach chcący pieniądze i często pijani. Ile razy przechodzę obok Sowy widzę tych samych ludzi spisywanych przez policjantów, dostających mandaty, które nic nie dają. (W8)

Naznaczenie meneli nie zawsze jest wykluczające, chociaż zdarzają się wyraźne zdania rekomendujące ich „wysiedlenie”, co w opinii wyrażających takie zdania miałyby wpłynąć zdecydowanie polepszająco na całą sytuację na SM. Zdarzają się też opinie klasyfikujące meneli jako integralną część starówki. W takim przypadku można się do nich odnosić z pobłażaniem, nie oddzielając ich od sfery publicznej jeśli tylko są w stanie spełnić minimalne warunki uczestnictwa w tej sferze (np. nie łamanie prawa). Wskazywano też, że stosunkowo prostym rozwiązaniem tego problemu mogłoby być zwiększenie skuteczności monitoringu.

Zwracają uwagę te osoby, które odbiegają od standardów (powiedzmy), czyli ta biedniejsza część czyli biedacy, pijani, żebrzący, aczkolwiek wydaje mi się że oni też mają jakąś rolę do spełnienia. Może to nie jest dobrze powiedziane, nie brzmi zbyt politycznie, ale ja uważam, że nie ma sensu usuwać na siłę tych elementów, to jest też składowa systemu. (W17)

Zespół wyobrażeń nt. „meneli”, który mając niewątpliwie swoje podstawy w realnych praktykach pewnej grupy ludzi, stanowi jeden z najsilniejszych stereotypów na temat SM ponieważ wpływa zarówno na obraz całości SM, jak i na inne grupy i obszary z nim związane.

Moim zdaniem problemem jest to, że jest tutaj duża bieda. Mieszka tu dużo biednych osób, które tworzą, nie wiem, jakieś patologiczne rodziny. Nad tymi pięknymi sklepami jest dużo biedy, ubóstwa i alkoholizmu. (W3)

Bardzo często myślenie o starówce z jej mieszkańcami w tle, prowadzi do wartościujących opinii na ich temat, nieraz wskazując na „meneli” jako podstawowe źródło zaniedbania SM.

Nie zawsze mieszkają tam ludzie, którym się udało. Mają swoje grzeszki. Mieszkają tam różni ludzie. (W25)

Jakby oni zamieszkali w innych miejscach to wtedy miasto mogłoby coś zrobić z tymi kamienicami, ktoś by o to zadbał. (W9)

Rzadziej zdarzają się wypowiedzi bardziej zrównoważone, próbujące szukać przyczyn i rozwiązań jak np. większa widoczność „meneli” w gęstej zabudowie i ciasnych uliczkach oraz fakt, że nawet znaczna część z nich może pochodzić spoza rejonu SM, a więc niewiązanie ich z mieszkańcami SM.

Patologia jest tu bardziej zauważalna niż w innych częściach miasta. Choć oni nie są większością, ale tylko ich widać. Normalni siedzą w domu i oglądają telewizję podczas gdy ci co wychodzą odurzają się używkami. (W19)

W związku z procesem wyludniania się SM dochodzi również świadomość zmniejszania się potencjału dla negatywnych zjawisk związanych z ubóstwem.

Jest coraz mniej biedoty, alkoholików, jest ich mniej w porównaniu z tym co było przed 20 laty. (W4)

Rzadziej ma miejsce usankcjonowanie toruńskiego „menela” poprzez odwołanie do zdarzenia lub wypowiedzi sprzed lat w którym rezonuje ten sam obraz jaki jest przedmiotem pamięciowego utrwalenia:

Jak miałam 10 lat i byłam po raz pierwszy w Toruniu na wycieczce to pani powiedziała żeby uważać, bo tu jest dużo kieszonkowców, oczywiście nikogo nie okradziono. (W15)

Obowiązujący, zdecydowany negatywny obraz „ludzi ze starówki” wpływa również na ocenę możliwości zmian w tym obszarze. Większość ankietowanych nie tylko ujemnie postrzega potencjał grupy mieszkańców-meneli (negatywny kapitał społeczny to głównie brak zaufania, brak elementarnych zachowań prospołecznych oraz brak pomocy sąsiedzkiej), ale również nie jest w stanie wyobrazić sobie, że zmiana w ogóle jest możliwa także w innych grupach.

Ciężko cokolwiek zmienić na starówce, która ma już paręset lat. (W23)

Myślę że nic się nie da zmienić bo to jest bardzo trudne. (W25)

Nic się nie da zrobić. Inni mieszkańcy tych dziwnych osób się boją. (W0)

Nie czuję żadnej wspólnoty. To nie taka kamienica jak ta z babinkami, które mieszkają tu od 50 lat. (W22)

Dość odosobnione głosy dające pewną szansę zmianom odnoszą je do dobrych przykładów innych dzielnic oraz łączą rozwój ze zmianą prawa własności, a więc wiążą je z czynnikami zewnętrznymi wobec SM.

Mieszkańcy jak coś mają to o to dbają. Tak jak to boisko nowe. Jak coś już się zrobi to widać że oni tego nie niszczą, dbają o to. (W2)

Spójrzmy na to jak z roku na rok zmienia się Bydgoskie. Powstają fundacje, organizacje które prowadzą różne akcje. Podobne działania powinny mieć miejsce na starówce, żeby to nie było narzucone, bo mieszkańcy będą to odrzucać (...) chodziłoby o takie inicjatywy włączające mieszkańców do działań. (W20)

Inne grupy użytkowników SM są co najwyżej wspomniane. Poza „menelami” dostrzegani są jeszcze turyści (tutaj dwie wyraźne podkategorie: „wycieczki szkolne” oraz emeryci niemieccy), rodziny z dziećmi oraz studenci (wieczorem, od października) i tzw. babinki (starsze kobiety obserwujące ulice z okien). Zwraca się także uwagę na osoby rozdające ulotki jako grupę negatywnie wpływającą na odbiór estetyczny SM.

Masa nachalnych osób, które wciskają ulotki. Idziesz Szeroką i masz pełne kieszenie ulotek, które często zaśmiecają starówkę, bo większość osób w ogóle ich nie czyta. (W9)

Równie rzadko ankietowani wspominali o bezdomnych, osobach które łamią prawo oraz o żebrzących, którzy są postrzegani zawsze jako problem ponadlokalny. Ci ostatni kojarzeni są z ludnością romską, co też samo w sobie jest uznawane za normalne. Ponadto zdarzają się wypowiedzi na temat grupy dzieci ze SM i autokontroli tej grupy przez mieszkańców SM.

Zauważam dużo dzieciaków. Świetnie że koło Baja powstało nowe boisko. Dzieciaki zbierają się aby pograć w piłkę. Jak ta trawa jeszcze nie urosła słyszałem takie komentarze: „jeszcze raz zobaczę cię na tej trawie to ci nogi (z dupy powyrywam)”. To jest świadectwo dbania o przestrzeń, tego że chce się żeby było ładnie. (W5)

Dominujące jest przekonanie o wyludnianiu się starówki, szczególnie jeśli jest ono skonfrontowane z uprzednio zapamiętanymi stanami.

Coraz mniej ludzi tutaj mieszka, bo jest tutaj coraz więcej instytucji. Ludzie są w pubach i restauracjach, jak się je zamyka to ludzi nie ma. (W6)

Pamiętam 10 lat temu koło godz. 12 na Szerokiej ulica była zalana głowami ludzi. Teraz często się zdarza że o 23 jest więcej ludzi niż o 11 w dzień. Dzięki clubbingowi miasto jakoś się trzyma. (W28)

W Toruniu 8 lat temu o godz. 3 w nocy nie dało się przejść przez starówkę tyle było ludzi a teraz godz. 1 i ludzie się rozchodzą, w tygodniu jest też coraz mniej tych ludzi. (W4)

Rozpoznawane w wypowiedziach obrazy objawów wyludniania się starówki mają bezpośredni negatywny wpływ zarówno na ilość jak i na jakość mieszkających na SM i przebywających w nim ludzi. Mimo to mieszkańcy SM nie zawsze są skazywani na rolę bezosobowego przedmiotu działań innych grup.

Starówkę kształtują nie tylko zabytki, tym co decyduje, o tym, że jest to przyjazne miejsce jest życie które się tam dzieje. (W17)

Chociaż wypowiedź ta jest odosobniona, nie powinna być traktowana jako „wyjątek od reguły”. Przede wszystkim dlatego, że w większości wywiadów temat „problemów ludzi ze starówki” był niemal zawsze świadomie lub nieświadomie wywoływany (wedle scenariusza, lub intencjonalnie przez respondenta), a pojawiające się na ten temat wypowiedzi mają tendencję do ulegania samowzmocnieniu i są przedstawiane „jako atrakcyjne”. Były one też tymi momentami konwersacji, w którym forma wywiadu przybierała postać nieukierunkowanej konwersacji. Można to potraktować jako wyraz głębszych nieujawnianych odczuć dotyczących SM i roli czynnika ludzkiego w niej zawartego – „życia które się w nim dzieje”. W związku z tym należy podkreślić, że: **SM aby spełniać różnorodne funkcje musi zawierać elementy swojego i oswojonego życia, aby nie stać się „teatralną dekoracją”** (vide przykład Warszawy). **Koszty społeczne i administracyjne „okiełznania” takiej Starówki będą zdecydowanie mniejsze niż koszty wyrugowania resztek heterogenicznej „oryginalnej” społeczności.** Właśnie uzgodnienie wielu funkcji SM wydaje się zadaniem najtrudniejszym i jednocześnie najbardziej potrzebnym.

Starówka jest miejscem od którego się wymaga bardzo wiele. Musi być tam miejsce i dla turystów, i dla przedsiębiorców, i dla władz miasta, dla dzieci, dla wykluczonych, dla młodzieży. (W14)

■ 1.2 Inicjatywy

Według użytkowników SM zdolność do podejmowania działań oddolnych, zmierzających do realizacji celów ponadpartykularnych mieszkańców SM jest minimalna. Jej ocena jest oczywiście pochodną negatywnych opinii zawartych w kategorii „menela” czy „dziecka ze starówki”, ale jej podstawy tkwią także w jednostkowych i bardzo wyrazistych wyobrażeniach dotyczących ogólnej niemocy mieszkańców SM. Podkreślany był brak chęci do bezinteresownej pomocy sąsiedzkiej oraz zdolność do jedynie negatywnej koncentracji wysiłku np. założenie i prowadzenie „bimbrowni”. Być może dlatego na pytanie „jakie znasz inicjatywy zmieniające SM”, ankietowani odwoływali się raczej do „ingerowania” – jednorazowych działań podlegających łatwej ocenie i klasyfikacji oraz niełączyących się z „mieszkańcami/menelami”.

Cieszy to oko czy ucho, jeśli tu ktoś gra na gitarze, tu jakiś inny instrument, tu ktoś rysuje.

Chociażby to, że mnóstwo osób zbiera się wokół takich widowisk to jest najlepszy dowód na to, że jest to potrzebne. (W5)

Użytkownicy SM postrzegają inicjatywy jako działanie, które tę przestrzeń ożywiają, przyciągając ludzi. Trudno im jednak zidentyfikować autorów/twórców organizowanych wydarzeń. Najczęściej przywoływane są inicjatywy znane i takie, które pojawiają się regularnie: Festiwal Skyway, Śniadanie Na Trawie, organizowane latem mecze siatkówki oraz lodowisko na Nowym Rynku. Z drugiej strony oprócz imprez o niemal masowym charakterze dostrzegane są działania pojedynczych osób, takich jak: muzycy, malarze, mimowie.

Jest masa mimów, są malarze, ktoś gra na gitarze. Takie rzeczy są wszędzie i są ważne. Brakuje wypełnienia pustych miejsc, gdzie jest jakaś goła załatana ściana i można by ją czymś wypełnić. (W20)

Użytkownicy dostrzegają, że nie tylko główna ulica Starego Miasta jest godna podziwu i zauważenia, jest wiele miejsc w przestrzeni starówki, które są cenne i ciekawe. Brakuje tylko czegoś co mogłoby przyciągnąć ludzi w nieznanne dotąd, czy mniej uczęszczane rejony. Takim rozwiązaniem mogłaby być artystyczna aranżacja nieremontowanej zabudowy (tak jak na ulicy Podmurnej), bądź przenoszenie różnego rodzaju działań i inicjatyw właśnie w te rzadziej odwiedzane obszary SM. Inicjatywy angażujące przestrzeń są o tyle istotne, że każdy, nawet przechodząc przypadkiem, może się w nie włączyć i przede wszystkim je zauważyć poznając tym samym przestrzeń SM w zupełnie inny sposób – zawierając jej powszedni i oczywisty sposób postrzegania.

Teraz jak był ten Skyway to było bardzo dużo ludzi i naprawdę dawno nie widziałam takich tłumów na starówce. (W5)

Otwierać przestrzenie niedostępne (...) tak jak udostępniono do zwiedzania Dwór Artusa. No i naprawdę tłumy osób, trzeba organizować dwie grupy, bo tyle jest chętnych. (W8)

Jest festiwal cyrkowy, ale też pojawia się na tydzień i znika, a trzeba by było wprowadzić coś takiego co trwa, co jest długotrwałe. (W4)

Taki Skyway jest dobry, bo jest któryś raz z rzędu. Ważna jest kontynuacja. Tych imprez w sezonie letnim z roku na rok, jest coraz więcej ale już w okresie jesienno-zimowym praktycznie wcale ich nie ma. (W6)

Użytkownicy SM odczuwają potrzebę podejmowania tego typu działań, które sprawiają, że przestrzeń tętni życiem, budzi zainteresowanie spacerujących i zwracają uwagę na pewną nierównowagę w organizowaniu różnego rodzaju wydarzeń – w okresie jesienno-zimowym wszelkiego typu imprez jest znacznie mniej, są prawie niedostrzegalne (użytkownicy wymieniają jedynie rynek świąteczny i lodowisko na Nowym Rynku). Wszelkie podejmowane inicjatywy możemy zaobserwować jedynie na ulicy Szerokiej. Brakuje „wypełnienia miejsc” mniej uczęszczanych.

Brakuje wypełnienia pustych miejsc (...), gdzie jest jakaś goła, załamana ściana i można by ją czymś wypełnić. (W20)

Świetną inicjatywą są festiwale aranżujące przestrzeń, czy to Skyway czy Święto Muzyki (...). (W8)

W tym roku podobało mi się to, że festiwalem zostały objęte nie tylko te sztabowe obiekty, ale też te zakamarki, zaułki (...). Dzięki temu można też odkryć nowe miejsca. (W21)

Użytkownicy często dają wyraz temu, że nie wiedzą o tym, co się dokładnie dzieje na SM. Brak informacji jest częstym powodem, dla którego twierdzą, że „nic się nie dzieje”. Pojawiają się również uwagi, że gdyby wiedzieli, że coś jest organizowane chętnie wzięliby udział w takich wydarzeniach:

Reklama jest słaba. Albo widać jak już coś się dzieje, albo widzisz plakat na ulicy i małym drukiem musisz to czytać. Nie ma promocji tego co oni robią. Ja tutaj mieszkam i powinienem wiedzieć, że jakieś 250m ode mnie odbywa się jakiś festyn dla dzieci czy coś. (W6)

Ważne jest żeby polepszyć jakość informacji, ponieważ jak są jakieś wydarzenia bardzo często dowiaduję się o tym już po fakcie albo dzień przed i nie mogę już zaplanować czasu żeby się wybrać mimo szczerych chęci. (W6)

Mało jest informacji, plakatów. Wychodzą chyba z założenia, że ludzie sami przyjdą i nie trzeba ich reklamować. (W8)

Powinna być jakaś instytucja prowadząca harmonogram wydarzeń w obrębie Starego Miasta. Często zdarza się tak, że informacje o tym co się dzieje w mieście w ogóle nie są przekazywane dalej. (W9)

Przestrzeń SM wypełniają różnego typu wydarzenia podejmowane przez stale działające instytucje, jak i te pojawiające się spontanicznie i jednorazowo. Jednak – na co była często zwracana uwaga – nieadekwatnie działająca promocja sprawia, że informacja nie dociera ani do potencjalnego, ani docelowego odbiorcy. Jest to szczególnie widoczne w przypadku mieszkańców, którzy czują się „podwójnie” zawiedzeni jeśli ominęło ich coś, co odbyło się w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Należy sprawdzić czy oferta kulturalno-rozrywkowa jest rozpowszechniana z uwzględnieniem także mieszkańców, którzy ze względu na wiek lub ograniczenia materialne nie są użytkownikami „nowych mediów”, nie dysponują nawykami odpowiadającymi młodszemu pokoleniu jak subskrypcja wiadomości lub inne formy samodzielnych poszukiwań zdarzeń kulturalnych w sieci, telewizji lub informatorach drukowanych.

Słyszałem, że była impreza zlot fanów maluchów, o której nikt nie słyszał z wyjątkiem fanów, czego żałuję, znowu nie było żadnych reklam. (W13)

Wiem, że w internecie jest jakiś informator kulturalny, ale trzeba to jakoś rozwiązać żeby to trafiło do szerszego grona. Jak były jakieś koncerty - Pavarotti, Rod Stewart - to o tym się wiedziało, mówiono w tym w radiu, był autobus, billboardy. Może radio byłoby rozwiązaniem, reklama. (W2)

Spoleczne niedopasowanie oferty reklamowej i promocyjnej poszczególnych wydarzeń sprawia, że wydarzenia odbywające się poza terenem SM są lepiej i odpowiednio wcześniej znane jego mieszkańcom niż to jest w przypadku informacji o zdarzeniach odbywających się na SM, którego adresatami są z kolei osoby spoza SM. Dochodzi do dość paradoksalnej sytuacji, w której mieszkańcy SM nie uczestniczą w zdarzeniach w zamieszkiwanej przestrzeni, co prowadzi ich „kulturalną uwagę” poza SM, co z kolei nie sprzyja utożsamianiu się ze starówką.

Ogólna ocena inicjatyw kulturalnych na SM w Toruniu zarówno pod względem ich podaży jak i popytu jest bardzo dobra, chociaż respondenci poprzez deficyt w technikach dowiadywania się oraz niewielkie uczestnictwo bierne i czynne rzadko aktualizują swoją wiedzę o nich.

[Oferta kulturalna] jest super. Piękne występy pod pomnikiem Kopernika. Jest festiwal piosenki filmowej. Teatr. Jest niszowe kino w CSW. Nasze Kino - jeszcze działa? Fajne było Nasze Kino. (W3)

■ 1.3 Funkcja

Jednym z możliwych do zadania pytań było pytanie o funkcję SM w Toruniu. Większość osób intuicyjnie rozumiała to określenie i odpowiadała z dużą pewnością. Charakterystyczne, że w wypowiedziach na ten temat brakuje rozróżnienia stanu obecnego z jego oceną i z oczekiwaniami wobec funkcjonalności. Pytanie o funkcję SM nie zawierało sugestii i/lub wyjaśnień, co jest konkretnie rozumiane przez „funkcję SM”.

Moim zdaniem to starówka powinna być żeby ludzie przyszli odpocząć, zjeść, spotkać się ze znajomymi. (W1)

Starówka jest miejscem stabilnym w negatywnym sensie. Funkcjonuje jako zbiór sklepów, instytucji, zabytków i nic więcej. Tu nie przychodzi się po to żeby być, ale po to żeby coś załatwić, kupić. (W27)

Powinno miasto bardziej żyć, żeby było więcej sklepów, rzemiosła, żeby ożywić handel w Nowy Rynek. (W5)

Wydaje mi się, że starówka powinna być takim miejscem, w którym powinno być więcej instytucji kultury i rozrywki zamiast banków i sklepów. I nie podoba mi się że na Szerokiej jest tylko 5 kawiarni. (W3)

Przedstawiana w wywiadach funkcja reprezentacyjna (w skrajnej postaci określana jako „salon miasta”) najbardziej kontrastuje z równie pożądaną usługowo-handlową. Dodatkowo podtrzymywane jest zdanie o konieczności zachowania grupy mieszkańców, chociaż jednocześnie wyrażana jest niechęć do ich obecności w tym miejscu: „w salonie się nie śpi”. Dobrze tę sprzeczność oddaje następujące zdanie:

Starówka powinna być ośrodkiem życia mieszkańców miasta a jest martwa. (W19)

Wydaje się, że jedynym rozsądnym wnioskiem jest wspieranie wielostronnego rozwoju SM z naciskiem na jego kulturalne i handlowo-usługowe funkcje. Nie należy jednak zapominać, że funkcja kojarzona jest z charakterem miasta, który jest wytwarzany przez działania jego mieszkańców i dlatego powinna być przedmiotem jak najszerszej debaty publicznej, umożliwiającej realne uczestnictwo jak najszerszych grup użytkowników.

Stare Miasto to miejsce, w którym żyje wiele ludzi i wiele będzie jeszcze żyło, także nie wydaje mi się żeby było obiektem, o którym mogą decydować tylko ludzie którzy często realizują jakieś takie swoje dziwne cele. Nie widziałem wielu osób zbierających podpisy. A każda decyzja powinna być konsultowana i głosowana. (W23)

Na funkcję miasta ma również wpływ niedaleka przeszłość tego miejsca. Niektórzy respondenci odwołują się do pamięci zbiorowej, aby usankcjonować wizję przyszłości:

Wiem to z historii, że tutaj się żyło. Nie wiem, może potrzebna jest kampania – „zamieszkać na starówce”, żeby uratować jej użytkową i mieszkalną funkcję. (W15)

■ II.1 Bezpieczeństwo

Bezpieczeństwo, postrzegane jako jego brak, traktowane było przez użytkowników starówki jako stan zagrożenia przykrym incydentem polegającym na psychofizycznym naruszeniu granic swojego ciała („oberwać, dostać w nos”). Jest ono kojarzone głównie z grupkami młodych ludzi – fanów klubów piłkarskich, rzadziej z grupami osób przebywających w okolicach nocnych sklepów. Wszyscy respondenci byli zgodni co do tego, że bezpieczniej czują się na ulicy Szerokiej oraz na Starym Rynku niż w innych rejonach SM.

Jak się wchodzi w te boczne uliczki, Podmurna, Wąska to czuć że tam może się coś wydarzyć, a nie czuć, że może ktoś pomóc jak coś się wydarzy. (W23)

Charakterystyczne jest to, że główna przyczyna braku bezpieczeństwa – groźba przemocy – jeśli nie jest kojarzona z menelami, staje się bezosobowa i ukryta. Jej sprawcami są: „jacyś panowie”, „banda małolatów” lub „grupki młodych mężczyzn”. Poczucia bezpieczeństwa nie zwiększa znacząco obec-

ność (lub świadomość ich obecności) patroli Policji i Straży Miejskiej ponieważ panuje przekonanie o ich niewielkiej skuteczności i nieregularnej częstotliwości ich kursów, co jest szczególnie doświadczane w „bocznych uliczkach” a więc na wszystkich poza ul. Szeroką i Starym Rynkiem.

Jest problem z kwestią bezpieczeństwa. Wieczorami można oberwać i to za darmo. Jedną z ulic starówki szła jakaś banda małaolatów nie ustępując nikomu miejsca. Po zwróceniu uwagi rzucili się na nich. Przyszła policja i załatwia temat słowami: panowie przyjdźcie jutro jak chcecie złożyć doniesienie, jestem przyzwyczajony do tego typu kończenia tematu, nie reagując na to, do niczego to nie prowadzi jak ludzie czują się bezkarni to strach będzie przyjąć z czasem. (W3)

Nie do końca można czuć się bezpiecznie, bo jeżeli zagłębić się w jakieś boczne uliczki... ja wolę się tam nie zapuszczać wieczorem. Osobę z mojej rodziny wieczorową porą zaczepili jacyś panowie i doszło do rękoczynów. Nie powinno być tak, że ludzie boją się wychodzić po 23:00 bo może coś im się stać. (W8)

Są patrole policji i straży miejskiej można czuć się bezpiecznie, natomiast gorzej w bocznych uliczkach. (W2)

Mniejsze poczucie braku bezpieczeństwa jest powodowany również mniejszym oświetleniem oraz nieskutecznym wg respondentów monitoringiem.

Powinna być większa piecza nad tym kto i w jakim stanie przebywa na starym mieście. (W25)

Nie trzeba być stałym bywalcem lub zapuszczać się w ciemne uliczki, żeby być świadkiem bójki. (W5)

Ankietowani sami starają się być czujni i dbać zarówno o własne mienie jak i napiętnowanie czynów przestępczych samodzielnie, co w istotny sposób zmniejsza ich komfort przebywania na SM. Świadomość braku bezpieczeństwa wymusza na użytkownikach starówki wykształcenie „dodatкового zmysłu”, specyficznej formy uwagi ukierunkowanej na różne zagrożenia. To powoduje, że zmniejsza się atencja jaką można poświęcić, innym, szczególnie mniej ewidentnym własnościom przestrzeni niż jej (nie)bezpieczeństwo.

Samochody, szczególnie ochroniarskie, które się pchają i tłoczą i człowiek nie może spokojnie chodzić, tylko musi uważać żeby nie być potrąconym czy otrąbionym. (W6)

Brak poczucia bezpieczeństwa, jak większość negatywnych zjawisk na SM, w świadomości badanych powszednie i mimo iż „trzeba uważać” na grupy (także pojazdów) stwarzające zagrożenie to łatwo się do tego stanu lekkiego napięcia emocjonalnego przyzwyczaić. Problem ten na pewno występuje, choć jest dostrzegany jako „problem” tylko w niewielkim stopniu („taka specyfika tego miejsca”). Należy dodać, że SM jako miejsce dość dokładnie wyznaczone i łatwe do zlokalizowania nie spełnia swojej podstawowej funkcji, można dodać – historycznie najpierwotniejszej, jaką jest zapewnienie ochrony wszystkim znajdującym się wewnątrz tego obszaru.

■ II.2 Problemy

W trakcie badań kategoria problemu okazała się najmniej oczywista. Po pierwsze dlatego, że pytanie o nią zazwyczaj pojawiało się po skonstatowaniu uwag ogólnych nt. SM, które już zawierały opisy kwintesencji „problemów” SM, a więc „meneli”, miejsc parkingowych itp. Ponadto, bardzo często ankieterzy mieli do czynienia z postawą negującą „problem problemów”. Dlatego podkreślę jeszcze raz, że „problem” należy w tym kontekście rozumieć tak jak w przypadkach opisanych w podrozdziale

I.1 dotyczących mieszkańców (tym samym potwierdza to tezę, że problemy SM są „problemami społecznymi”), jako **sytuację naruszającą zmysł estetyczny osoby doświadczającej czasoprzestrzeni SM jako niezgodny z jego oczekiwaniami.**

Matka drze się na syna, dziecko też się drze, nikt nie zwraca na to uwagi, mnóstwo szczekających psów i płacz dziecka. (W13)

Wśród czynników pozaspołecznych problem stanowi populacja gołębi niszcząca odchodami budynki SM. Ptaki te są zgodnie ze swoim miejscem w ekosystemie traktowane jako synantropy („Tam gdzie człowiek, tam gołąb” W3). Ich stosunkowo rzadkie wymienianie świadczy o tym, że stanowią problem raczej dla zarządzających budynkami (o czym świadczą instalacje ochronne na parapetach) niż dla użytkownika i/lub mieszkańca. Innymi zwierzętami, które stanowią problem dla SM są psy oraz ich właściciele, którzy nie sprzątają ich odchodów lub nawet nie starają się wyprowadzać swoich pupili poza chodniki. Widok i zapach psich odchodów jest zdecydowanie najbardziej zniechęcającą ingerencją w przestrzeń SM. Z nieczystościami po psach kojarzony jest brud w ogóle i bezsilność w kwestii zmiany tej sytuacji przy jednoczesnej świadomości jak bardzo odpychające musi być to zjawisko dla innych.

Ankietowani w trakcie odpowiadania na pytanie o problemy SM wskazywali na następujące niedogodności związane z doświadczaniem przestrzeni SM:

- brak stojaków dla rowerów,
- brak miejsc do siedzenia, ławek,
- kłopoty z wywozem śmieci,
- głośne zachowania osób bawiących się podczas „imprez” – szczególnie latem,
- za duża ilość banków i aptek („przechodząc obok banku nie jestem zrelaksowany” W17),
- brak terenów typowych dla dzieci, placów zabaw,
- często zmieniające się, lub brak oznakowania zarówno ulic jak i obiektów zabytkowych,
- brak reakcji służb porządkowych na problemy zauważane przez respondentów,
- nadreakcja służb porządkowych w kwestii niedozwolonego parkowania pojazdów
- brak toalet o wyższym standardzie i dostępnych po godz. 18.00
- za duże nagromadzenie ogródków piwnych, szczególnie na głównych ulicach
- niedopasowany do użytkowników rodzaj nawierzchni ulic SM

Należy zwrócić uwagę, że wszystkie powyższe „problemy” nie są klasyfikowane jako szkodliwe lub dyskwalifikujące dla oceny SM. Do ich opisu dołączane było objaśnienie, że niedogodności te rekompensowane są urokiem i pięknem przestrzeni, w której występują: „ale za to starówka jest piękna i urokliwa”. W tych przypadkach obowiązuje zdroworozsądkowa zasada „coś za coś”, lub „nie można mieć wszystkiego”. Jak to zwięźle ujął jeden z respondentów:

Urok oglądanych miejsc odbiera chęć do narzekania. (W25)

Jedynym problemem, który pojawia się we wszystkich wywiadach, i który jest klasyfikowanym jako bardzo poważny jest problem miejsc parkingowych. Zostanie on przedstawiony w kolejnym podrozdziale.

■ II.3 Miejsca do parkowania

Problemem SM w Toruniu eksponowanym w wypowiedziach najczęściej jest problem braku miejsc do parkowania. Jest on podkreślany przez respondentów nie tylko ze względu na uciążliwość, ale

również dlatego że zależy bezpośrednio od prawa ustalanego lokalnie, a więc od władz samorządowych, które tylko w tym przypadku są przywoływane jako instytucji sprawczą, jeśli chodzi o całość działań i problemów SM.

Jeżeli mam potrzebę pozostawienia samochodu na starówce to przeżywam niesamowitą ghenę. Dużo ludzi traci dużo czasu krążąc i szukając miejsca. Parkingi powinny znajdować się na obrzeżach starówki, przecież o tym decyduje samorząd, to może zrobić, jak na przykład zachęta w postaci zniżki na wstęp do gminnej instytucji kultury z biletem parkingowym. (W17)

Wydaje się, że peryferyjne położenie parkingów nie ulega wątpliwości również dla władz miasta o czym świadczą lokalizacje kolejnych inwestycji tj. parking na placu św. Katarzyny, czy parking pod CSW. Jednak nieudolne zarządzanie tymi miejscami tylko pogłębia zastany problem.

Parking na Katarzyny w ogóle nie funkcjonuje. Mijam go co najmniej raz dziennie i na wyświetlaczu zawsze jest podobna liczba miejsc, około trzystu. Ja wolę zaparkować gdzieś dalej i przejść ten kilometr, półtora, niż się kręcić po starówce, bo można w ten sposób stracić pół godziny, godzinę. (W28)

Kiedy się krąży po starówce w poszukiwaniu miejsca parkingowego ciężko jest trafić na informację widoczną z daleka – jedź tędy a dojedziesz w pobliże ratusza, czy gdzie indziej... tym bardziej uważam że parkingi powinny być na obrzeżach a potem pieszo chodzić. Tak byłoby łatwiej. (W8)

Zlokalizowanie miejsc parkingowych wewnątrz SM stanowi poważnym problemem, który jednak jest dla użytkowników łatwy do rozwiązania. W ich wypowiedziach widać wyraźnie że problemem nie są stawki opłat parkingowych, lecz niedogodny sposób ich pobierania.

Same opłaty parkingowe nie są problemem. Są wymagane monety, a automat nie wydaje reszty. Nie mogę płacić kartą ani przez telefon więc muszę biegać po bankomatach i zmieniać te pieniądze. Zapłacę za 2h a stoję 15 min plus dodatkowo 5 minut szukam młodego sprzedawcy. Jest to strasznie irytujące, że trzeba się ganiać z tymi drobnymi. (W7)

Z tej perspektywy dyskusja o wysokości stawek i ich podwyżkach jest drugorzędna. Szczególnie w kontekście wyrażanych zdań o całkowitym wyłączeniu obszaru SM z ruchu kołowego. Ze względu na konkretne, przestrzenne przesłanki należy ten temat podjąć biorąc pod uwagę poprawkę dla służb ratunkowych, miejskich i czasowego ruchu dostawczego.

To jest przestrzeń, której przejście w osi wschód – zachód zajmuje spacerkiem 5-8 minut. Parkingi są niewykorzystane tylko dlatego, że ludziom się wydaje że jak Stare Miasto jest małe to najlepiej wjechać pod sam ratusz. Nie ma problemu parkingów. Z jednej strony są narzekania na miejsca parkingowe, a z drugiej, że przez samochody nie ma jak przejść, że jest smród spalin, że jest niebezpiecznie. (W19)

Respondenci dostrzegają istotną sprzeczność. Poruszające się po obszarze SM pojazdy (szczególnie silnikowe) – stanowią problem (zagrożenie) dla ludzi, budynków, wizerunku miasta zabytkowego, ale jednocześnie rozważa się ich cyrkulację na SM jako niepodlegający dyskusji „naturalny” temat w kontekście miejsc parkingowych, jakie mają one zajmować. Stąd pojawiają się głosy za zdecydowanym rozwiązaniem obu tych problemów na raz.

Starówka powinna być wyłączona z ruchu kołowego. Tu jest tyle zabytków, tylu turystów, że to naprawdę przeszkadza w takim nawet codziennym obcowaniu z przeszłością.

To powinien być teren chroniony z powodu tych zabytków i atmosfery żeby co chwilę się nie rozglądać czy coś nie jedzie. Ta zabudowa jest tak zwarta, że nie jest to problem przejść w 15 minut z jednego krańca na drugi. (W6)

Użytkownicy SM opowiadają się też za przynajmniej częściowym ograniczeniem ruchu samochodowego na rzecz zwiększenia ruchu rowerowego.

Nie powinno być do końca zabronione poruszanie się jednośladami po Szerokiej. Widać, że jest na to zapotrzebowanie, bo ludzie i tak to robią. Z tym wiąże się problem braku miejsc parkingowych dla rowerów. (W5)

Zdarzyło mi się kilka razy poruszać rowerem i tu jest problem z miejscem parkingowym, bo w obrębie starówki trzeba szukać jakichś słupów gdzie można podpiąć rower. (W27)

Ruch samochodowy powinien być bardziej swobodny poza Szeroką. Maksymalnie wykorzystać boczne uliczki dla samochodów, rowerów aby ułatwić przemieszczanie się tym, którzy tu przychodzą. (W8)

Piesi użytkownicy wyraźnie wskazują, też że samochody poruszające się po SM są niebezpieczne, szczególnie dla dzieci, lub przy dużym natężeniu ruchu turystycznego:

To powinien być teren chroniony z powodu tych zabytków i atmosfery żeby też co chwilę się nie rozglądać czy coś nie jedzie. Ta zabudowa jest tak zwarta, że nie jest to problem przejść się spacerkiem. (W6)

Ruch kołowy na obszarze Starego Miasta jest problemem nie tylko dla kierowców, ze względu na złe funkcjonowanie parkingów czy złe oznakowanie ulic ale też dla pieszych. Pojazdy utrudniają poruszanie się pieszym, z kolei kiepskie oznakowanie utrudnia poruszanie się samochodom. (W28)

■ III.1 Wizerunek

Dla wizerunku SM najbardziej znaczące jest wyobrażenie Torunia w ogóle, jako małego i urokliwego miasta. W wypowiedziach jego użytkowników trudno jest je odróżnić od sumy wszystkich wrażeń i refleksji na temat SM po dłuższym, lub krótszym okresie jego użytkowania.

Toruń ładnym miastem jest. Słyszałem to wcześniej w kontekście porównywania Torunia do Bydgoszczy. Jak się już przyjechało do Torunia to to zdanie odniosłam do starówki... To miasto niewątpliwie ma swój klimat. (W0)

Bardzo ważną cechą wizerunku SM jest jego jednolitość. Według niektórych respondentów starówka toruńska przedstawia się jako przestrzeń jednorodna, stabilna i przewidywalna, jeśli chodzi o możliwe do odkrycia jakości przestrzenne.

Stare miasto to dla mnie jednolita masa kamieniczek, jednolita kopuła. (W14)

Zawężając Toruń do starówki to jest jak taka mała wioska gdzie się wszyscy znajdują, można czuć się tu w pełni (...) człowiek tu się nie gubi. (W5)

W niektórych wypowiedziach widać wyraźnie jak typowe ujęcia wizerunku SM kształtują wyobrażenie o nim.

Dla mnie panorama starówki to panorama świata. Bardzo mi się podoba to hasło: Toruń

- gotyk na dotyk, bo tak jest. (W4)

Zawsze mi się podobała starówka, szczególnie to, że wszystko pozostało oryginalne, nie zostało przerobione. (W19)

Wizerunek kształtuje się również pod wpływem emocji, jakie wywołują właściwie wszystkie poruszone wcześniej tematy od problemów społecznych po psie odchody. Poszczególne własności SM, wskazywane przez ankietowanych składają się na jego spolaryzowany wizerunek, który można łatwiej przedstawić w następującej tabeli, gdzie w pierwszej kolumnie ukazano zjawiska i obiekty wskazywane, jako waloryzujące dodatnio wizerunek miasta, a w drugiej waloryzujące ujemnie:

Ryc. 11. Ambiwalentne deklaracje respondentów w sprawie Starego Miasta

Sprzyja wizerunkowi SM (+)	Szkodzi wizerunkowi SM (-)
<i>Panorama Starówki</i>	<i>Boczne uliczki i bramy, ich stan</i>
<i>Zabytki, ich ilość i oryginalność</i>	<i>Banki</i>
<i>Remonty zabytków</i>	<i>Brud, nieczystości</i>
<i>Atmosfera, magia miejsca</i>	<i>Starówka w ciągłym biegu</i>
<i>Starówka tętni życiem (w przeciwieństwie do Warszawy i Bydgoszczy)</i>	<i>trudne miejsce do mieszkania</i>
<i>Sprzyja wizerunkowi SM (+)</i>	<i>Szkodzi wizerunkowi SM (-)</i>
<i>Mała architektura</i>	<i>niedyskretne rusztowania</i>
<i>Zwiedzanie ze znajomymi, dużo miejsc do pokazania</i>	<i>Anteny na dachach</i>
<i>Anioł, kot na dachu</i>	<i>Ludzie w różnym stanie, Straż M. na to pozwala</i>
<i>Nie jest to rynek w małej mieścinie</i>	<i>Nie jest to jednak Amsterdam</i>

■ III.2 Przestrzeń

Najważniejszym miejscem w przestrzeni SM jest pomnik Kopernika, a wraz z nim cały Stary Rynek. W opisach dostarczanych przez ankietowanych można dostrzec, że jest to punkt niezwykle ważny ze względu na możliwość spotkania znajomych, jest to tzw. „punkt startowy”, miejsce, które otwiera dalszą drogę po SM. Rzadziej w tej funkcji wymienia się fontannę z flisakiem. „Kopernik” jest również punktem orientacyjnym i dodatkowo jednym z niewielu punktów, w którym dostępne są miejsca do siedzenia. Pomnik spełnia rolę bardziej praktyczną w przestrzeni niż pierwotną, upamiętniającą lub zabytkową. Podobną funkcję pełnią kapliczki lub OSP we wsiach i małych miejscowościach.

Jak się spotykam z kimś na starówce to zawsze pod Kopernikiem, dużo ludzi tam czeka i się spotykają. (W9)

Widać wieczorami jak grupy młodzieży spotykają się pod Kopernikiem lub flisakiem, tam się umawiają, stąd łatwo wyskoczyć gdzieś dalej. (W20)

Pomnik Kopernika wyznacza również Stary Rynek jako niekwestionowane centrum, „serce miasta” (W2).

Okolice ratusza, pomnik Kopernika są to miejsca najbardziej przeze mnie ukochane i nie

---

tylko przeze mnie odwiedzane często. Są swojskie. (W25)

Pomnik Kopernika wyznacza również dwie, krzyżujące się osie dalszego przemieszczania się – w stronę bulwarów i ulicę Szeroką, które z kolei stanowią granice postrzegania SM jako całości.

Stare Miasto zaczyna się od zejścia w stronę ulicy Szerokiej, trwa w jej obrębie i nie znajduję granic mojego miasta. Nie czuję się już tak dobrze w okolicach św. Katarzyny. (W25)

Tak wyraźne osadzenie w przestrzeni centrum daje nie tylko jej najważniejszy punkt orientacyjny, ale rozpoczyna różnicowanie jej obszarów ze względu na ich oddalenie od Kopernika i Starego Rynku.

Atrakcyjność starówki skupiona jest wokół Starego Rynku, udając się w okolice Nowego Rynku czy Bulwarów, ta atrakcyjność z każdym metrem spada. (W21)

Jak są te boczne ulice od Szerokiej to tak do połowy tych ulic jest zadbane, a potem są pozostawione te budynki. (W7)

W takiej sytuacji obszary poza wyraźnie określonym centrum bardzo rzadko według respondentów zyskują walor wyjątkowości.

Okolice Krzywej Wieży nie w każdym aspekcie są zadbane, jednak mają w sobie coś przyciągającego. (W25)

Powoduje to wzmacnianie wyobrażenia o peryferyjności takich obszarów jak Krzywa Wieża, Zamek Krzyżacki, czy Bulwar.

Dla mnie Krzywa Wieża już nie jest atrakcją. Właśnie dla ludzi mieszkających tutaj brakuje takich miejsc gdzie mogę spędzić czas. Jedno boisko, jedno plac zabaw, co tu robić... (W9)

Bulwar już mi się nie podoba powinien się zmienić jego wygląd, za mało barek jest. To też powinno bardziej żyć tak samo jak Zamek Krzyżacki. (W6)

Centralna pozycja charakterystycznej „triady” Stary Rynek – Kopernik – Szeroka skutkuje również konkretnymi zachowaniami i wyborami ludzi poruszających się w tak zdefiniowanej przestrzeni.

Jest tylko i wyłącznie kilka ulic, którymi ludzie się przemieszczają, między innymi ja będąc tutaj. Ale jest sporo przestrzeni opustoszałej, są takie miejsca do odkrycia. (W8)

Swoista centralizacja SM wokół pomnika Kopernika i Starego Rynku ma również wpływ na marginalizację Nowego Rynku i jego okolic.

Są jakieś takie uprzedzenia w głowach: Nowe Miasto zawsze było takie skromniejsze, tam się nie chodziło na zakupy, nie spotykało ze znajomymi, rodziną. I tak to do teraz pokutuje.

Od dawna utrzymuje się różnica między Starym a Nowym Toruniem, od stuleci i to widać do dnia dzisiejszego. Cały czas to życie gospodarcze, towarzyskie toczy się na starówce. Nowy Toruń jest pomijany. (W21)

Jest to wyraz szerszej świadomości wykluczenia Nowego Rynku i części SM ze starówki w ogóle. Jednocześnie respondenci zdają sobie sprawę z wyjątkowości tego miejsca wobec którego wykluczenie jest wtórne.

Imprezy wszyscy chcą na starówce – na Rynku Nowomiejskim – nie, ale przecież Tumult to przedziwne miejsce. (W0)

Ankietowani często podkreślali, że samo traktowanie SM jako obszaru odrębnego (w jakimkolwiek sensie – administracyjnym, architektonicznym, symbolicznym, społecznym, inwestycyjnym) nie wpływa pozytywnie na zakres dostępnych w tym obszarze możliwości.

Starówka nie może i nie powinna istnieć w oderwaniu od tego, co ją otacza. Myślę tu uznaniu dla miejsc i obiektów takich jak dolina miłości, czy poziomy zegar na Łaziennej. Brakuje odwagi i decyzyjności w uznaniu co starówką jest a co nią nie jest. (W17)

W samym starym mieście niewiele można zmienić, ale ważne są dla mnie okolice: fontanna, pomnik Jana Pawła II, skansen, zieleń. Przez to przyjemnie się wchodzi na starówkę. (W23)

Podsumowując, respondenci w praktyce traktują przestrzeń SM jako zróżnicowany i wielofunkcyjny obszar spełniający lub nie ich podstawowe potrzeby tj. kontakt z innymi ludźmi, bezpieczeństwo, alimentacja, zaspokojenie gustu estetycznego. Jednak w wymiarze myślowym, refleksyjnym przestrzeń ta jest w miarę jednolita jako „zabytkowa masa budynków” z jedynym, wyraźnym, wręcz emocjonalnym wyróżnieniem dla osi: ul. Szeroka – Kopernik – Stary Rynek. W takim mentalnym obrazie miejscami waloryzowanymi negatywnie są coraz liczniejsze banki, apteki i duże sklepy spożywcze.

■ III.3 Infrastruktura

Pytanie o infrastrukturę wywoływało szereg odpowiedzi o sposób zagospodarowania przestrzeni SM, jej dostępność i adekwatność wobec potrzeb. Część z nich pokrywała się z brakami infrastrukturalnymi poruszonymi przy okazji problemów (pkt. II.2). Panuje dość powszechne przekonanie, że starówka utraciła już, lub traci w szybkim tempie swój wcześniejszy charakter – obszaru handlowo-usługowego, który był dawniej, „kiedyś”. Powstawanie, budowa i planowanie kolejnych supermarketów w Toruniu i w bezpośredniej bliskości starówki ma ten proces przyspieszyć.

Kiedyś ludzie przyjeżdżali na starówkę po zakupy, teraz otworzyli galerie i tam ludzie spędzają czas na starówkę nie przyjadą. Moi rodzice ostatnio byli tutaj żeby w coś w banku załatwić, a pamiętam za dzieciaka, jak się na starówkę na zakupy przyjeżdżało. (W8)

Bardziej handlowo powinno być, tu masz wszędzie apteki, banki, nie masz krawca, szewca, małych sklepów. Ciężko utrzymać cokolwiek poza Szeroką. Teraz się otworzył ostatnio kebab na Garbarach. Popracował miesiąc, może dwa, nie wiedziałem tutaj ani jednego człowieka, który by kupił kebab (...), jak ktoś otworzy coś w tych bocznych uliczkach to zaraz zamyka. (W6)

W wypowiedziach użytkownicy wskazują na braki i niedogodności w ilości miejsc do siedzenia, niedopasowania nawierzchni do ruchu pieszego i brak przejrzystego oznakowania zarówno miejsc parkingowych jak i obiektów zabytkowych.

Podsumowanie

Klasyfikacja problemów badanego obszaru dzięki zastosowanej metodzie wywiadu pozwala przedstawić ich gradację z perspektywy osób bezpośrednio zainteresowanych praktycznym radzeniem sobie z nimi. Z tego punktu widzenia to niewątpliwie problem miejsc parkingowych (pkt. II.3) jest najbardziej powszechny i irytujący jednocześnie. Wynika on częściowo z czynników obiektywnym tj. gwałtowny wzrost liczby pojazdów i ich cyrkulacja w niezmiennym od średniowiecza układzie urbanistycznym. Z drugiej strony parkingi jako przedmiot zarządzania jednostki samorządu terytorialnego są domeną bezpośrednio zależną od konkretnego podmiotu sprawczego i postrzegane jako takie stają się obiektem uwagi mieszkańców. Do tego dochodzą

także czynniki natury instytucjonalnej polegające na dodawaniu wartości miejscom parkingowym poprzez ich skrupulatne wyodrębnianie, czynienie ich dobrami rzadkimi (kwestia dystrybucji abonamentów) i płatnymi (taryfowanie). Z tego powodu zajmują one tak znaczące miejsce w świadomości respondentów. Wydaje się że instytucje gminne, zupełnie nieświadomie, uczyniły w ten sposób znaczną część przestrzeni SM towarem spekulacyjnym, którego wartość jest stawką w grze o możliwe do wyegzekwowania zasoby pomiędzy urzędem, a konsumentem – użytkownikami starówki.

Drugim istotnym problemem jest sprawa „meneli” – osób zajmujących przestrzeń SM w sposób niezgodny z oczekiwaniami społecznymi. Także w tym przypadku mamy do czynienia ze specyficznym zestawieniem problemu realnego z wyobrażeniem na jego temat, co skutkuje stereotypem zupełnie blokującym realizację myślenia o możliwych jego rozwiązaniach. Mimo że „menele” bardzo rzadko stanowią bezpośrednie zagrożenie, ich natarczywa obecność w świadomości badanych świadczy o tym, że ich obraz stał się prawdziwą przeszkodą mentalną.

Prezentowane badania potwierdzają kulturalistyczne koncepcje przestrzeni miejskiej, które mówią o tym, że podstawowym mechanizmem adaptacji człowieka do danego obszaru jest proces jej waloryzacji. Polega on na aktywnym percypowaniu i przekształcaniu pierwotnego komunikatu generowanego w polu czasoprzestrzennym, w który niemal natychmiast włączają się pozaempiryczne fazy postrzegania tj. klasyfikacja, porządkowanie, waloryzacja, i autoocena i to właśnie one mają decydujący wpływ na podejmowane przez jednostki w danym obszarze wybory i działania (Majer 2010: 60). Oznacza to, że przestrzeń SM zależy nie tylko od obiektywnego stanu infrastruktury, ale również od sposobu w jaki o niej się myśli. Dlatego oprócz problemów pragmatycznych, wynikających z płynności i łatwości użytkowania danego fragmentu przestrzeni należy zadbać o **zmianę nastawienia szczególnie wobec tych problemów, które uznane zostały za „naturalne”, „nieodłączne” i „nierozwiązywalne”**.

Jest podejście, nie wiem czyje, że starówka jest jednym wielkim skansenem. Główny nacisk kładzie się na turystów. (W15)

Należy również zwrócić szczególną uwagę na zlokalizowanie i uzgodnienie w myśl zasad demokracji lokalnej wielostronnych żądań wobec obszaru SM różnych grup społecznych, które reprezentują węższe lub szersze interesy.

Nie widziałem wielu osób zbierających podpisy. A przecież każda decyzja powinna być konsultowana i głosowana. O mieście powinni decydować nie tylko ci, którzy mają tu swoje dziwne interesy. Stare Miasto jest to miejsce w którym żyje wiele ludzi i wiele będzie jeszcze żyło, także nie wydaje mi się żeby było ono obiektem, o którym mogą decydować tylko ludzie, którzy często realizują jakieś takie swoje dziwne cele. (W23)

Ważne z punktu widzenia wdrażanych zmian jest również uzgodnienie zakresu możliwej ingerencji władz lokalnych, na podstawie istniejących i nowych narzędzi prawnych.

Jak bardzo samorząd może ingerować we własność prywatną? Wydaje mi się że jednak powinien mieć możliwość, żeby kształtować harmonijną wizję, oczywiście nie zacierając indywidualizmu. (W17)

Wedle Karty Lipskiej (2007) centra zabytkowych miast powinny kreować otwartą przestrzeń publiczną wysokiej jakości oraz posiadać zintegrowaną wizję jej rozwoju. Toruńska starówka nie spełnia tego kryterium ponieważ nie stanowi zwartej przestrzeni kulturowej – nie jest obiektem długotrwałej interakcji danej grupy społecznej. Ponadto szereg sygnalizowanych problemów i niedoborów badanego obszaru jest efektem nieeksponowania jego uniwersalnych (publicznych) wartości tj. instrumentalnych, sytuacyjnych i estetycznych, które mają najistotniejsze znaczenie dla podejmowanych w nim działań ludzkich (Wallis 1990: 28-30). Zaburzenie ciągów komunikacyjnych i brak równowagi w zago-

spodarowaniu części użytkowej SM sprawia, że jego przestrzeń nie jest łatwa do odczytania. Brak fizycznego i psychicznego poczucia bezpieczeństwa czyni je podatnym na niepożądane sytuacje. Tylko wartości estetyczne znajdują tutaj swoje wyraźne miejsce, chociaż stopień ich doświadczania jest za bardzo uzależniony od nabytej przez jednostki wiedzy historycznej, a więc nie jest uniwersalny.

SM nie jest łatwe do życia. Nie można też przejść obok obaw o przyszłość tego obszaru na którym rozpoczęły się już negatywne zjawiska związane z komercjalizacją przestrzeni publicznej tj. gentryfikacja czy gettoizacja:

Mam takie odczucie, że jest to robienie takiego getta dla mieszkańców. Niedługo będzie cisza, las bez śpiewu ptaków, poligon bez żołnierzy. Jeśli [ludzie] są powoli wysiedlani, życie zaniknie. Ja bym tu nic nie zmieniał i to będzie najlepszą zmianą. (W14)

Potencjał zmiany tego obszaru będzie zależeć nie tylko od konkretnych rozwiązań praktyczno-technicznych, ale również od wypracowania szeroko konsultowanej polityki rewitalizacyjnej oraz od zdolności podmiotów gospodarczych, społecznych i administracyjnych do podejmowania przedsięwzięć dających możliwość współdecydowania o danym obszarze wszystkim zainteresowanym.

Literatura cytowana:

- Majer Andrzej, *Socjologia i przestrzeń miejska*, PWN, Warszawa 2010.
- Wallis Aleksander, *Miasto i przestrzeń*, PWN, Warszawa 1977.

2.4 Badania desk research

W ramach projektu Restart zostało przygotowane zestawienie podstawowych informacji liczbowych opisujących Stare Miasto. Granice obszaru Starego Miasta w Toruniu są różnie widziane. Do zebrania danych cząstkowych został wzięty obszar zamykający się w granicach ulic: Aleja Jana Pawła II, Wały gen. Sikorskiego, Szumana, Warszawska, Bulwar Filadelfijski. Jest to obszar na którym były prowadzone badania zagęszczenia użytkowników Starego Miasta w Toruniu.

Ulice wchodzące w skład badanego obszaru, to: Bankowa, Browarna, Bulwar Filadelfijski, Chełmińska, Ciasna, Dominikańska, Duchą Świętego, Flisacza, Fosa Staromiejska, Franciszkańska, Jęczmienna, Kopernika, Królowej Jadwigi, Łazienna, Małe Garbary, Międzymurze, Most Pauliński, Mostowa, Panny Marii, Piekary, Piernikarska, Plac Rapackiego, Pod Krzywą Wieżą, Podmurna, Poniatowskiego, Prosta, Przedzamcze, Rabiańska, Różana, Rynek Nowomiejski, Rynek Staromiejski, Strumykowa, Sukiennicza, Szczytna, Szeroka, Szewska, Szpitalna, Szumana, Ślusarska, Św. Jakuba, Św. Jana, Św. Katarzyny, Warszawska, Wielkie Garbary, Wola Zamkowa, Wysoka Zaszpitalna, Zaułek Prosowy, Żeglarska.

Przy pozyskiwaniu danych wykorzystano jedynie ogólnodostępne źródła informacji publicznej. Zebrane zostały m. in. Następujące zakresy danych:

- liczba mieszkańców zameldowanych na pobyt stały, według ulic, z podziałem na płeć (źródło: Wydział Spraw Administracyjnych Urzędu Miasta Torunia);
- liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej (źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu);
- liczba mieszkańców bez pracy z podziałem na płeć (źródło: Powiatowy Urząd Pracy dla Miasta Torunia)
- liczbę podmiotów gospodarczych (źródło: Wydział Ewidencji i Rejestracji Urzędu Miasta Torunia)
- struktura własności nieruchomości (źródło: Geoportal Miasta Torunia, grudzień 2011 r.);
- liczba uczniów (źródło: Szkoła Podstawowa nr 1 w Toruniu, Gimnazjum nr 11 w Toruniu);

- liczba zarejestrowanych samochodów (źródło: Wydział Ewidencji i Rejestracji UMT);
- statystyki Strefy Płatnego Parkowania (źródło: Miejski Zarząd Dróg w Toruniu).

W niniejszym skrócie z opracowania przedstawione zostały tylko trzy tabele dotyczące: liczby mieszkańców zamieszkałych w obszarze badań, liczby osób korzystających z pomocy społecznej, liczby osób pozostających bez pracy i liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w obszarze badań. Fragment ten obrazuje sposób gromadzenia i prezentowania danych w całym opracowaniu, które jest dostępne na stronie projektu Restart: www.restart.org.

Poniższa tabela „Mieszkańcy zameldowani na pobyt stały w obszarze badań” przedstawia liczbę mieszkańców zamieszkałych w granicach obszaru badań zagęszczenia użytkowników. Liczba osób zameldowanych na pobyt stały według podanych ulic wynosi **6475** (Dane na dzień 24.11.2011 r.).

Ryc. 12. Mieszkańcy zameldowani na pobyt stały w obszarze badań

Ulica	kobiety	mężczyźni	razem	%
Bankowa	57	56	113	1,74
Browarna	43	44	87	1,34
Bulwar Filadelfijski	1	1	2	0,03
Chełmińska	115	95	210	3,24
Ciasna	1	-	1	0,01
Dominikańska	4	5	9	0,14
Flisacza	-	1	1	0,01
Fosa Staromiejska	16	16	32	0,49
Franciszkańska	52	45	97	1,49
Jęczmienna	98	86	184	2,84
Kopernika	185	138	323	4,99
Królowej Jadwigi	67	62	129	1,99
Łazienna	136	121	257	3,97
Małe Garbary	96	71	167	2,57
Międzymurze	2	2	4	0,06
Most Pauliński	49	45	94	1,45
Mostowa	177	175	352	5,43
Panny Marii	14	10	24	0,37
Piekary	88	92	180	2,77
Piernikarska	25	16	41	0,63
Plac Rapackiego	16	15	31	0,47
Pod Krzywą Wieżą	24	21	45	0,69
Podmurna	94	89	183	2,82
Poniatowskiego	85	73	158	2,44
Prosta	257	253	510	7,87
Przedzamcze	60	50	110	1,69
Rabiańska	104	80	184	2,84
Różana	14	13	27	0,41
Rynek Nowomiejski	151	136	287	4,43
Rynek Staromiejski	130	106	236	3,64
Strumykowa	110	98	208	3,21
Sukiennicza	106	99	205	3,16
Szczytna	101	75	176	2,71
Szeroka	115	95	210	3,24
Szewska	36	36	72	1,11

Ulica	kobiety	mężczyźni	razem	%
Szpitalna	8	10	18	0,27
Szumana	9	6	15	0,23
Ślusarska	29	25	54	0,83
Świętego Ducha	52	46	98	1,51
Świętego Jakuba	79	77	156	2,40
Świętego Jana	-	1	1	0,01
Świętej Katarzyny	47	49	96	1,48
Warszawska	201	195	396	6,11
Wielkie Garbary	94	83	177	2,73
Wola Zamkowa	53	49	102	1,57
Wysoka	48	42	90	1,39
Zaszpitalna	-	-	-	
Zaułek Prosowy	-	-	-	
Żeglarska	180	143	323	4,98
RAZEM	3429	3046	6475	

Źródło: Wydział Spraw Administracyjnych Urzędu Miasta Torunia.

Łącznie liczba zameldowanych osób na Starym Mieście w Toruniu na dzień 24.11.2011 r. wynosiła 6475, w tym 3429 kobiet (52,96%) i 3046 mężczyzn (47,04%).

Najwięcej zameldowanych osób jest na ulicy Prostej – 510 osób (7,91%).

Kolejna tabela: „Beneficjenci pomocy społecznej w obszarze badań – osoby i rodziny” przedstawia liczbę mieszkańców korzystających z pomocy społecznej zamieszkałych w granicach obszaru badań. Według danych na dzień 24.11.2011 r. liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej zamieszkująca w obrębie Starego Miasta w Toruniu przedstawia się następująco:

- liczba rodzin – 531
- liczba osób w rodzinach – 1580.

Ryc. 13. Beneficjenci pomocy społecznej w obszarze badań – osoby i rodziny

Ulica	Liczba rodzin	Liczba osób	śr. ilość osób w rodzinie
Bankowa	8	24	3
Browarna	5	12	2,4
Bulwar Filadelfijski	0	0	0
Chełmińska	20	70	3,5
Ciasna	0	0	0
Dominikańska	0	0	0
Ducha Świętego	16	56	3,5
Flisacza	0	0	0
Fosa Staromiejska	3	8	2,6
Franciszkańska	9	19	2,1
Jęczmienna	25	77	3,08
Kopernika	9	31	3,44
Królowej Jadwigi	9	27	3
Łazienna	16	35	2,18
Małe Garbary	15	36	2,4
Międzymurze	0	0	0
Most Pauliński	7	36	5,14
Mostowa	19	94	4,94
Panny Marii	2	7	3,5

Piekary	20	63	3,15
Piwnikarska	3	7	2,3
Plac Rapackiego	3	9	3
Pod Krzywą Wieżą	2	5	2,5
Podmurna	7	19	2,71
Poniatowskiego	9	23	2,55
Prosta	57	193	3,38
Przedzamcze	12	27	2,25
Rabiańska	5	12	2,4
Różana	4	7	1,75
Rynek Nowomiejski	33	99	3
Rynek Staromiejski	16	52	3,25
Strumykowa	14	45	3,21
Sukiennicza	19	57	3
Szczytna	7	18	2,57
Szeroka	25	25	1
Szewska	3	8	2,66
Szpitalna	3	7	2,33
Szumana	6	17	2,83
Ślusarska	6	8	1,33
Świętego Jakuba	5	9	1,8
Świętego Jana	0	0	0
Świętej Katarzyny	18	58	3,22
Warszawska	41	143	3,48
Wielkie Garbary	15	27	1,8
Wola Zamkowa	6	13	2,16
Wysoka	11	38	3,45
Zaszpitalna	0	0	0
Zaułek Prosowy	0	0	0
Żeglarska	18	59	3,27
RAZEM	531	1580	2,97

Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu.

Kolejna tabela przedstawia w układzie ulic dwie wielkości:

- liczbę mieszkańców pozostających bez pracy zamieszkałych w granicach obszaru badań. Liczba osób bezrobotnych wynosi 393 (*dane na dzień 28.11.2011 r.*).
- podmiotów gospodarczych zarejestrowaną w granicach obszaru badań. Liczba podmiotów gospodarczych wynosi 1769 (*dane na dzień 1.12.2011 r.*).

Ryc. 14. Bezrobotni i podmioty gospodarcze w układzie ulic (na III kwartał 2011)

Ulica	Liczba bezrobotnych	Liczba podmiotów gospodarczych
Bankowa	5	15
Browarna	6	13
Bulwar Filadelfijski	1	12
Ciasna	0	101
Chełmińska	14	0
Dominikańska	0	11
Flisacza	0	33
Fosa Staromiejska	3	1

Franciszkańska	8	21
Jęczmienna	8	20
Kopernika	21	35
Królowej Jadwigi	4	64
Łazienna	20	43
Małe Garbary	16	63
Międzymurze	2	43
Most Pauliński	8	1
Mostowa	25	28
Panny Marii	2	72
Piekary	11	60
Piwnikarska	0	5
Pod Krzywą Wieżą	4	10
Podmurna	13	84
Poniatowskiego	11	3
Prosta	35	12
Plac Rapackiego	1	18
Przedzamcze	8	99
Rabiańska	9	19
Różana	2	30
Rynek Nowomiejski	14	9
Rynek Staromiejski	15	94
Strumykowa	19	129
Sukiennicza	8	26
Szczytna	3	33
Szeroka	10	78
Szewska	3	123
Szpitalna	2	35
Szumana	2	6
Ślusarska	3	8
Świętego Ducha	4	21
Świętego Jakuba	6	24
Świętego Jana	0	0
Świętej Katarzyny	3	66
Warszawska	26	59
Wielkie Garbary	11	43
Wola Zamkowa	3	15
Wysoka	6	22
Zaszpitalna	0	0
Zaułek Prokowy	1	1
Żeglarska	17	64
Razem	393	1772

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy dla
Miasta Torunia.

Źródło: Wydział Ewidencji i Rejestracji
Urzędu Miasta Torunia.

2.4.1 Streszczenie wyników analizy

Zaprezentowane poniżej dane stanowią tylko niewielki wycinek zgromadzonego materiału. Cały materiał został upubliczniony na stronie internetowej Projektu.

Przy gromadzeniu danych natrafiono na trudność wynikającą z faktu, że w Toruniu Stare Miasto nie jest jednoznacznie określone w administracyjnym podziale miasta. Jest równolegle stosowanych kilka definicji terytorialnych o odmiennych granicach w terenie. W związku z tym poszczególne wydziały i jednostki miejskie gromadzą dane dla różnie zdefiniowanego obszaru tej zabytkowej dzielnicy, przez co nie można ich między sobą porównywać. Osobnym kłopotem jest fakt, że Urząd Miasta nie monitoruje na bieżąco zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej i nie są prowadzone analizy w ujęciu wieloletnim.

Prezentowane dane ukazują kilka ciekawych trendów w tym: widoczny, stały spadek liczby mieszkańców i zwiększanie się osób korzystających pomocy społecznej. Z danych wynika, że **w ciągu ostatnich pięciu lat liczba mieszkańców Starego Miasta zmniejszyła się o ponad 20%**.

- 2006 rok – 8840 osób
- 2011 rok – 6967 osób
- Redukcja liczby mieszkańców o 21,9% (1873 osoby)

Natomiast **w tym samym czasie wzrosła liczba beneficjentów pomocy społecznej**.

- 2006 rok – 1085 osób
- 2011 rok – 1653 osoby
- Wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej o 34,36%

Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w populacji ogółem wynosił więc w 2011 roku 23,72%.

Prawdopodobnie także liczba podmiotów gospodarczych w tym okresie zmalała, jednak dane z 2006 r. są z przyczyn formalnych nieporównywalne z danymi z 2011 r. Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób zameldowanych w obrębie obszaru badań stanowi 6,069%. Liczba osób w wieku produkcyjnym (4146)² w stosunku do liczby osób zameldowanych (6475) stanowi 64,03%. Liczba osób bezrobotnych (393) w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym (4146) stanowi 9,47%. Liczba osób bezrobotnych (393) w stosunku do liczby osób korzystających z pomocy społecznej (1580)³ stanowi 24,87%.

2.5 Analiza z punktu widzenia planowania i gospodarki przestrzennej

Niniejszy rozdział jest obszernym fragmentem opracowania „Problemy rozwoju Starego Miasta w Toruniu z perspektywy planowania i gospodarki przestrzennej”, przygotowanego przez **Andreas Billerta**. Całość – na stronie www.restart.org.

2.5.1 Badania i analizy przestrzeni Starego Miasta i zastosowane metody

Przeprowadzone przez autora i wspomagane przez uczestników Projektu badania i analizy przestrzeni Starego Miasta miały na celu identyfikację jego sytuacji przestrzennej i gospodarczej. Autor został włączony do prac Projektu w momencie, gdy prace były tam już znacznie zaawansowane i koncentrowały się na realizacji określonej metody badań opinii społecznych. Oczekiwana przez inicjatorów Projektu, perspektywa przestrzenno-planistyczna i szeroko rozumianej gospodarki przestrzennej, wymagałaby bardzo dużego nakładu

² Dane przyjęto z tabeli nr 4 opracowania, dostępnego na stronie www.restart.org): ilość osób zameldowanych z podziałem na wiek i płeć – kobiety w wieku 19 – 59, mężczyźni w wieku 19 – 64. Dane dotyczą ulic z obszaru badań zagęszczenia użytkowników Starego Miasta

³ Dane dotyczą ulic z obszaru badań zagęszczenia użytkowników Starego Miasta

badan i przeprowadzenia wielu precyzyjnie i metodycznie przygotowywanych analiz. Na taki nakład pracy nie było czasu, gdyż autor miał okazję przebywać w Toruniu na zaproszenie Projektu jedynie kilka dni. Pozwalało to na zapoznanie się tylko z głównymi problemami Starego Miasta oraz przeprowadzenie bardzo ogólnego oglądu jego struktury przestrzenno-funkcjonalnej i gospodarczej.

W tej sytuacji autor zdecydował się na przeprowadzenie oglądu przestrzeni staromiejskiej i zarejestrowaniu na tej podstawie widocznych przejawów funkcjonowania i rozkładu lokalizacji takich funkcji tego obszaru jak: mieszkalnictwo, handel i usługi, gastronomia, hotelarstwo i bankowość. Inwentaryzacją objęto szacunkowo ok. 90% zabudowy. Poza inwentaryzacją pozostały budynki o funkcjach publicznych. Dokonano na tej podstawie również wstępnego rozpoznania zakresu występowania pustostanów. Równocześnie autor mógł się tylko bardzo ogólnie zapoznać z ogólnomiejskimi problemami rozwoju przestrzennego miasta, w tym - i tylko w oparciu o ogólnie dostępne dane – zidentyfikować zakres rozwoju w Toruniu lokalizacji handlu wielkopowierzchniowego. Jedynie sporadycznie mógł się autor zapoznać z sytuacją zabudowy wewnątrz kwartałów oraz tylko w oparciu o zewnętrzny ogląd ocenić stan potrzeb remontowych zabudowy staromiejskiej.

W ten sposób dokonano prostej inwentaryzacji, przeniesionej na arkusze „Excel”. Były one podstawą dla przekształcenia danych w formę diagramów, ukazujących pozyskane informacje i ich wzajemne relacje. Inwentaryzację przeprowadzono w oparciu o system 0-1 (dana cecha występuje=1, danej cechy brak = 1). Podstawą inwentaryzacji były budynki. Ujęto 632 budynki, co odpowiada (+/- 90%) liczby budynków na Starym Mieście w ramach jego średniowiecznych murów. Stwierdzano, czy w danym budynku występują następujące cechy:

- Pustostany całkowite (tylko w zabudowie przyulicznej, bez uwzględnienia zabudowy wewnątrz kwartałów).
- Pustostany częściowe (bez wyszczególniania ilości pustych kondygnacji i bez rozróżnienia czy chodzi o pustostany po mieszkaniach, biurach, usługach czy sklepach).
- Lokalizacje mieszkaniowe (niezależnie od ilości mieszkań)
- Lokalizacje handlowe (sklepy bez rozróżnienia na „food” i „nonfood”).
- Lokalizacje typowych usług niehandlowych (biur, banków, kancelarii, praktyk etc.) w parterach⁴.
- Lokalizacje typowych usług niehandlowych (biur, banków, kancelarii, praktyk etc.) na wyższych kondygnacjach.
- Lokalizacje gastronomiczne (bez rozróżnienia na restauracje, bary, imbiassy, kawiarnie).
- Lokalizacje hotelowe.
- Lokalizacje banków (tylko dla: Rynku Staromiejskiego, Szerokiej, Królowej Jadwigi, Chełmińskiej, Szewskiej).

Z powyższego wynikają określone słabości powyższej inwentaryzacji. Zinwentaryzowane funkcje mieszkalne nie posiadają waloru ilościowego – nie znamy ani ilości mieszkań, ani wielkości powierzchni mieszkaniowych poszczególnych jednostek, ani ogólnej liczby tych powierzchni. Znamy jedynie ilość budynków, w których występuje co najmniej jedno mieszkanie. W sumie jednak można z takich danych wyprowadzić ogólny wniosek dotyczący zakresu mieszkalnictwa na Starym Mieście. Lepiej jest z możliwością oceny funkcji handlowych i gastronomicznych, gdyż w budynkach występuje z reguły mniej takich jednostek i sytuują się one praktycznie wyłącznie w parterach. Względnemu uściśleniu zakresu funkcji niehandlowych (usługowych i banków) służył podział na te, które występują w parterach i na wyższych piętrach. Pozwoliło to na dość precyzyjne określenie funkcji parterów budynków. Z kolei – podobnie jak w wypadku mieszkań – brak rozpoznania ilości funkcji usługowych na wyższych piętrach. Przeprowadzona inwentaryzacja i wyprowadzone z niej wnioski

---

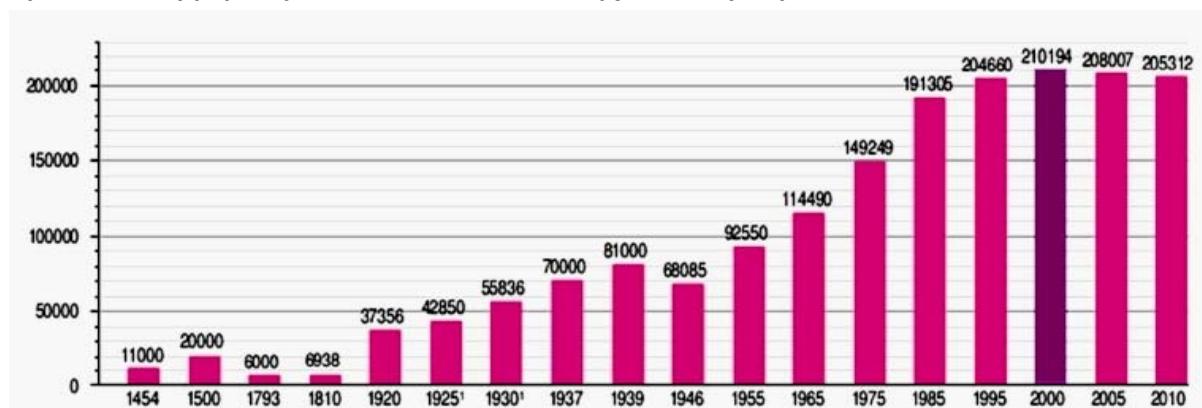
⁴ W wypadku funkcji mieszanych (handel i usługi) zaznaczano w inwentaryzacji obie cechy. Nie rozróżniano przy tym parterów i piwnic. Obie cechy traktowano w kategoriach parteru.

pozwalają więc tylko na bardzo ogólne i rudymen tarne rozpoznanie struktury funkcjonalnej Starego Miasta. Niemniej jednak inwentaryzacja oglądowa pozwoliła na ogólną ocenę funkcji mieszkaniowych i usługowych na piętrach. Można na tej podstawie stwierdzić, że w wielu budynkach występują tylko nieliczne funkcje mieszkaniowe, a w wielu innych funkcje usługowe (biura, praktyki) zajmują więcej niż jedno piętro. Obok wstępnego rozpoznania rozkładu funkcji na Starym Mieście celem inwentaryzacji było również zwrócenie uwagi na istotność takich analiz i zachęcenie do podjęcia ich dokładniejszej inwentaryzacji oraz stałego monitoringu rozwoju funkcji na obszarze Starego Miasta.

2.5.2 Główne uwarunkowania rozwoju Starego Miasta

Sytuacja przestrzenno- funkcjonalna Starego Miasta w strukturze ogólnomiejskiej jest wynikiem specyficznego rozwoju Torunia, dla którego szczególne znaczenie miał rozwój miasta po pierwszej i po drugiej wojnie światowej. Toruń nie rozwinął po roku 1900 (w odróżnieniu np. do Poznania) dużych dzielnic mieszkaniowych, ani związanych z nimi efektywnych ulic handlowych. W dwudziestoleciu międzywojennym w punkcie ciężkości rozwoju stały się obszary mieszkaniowe, w szczególności na Bydgoskim Przedmieściu. Olbrzymim bodźcem rozwojowym stało się uprzemysłowienie miasta realizowane ze szczególną dynamiką od lat 60-tych, z czym wiązał się równocześnie dynamiczny rozwój nowych dzielnic mieszkaniowych. Wystarczy tutaj wspomnieć, że od 1955 do 1985 roku ludność Torunia wzrosła o przeszło 112.000 mieszkańców (ryc. 14). W miarę rozwoju obszarów mieszkaniowych poza Starym Miastem, ludność zamożniejsza przenosiła się do kamienic na przedmieściach, wzgl. do willi podmiejskich. Po drugiej wojnie światowej powstały w Toruniu duże osiedla budownictwa mieszkaniowego.

Ryc. 15. Zmiany populacji mieszkańców Torunia w ujęciu historycznym

Wciąż jednak obszar Starego Miasta był nieprzerwanie faktycznym centrum Torunia, gdyż ani I poł. XX wieku, ani następujący po niej rozwój miasta trwający do pocz. 1990 nie stworzył ani nowego centrum, ani też nie wywołał wykrystalizowania się bardziej znaczących centrów dzielnicowych. Stąd, rozwój prywatnej przedsiębiorczości w zakresie handlu i usług, miał miejsce przede wszystkim na Starym Mieście.

Po 1989 roku nastąpił dalszy rozwój mieszkalnictwa na peryferyjnych terenach miasta, gdzie zaktywizowali się prywatni deweloperzy. W ten sposób do masowej imigracji ludności ze starych dzielnic miasta, wywołanej powstawaniem w latach 60- i 70-tych ub. wieku wielkich osiedli mieszkaniowych, dołączyli po 1989 roku nabywcy nowych zasobów deweloperskich. Wywołało to dalszą imigrację ze starych zasobów budownictwa mieszkaniowego do nowych lokalizacji. W latach 70-tych mieszkańców Starego Miasta już ubywało, co z jednej strony pozwalało na wyburzanie oficyn, z drugiej jednak nie przyniosło na Starym Mieście poważniejszych działań remontowych. W efekcie kolejnej fali migracji po 1989 do zasobów deweloperskich, w zasobach mieszkaniowe Starego Miasta, zaczęła rosnąć liczba pustostanów.

W ten sposób, od ok. 20 lat Stare Miasto utrzymuje co prawda swą funkcję „centrum miasta” i przyciąga na ten teren funkcje użytkowe (sklepy, usługi, banki, hoteliki, gastronomię), ale równocześnie traci mieszkańców. Jednym ze skutków tego procesu są pustostany, drugim zajmowanie przez funkcje użytkowe, dotychczasowych powierzchni mieszkaniowych.

2.5.3 Mieszkańcy Starego Miasta

Obecnie Toruń liczy 205.312 mieszkańców (dane z 2010, ryc. 14), a na terenie Starego Miasta **zameldowanych** było 6.632 (dane z dn. 12.10.2011). Liczba ta odnosi się jednak do nieco większego obszaru niż ten, który był przedmiotem inwentaryzacji, gdyż obejmuje również ulice Szumana, Warszawską i Poniatowskiego, gdzie w sumie zameldowanych jest 569 osób. Można więc zakładać, że na badanym obszarze zameldowanych jest ok. 6 tysięcy osób, przy czym – zgodnie z przypuszczeniami uczestników Projektu – nie wszystkie osoby zameldowane na Starym Mieście tak faktycznie mieszkają.

2.5.4 Stare Miasto a nowe lokalizacje handlowo - usługowe w Toruniu

Na sytuację Starego Miasta jako „centrum” koncentrującego dotąd większość funkcji gospodarczych w zakresie handlu i usług, wpływ ma obecnie powstawanie wielkopowierzchniowych centrów handlowo – usługowych poza obszarem staromiejskim. Faktycznie, centra te zajęły miejsce tradycyjnych „centrów miejskich”, tworząc ich specyficzne namiastki: (zadaszone) „ulice” z szeregiem „sklepów”. Chronione przez służby porządkowe wnętrza zabezpieczają klientom komfort niezakłóconych zakupów. W Toruniu, inwestorzy opasali miasto takimi lokalizacjami zdolnymi do przechwycenia siły nabywczej mieszkańców wszystkich dzielnic miasta, a nawet okolicznych miejscowości i miast mniejszych od Torunia. Szacuję (wg. danych w internecie), że w wyniku tych inwestycji powstała w Toruniu powierzchnia handlowa osiągająca co najmniej 250.000 m², co oznacza, że na głowę mieszkańca Torunia przypada w tych centrach przeszło 1m² powierzchni handlowej. Jest to **bardzo wysoki wskaźnik nasycenia miasta powierzchnią handlową**, przy jego (prawdopodobnie) znów nie tak bardzo wysokiej sile nabywczej⁵.

Faktycznie więc centra wielkopowierzchniowe stanowią już dzisiaj faktyczne „centrum handlowe” Torunia, podobnie jak powstające od pocz. Lat 70-tych, a potem po roku 1989 zasoby mieszkaniowe stanowią dzisiaj główny obszar realizacji funkcji mieszkaniowych tego miasta. Stare Miasto nie może już dzisiaj efektywnie spełniać funkcji miejskiego „centrum”. Pożądaný rozwój Starego Miasta wymaga nowego określenia jego funkcji w ramach przestrzeni ogólnomiejskiej Torunia. Tak więc, jak z punktu widzenia koncentracji funkcji mieszkaniowych Stare Miasto nie stanowi „mieszkaniowego centrum Torunia”, tak również nie stanowi go z punktu widzenia aktualnej koncentracji funkcji handlowych i usługowych. Stare Miasto jest obecnie tylko jednym z obszarów zwartego występowania funkcji handlowo – usługowych w obszarze Torunia. Przy uwzględnieniu całej, złożonej swoistości Starego Miasta – przede wszystkim w sensie jego jakości historyczno-kulturowych – można Stare Miasto określić jako jedną z lokalizacji „centrów handlowo-usługowych. Jego specyfika w tym zakresie polega na pewnym udziale mieszkalnictwa w jego przestrzeni oraz – co szczególnie istotne – odmiennym systemie jego zarządzania. Nowe centra handlowo-usługowe stanowią przestrzenie prywatne, starannie, kompleksowo zarządzane oraz poddane całkowitej kontroli ich właścicieli, wzgl. administratorów. Stare Miasto natomiast podzielone jest na obszar stanowiący przestrzeń publiczną oraz - znacznie od niego większy – obszar własności prywatnej. Ten ostatni jest tylko w ograniczony sposób poddany wpływowi sektora publicznego.

2.5.5 Działania sektora publicznego w procesie rozwoju Starego Miasta

Sektor publiczny oddziałuje na przestrzeń Starego Miasta i jej rozwój z jednej strony instrumentami wydawania zezwoleń na budowę (w tym na prowadzenie działalności gospodarczej), administracją zasobami własności gminnej oraz kierowaniem środków publicznych, w tym unijnych na remonty i odnowę budynków użyteczności publicznej i przestrzeni publicznej. Z informacji Urzędu Miasta wynika, że na ten ostatni cel wydatkowano w ostatnich latach ok. 360.000.000 złotych. Działania te wpłynęły pozytywnie na poprawę jakości Starego Miasta i to zarówno jego zabytkowych budowli monumentalnych, jak i przestrzeni publicznej. Wysoko należy ocenić jakość nowych posadzek ulicznych, walory Bulwaru Filadelfijskiego jak i – ożywiający przestrzeń publiczną – elementy małej rzeźby itp.

Z natury rzeczy działania sektora publicznego kierują się na obszar jego władztwa i wpływać mogą tylko w sposób ograniczony, na wzrost jakości obszaru władztwa prywatnego. Na ten obszar i zacho-

⁵ W witrynie miejskiej dla inwestorów zachęca się ich do przybywania do Torunia z racji niskiej ceny pracy.

dzące w nim pożądane zmiany wpływ sektora publicznego może mieć miejsce tylko instrumentami zarządzania i sterowania prywatnym rynkiem nieruchomości i wpływem na rozwój i rozkład określonych funkcji w przestrzeni miejskiej. Innymi słowy, drogą zarządzania rozwojem przestrzenno – funkcjonalnym – planowaniem oraz realizacją polityk: przestrzennej, mieszkaniowej, transportowej, rozwoju miejsc pracy, rozwoju handlu, usług itp. Skuteczność tych działań zależy z kolei od istnienia skutecznych instrumentów dla wdrażania wspomnianych polityk.

Wiemy, że po 1989 roku sektor publiczny nie otrzymał od państwa instrumentów zarządzania rozwojem miast w sytuacji gospodarki rynkowej. Transformacja objęła przekształcenia gospodarki (otwarcie miast na gospodarkę rynkową), ale nie dokonano w jej ramach zmian prawnych i instytucjonalnych dla umożliwienia skutecznego zarządzania rozwojem miast w nowym systemem gospodarczym. W tej sytuacji funkcja sektora publicznego ogranicza się do bieżącej administracji oraz redystrybucji stojących aktualnie do dyspozycji środków publicznych. W tej sytuacji rynek w mieście rozpadł się na obszar działań zmonopolizowanych sektorów gospodarczych dużych podmiotów gospodarczych – szczególnie w zakresie mieszkalnictwa, handlu i usług oraz działań małych i średnich podmiotów gospodarczych. Oba jednak tworzą obszar prywatnej gospodarki wpływającej na kształt i sposób funkcjonowania przestrzeni miejskiej, na którą to sektor publiczny posiada – jak już powiedzieliśmy – ograniczony wpływ. Powracając do tezy o Starym Mieście jako jednym z „centrów handlowo – usługowych” możemy stwierdzić, że koncentruje on na swym obszarze przede wszystkim aktywności małej i średniej przedsiębiorczości, co nie oznacza jednak, że nie działają tam również obszary „dużej gospodarki” (np. sklepy dużych filialistów i banki).

Ograniczone możliwości kompleksowego zarządzania rynkiem prywatnych podmiotów gospodarczych w przestrzeni miejskiej otwierają dużą swobodę działania dużych podmiotów gospodarczych, jednak ograniczają równocześnie możliwości wspierania małej i średniej przedsiębiorczości. Tymczasem właśnie jej podmioty gospodarcze stanowią główny czynnik pożądanego rozwoju takich „centrów handlowo – usługowych” jakimi są dzisiaj obszary staromiejskie.

Powyższa sytuacja powoduje, że wszędzie tam, gdzie rozciąga się „władztwo” sektora publicznego, jakości miejskie ulegają poprawie. Tam jednak, gdzie poprawa tych jakości musi znaleźć miejsce na obszarze rozdrobnionej własności i aktywności gospodarczej, wpływ sektora publicznego jest znacznie ograniczony. Z tej też racji, wspomniane inwestycje publiczne, nie są w stanie przełożyć się na strukturalną poprawę Starego Miasta w jego „prywatnej” części. Tam zmiany nastąpić mogą tylko w sytuacji uruchomienia się inwestycji prywatnych oraz zrównoważonego rozwoju aktywności gospodarczych sektora małej i średniej przedsiębiorczości oraz stałego reinwestowania jej zysków w zasoby budowlane i rozwój jego działalności gospodarczej.

Dodać należy, że taki ruch inwestycyjny i rozwój gospodarczy jest w wypadku historycznych obszarów miejskich zdominowanych przez małe i średnie podmioty właścicielskie i gospodarcze, możliwy tylko w formie jego ścisłej współpracy z sektorem publicznym, a także przy istnieniu jego odpowiednich systemów wspierających, dla której to współpracy i jej wspierania konieczne są odpowiednie instrumenty prawne, planistyczne i zarządzające, których sektorowi publicznemu w Polsce brakuje.

Powyższa sytuacja pozwala zrozumieć niesymetryczność rozwoju Starego Miasta i wynikające z tego pretensje aktorów małej i średniej przedsiębiorczości oraz społeczeństwa kierowane do władz miejskich. Adresat tych pretensji ma jednak w tej sytuacji ograniczone możliwości działania, ale winien równocześnie zrozumieć, że wywołana przez działania gminy poprawa w zakresie jakości przestrzeni publicznej i ochrony zabytków, tylko w bardzo ograniczonym zakresie wpłynęła zarówno na poprawę stanu zabudowy miejskiej jak i na rozwój aktywnych na Starym Mieście podmiotów małej i średniej przedsiębiorczości. Zrozumienie przyczyn tego konfliktu pomoże obu stronom zarówno w rozpoznaniu swych wzajemnych potrzeb, możliwości i ograniczeń, jak i pozwoli im budować wspólne działania polityczne, skierowane przede wszystkim na rozwój możliwości zarządzania rozwojem miasta przez sektor publiczny.

Z powyższego wynika również, że istotnym źródłem problemów Starego Miasta jest **substandard polityczno-prawny posttransformacyjnego państwa**, skutkujący niezdolnością gmin do zintegrowanego zarządzania

procesami rozwoju społeczno – gospodarczego miasta w sytuacji gospodarki wolnorynkowej. Oznacza to konkretnie, że brak w tym systemie założenia o zarządzaniu i sterowaniu działaniem rynku oraz koniecznych do tego celu regulacji prawnych, koniecznych dla skutecznego zarządzania miastem przez gminy.

2.5.6 Funkcje mieszkaniowe i pustostany

Podstawową, strukturalną cechą „Centrum handlowo – usługowe Stare Miasto” jest występowanie na jego obszarze funkcji mieszkaniowych. Odróżnia je to od nowych centrów handlowo – usługowych, a równocześnie czyni z niego szansę dla jego pożądanego rozwoju. W ten sposób „Centrum handlowo – usługowe Stare Miasto” posiada – znów w odróżnieniu od nowych centrów – charakter przestrzeni „życia, mieszkania i pracy lokalnej społeczności”, czyniąc z niej potencjalnych klientów handlu i usług. Stąd tak wielkie znaczenie funkcji mieszkaniowych na Starym Mieście. Tymczasem – jak już wyżej na to wskazywaliśmy – właśnie ta funkcja Starego Miasta uległa w ostatnich dziesięcioleciach znaczącemu osłabieniu. Wyrazem tego jest zarówno degradacja budowlano – techniczna dużego procentu zabudowy staromiejskiej (przykłady: Ryc. 16).

Ryc. 16. Degradacja budowlano-techniczna części zabudowy staromiejskiej

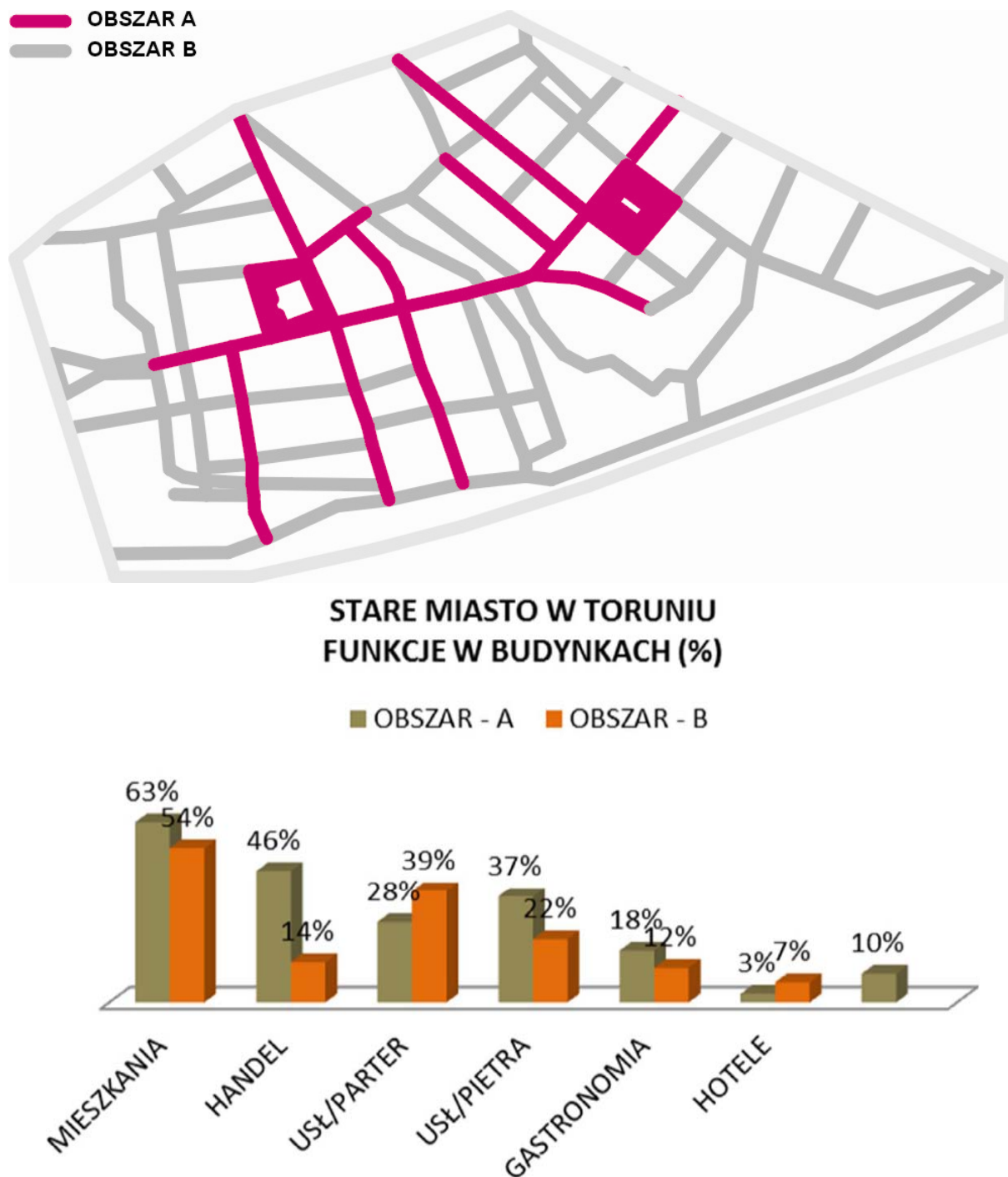

Wysocze niekorzystny jest także rozwój pustostanów. Większość z nich stanowią opuszczone i zdekapitalizowane powierzchnie mieszkaniowe.

2.5.7 Umowny podział na obszary A i B

W ramach inwentaryzacji dokonano **umownego podziału obszaru miasta na OBSZAR A i B**. Pierwszy obejmuje obszar z ulicami o dużym nasyceniu funkcji gospodarczych (handel, usługi, gastronomia), drugi obszar o mniejszej intensywności tych funkcji.

Ryc. 17. Umowny podział starego miasta na obszary A i B

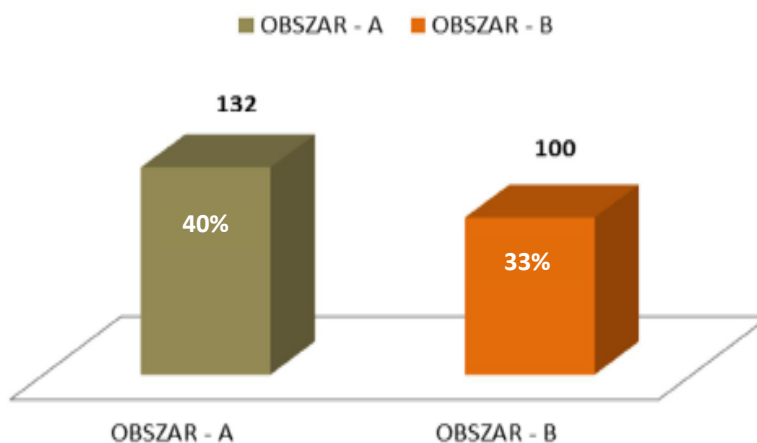
Bardzo ważna jest konstatacja, że pustostrony występują na obu tych obszarach: zarówno w budynkach przy ulicach obszaru A, jak i obszaru B. Zaskakujący jest fakt, że w obszarze A budynków z pustostronami jest nawet więcej (40%) niż w obszarze B (33%).

Ryc. 18. Pustostany na toruńskim Starym Mieście – narastający problem

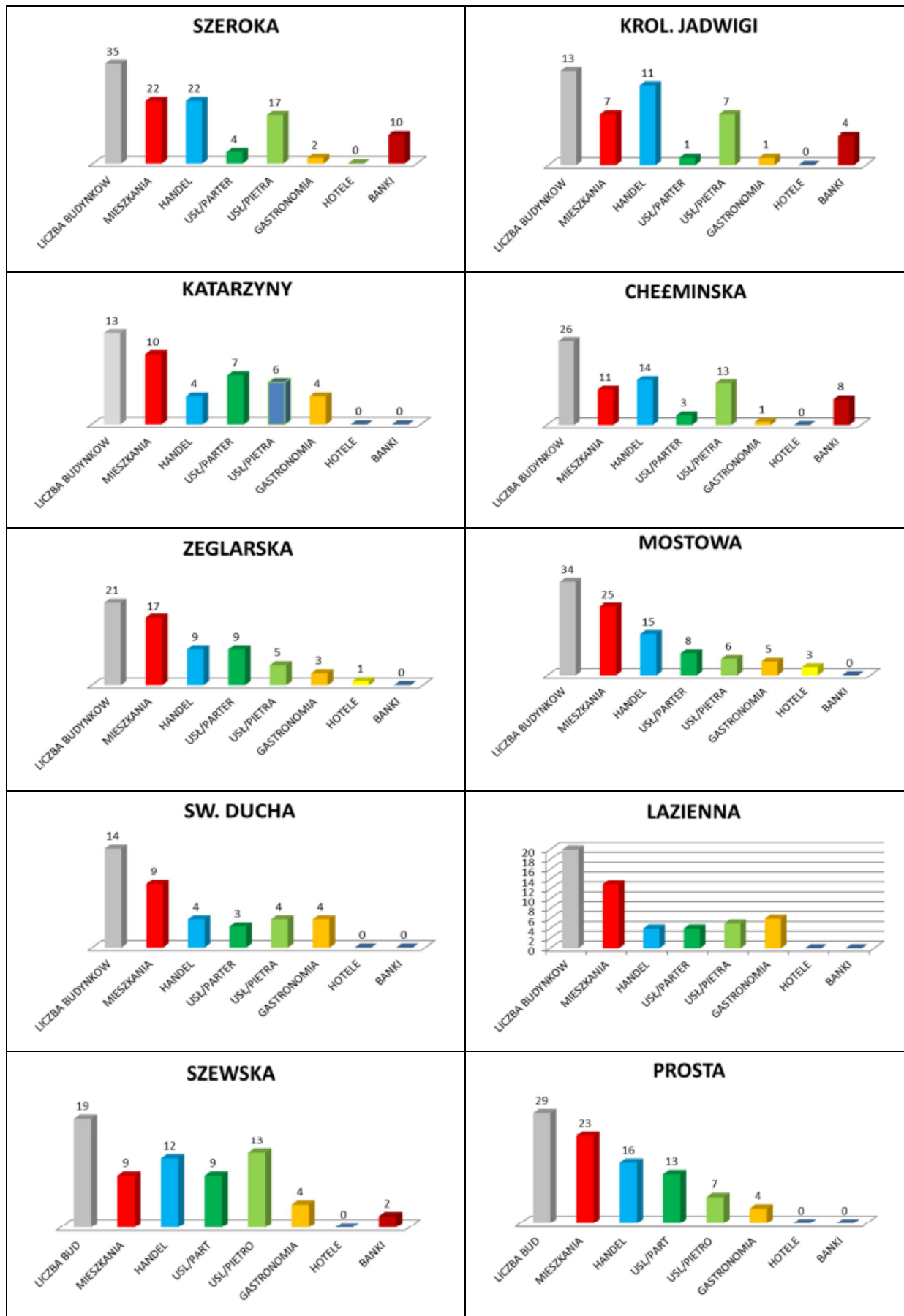
PUSTOSTANY

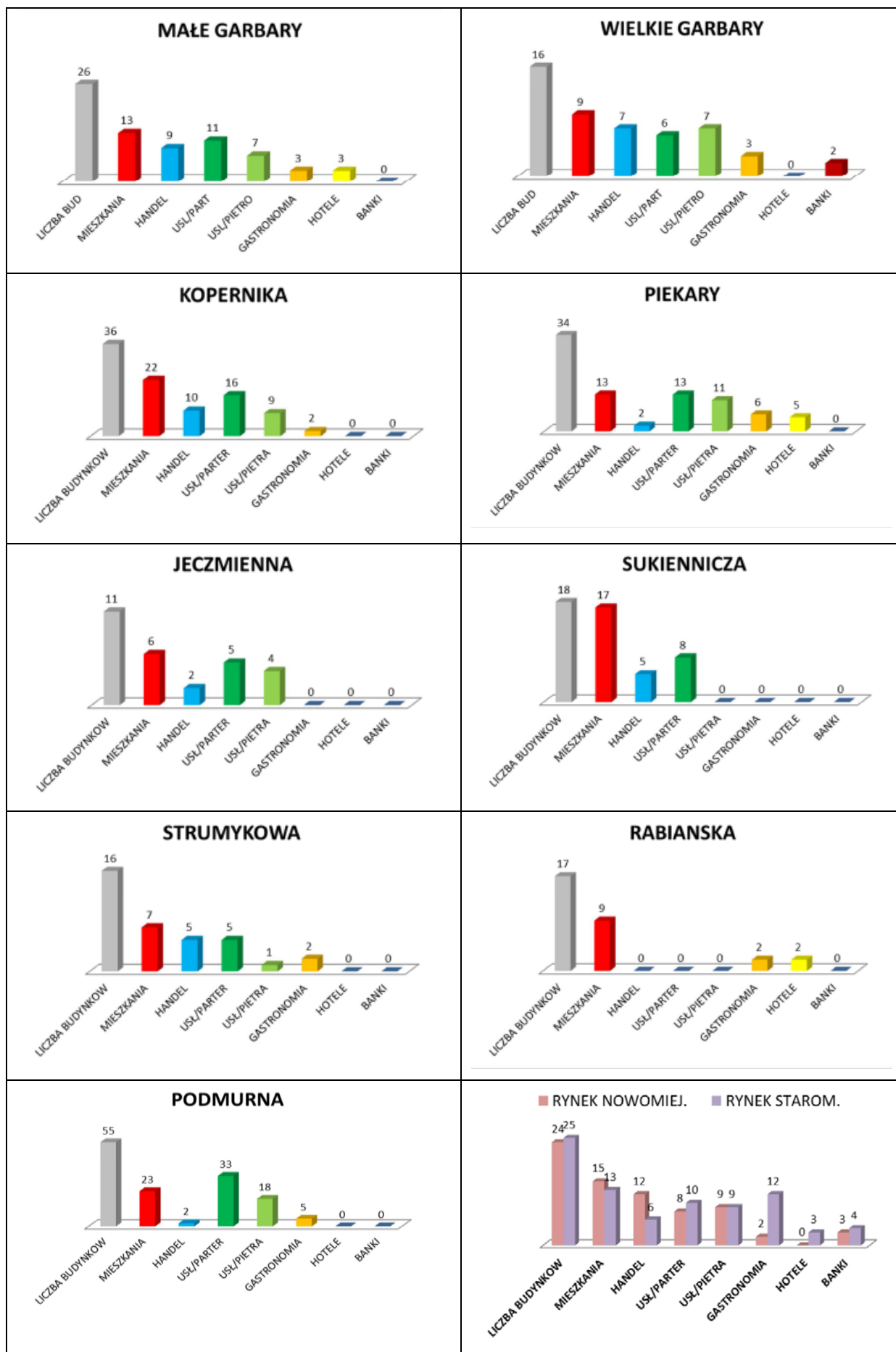

Inwentaryzacja wykazała, że na terenie Starego Miasta znajduje się ok. 230 budynków, w których stwierdzono istnienie pustostanów pełnych (w 8% budynków), bądź częściowych (w 28% budynków). Jest to ilość bardzo wysoka. Do zjawiska osłabienia funkcji mieszkaniowych wywołanego degradacją substancji budowlanej i pustoszeniem powierzchni dotąd mieszkaniowych, doliczyć należy również liczne funkcje usługowe (przeważnie biurowe) na wyższych kondygnacjach budynków.

W ciągu ostatnich lat wyparły one stamtąd przede wszystkim wcześniej tam istniejące funkcje mieszkaniowe (Ryc. 19).

Ryc. 19. Osłabienie funkcji mieszkaniowej na poszczególnych ulicach Starego Miasta

Fakt zaniku funkcji mieszkaniowych oraz pustostany wywołują szereg negatywnych zjawisk:

- degradację funkcji mieszkaniowej starego miasta
- osłabienie rynku potencjalnych klientów handlu i usług
- degradację struktury przestrzennej i budowlanej
- degradację obrazu miasta
- segregację i marginalizację społeczno-gospodarczą znacznych grup mieszkańców starego miasta, a w efekcie osłabienie jego struktury społeczno- gospodarczej.

Z tej racji, znaczące wzmocnienie funkcji mieszkaniowej drogą reaktywowania powierzchni opuszczonych (pustostanów) oraz częściowo też zajętych przez funkcje użytkowe (wyższe piętra budynków), stanowić winno jeden z głównych priorytetów polityki rozwoju i rewitalizacji Starego Miasta.

Rozwój pustostanów oraz wypieranie mieszkalnictwa przez funkcje usługowe na piętrach budynków wskazuje również na określone procesy ekonomiczne zachodzące na obszarze Starego Miasta. Fakt, że występuje tam tak znaczna liczba pustostanów przy jednoczesnym zagospodarowywaniu dawnych powierzchni mieszkaniowych przez biura, oznacza, że tworzenie funkcji mieszkaniowe nie jest atrakcyjne dla właścicieli budynków. Wynika to z dużego ryzyka związanego z wynajmem oraz trudności w osiągnięciu atrakcyjnych dochodów z wynajmu mieszkań. Równocześnie lokalizacje mieszkaniowe na Starym Mieście okazują się być mało atrakcyjne dla wielu potencjalnych, dobrze sytuowanych grup społecznych. Funkcje mieszkaniowe na Starym Mieście przegrywają w konkurencji z nowymi zasobami tworzonymi na bardziej atrakcyjnych lokalizacjach poza Starym Miastem. Dla odzyskania konkurencyjności staromiejskich lokalizacji mieszkaniowych konieczne są kosztowne inwestycje, których powodzenie warunkuje kompleksowa odnowa całych kwartałów, w tym ich wnętrza, w tym stworzenie możliwie atrakcyjnych zapleczy funkcji mieszkaniowych. Wynikiem takich działań być musi stworzenie wysokiej jakości, alternatywnej podaży produktów mieszkaniowych, akceptowanych poprzez te grupy społeczne, które preferować będą atrakcyjne, „staromiejskie” życie i mieszkanie. Równocześnie takie produkty mieszkaniowe muszą stanowić podaż o zróżnicowanym czynszu, tak, aby zdolne były zaspokoić popyt grup społecznych o różnych dochodach i preferencjach „mieszkania staromiejskiego”. Innym warunkiem osiągnięcia atrakcyjności takich zasobów mieszkaniowych, jest uważne wyważanie zakresu i lokalizacji funkcji mieszkaniowych i innych funkcji miejskich (przede wszystkim gastronomii i handlu codziennego zaopatrzenia). Takie działania – jak na to wskazują wieloletnie doświadczenia miast zachodnioeuropejskich - nie są możliwe bez uruchomienia kompleksowej odnowy zasobów prywatnych oraz skutecznego jej zarządzania i wspierania przez gminę, opartego o istnienie stosownych instrumentów prawnych i planistycznych, zdolnych do sterowania rynkiem prywatnych nieruchomości. Dopiero w sytuacji uruchomienia takich inwestycji, sensu i skuteczności nabierają, wspierające je, wysiłki rewitalizacyjne sektora publicznego.

Ryc. 20. Ulice z najwyższym odsetkiem budynków z pustostanami

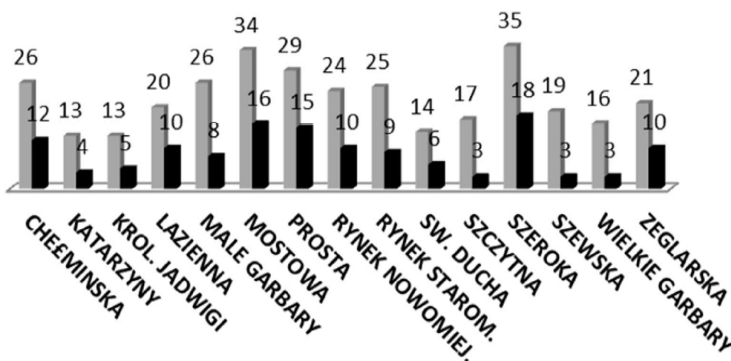
ULICA	Odsetek budynków z pustostanami
1. Prosta	52%
2. Szeroka	51%
3. Łazienna	50%
4. Żeglarska	48%
5. Mostowa	47%
6. Chełmińska	46%
7. Świętego Ducha	43%
8. Rynek Nowomiejski	41%

9. Rynek Staromiejski	36%
10. Małe Garbary	31%
11. Królowej Jadwigi	31%
12. Katarzyny	31%
13. Wielkie Garbary	19%
14. Szczytna	18%
15. Szewska	16%

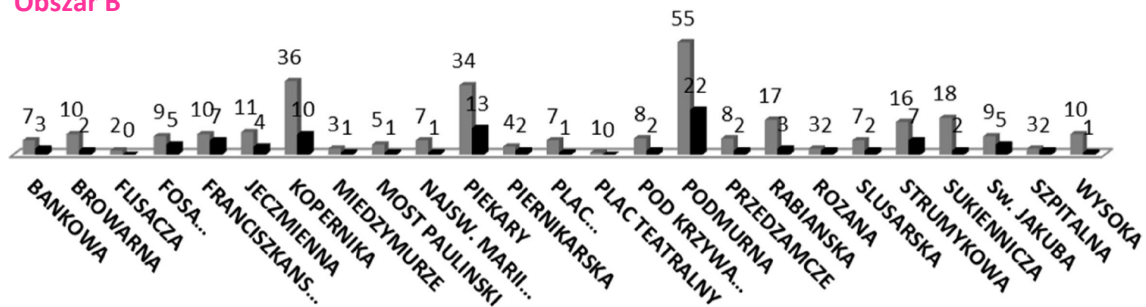
Uderzająca jest wysoka koncentracja pustostanów w budynkach położonych przy prestiżowych ulicach i placach OBSZARU A. Na Rynku Staromiejskim, Rynku Nowomiejskim, przy ulicach Św. Ducha, Prostej, Chełmińskiej, Mostowej, Łaziennej, Żeglarskiej, a więc przy ulicach o szczególnie wysokim nasyceniu funkcji gospodarczych, ilość budynków z pustostanami przekracza przeciętną wartość dla całego Starego Miasta, osiągając na ulicach Szerokiej i Prostej wartość przekraczającą 50% budynków, co oznacza, że pustostany występują częściej, niż w co drugim budynku.

Ryc. 21. Liczba budynków z pustostanami a ogólna liczba budynków, ulicami: obszary A i B

Obszar A ■ LICZBA BUDYNKOW ■ PUSTOSTANY

Obszar B

Może to wskazywać na pojawienie się u właścicieli tych budynków dość charakterystycznych postaw spekulacyjnych. Właśnie na takich ulicach oczekuje się (również dzięki realizowanym tam inwestycjom publicznym) znacznego wzrostu wartości nieruchomości. W sytuacji niskiej korzyści ekonomicznej z wynajmu powierzchni mieszkaniowych, właściciele oczekują korzystnego wynajmu ich na biura i usługi, lub oczekują korzystnej ceny w wypadku sprzedaży takich nieruchomości. Zjawisko takie jest charakterystyczne dla mechanizmu gospodarki rynkowej i – z ekonomicznego punktu widzenia – świadczy o racjonalności myślenia właścicieli, jednak dla interesu rozwoju Starego Miasta jest zdecydowanie niekorzystne.

Zjawiska spekulacji są elementem gry ekonomicznej w przestrzeni działania mechanizmów rynkowych, stąd nie ma podstaw do bezrefleksyjnego przykładania do nich miary moralnej. Zjawiska spekulacyjne powstają wówczas, gdy słabnie interwencja publiczna (państwa) w mechanizm rynku, tj. gdy następuje zaniechanie określonych działań politycznych. Taką postawę właścicieli określa ekonomia rozwoju miasta jako postawę *rational choice*, wywołującą „zaniechanie inwestycji”. Zaniechanie to wynika również z obawy, że wkład kapitałowy w wypadku realizacji pojedynczych inwestycji może ulec utracie, z racji niekorzystnego oddziaływania zdegradowanego otoczenia i niepewności kierunku rozwoju wartości całej lokalizacji danej dzielnicy. Stąd tak duże znaczenie kompleksowości działań rewitalizacyjnych i przejścia za jej sukces politycznej odpowiedzialności gmin, jak dalece dysponują one skutecznymi instrumentami zarządzania procesem odnowy. W krajach zachodnioeuropejskich ogranicza się zjawiska spekulacyjne i gwarantuje kompleksowość procesów rewitalizacji stosowaniem odpowiednich regulacji prawnych, wymuszających ekonomicznie podejmowanie działań inwestycyjnych, w efekcie korzystnych dla właścicieli zdegradowanych, czy opuszczonych kamienic. Stąd pilność wejścia w życie w Polsce ustawy rewitalizacyjnej.

W wypadku możliwości podjęcia na Starym Mieście kompleksowego procesu rewitalizacji, winien on rozpocząć się na wyróżnionym przez nas OBSZARZE B, szczególnie na terenie kwartałów historycznego Nowego Miasta i być skierowany szczególnie na reaktywację tam funkcji mieszkaniowych.

Pomimo słabości aktywności inwestycyjnych prywatnych właścicieli nieruchomości, dokonano tam licznych remontów pojedynczych budynków, realizowanych zarówno przez gminę, jak i właścicieli prywatnych (Ryc. 22). Obserwuje się jednak wyraźne trudności w zakresie wynajmu nowych powierzchni, o czym świadczą ogłoszenia o wynajmie wiszące na wielu wyremontowanych obiektach, jak i przykłady wyremontowanych budynków dotąd nie wynajętych.

Ryc. 22. Budynki nowo wyremontowane w obrębie Starego Miasta

W odniesieniu do wskazanych wyżej zjawisk pustostanów, których istnienie przypisaliśmy postawom spekulacyjnym, warto też podkreślić, że znaczący wzrost ogłoszeń o sprzedaży budynków na obiektach zdekapitalizowanych i pustych (Ryc. 23), świadczyć może o uruchomieniu się procesu spadku wartości nieruchomości na Starym Mieście oraz nie uczestniczenia ich w rynku nieruchomości. Jest to sygnał ostrzegawczy. Oznacza, że Staremu Miastu grozi marginalizacja na rynku nieruchomości, a tym samym przyspieszenie procesu spadku jego wartości lokalizacyjnych i ekonomicznych, a także przyspieszenie procesu degradacji przestrzennej i budowlanej.

Ryc. 23. Podaż nieruchomości na Starym mieście niezrównoważona popytem

2.5.8 Funkcje użytkowe na Starym Mieście

■ Otwarcie Starego Miasta na otoczenie

Obecnie Stare Miasto posiada trzy główne i dobrze frekwentowane „wyjścia/wejścia” na jego obszar. Stanowią je: wylot ul. Różanej i łuk Cezara prowadzący ku Przedmieściu Bydgoskiemu, wylot ul.

Chełmińskiej prowadzący na Chełmińskie Przedmieście oraz ul. Prostej również skierowany na to Przedmieście. Znacznie słabsze znaczenie posiada w tym kontekście wylot ul. Św. Katarzyny oraz wylot od strony Fosi Staromiejskiej. Niemniej jednak Stare Miasto jest w znacznym stopniu wyizolowane od otaczających go obszarów o dużym nasyceniu mieszkalnictwa, a więc potencjalnych klientów „Centrum handlowo – usługowe Stare Miasto”. Wynika to przede wszystkim z oddzielenia obszaru staromiejskiego pasami szerokich ulic oraz obszarami zieleni – pozostałościami historycznych fortyfikacji. W tej sytuacji zalecić należy rozważenie działań zmierzających do silniejszej – przestrzennej i funkcjonalnej - integracji ze Starym Miastem otaczających je obszarów. Jego celem byłoby silne zintegrowanie obszaru staromiejskiego z jego historycznymi przedmieściami oraz podjęcie na tej podstawie próby określenia zakresu i stworzenia „obszaru śródmiejskiego”, stanowiącego w przyszłości obszar koncentracji działań i środków pozwalający na stworzeniu zintegrowanego i wielofunkcyjnego śródmieścia dla dwustutysięcznego miasta. Działaniom tym towarzyszyć winny programy rewitalizacji Bydgoskiego Przedmieścia, również w celu wykształcenia tam lokalizacji umożliwiających rozładowanie zbyt wielkiej ilości funkcji użytkowych (przede wszystkim biur, usług „niematerialnych” i banków) realizowanych obecnie na obszarze staromiejskim. Również i na Bydgoskim Przedmieściu (a także na obszarach dzielących Stare Miasto od obszarów leżących po jego północnej stronie) należy z dużą starannością dbać o zachowanie odpowiedniego zakresu funkcji mieszkaniowych i wyważenia z nimi innych funkcji.

■ **Dynamizacja obszarów o osłabionych funkcjach**

„Centrum handlowo – usługowe Stare Miasto” stało się po roku 1989, z racji wspomnianego już specyficznego rozwoju przestrzennego Torunia – bezalternatywnym obszarem koncentracji aktywności handlowych, usługowych i gastronomicznych małej i średniej przedsiębiorczości. Przyczyniła się do tego szczególnie atrakcyjność samej lokalizacji obszaru staromiejskiego. Inną przyczyną był fakt, że położone w jego sąsiedztwie, najbardziej rozwinięte przedmieście XIX i pocz. XX wieku – Przedmieście Bydgoskie – uległo degradacji oraz nie wykształciło w swej strukturze własnego, odpowiednio atrakcyjnego obszaru pozwalającego na skoncentrowaną lokalizację aktywności handlowych i usługowych. Doprowadziło to w efekcie do znacznego przeciążenia Starego Miasta funkcjami użytkowymi. Fakt ten dostrzegać należy również w kontekście zapaści funkcji mieszkaniowych na Starym Mieście. W dalszej perspektywie dojść winno do redukcji tam niektórych funkcji użytkowych, w szczególności funkcji biurowych oraz funkcji usług „niematerialnych”.

W ramach przestrzeni Starego Miasta wyraźnie rysuje się koncentracja funkcji użytkowych na ulicach już w przeszłości posiadających znaczenie dla rozwoju gospodarki miejskiej (OBSZAR A). Presja małej i średniej przedsiębiorczości na obszar Starego Miasta rozszerzyła się jednak po 1989 roku. Obecnie uznać należy, że „gospodarczy szkielet” Starego Miasta obejmuje oś ulic Szerokiej wraz ze Rynkiem Staromiejskim, ul. Chełmińską i Szewską oraz ulicami prowadzącymi do Wiśły, dalej obejmuje ul. Świętej Jadwigi z ulicami Małe i Wielkie Garbary oraz Rynek Nowomiejski z ul. Proszą oraz Św. Katarzyny. Nasycenie działaniami gospodarczymi tych ulic nie jest jednak równie intensywne. Uznać należy, że ten spontanicznie powstały system lokalizacji gospodarczych jest na tyle racjonalny i nośny, że może być on podstawą do regulacji lokalizacji gospodarczych w ramach przyszłej polityki rozwoju Starego Miasta. Niemniej jednak zalecić należy jego pewne korektury. Z natury rzeczy przede wszystkim oś Starego Miasta będzie i być winna określona znacznymi lokalizacjami handlu i usług „materialnych”. Równocześnie jednak prowadzić również i tam należy w stosownej proporcji zmierzać do wzmocnienia funkcji mieszkaniowych na wyższych piętrach budynków. Funkcje handlowe winno się również rozwijać na ulicy Prostej, z racji jej otwarcia ku północnym obszarom sąsiadującym ze Starym Miastem. Z koncentracji funkcji osi staromiejskiej korzystać winny ulice prowadzące ku Wiśle, a z pewnością również takie ulice jak Małe i Wielkie Garbary oraz ul. Szczytna. We wszystkich tych przypadkach ważne jest – dla uniknięcia konfliktów funkcji - stosowne wyważenie funkcji mieszkaniowych, handlowych, usługowych oraz gastronomicznych. Dla rozwoju gospodarczego ulic kierujących się ku Wiśle konieczne jest wzmocnienie funkcji tych ulic jako łącznika osi Starego Miasta i Bulwaru Filadelfijskiego. Uzyskać to można prawdopodobnie tylko znacznie większym od obecnego, ożywienia tego Bulwaru.

Ryc. 24. Wejścia/wyjścia komunikujące Stare Miasto oraz powiązania z Bulwarem Filadelfijskim i postulowane miejsca ożywienia funkcji

Kolejnym problemem jest wzmocnienie funkcji Rynku Nowomiejskiego. Rynek ten jest znacznie słabszy funkcjonalnie od Rynku Staromiejskiego. Osiągnąć to można powrotem na ten Rynek funkcji targowych, tych, które z resztą tradycyjnie już zawsze posiadał w przeszłości. Będzie to miało również znaczenie dla rozwoju gospodarczego ul. Prostej oraz Św. Katarzyny.

Dostrzegamy również konieczność korektury funkcji Rynku Staromiejskiego. Obecnie doszło tam do znaczącego wyparcia funkcji handlowych na rzecz funkcji usługowych, a szczególnie gastronomicznych. Należy podjąć próbę wyeliminowania ze Starego Rynku tzw. „ogródków piwnych” (il. 32 – 33).

Ryc. 25. Ogródki piwne na Starym Rynku – funkcja wymagająca ograniczenia w tym miejscu

Generalnie zmierzać należy na obszarze staromiejskim do redukcji ilości funkcji gastronomicznych nierestauracyjnych, względnie ograniczenia latem wychodzenia tych funkcji na ulicę do ograniczonej ilości wolno stojących stolików. W podaży gastronomicznej na Starym Mieście przeważać winny restauracje i kawiarnie, przy redukcji gastronomii „piwnej” i „klubowej”. W tym kontekście rozważyć należy skierowanie takich funkcji na Bulwar Filadelfijski, co wpłynęłoby pozytywnie zarówno na poszerzenie jego funkcji rekreacyjnej o sezonową funkcję gastronomiczną i ożywiłoby frekwencję ruchu

użytkowników Starego Miasta z osi staromiejskiej, ulicami Św. Ducha, Żeglarskiej, Łaziennej i Mostowej ku Wiśle. Nie wykluczone, że sprzyjałoby to również rozwojowi istniejących na wspomnianych ulicach restauracji i funkcji handlowych.

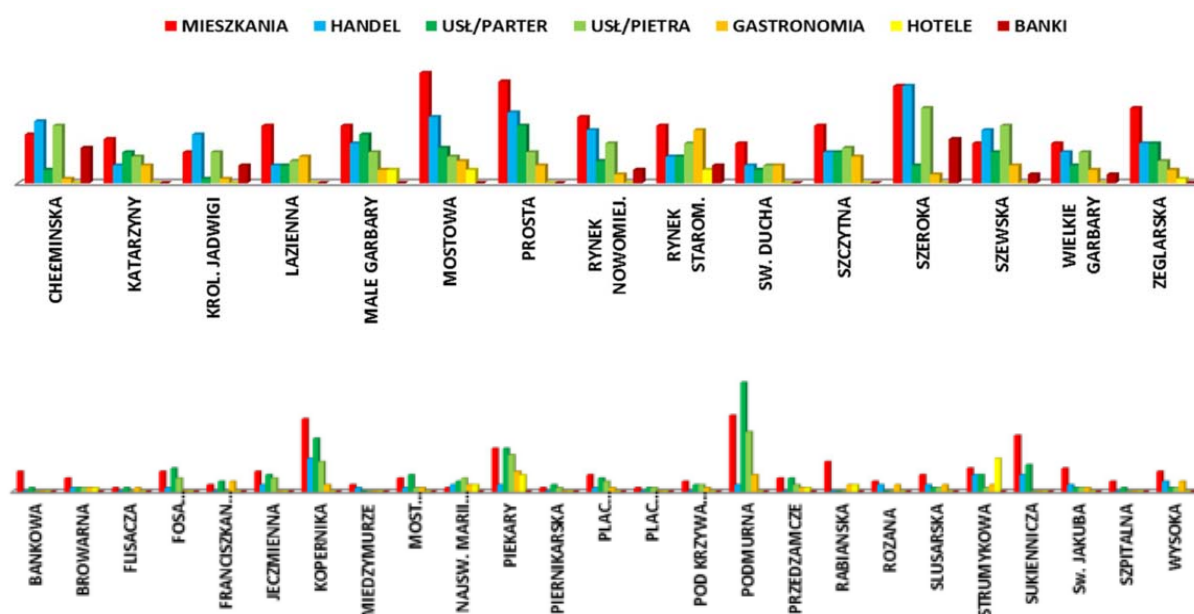
Spśród obszarów, dla których postulować należy ożywienie ich funkcji, wymienić należy również obszar parkowy przy wylocie ul. Kopernika, który to wylot prowadzi obecnie „do nikąd”. Podobnie ożywieniu funkcjonalnemu poddane być winny ciągi prowadzące od osi staromiejskiej daw. Fosą zamkową oraz wzdłuż murów daw. Zamku Krzyżackiego do Bulwaru Filadelfijskiego jak i obszar zieleni położony między daw. Zamkiem Krzyżackim a Bulwarem Filadelfijskim. Ożywieniu funkcjonalnemu poddany być winien również teren po daw. klasztorze dominikańskim (patrz: Ryc. 24). Rozważyć należy również sposoby ożywienia martwego w istocie obszaru przed Dworcem Miasto, równocześnie zmiernając do dynamizacji rozwoju obszaru sąsiadujących z nim koszar. Jest istotne zarówno dla zdynamizowania użytkowania Bulwaru Filadelfijskiego jak i – szczególnie – do ożywienia otwarcia Starego Miasta od strony ul. Św. Katarzyny.

Ustalenie trafności powyższych propozycji wymaga szerokiej dyskusji społecznej, z udziałem Urzędu Miasta oraz ekspertów od planowania przestrzennego. Dyskusji wymaga również znalezienie odpowiedzi na pytanie o sposoby realizacji powyższych propozycji, jak dalece uzyskają one powszechną akceptację. Zadaniem powyższych propozycji jest również zachęcenie do dyskusji nad problemem sposobów zintegrowanego działania na rzecz rozwoju Starego Miasta, łączącego opinie społeczne, wskazówki eksperckie oraz polityki rozwoju miejskiego.

■ Funkcje użytkowe na OBSZARZE „A” Starego Miasta

Podstawowe znaczenie dla pożądanego rozwoju funkcji na OBSZARZE – A Starego Miasta ma handel i usługi „materialne” (fryzjer, naprawy, druk, optyk, pamiątki itp.) często wiążące się z funkcjami handlowymi i realizowane w parterach budynków (częściowo również w piwnicach). Biorąc jako przykład ul. Szeroką warto przyrzeć się – w oparciu o przeprowadzoną inwentaryzację – strukturze funkcji użytkowych tej ulicy i występujących tam problemach. Wspominając wyżej funkcje lokowane na poziomie piwnic, zwrócić należy uwagę, że lokalizacje te nie są obecnie zbyt korzystne i w perspektywie zmierzać należy do ich transferu do parterów budynku. Związane to jest z trudnościami umieszczenia o nich informacji, czy reklam, ale przede wszystkim z utrudnionym dostępem. Handel i usługi realizowane w piwnicach są też trudniej zauważalne przez klientów i przechodniów.

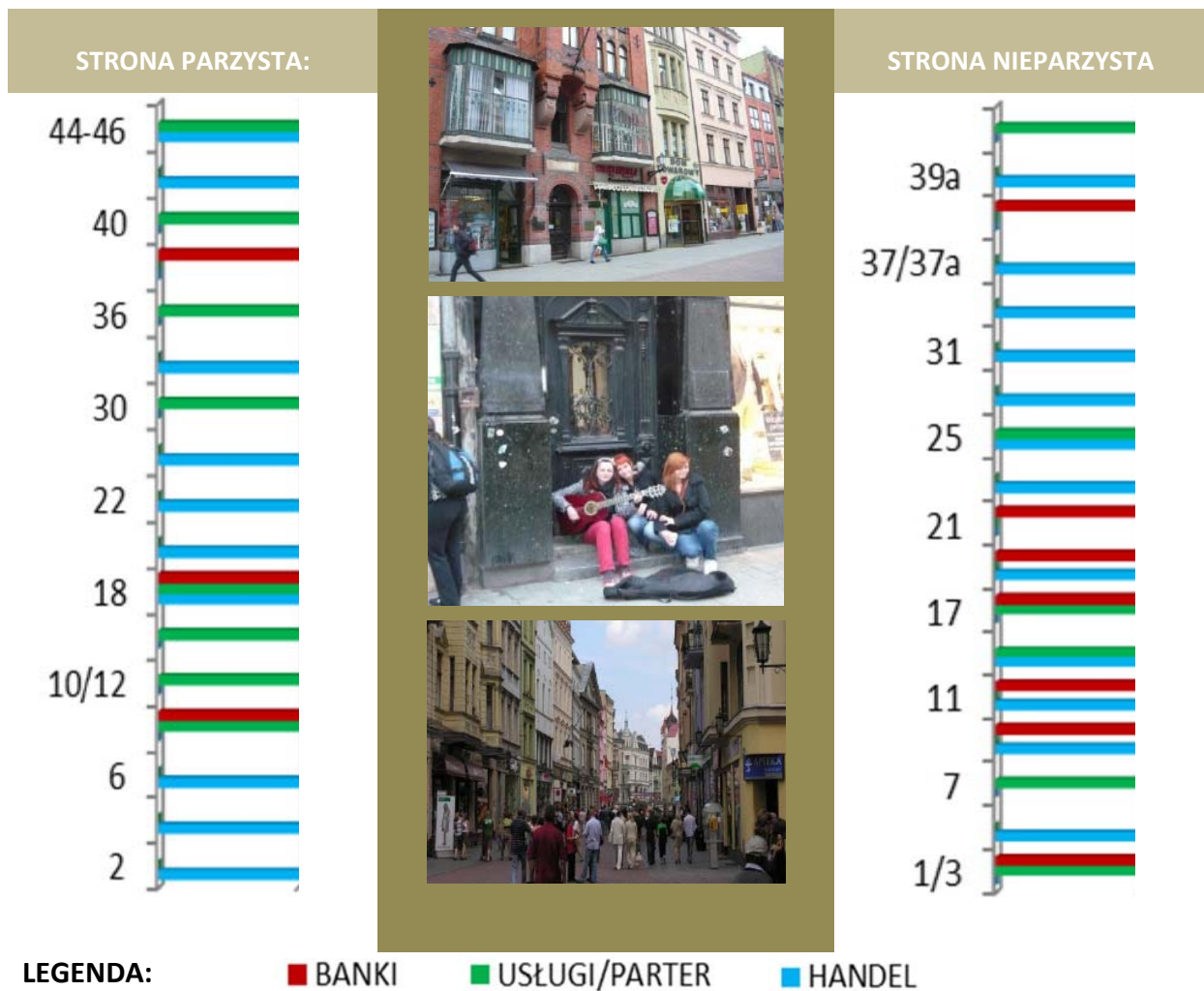
Ryc. 26. Stare Miasto w Toruniu: funkcje w budynkach wg ulic: obszar A (u góry) i B (u dołu)

W strukturze użytkowej parterów budynków na ul. Szerokiej przeważa handel. Niemniej jednak znajduje się on obecnie pod presją rosnącej liczby lokalizacji bankowych. Jest tych lokalizacji na ul. Szerokiej sporo (10 lokalizacji, nie licząc równie licznych usług finansowych, które zaliczamy do tzw. usług „niematerialnych”). Trudno odpowiedzieć na pytanie o przyczyny tak niezwykłej ilości banków na Starym Mieście (w sumie ok. 30 – 40 lokalizacji), gdyż ma to zapewne swe przyczyny w sferze makroekonomicznej, np. w dysproporcji dochodów i zapotrzebowań konsumpcyjnych wielu grup ludności oraz kompensowania tej dysproporcji kredytami.

Lokalizacje na ul. Szerokiej banków i usług finansowych w takiej ilości nie są korzystne dla rozwoju handlu i usług materialnych, gdyż wypierają one handel z powierzchni stanowiących typowe sklepy.

Ryc. 27. Ulica Szeroka – rozwinięcie funkcji w budynkach po obu stronach ulicy

Dla zachowania i rozwoju priorytetu handlu i usług „materialnych” na ulicach OBSZARU A konieczne będą więc działania w kierunku redukcji lokalizacji banków i usług finansowych. Określenie sposobu, w jaki możnaby tego dokonać musi zostać pozostawiony administracji miasta. Być może jest możliwe wysokie opodatkowanie takich lokalizacji, jak dalece występują one na stosunkowo małych powierzchniach, stosownych dla realizacji funkcji handlowych i „materialnych” funkcji usługowych. Redukcja małych lokalizacji bankowych, które wykazują tendencje do tworzenia regularnych ciągów takich funkcji (Ryc. 28), sprzyjałaby niewątpliwie transferowi funkcji handlowych i usługowych z piwnic do parterów budynków.

Ryc. 28. Niekorzystna kumulacja funkcji bankowych „w ciągu”; ul. Szeroka

Analizując funkcje handlowe na ul. Szerokiej dostrzec można uderzającą sprzeczność między ujętą w inwentaryzacji dużą ilością funkcji handlowych, a ich „optycznym odczytem” w przestrzeni ulicy. Handel i usługi typowe dla starych dzielnic miejskich winny tymczasem dominować również „optycznie” w krajobrazie ulicy, jako funkcje o podstawowym znaczeniu dla miejskiej gospodarki i dla przyciągania rzesz klientów. W tym miejscu wskazać wypada na istotny element strategii handlu usług na obszarze „Centrum handlowo – usługowego Starego Miasta”. Jak wskazują na to doświadczenia krajów zachodnioeuropejskich, handel i typowe usługi realizowane w zwartej zabudowie staromiejskiej mogą stosunkowo dobrze konkurować z nowymi, wielkopowierzchniowymi centrami handlowymi, jeżeli uda się im uzyskać konkurencyjną jakość wobec tych centrów zarówno w zakresie podaży towarów i usług, jak i jakości funkcjonowania w krajobrazie ulicy. Co więcej, właśnie ogólnie dostrzegana, wysoka jakość obrazu ulicy, stanowi istotną „oprawę” dla pożądanego funkcjonowania handlu i usług w historycznych dzielnicach. Na tę jakość składa się jakość architektury, jej stan, czy też realizowane systemy i jakość reklam. Zarówno na ul. Szerokiej jak i innych ulicach OBSZARU – A Starego Miasta powyższe walory występują tylko w bardzo ograniczonym zakresie. Walorom tym nie sprzyjają pustosztany i zły stan budynków.

Jednak szczególnie uciążliwa jest krzykliwość manifestowania się informacji i reklam. W szczególności sposób dotyczy to niezwyklej nachalności i trywialności prezentowania się banków i usług finansowych, ale również niektórych sklepów. **Stosowane – zwłaszcza przez banki – sposoby reklamowania swych usług nadają głównej osi Starego Miasta charakter jarmarczny, pozostający w jaskrawej sprzeczności z istniejącymi tam walorami architektonicznymi. Wywołuje to u odbiorcy wrażenie „taniaści” i „trywialności” całych ciągów ulicznych.** Już choćby w ten sposób ujawnia się negatywna funkcja banków dla funkcji handlowych.

Biorąc pod uwagę wspomniane już formy gastronomii „ogródków piwnych”, fatalne sposoby prezentowania się reklam banków oraz niektórych sklepów, a równoczesny brak wspólnego profilu w zakresie reklamowania się handlu i usług na Starym Mieście, możemy mówić o zjawisku „trywializacji” przestrzeni staromiejskiej. Presja tej „trywializacji” jest na tyle duża, że przysłania ona istniejące na Starym Mieście wysokie jakości wielu placówek handlu, usług, a także wielu lokalizacji bardziej wyszukanej gastronomii. Fakt ten stanowi poważne zagrożenie dla pożądanego funkcjonowania mniej krzykliwie manifestujących swą obecność, wysokiej jakości funkcji użytkowych. W takiej sytuacji również i takie lokalizacje próbują konkurować z „krzykliwą” i „trywialną” formą reklamy, co zaciera ich wyjątkowy charakter i wzmacnia „jarmarczność” krajobrazu ulic staromiejskich. Przeciwdziałanie procesowi „trywializacji” przestrzeni Starego Miasta nie jest łatwe, gdyż swego czasu likwidacji uległy przepisy pozwalające gminom na wprowadzanie określonych restrykcji wobec reklam w przestrzeni miasta. Warto jednak zachęcić grupy przedsiębiorców reprezentujących wolę zachowania i rozwoju szczególnie wysokiej jakości swej podaży i ich lokalizacji, do podjęcia próby sformułowania reguł do-

tyczących realizacji takich form informacji i reklam, aby pozwoliły one chociażby na wspieranie wyróżniania się ich lokalizacji w gąszczu i natłoku reklamowego „szumu”.

Ryc. 29. „Wrzask w przestrzeni” – harmider reklam trywializuje piękne, zabytkowe otoczenie

Przeciwdziałanie „trywializacji” obrazu i atmosfery Starego Miasta jest – jak już wspominaliśmy – istotnym instrumentem wypracowania jakościowego profilu „Centrum handlowo – usługowego Stare Miasto”, a tym samym budowania strategii umożliwiających skuteczne konkurowanie aktywności gospodarczych na Starym Mieście z wielkopowierzchniowymi centrami handlowo-usługowymi.

W zakresie funkcji handlowych Staremu Miastu brakuje wyraźnego profilu, który pozwoliłby na powstanie w „Centrum handlowo – usługowym Stare Miasto” specyficznej jakości podaży, odróżniającej ją od podaży nowych centrów handlowych. Warto w tym zakresie wspierać na Starym Mieście lokalizację lokalnego handlu i wytwórczości, oraz rozwijać aktywności podaży sektora alternatywnego (rękodzieło, zdrowa żywność), a przede wszystkim lokalizację wyspecjalizowanego handlu i wysokiej jakości usług połączonych z szczególnie intensywną obsługą klienta. Należy sprawdzić, czy takim celom służyć mogą odpowiednie zachęty podatkowe i fundusze wspierające „rozruch” takiej działalności.

2.5.9 Podsumowanie

Przeprowadzona inwentaryzacja przestrzeni Starego Miasta w Toruniu, chociaż niepełna i niedoskonała, pozwoliła wskazać na niektóre ważne problemy tego obszaru i sformułować rudymenty zaleceń w zakresie możliwych dróg dla uzyskania poprawy jego sytuacji przestrzenno – funkcjonalnej. Jest to oczywiście tylko jeden głos w przestrzeni dyskusji na temat Starego Miasta w Toruniu. Zawarte w nim obserwacje winny zostać pogłębione i sprecyzowane oraz odniesione do wyników badań innych uczestników Projektu RESTRAT, a także do doświadczeń i wiedzy administracji miasta. Przede wszyst-

kim jednak konieczne jest podjęcie wielopodmiotowej i wielogłosowej dyskusji na temat polityki rozwoju Starego Miasta. Udział w niej brać muszą: społeczność lokalna, przedsiębiorcy, administracja i eksperci. W obecnej, niezwykle złożonej i poddanej stałym nowym bodźcom rynku i zmieniającego się społeczeństwa, sytuacji miast europejskich nie sposób już ich problemów rozwiązywać metodami administracyjnymi, ani wywoływaniem planów miejscowych. Innymi słowy również problemu Starego Miasta w Toruniu nie sposób rozwiązywać metodami i decyzjami administracyjnymi, ani tylko re-dystrybucją środków publicznych. Konieczne jest podejście zintegrowane zarówno w sensie udziału wielu podmiotów, jak i integracji polityk rozwoju. Dotychczasowe debaty społeczne organizowane przez Projekt RESTART stanowią dobry punkt wyjścia dla takich działań.

Osobnym problemem jest brak instrumentów prawnych i zarządzających dla realizacji i wdrażania wynegocjowanych rozwiązań. W tym zakresie należy jedynie z naciskiem radzić gminom podjęcie intensywnych działań na poziomie instytucji państwowych w celu stworzenia dla ich możliwości zarządzania polityką miejską powszechnych w innym krajach unijnych standardów prawnych – w tym ustawy regulującej procesy rewitalizacji. W odniesieniu do problemu Torunia, które to miasto zostało umieszczone na liście Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO, warto podjąć dyskusję na temat wprowadzenia koniecznych instrumentów dla rewitalizacji do regulacji prawnych dotyczących obiektów tego dziedzictwa. Dałoby to możliwość wprowadzenia do tych regulacji chociażby podstawowych elementów standardów europejskich w zakresie rewitalizacji. Warto taką ewentualność przedyskutować w gronie miast polskich wpisanych na listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO.

Podsumowując poruszone wyżej problemy Starego Miasta w Toruniu wskaźmy na najważniejsze poruszone tam kwestie:

1. Obszar Starego Miasta wykazuje poważne deficyty przestrzenne i funkcjonalne, do których w szczególności należą:
  - Izolacja obszaru Starego Miasta od otaczających go obszarów historycznych przedmieść Torunia
  - Słaba dynamika inwestycji przy występowaniu dużego stopnia degradacji zasobów budowlanych, duża liczba pustostanów wywołujące pogarszanie się walorów przestrzennych i funkcjonalnych Starego Miasta
  - Spadek ekonomicznej wartości nieruchomości
  - Zapaść funkcji mieszkaniowych, spadek liczby mieszkańców, segregacja i marginalizacja społeczno - gospodarcza
  - Niekorzystna kumulacja funkcji użytkowych na stosunkowo niewielkim obszarze staromiejskim, przede wszystkim „niematerialnych” funkcji usługowych, wywierających niekorzystną presję na handel oraz wypierających funkcję mieszkaniową
  - Proces „trywializacji” przestrzeni Starego Miasta w wyniku dominacji niektórych funkcji gastronomicznych, bankowych oraz „jarmarczności” reklam obniżających walory i jakości przestrzeni publicznej i obniżających jakość kontekstu przestrzennego funkcji realizowanych przez małe i średnie, lokalne podmioty gospodarcze.
2. Jako postulaty i propozycje rozwiązań zalecono:
  - Działania w zakresie integracji obszaru Starego Miasta z otaczającymi obszarami historycznych przedmieść w celu stworzenia zróżnicowanego, ale wyważonego funkcjonalnie, obszaru śródmiejskiego miasta Torunia,
  - Wykształcenie obszaru Starego Miasta jako „centrum” obszaru śródmiejskiego, obszaru realizacji alternatywnych stylów życia i mieszkania staromiejskiego oraz alternatywnego wobec nowych lokalizacji handlowo – usługowych - „Centrum handlowo – usługowego – Stare Miasto”, w ramach którego - przy skoncentrowanym i zintegrowanym wsparciu sektora publicz-

nego - mała i średnia przedsiębiorczość mogłaby skutecznie konkurować z dużymi podmiotami gospodarczymi,

- Działania skierowane na ożywienie niektórych obszarów i ulic staromiejskich, w tym m.in. Rynku Nowomiejskiego, Bulwaru Filadelfijskiego i Dworca Toruń-Miasto,
- Pogłębienie analiz sytuacji przestrzenno - funkcjonalnej i gospodarczej Starego Miasta
- Podjęcie szerokiej dyskusji nad polityką rozwoju Starego Miasta (oraz proponowanego „obszaru śródmiejskiego Torunia) przy udziale społeczności lokalnej, przedsiębiorców, ekspertów i administracji,
- Podjęcie działań na rzecz dopasowania systemu regulacji prawnych i instrumentów zarządzania rozwojem miasta do standardów europejskich,
- Podjęcie dyskusji na rzecz modyfikacji przepisów dotyczących obszarów uznanych za Światowe Dziedzictwo Kultury, w celu umożliwienia gminom ich skutecznej rewitalizacji i rozwoju.

2.6 Podsumowanie całego programu badawczego: kluczowe wnioski

Uzyskane wyniki badań **przestrzennych**, ilościowych i jakościowych badań **społecznych**, przeszukania źródeł wtórnych (*desk research*) oraz **analizy z perspektywy planowania i gospodarki przestrzennej**, dają w sumie spójny i konsekwentny obraz. Wiele zjawisk zdiagnozowanych w jednym badaniu, lecz zagadkowych, lub niejednoznacznych na jego gruncie, znajdowało sensowne wyjaśnienie dopiero w kontekście wyników pozostałych badań. Z kolei niektóre tezy sformułowane zbyt pochopnie w czasie interpretacji poszczególnych wyników, były falsyfikowane kolejnymi badaniami i trzeba było szukać bardziej pogłębionych interpretacji.

Generalnie program badawczy sprawdził się w tym sensie, że na etapie opracowywania diagnozy wyniki poszczególnych rodzajów badań dawały się ciekawie porównywać, dzięki czemu uzyskano spojrzenie wieloaspektowe, z którego można było wyciągać dużo bardziej pogłębione wnioski.

Kluczowe wnioski z analizy brzmiały na tym etapie następująco:

- Zdiagnozowano wyludnianie się Starego Miasta w niepokojącym tempie oraz narastanie problemów społecznych i uzależnienia od pomocy społecznej, przy jednoczesnym wycofywaniu się przedsiębiorczości i znikaniu lokalnych miejsc pracy.
- Stwierdzono bardzo niekorzystne przestrzenne rozdysponowanie funkcji w obszarze Starego Miasta, z osłabieniem funkcji mieszkaniowej, niedoborem handlu i usług materialnych oraz nadmiarem usług bankowych i „gastronomiczno-rekreacyjnych”.
- Zdiagnozowano rozregulowanie na rynku nieruchomości: oczekiwania spekulacyjne sprzedających/wynajmujących przy jednoczesnym faktycznym spadku wartości nieruchomości i ograniczeniu popytu na nie.
- Stwierdzono bardzo znaczące deficyty przestrzeni publicznej: brak miejsc do siedzenia, niezadowolająco uregulowaną kwestię parkowania, utrudnienia w ruchu pieszym, deficyt lokalizacji o funkcjach rekreacyjnych.

Takimi wynikami zakończono program badawczy i przystąpiono do społecznego procesu formułowania rozwiązań dla zdiagnozowanych problemów i deficytów, a pierwszym krokiem tego etapu miała być otwarta debata publiczna nad uzyskanymi w diagnozie wynikami.

3. Debata publiczna nad diagnozą

Debata nad diagnozą Starego Miasta, która odbyła się 14 grudnia 2011 roku w Hotelu Bulwar w Toruniu, służyła przedyskutowaniu przez mieszkańców wstępnego obrazu Starego Miasta, jaki wyłonił się z badań. Na koniec tej dyskusji – jak zapowiedział moderujący debatę Wojciech Kłosowski – zaplanowano utworzenie ośmiu Grup Tematycznych złożonych z zaangażowanych obywateli, którzy zechcieliby dalej pracować nad wyzwaniem stojącym przed Starym Miastem.

Ryc. 30. Debata obywatelska w hotelu Bulwar, 14 grudnia 2011

3.1.1 Przebieg debaty

Dyskusję rozpoczął dyrektor Biura Toruńskiego Centrum Miasta, Andrzej Szmak, przytaczając dane obrazujące zmiany na obszarze Starego Miasta w latach 2008 – 2010:

W ciągu dwóch ostatnich lat mamy przewagę nowo otworzonych placówek nad tymi, które się likwidują. Ja nie widzę w oparciu o dane takiej tendencji, która by doprowadziła do spadku aktywności gospodarczej na tym obszarze (...) to samo dotyczy liczby mieszkańców na Starym Mieście i osób korzystających z wsparcia pomocy społecznej (...) nie ma tutaj żadnej gwałtownej tendencji, to jest mniej więcej constans.

Stare Miasto jawi się jako miejsce wielu sprzeczności, rozbieżnych interesów różnych grup. Jeden z uczestników zauważa:

Starówka ma dwie twarze. Jedna jest zewnętrzna, dla turystów. Druga, wewnętrzna dla mieszkańców.

Z wspomnianą **drugą twarzą** wiąże się wiele problemów, na które zwracali uwagę uczestnicy debaty:

Ludzie, którzy mieszkają tutaj z własnej woli się nie skarżą. Osoby z dziećmi, z wielodzietnymi rodzinami, z psami wyprowadzają się na osiedla, gdzie to mieszkanie jest łatwiejsze. Specyfika mieszkania na Starówce nie jest prorodzinna, a dla pewnej określonej grupy osób.

Starówka jest dobrym miejscem do czasowego pobytu. Do stałego zamieszkania jest jednak mało praktyczna.

Osoby zaangażowane w problem funkcjonowania Starego Miasta przytaczały wiele przykładów z własnego doświadczenia obrazujących to, co utrudnia życie na starówce. Okazuje się, że w opinii mieszkańców Starówka **nie jest miejscem dla każdego**.

Ryc. 31. Debata obywatelska w hotelu Bulwar, 14 grudnia 2001

Wśród głosów pojawiły się wskazania na konkretne problemy i trudności związane z funkcjonowaniem Starówki:

- brak miejsc dla dzieci,
- nieprzystosowanie infrastruktury dla niepełnosprawnych i rodziców z dziećmi – problem bruku oraz braku podjazdów do wielu instytucji na Starówce,
- problem śmieci,
- parkingi,
- hałas,
- nieodśnieżone chodniki,
- pojawiające się szczury w kamienicach,
- złe warunki życia w kamienicach (m.in. brak dostępu do bieżącej wody),
- trudności z robieniem codziennych zakupów,
- brak informacji o tym, co dzieje się na Starym Mieście.

Każdy z tych problemów nie może być analizowany oddzielnie, są one wzajemnie powiązane, wpływają na siebie. Problem z parkingami często jest przyczyną przenoszenia się siedzib firm poza obszar Starego Miasta:

Klienci nie przyjeżdżają do nas, tylko my musimy do nich jeździć. Nie specjalnie wyrażają chęć żeby na Starówkę przyjeżdżać, bo to jest kłopot z szukaniem parkingu, z opłatami.

Torunianie wskazują, że na Starym Mieście dużo się dzieje, jest wiele miejsc gdzie można się wybrać. Problemem jest jednak samo poruszanie się po Starówce.

Bruk na ulicach jest problemem, poruszanie się na płaskim obuwiu, w miękkim obuwiu, obcasach, o kulach. Jest problem zimą, czy gdy jest mokro.

Zbyt wąskie chodniki zastawione przez samochody, ogródki piwne, bądź parkometry, brak podjazdów do instytucji uniemożliwiają poruszanie się niepełnosprawnym na wózkach czy z osobom wózkami dziecięcymi.

To co stanowi o niefunkcjonalności Starego Miasta jako miejsca zamieszkania rodzin, to przede wszystkim brak miejsca, gdzie dzieci mogłyby bezpiecznie spędzić czas.

Gdybym ja miał wypuścić moje dziecko przed kamienicę to nie wiem, czy potrafiłby je samochód, czy poszłoby gdzieś za róg, gdzie nie miałbym nad nim kontroli.

Oprócz kawiarni Lenkiewicza nie ma żadnego miejsca, gdzie można pójść z dziećmi, gdzie te dzieci bezpiecznie mogą się bawić. Nie ma nawet miejsca żeby z dzieckiem usiąść.

Często poruszaną kwestią dotyczącą mieszkania na Starówce, były regulacje prawne utrudniające mieszkańcom życie codzienne:

Jeżeli chcę postawić rusztowanie, żeby odnowić elewację kamienicy to muszę zająć pas ruchu, za który muszę zapłacić. Ale jeżeli trzeba odśnieżyć kawałek chodnika, to policja karze mnie mandatem tłumacząc, że ten chodnik, należy do mnie.

My mieszkańcy mamy te śmieci na swoich klatkach. Mi jest wstyd kiedy ktoś przychodzi i pyta co tu tak śmierdzi. To nie jest normalne, że my sobie sami musimy z tym radzić żeby dla turystów ładny salon był.

Jak kłoszard jeżdżę z torbami butelek i papieru, bo nie mam tego gdzie na starówce wyrzucić.

Kumulacja tych problemów, złe warunki życia w kamienicach powodują, że Starówka się wyludnia, coraz trudniej się tutaj mieszka. Zostają tutaj głównie ci, którzy nie mają innego wyjścia.

Istotne jest to, że uczestnicy debaty mają świadomość tego, jak funkcjonuje Starówka. Znają jej specyfikę, za sprawą której nie wszystko można zmienić w taki sposób, aby każdemu dogodzić. Zdają sobie również sprawę jak ważni są ci, którzy przyjeżdżają do Torunia – turyści i ich potrzeby.

Trzeba rozumieć czym jest Starówka, że to jest miejsce również dla naszych gości. Trzeba być otwartym na to.

Cała specyfika Starówki jest taka, że pewnych rzeczy nie da się zrobić. Nie wyobrażam sobie na przykład asfaltu na Starówce, powinniśmy wyjść z założenia, że wszystko powinno współgrać z duchem starówki. Są hałasy, ale trzeba zdawać sobie sprawę, że z czegoś ta Starówka musi się utrzymać, przyciągnąć ludzi (...) dzięki temu coś się dzieje, z tego my też żyjemy.

Mieszkańcy i użytkownicy są świadomi, że **gdyby nie było Starówki, nie byłoby Torunia**. Niewykluczone, że pewne zmiany powinny wykraczać poza obszar Starego Miasta, gdyż jest ono nieodłącznie związane z miastem jako całością.

Niech podsumowaniem debaty będzie głos jednego z uczestników:

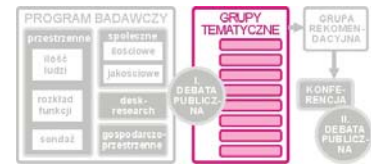
Mówić o problemach możemy bardzo długo, ale przyszedł czas żebyśmy zaczęli się w nie włączyć, angażować.

3.1.2 Zapisy do grup tematycznych

Na zakończenie debaty otwarto zapisy zainteresowanych osób do grup tematycznych pod następującymi hasłami określającymi tematykę ich zainteresowań: *Jakość życia, Kultura, Wizja i wizerunek, Dostępność i komunikacja, Klimat dla biznesu, Przyjazne miejsca, Ład przestrzenny, Turyści*.

Do pracy w Grupach Roboczych zapisało się w sumie około 120 osób, a liczba ta powiększała się jeszcze w kolejnych dniach. Rozpoczęcie prac grup tematycznych zapowiedziano na przełom stycznia i lutego następnego (2012 roku). Czas pomiędzy debatą a rozpoczęciem pracy grup został wykorzystany na założenie *internetowych grup dyskusyjnych* dla każdej Grupy Tematycznej i wybór dwuosobowych zespołów organizujących pracę poszczególnych grup, złożonych z *moderatora* i *coacha*.

4. Grupy tematyczne

4.1 Sposób powołania grup i przebieg ich prac

Grupy tematyczne to początek drugiego etapu projektu Restart. Po zakończeniu etapu badawczego (diagnostycznego) grupy problemowe rozpoczęły etap analityczny i koncepcyjny. Celem tego etapu było – na podstawie diagnozy i własnego, obywatelskiego doświadczenia – zidentyfikować kluczowe czynniki istotne dla danej sfery, którą zajmowała się grupa, a następnie wypracowanie pierwszych wstępnych idei rozwiązań.

Grupy tematyczne to *de facto* najważniejsza i najbardziej uspołeczniona część projektu, bezpośrednio angażująca mieszkańców miasta. Idea grup wynika wprost z modelu demokracji deliberatywnej gdzie proces uzgadniania stanowiska (konsultacje) odbywa się z przedstawicielami zainteresowanych stron procesu. W naszym przypadku było to możliwie szerokie grono aktualnych i potencjalnych użytkowników przestrzeni Starego Miasta.

4.1.1 Informacje podstawowe o grupach tematycznych

Rekrutację do grup rozpoczęto jeszcze podczas grudniowej debaty, ale informacja o rekrutacji została także przekazana do mieszkańców za pomocą mediów, strony internetowej projektu czy newslettera. Do uczestnictwa w pracach grup zaproszono również miejskich urzędników.

W wyniku analizy danych zebranych w pierwszej części projektu, już przed grudniową debatą określono osiem głównych obszarów tematycznych, które teraz stały się nazwami grup.

1. Grupa „Jakość życia”
  2. Grupa „Kultura”
  3. Grupa „Wizja i wizerunek”
  4. Grupa „Dostępność i komunikacja”
  5. Grupa „Klimat dla biznesu”
  6. Grupa „Przyjazne miejsca”
  7. Grupa „Ład przestrzenny”
  8. Grupa „Turyści”.
- Dobór mieszkańców do poszczególnych grup odbywał się na podstawie zgłoszonych obszarów zainteresowań, ale także w taki sposób, aby zapewnić różnorodność wiekową i zachować parytet płci (choć zgłosiło się więcej mężczyzn). Średnia wieku w grupach wynosiła 32 lata (najmłodsza osoba miała 21, najstarsza 67 lat).
  - Łącznie w tej części projektu pracowało 140 mieszkańców Torunia (wszyscy którzy się zgłosili), w tym między innymi radni miejscy, studenci, artyści, przedsiębiorcy i urzędnicy samorządowi. W poszczególnych grupach pracowało społecznie od 10 do 14 osób.
  - Pomiedzy końcem stycznia a kwietniem każda z Grup spotykały przez od 4 do 6 razy, Spotkania trwały przeciętnie 3 – 4 godziny. W sumie grupy przepracowały ponad 120 godzin, a uczestnicy – ponad 2500 osobo-godzin.
  - Każda grupa miała swojego moderatora i coacha, którzy moderowali przebieg spotkań, ale nie sterowali wynikami pracy.

4.1.2 Scenariusz pracy grupy tematycznej

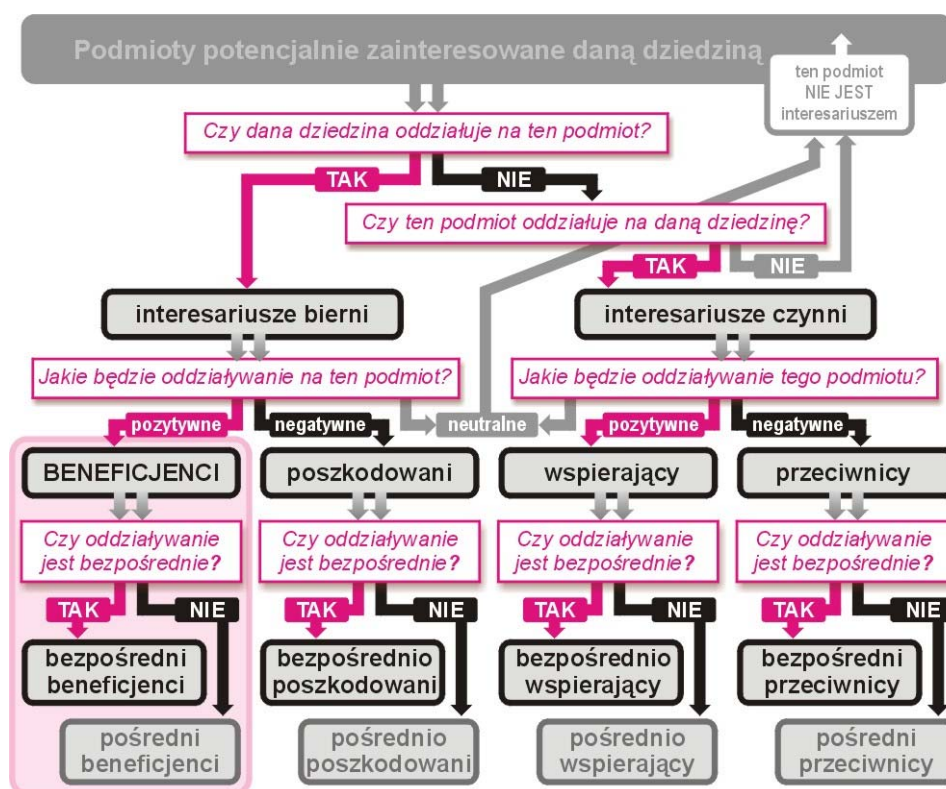
Grupy pracowały według określonego, dwuetapowego scenariusza:

1. Pierwszy etap pracy grup polegał na:

- określeniu interesariuszy danego problemu, poprzez wspólne wypracowanie listy grup społecznych, uczestników danego obszaru tematycznego (zastosowano tu schemat jak na ryc. 32);
- określeniu potrzeb każdej z grup interesariuszy, poprzez wspólne określenie (na podstawie wyników badań i własnych doświadczeń, najważniejszych oczekiwań poszczególnych grup.
- analizie i ocenie stopnia zaspokojenia określonych potrzeb – analizy dokonywano w skali ocen szkolnych a za strategicznie ważne uznawano szczególności zajęcie się tymi potrzebami, których obecne zaspokojenie było niższe, niż 3,5. W rezultacie średnia ocena zaspokojenia potrzeb użytkowników Starego Miasta w badanych obszarach funkcjonalnych dla wszystkich ośmiu grup wyniosła 2,88 wg sześciostopniowej skali ocen szkolnych.

- Drugim etapem pracy poszczególnych grup tematycznych** było wypracowanie wstępnych propozycji rozwiązań odpowiadających na określone wcześniej potrzeby. Zadanie polegało na zaproponowaniu takich rozwiązań aby jak najbardziej dopasować przestrzeń Starego Miasta do potrzeb jego użytkowników. Różny stopień szczegółowości wyników poszczególnych grup i różna ich specyfika, spowodowały modyfikowanie planu pracy przez poszczególnych moderatorów. W związku z tym wypracowane rozwiązania w zależności od grupy przybrały różnorodne formy.

Ryc. 32. Schemat analizy interesariuszy stosowany w pracach grup tematycznych

4.1.3 Sposób prezentacji pracy grup w niniejszym Raporcie

Poszczególne raporty z grup należy traktować jako część całego (wielomiesięcznego) procesu opracowywania planu rewitalizacji Starego Miasta. Choć mogą i powinny funkcjonować osobno to zawsze należy pamiętać że, jest to materiał ściśle powiązany z innymi opracowaniami.

Ryc. 33. Grupa tematyczna „Jakość życia” na pierwszym spotkaniu, połączonym z poglądową prezentacją dla moderatorów pozostałych grup (24 stycznia 2012).

Ryc. 34. Grupa tematyczna „Przyjazne miejsca” podczas pracy

Ryc. 35. Grupa tematyczna „Klimat dla biznesu” podczas pracy

Ryc. 36. Grupa tematyczna „Ład przestrzenny” podczas pracy

Ryc. 37. Grupa tematyczna „Turyści” podczas pracy

W niniejszym Raporcie wyniki pracy grup tematycznych zostały zaprezentowane w następującym, trzypunktowym porządku:

1. przykładowy raport z pracy grupy w całości (na przykładzie grupy Jakość Życia),
2. zbiorczy raport z pierwszego etapu prac grup: analiza interesariuszy, diagnoza ich potrzeb i ocena obecnego poziomu zaspokojenia tych potrzeb,
3. zbiorczy raport z drugiego etapu prac grup: propozycje kierunków rozwiązań, wnioski, wstępne rekomendacje (streszczenie).

Całość raportów z prac wszystkich grup tematycznych jest dostępna na stronie Projektu: www.restart.org.

4.2 Przykładowy raport z pracy grupy tematycznej: grupa Jakość Życia

Raport z prac grupy roboczej JAKOŚĆ ŻYCIA

interesariusze ● potrzeby ● rozwiązania

Jakość życia – próba definicji

Grupa tematyczna „Jakość Życia” rozpoczęła prace od próby ustalenia wspólnego rozumienia terminu *jakość życia*. Początkowo proponowano wąskie rozumienie *jakości życia* jako pewnego standardu warunków technicznych i społeczno-organizacyjnych: czystości, bezpieczeństwa, braku hałasu i możliwości parkowania. Jednak w dyskusji zwyciężyła szersza (i być może głębsza) definicja jakości życia:

JAKOŚĆ ŻYCIA, to wszystko to, co współkształtuje subiektywne zadowolenie mieszkańców ze swojego życia tu i teraz, oraz przyczynia się do decyzji o osiedleniu się/zamieszkiwaniu/niewyprowadzaniu się.

Tak rozumiana jakość życia, to suma czynników infrastrukturalnych, ekonomicznych, społecznych, organizacyjno-formalnych, administracyjnych i prawnych. Brano tu pod uwagę nie tylko te czynniki, na które samorząd miejski może oddziaływać sprawczo (zarządzać nimi, kształtować je) ale też takie, które mają charakter obiektywny, niezależny od samorządu Torunia, jednak samorząd ma możliwość zareagowania na nie odpowiednio: wykorzystać zawarte w nich szanse, lub zabezpieczyć mieszkańców przed wynikającymi z nich zagrożeniami.

Zgoda co do przyjęcia takiej właśnie definicji *jakości życia* nie była pełna i w trakcie prac jedna osoba odeszła z grupy, uważając, że efektywniejsza byłaby praca z wąską definicją *jakości życia*. Jednak pozostałe osoby zdecydowały się pracować na podstawie powyższej definicji.

Organizacja prac grupy

Grupa pracowała według metody wspólnie ustalonej dla grup tematycznych programu Restart. Praca rozpoczęła się od ustalenia wspólnego rozumienia terminu *jakość życia* i następnie była podzielona na trzy etapy:

1. W pierwszym etapie zdefiniowano **interesariuszy**, z punktu widzenia których warto mówić o *jakości życia* na toruńskim Starym Mieście. To nie tylko mieszkańcy rozumiani ogólnie, ale także różne grupy mieszkańców, mające potrzeby specyficzne, inne, niż ogół. Każdą z takich zgłoszonych do oceny grup analizowano oddzielnie. Ponadto brano pod uwagę różne grupy społeczne spędzające na Starym Mieście część swojego życia (np. osoby pracujące tutaj, turystów itd.).
2. W drugim etapie zdefiniowano w odniesieniu do poszczególnych grup **potrzeby**, których zaspokojenie jest kluczowe dla ich subiektywnego odczuwania jakości życia. Na-

stępnie oceniono kolejno, w jakim stopniu – zdaniem grupy – dana potrzeba jest zaspokojona zgodnie z oczekiwaniami rozpatrywanej grupy beneficjentów. Oceny dokonywano drogą dyskusji i głosowania, stosując skalę ocen szkolnych:

- a. potrzeba nie zaspokojona w ogóle – ocena „1”
- b. potrzeba zaspokojona niedostatecznie – ocena „2”
- c. potrzeba zaspokojona miernie – ocena „3”
- d. potrzeba zaspokojona dobrze – ocena „4”
- e. potrzeba zaspokojona bardzo dobrze – ocena „5”
- f. potrzeba zaspokojona idealnie – ocena „6”

Uznano, że potrzeby zdiagnozowane co najmniej w stopniu „dostatecznym plus” (ocena wyższa, od 3,5) nie będą analizowane w dalszych pracach, ponieważ są obecnie zaspokojone przynajmniej zadowalająco, a pilniejsze strategicznie jest skupienie się na tych potrzebach, które obecnie są zaspokojone źle, bardzo źle lub wcale nie są zaspokojone.

3. W trzecim etapie, w odniesieniu do tak wytypowanych potrzeb w zakresie jakości życia dyskutowano następnie ogólne **kierunki rozwiązań**. Grupa tematyczna Jakość Życia nie wypracowywała jednak katalogu gotowych rozwiązań, uznając, że dopiero Grupa Rekomendacyjna, mając do dyspozycji wyniki pracy wszystkich ośmiu grup tematycznych, może formułować rekomendacje rozwiązań, które nie będą narażone na spojrzenie wycinkowe, czy jednostronne. Toteż ten fragment prac grupy ma charakter raczej ogólnych sugestii co do pożądaných kierunków działań, niż szczegółowych propozycji rozwiązań.

Wyniki pracy: beneficjenci, potrzeby, kierunki rozwiązań

Beneficjenci

Beneficjentami, których potrzeby co do jakości życia należało analizować w pierwszym rzędzie, są oczywiście mieszkańcy starego miasta. Jest to grupa o potrzebach zróżnicowanych, dlatego zostały w jej ramach wyróżnione liczne podgrupy, jednak **pewna ilość podstawowych potrzeb jest wspólna dla całej grupy mieszkańców**. Dlatego pierwsza zidentyfikowana grupa beneficjentów to:

- **mieszkańcy Starego Miasta** – ogółem, w zakresie ich potrzeb wspólnych.

Następnie zidentyfikowaliśmy podgrupy w grupie mieszkańców jako beneficjentów o odrębnych potrzebach co do jakości życia. Oto te podgrupy:

- **kobiety** – szczególnie w zakresie komfortu poruszania się pieszo na wysokich obcasach,
- **seniorzy**: mieszkańcy w starszym wieku,
- osoby niepełnosprawne ruchowo,
- rodziny z małymi dziećmi,
- **studenci, „komuny mieszkaniowe”** – grupy osób współwynajmujące mieszkania,
- **„impresowicze”** – osoby nastawione na „nocne życie”, rozrywkę, fiestę,
- osoby i rodziny żyjące w głębokim ubóstwie, niezaradne życiowo, dysfunkcyjne,
- **właściciele lokali i nieruchomości** – ta grupa nie zalicza się w całości do grupy mieszkańców, ale jej potrzeby trzeba rozpatrywać w ścisłym kontekście potrzeb mieszkańców.

Oprócz podgrup w samej grupie mieszkańców brano pod uwagę także potrzeby dotyczące *jakości życia* innych grup, nie będących mieszkańcami Starego miasta, ale spędzających w tej dzielnicy czas:

- **turyści** – osoby odwiedzające Toruń w różnych celach i korzystające tu z „usług turystycznych”: gastronomii, hoteli, imprez, zakupów zorientowanych na turystykę itp.
- **przyjezdni** z innych dzielnic Torunia i z okolic miasta (a więc co do zasady nie korzystający z hoteli).
- **osoby pracujące na Starym Mieście.**

Zidentyfikowane potrzeby beneficjentów i obecny stopień ich zaspokojenia

Następnie grupa tematyczna *Jakość Życia* zajęła się zidentyfikowaniem potrzeb poszczególnych grup i oszacowaniem stopnia ich zaspokojenia. Oto syntetyczna informacja o tych potrzebach poszczególnych grup beneficjentów, których obecne niezaspokojenie jest najbardziej dotkliwe.

Dla równowagi ogólnego obrazu dodajemy przy każdej grupie informację o tych istotnych potrzebach w zakresie jakości życia, których zaspokojenie jest zadowalające, dobre lub nawet znakomite.

Mieszkańcy – potrzeby wspólne

- Jako najdotkliwszy deficyt wskazano **brak ławek, i ogólnie – miejsc do siedzenia w przestrzeni publicznej Starego Miasta**; potrzeba mieszkańców w tym zakresie nie jest zaspokojona w ogóle (ocena: 1,7).

Ryc. 38. Deficyt miejsc do siedzenia w przestrzeni publicznej Starego Miasta

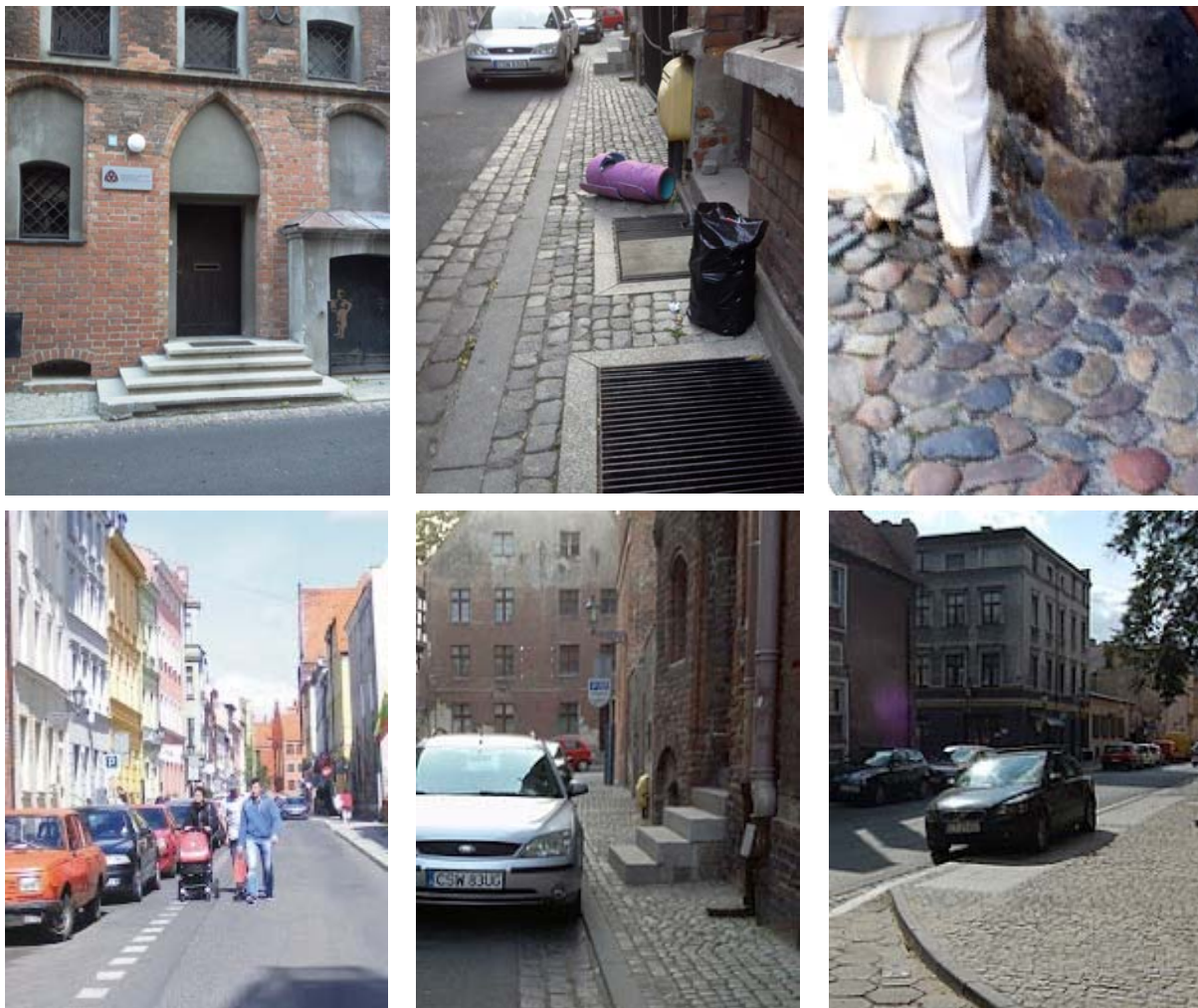
- Bardzo słabo zaspokojone są też potrzeby mieszkańców co do **technicznego standardu miejsca zamieszkania** (np. ogrzewanie węglowe, nieuporządkowana gospodarka odpadami, kłopoty z wymianą okien itp), oraz co do **bezpłatnych całorocznych miejsca spotkań** (co byłoby niezwykle ważne dla formowania się lokalnego kapitału społecznego).
- Źle zaspokojone są także potrzeby w zakresie **porządku i bezpieczeństwa publicznego** (zastrzeżenia co do pracy policji i straży miejskiej, brak rozwiązań systemowych), możliwości dokonania **codziennych zróżnicowanych zakupów**, oraz przyjaznego **klimatu akustycznego** (skargi na hałas wiążą się zarówno z głośnym zachowaniem gości gastronomii i imprez, jak i z brukowaną nawierzchnią).
- Z kolei bardzo pozytywnie zostało ocenione zaspokojenie potrzeb co do zamieszkiwania w miejscu **położonym centralnie**, oraz co do **uroku miejsca zamieszkania i jego atmosfery**.

Wydaje się więc, że kluczowy problem – brak miejsc do siedzenia w przestrzeni publicznej – ma taki charakter, że można rozwiązać bardzo szybko i stosunkowo niewielkim kosztem.

Kobiety

- Bardzo źle przedstawia się **bezpieczeństwo i komfort poruszania się pieszych kobiet na wysokich obcasach**. Oczwistą przyczyną są nawierzchnie brukowane, bez pasów nawierzchni gładkiej (litej lub płytowej) lub z pasami wadliwie zaprojektowanymi a jeszcze częściej wadliwie zagospodarowywanymi, co stwarza zagrożenie wypadkami.

Ryc. 39. Wadliwie zaprojektowane lub zagospodarowane ciągi piesze

Seniorzy

- Najdotkliwszy deficyt z punktu widzenia seniorów stanowią **techniczne warunki zamieszkania**. Standard bywa bardzo niski i jest prawdziwym wyzwaniem dla osób starszych.
- Bardzo dotkliwy deficyt dotyczy potrzeby **spokoju i ciszy**. Jest to także problem w odniesieniu do całej grupy mieszkańców, ale osoby starsze mają wyższe oczekiwania w tym obszarze.
- Dotkliwy deficyt występuje w zakresie dwóch potrzeb: **komfortu poruszania się poza domem**, oraz **potrzeba spotykania się**. Co do potrzeby spotykania się, deficyt nie jest aż tak głęboki, jak w innych grupach, ale z kolei problemy z poruszaniem się w przestrzeni publicznej są bardziej nasilone. Powtarza się tu problem **bruku**, jako nawierzchni utrudniającej bezpieczne chodzenie, ale dodatkowo wskazano na problem **przegradzania ciągów komunikacyjnych przez zabudowane ogródki piwne i parkujące samochody**. Stanowi to nie tylko poważne utrudnienie w ruchu, ale także zagrożenie bezpieczeństwa w sytuacjach potrzeby dojazdu pogotowia lub straży pożarnej.

Ryc. 40. Karetka pogotowia na sygnale nie może dojechać do chorego wskutek zabudowy ulicy ogródkiem piwnym i zablokowania przez parkujące samochody (przykład z marca 2012)

- Z kolei zadowalająco zaspokojona w przypadku seniorów jest potrzeba **dostępu do ochrony zdrowia**, oraz możliwości zrobienia **tanich zakupów**.

Rodziny z małymi dziećmi

- Najdotkliwszy deficyt dotyczy **placów zabaw i miejsc do spędzania czasu z dziećmi**. Potrzeby w tym zakresie zostały ocenione jako **nie zaspokojone w ogóle**. Przytaczano przykład „Piernikowego Miasteczka” jako przestrzeni zdewastowanej, niebezpiecznej, zagospodarowanej w sposób rażąco nieestetyczny i bardzo odbiegającej od współczesnego standardu placu zabaw.
- Dotkliwy jest także – jak i w przypadku seniorów – **brak komfortu poruszania się z wózkiem dzieciennym**. W tym wypadku na pierwszy plan w stosunku do bruku wysuwa się zagradzanie ciągów pieszych przez zabudowane ogródki piwne i samochody.
- Deficyt występuje także w zakresie **potrzeby bezpieczeństwa**, szczególnie w kontekście bezpieczeństwa dzieci w przestrzeni publicznej. Ale nie tylko.

Osoby niepełnosprawne ruchowo

- W przypadku niepełnosprawnych najdotkliwszym problemem jest brak **komfortu poruszania się poza domem**. Przejazd wózkiem inwalidzkim przez Stare Miasto jest praktycznie niemożliwy.
- Niewystarczająco zaspokojona jest też **potrzeba dostępu do usług publicznych**.

Studenci, „komuny mieszkaniowe”

Interesującą grupę stanowią mikrowspólnoty wynajmujące wspólnie mieszkania na Starym Mieście w celu współużytkowania ich i dzielenia się kosztami najmu. Są to często studenci toruńskich uczelni, ale także młode osoby pracujące, artyści czy osoby wykonujące wolne zawody. Ta grupa beneficjentów **ma na starym mieście zadowalająco zaspokojone wszystkie potrzeby**.

„Imprezowicze”

Tak skrótowo określono grupę osób, dla których istotne jest korzystanie z rozrywek, kultury, imprez. W świetle dokonanej diagnozy również ta grupa beneficjentów **ma na starym mieście zadowolająco zaspokojone wszystkie potrzeby.**

Osoby i rodziny żyjące w ubóstwie, niezaradne życiowo, dysfunkcyjne

- Najdotkliwszy dla tej grupy beneficjentów deficyt dotyczy nie potrzeb bytowych, ale wyższych potrzeb społecznych: **potrzeby samorealizacji** oraz **edukacji i rozwoju.**
- Dopiero na drugim miejscu sytuują się **potrzeby o charakterze socjalno-bytowym.**
- Natomiast stosunkowo dobrze jest zaspokojona potrzeba **dostępnej pracy** możliwej do podjęcia od zaraz i nie wymagającej specjalnych kwalifikacji.

Właściciele lokali i nieruchomości

- Bezwzględnie najdotkliwszy dla tej grupy beneficjentów jest **brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego** (ocena 1.0!).
- Jako bardzo dotkliwie wskazywano też dwie kolejne niezaspokojone potrzeby: **brak spójnej wieloletniej strategii dla Starego Miasta** wpisanej w szerszy kontekst strategii miejskiej Torunia oraz **niemożność osiągnięcia dochodu z nieruchomości na poziomie wyższym, niż koszty** związane z utrzymaniem nieruchomości.
- Problemem jest też niemożność **utrzymania wartości nieruchomości** oraz źle rozwiązana **gospodarka odpadami.**

Turyści

- W grupie beneficjentów-turystów bezwzględnie najdotkliwszy okazał się ponownie **brak ławek i bezpłatnych miejsc do siedzenia** (ocena 1.7!). W czasie prac grupy padło porównanie: „to tak, jakby zaprosić gości do salonu, ale schować wszystkie krzesła; to niezbyt grzeczne”.
- Dotkliwie znów okazały się **utrudnienia w ruchu pieszym**, dotkliwie szczególnie w stosunku do osób z bagażami udających się do hoteli.
- Tylko nieznacznie mniej uciążliwe okazały się **kłopoty z dojazdem i parkowaniem** oraz **brak wielojęzycznej informacji „życiowej”** np. czytelnej dla cudzoziemca informacji o zasadach opłat za parkingi itd.
- Zadowolająco jest zaspokojona potrzeba **hotelu i gastronomii** oraz **atrakcji i imprez.**

Przyjezdni z innych dzielnic Torunia i z okolic miasta

- Dotkliwie są **trudności z zaparkowaniem jednośladów** oraz **samochodów osobowych**, a także **brak dobrej informacji o atrakcjach.**
- Natomiast znakomity jest **dojazd komunikacją miejską,**
- Stosunkowo dobrze jest zaspokojona potrzeba **imprez, atrakcji,**
- Dobrze jest zaspokojona także potrzeba dostępu do zróżnicowanej **gastronomii.**

Osoby pracujące na Starym Mieście

- Dotkliwie są **trudności z zaparkowaniem samochodów osobowych**, a także **trudności ze zrobieniem codziennych zakupów po pracy.**
- Natomiast znakomity jest **dojazd komunikacją miejską.**
- Stosunkowo dobrze została oceniona **gastronomia** (możliwość zjedzenia lunchu).

Tabela: Interesariusze, ich potrzeby i ocena poziomu ich zaspokojenia dziś:

grupy interesariuszy	zidentyfikowane potrzeby	stopień zaspokojenia
MIESZKAŃCY	Mieszkańcy ogółem (potrzeby powszechne, wspólne dla różnych grup)	
	centralne położenie	5,4
	urok miejsca, atmosfera	5,3
	porządek i bezpieczeństwo	2,7
	standard techniczny miejsca zamieszkania	2,5
	podstawowe zakupy – zróżnicowane	2,8
	znośny poziom hałasu	3,1
	ławki, miejsca do siedzenia w przestrzeni publicznej	1,7
	bezpłatne, całoroczne miejsca spotkań	2,5
	Kobiety	
	bezpieczne chodzenie na wysokich obcasach	1,7
	seniorzy	
	dostęp do ochrony zdrowia	4,0
	komfort poruszania się poza domem	2,8
	potrzeba spotykania się	3,3
	komfort zamieszkania	1,7
	dostęp do tanich zakupów	3,9
	spokój, cisza	2,0
	rodziny z małymi dziećmi	
	Komfort poruszani się (wózek itp.)	2,4
	Place zabaw, miejsca wypoczynku	1,7
	spokój, porządek, bezpieczeństwo	2,6
	niepełnosprawni ruchowo	
	dostępność do ważnych funkcji	2,6
	poruszanie się w przestrzeni publicznej	2,3
	"impresowicze" (osoby nastawione na rozrywkę, życie nocne, lokale, imprezy itp.)	
	Rozrywka	4,7
	studenci, „komuny mieszkaniowe" (osoby wspólnie wynajmujące większe mieszkania)	
	tanie życie	3,9
	duże tanie mieszkania	3,6
"bycie w centrum"	5,6	
mieszkańcy niezaradni, ubodzy, dysfunkcyjni		
jedzenie, podstawowe potrzeby życiowe	3,2	
potrzeba samorealizacji	2,3	
praca: oferty zatrudnienia na miejscu	3,8	
edukacja i rozwój	2,3	

właściciele nieruchomości i lokali	
utrzymanie wartości nieruchomości	2,6
dochód z nieruchomości wyższy, niż koszty	2,4
plan zagospodarowania przestrzennego.	1,0
kompleksowa strategia dla starego miasta	2,2
segregacja odpadów	2,9
turyści	
hotele, gastronomia	4,7
imprezy, atrakcje	4,6
informacja "życiowa" (nie tylko turystyczna!)	2,4
komfort pieszych z walizkami na kółkach!	2,0
ŁAWKI, miejsca do siedzenia i wypoczynku	1,7
dostępność komunikacyjna, parkingi	2,4
odwiedzający z innych dzielnic Torunia i z okolic miasta	
imprezy, atrakcje, gastronomia	4,5
informacja o atrakcjach	3,3
dojazd komunikacją publiczną	5,5
usprawnienia dla ruchu rowerowego	3,4
motorowery, motocykle,	2,8
samochody osobowe: dojazd, parkowanie	3,2
pracujący na Starym Mieście	
samochody osobowe: dojazd, parkowanie	3,2
dojazd komunikacją publiczną	5,5
możliwość zrobienia zakupów po pracy	2,8
tania gastronomia (lunch)	3,6

PRZYJEZDNI

LEGENDA:

OCENA. Potrzeba zaspokojona:

5,3 - 6,0	znakomicie
4,6 - 5,2	dobrze
3,6 - 4,5	dostatecznie
2,6 - 3,5	źle
1,8 - 2,5	bardzo źle
1,0 - 1,7	w ogóle

Rekomendowane kierunki działań

Na temat rekomendacji grupa nie pracowała w czasie spotkań, zbrakło na to czasu. Niektóre rekomendacje były formułowane podczas dyskusji o potrzebach, a także zostały nadesłane mailami. Wyłaniają się z nich raczej kierunki działań, niż konkretne rozwiązania.

- Potrzebny jest dla Starego Miasta **plan miejscowy**. Musi poprzedzić go strategiczny namysł nad rolą i funkcją tego obszaru w kontekście całego zarządzania miastem.

REKOMENDACJA:

Potrzebne jest **zapisanie generalnych rozstrzygnięć co do Starego Miasta w dokumentach strategicznych Torunia dla podkreślenia trwałości zamierzeń w tym zakresie.**

- Najdotkliwszym problemem rzutującym na jakość życia na Starym Mieście okazał się **brak ławek** a mówiąc szerzej – **brak fragmentów przestrzeni publicznej zaaranżowanej w sposób zapraszający do przebywania w niej** (a nie tylko „przeptywania” przez nią). Nie chodzi tu o detale „małej architektury”, ale bardzo poważny błąd w projektowaniu urbanistycznym, determinujący funkcjonowanie ludzi w przestrzeni miasta. Grupa rekomenduje zajęcie się tym problemem w sposób kompleksowy i przemyślany. Nie chodzi o ustawienie kilku ławek, ale o poważne zastanowienie się, co sprawia, że ludzie powszechnie wymieniają ten deficyt jako najdotkliwszy, bardziej dotkliwy od złego standardu mieszkań i poczucia braku bezpieczeństwa.

REKOMENDACJA:

Trzeba nastawić się nie tyle na ustawienie ławek, co na **przemyślane tworzenie miejsc wypoczynku, miejsc kontemplacji, miejsc spotkań, wreszcie – miejsc, których funkcję dodefiniują sami użytkownicy**. W tych wszystkich miejscach mogą być potrzebne ławki, ale same ławki nie sprawią, że w miejscach tych ludzie będą wypoczywali, kontemlowali gotycką architekturę, spotykali się, lub tworzyli nowe funkcje w przestrzeni miasta. **Ławki mogą być tylko jednym z potrzebnych elementów, a myśleć trzeba o całości rozwiązań.**

- Niemal równie dotkliwy okazał się problem **utrudnień w komunikacji pieszej**. Chodzi zarówno o źle rozwiązane nawierzchnie brukowe, jak i o zawłaszczanie przestrzeni publicznej traktów pieszych przez prywatne samochody i prywatne, obudowane twierdze ogródków piwnych. Grupa rekomenduje także zajęcie się tym problemem w sposób kompleksowy.

REKOMENDACJA:

Po pierwsze trzeba bezwzględnie zmienić zasady wydawania zezwoleń na ustawianie ogródków piwnych na ulicach i Rynku Staromiejskim. Problem stanowią ogródki trwale obudowane. Zezwolenia mogłyby dotyczyć wyłącznie wystawiania przed lokalami stolików i krzeseł bez trwałych ogrodzeń, podestów i zadaszeń. Zyska na tym **bezpieczeństwo ruchu** oraz **wizualna jakość przestrzeni**. Potrzebny jest **jasny zakaz przegradzania lub zwięzania ogródkami piwnymi ciągów pieszych** oraz staranne sprawdzanie, czy po rozstawieniu ogródka pozostaje właściwy wolny przejazd dla pojazdów.

Ponadto trzeba ustalić inne zasady projektowania nawierzchni ciągów pieszych w obrębie Starego Miasta. **Muszą powstawać ciągi nawierzchni gładkiej**, co nie musi kolidować z wymogami konserwatorskimi.

4.3 ZBIORCZY RAPORT z I etapu prac grup tematycznych: analiza interesariuszy, diagnoza potrzeb i ocena ich zaspokojenia

4.3.1 Grupa: Jakość życia

INTERESARIUSZE		POTRZEBY	ocena
Mieszkańcy	Mieszkańcy ogółem (potrzeby powszechne, wspólne dla różnych grup)	centralne położenie	5,4
		urok miejsca, atmosfera	5,3
		porządek i bezpieczeństwo	2,7
		standard techniczny miejsca zamieszkania	2,5
		podstawowe zakupy – zróżnicowane	2,8
		znośny poziom hałasu	3,1
		ŁAWKI, miejsca do siedzenia	1,7
		Bezpłatne, całoroczne miejsca spotkań	2,5
	kobiety	bezpieczne chodzenie na wysokich obcasach	1,7
	seniorzy	dostęp do ochrony zdrowia	4,0
		komfort poruszania się poza domem	2,8
		potrzeba spotykania się	3,3
		komfort zamieszkania	1,7
		dostęp do tanich zakupów	3,9
		spokój, cisza	2,0
	rodziny z małymi dziećmi	Komfort poruszani się (wózek itp.)	2,4
		Place zabaw, miejsca wypoczynku	1,7
		spokój, porządek, bezpieczeństwo	2,6
	niepełnosprawni ruchowo	dostępność do ważnych funkcji	2,6
		poruszanie się w przestrzeni publicznej	2,3
	impresowicze	rozrywka	4,7
	Studenci i osoby wspólnie wynajmujące większe mieszkanie)	tanie życie	3,9
		duże tanie mieszkania	3,6
		"bycie w centrum"	5,6
	mieszkańcy niezaradni, ubodzy, dysfunkcyjni	jedzenie, podstawowe potrzeby życiowe	3,2
		potrzeba samorealizacji	2,3
		praca: oferty zatrudnienia na miejscu	3,8
edukacja i rozwój		2,3	
właściciele nieruchomości i lokali	utrzymanie wartości nieruchomości	2,6	
	dochód z nieruchomości wyższy, niż koszty	2,4	
	plan zagospodarowania przestrzennego.	1,0	
	kompleksowa strategia dla starego miasta	2,2	
	segregacja odpadów	2,9	
Odwiedzający	turyści	hotele, gastronomia	4,7
		imprezy, atrakcje	4,6
		informacja "życiowa" (nie tylko turystyczna!)	2,4
		komfort pieszych z walizkami na kółkach!	2,0
		ŁAWKI, miejsca do siedzenia i wypoczynku	1,7
		dostępność komunikacyjna, parkingi	2,4
	odwiedzający z innych dzielnic Torunia i z okolic miasta	imprezy, atrakcje, gastronomia	4,5
		informacja o atrakcjach	3,3
		dojazd komunikacją publiczną	5,5
		usprawnienia dla ruchu rowerowego	3,4
		motorowery, motocykle,	2,8
		samochody osobowe: dojazd, parkowanie	3,2
	pracujący na Starym Mieście	samochody osobowe: dojazd, parkowanie	3,2
		dojazd komunikacją publiczną	5,5
		możliwość zrobienia zakupów po pracy	2,8
		tania gastronomia (lunch)	3,6
	Średnia ocena: 3,12		

4.3.2 Grupa: Dostępność i komunikacja

INTERESARIUSZE	POTRZEBY	ocena
Mieszkańcy Starego Miasta	możliwość darmowego lub niedrogiego pozostawienia samochodu w pobliżu mieszkania	2,0
	krótkotrwały dojazd do posesji	2,2
	możliwość bezpiecznego i swobodnego poruszania się pieszo	3,2
	możliwość bezpiecznego i swobodnego poruszania się na rowerze	2,3
	dostępność komunikacji zbiorowej	3,8
Przedsiębiorcy	możliwość darmowego lub niedrogiego pozostawienia samochodu w pobliżu miejsca pracy	1,8
	krótkotrwały dojazd do miejsca pracy w celu dostawy towarów	2,3
Pracownicy	możliwość darmowego lub niedrogiego pozostawienia samochodu w pobliżu miejsca pracy	2,0
	dostępność komunikacji zbiorowej i bliskość przystanków autobusowych	3,8
	możliwość pozostawienia roweru	2,3
	możliwość bezpiecznego i swobodnego poruszania się pieszo	3,3
Klienci sklepów i usług	możliwość darmowego lub niedrogiego pozostawienia samochodu w pobliżu sklepu bądź punktu usługowego, lokalu	2,0
	bezpieczeństwo	3,3
	możliwość odpoczynku (ławki)	1,2
	możliwość pozostawienia roweru	2,3
	bliskość przystanku komunikacji miejskiej	3,8
	wygoda poruszania się	3,2
	informacji o możliwościach zaparkowania	1,7
	możliwość transportu zakupów	1,5
	dostęp do informacji o możliwości płacenia za parking	2,3
prosty system opłat za parkowanie	2,8	
Mieszkańcy Torunia spoza SM dojeżdżający samochodami	możliwość darmowego lub niedrogiego pozostawienia samochodu	2,0
	bezpieczeństwo	3,2
	bliskość parkingu	2,2
	możliwość odpoczynku (ławki)	1,7
	możliwość bezpiecznego i wygodnego poruszania się pieszo	2,8
	prosty system opłat za parkowanie	2,5
Mieszkańcy Torunia spoza SM dojeżdżający komunikacją zbiorową	bliskość przystanku komunikacji miejskiej	4,0
	możliwość odpoczynku (ławki)	1,2
	komfort oczekiwania na środki transportu	2,7
	informacja o komunikacji zbiorowej	2,3
	komfortowe środki transportu	2,8
Rodziny z dziećmi	bezpieczeństwo	3,5
	możliwość odpoczynku (ławki)	1,2
	komfort poruszania	2,5
Rowerzyści	możliwość pozostawienia roweru	2,3
	możliwość swobodnego poruszania się po SM	2,7
	wygoda poruszania się	2,5
	bezpieczeństwo pozostawienia roweru	2,3
Piesi	bezpieczne poruszanie się	3,3
	miejsca do odpoczynku	1,2
	swobodne poruszanie się	3,5
	wygoda poruszania się	3,2
Kobiety	możliwość pozostawienia samochodu dla kobiet w ciąży	1,0
	wygoda poruszania się na obcasach	1,7
Seniorzy	wygoda poruszania się	2,2
	miejsca do odpoczynku	1,0
	bliskość środków transportu (taxi i komunikacja zbiorowa)	3,0
Niepełnosprawni	dostępność do lokali	2,0
	komfort poruszania się	2,3
	bliskość środków transportu (taxi i komunikacja zbiorowa)	2,8

	miejsca do odpoczynku	1,3
Turyści grupowi	dostępność parkingu dla autokarów	3,3
	wyczerpująca informacja turystyczna	2,3
	bezpieczeństwo poruszania się w grupie	3,3
	informacja o parkingach	2,2
Turyści indywidualni	możliwość pozostawienia pojazdu	2,0
	miejsca do odpoczynku	1,5
	komfort poruszania się z bagażem	2,3
	krótkotrwały dojazd do miejsca noclegu	2,5
	swobodna ekspozycja zabytków	3,5
Dostawcy towarów/handlowcy	krótkotrwały dojazd do celu dostawy	2,2
	bezpieczeństwo	3,2
Organizatorzy imprez	krótkotrwały dojazd	3,3
Motocykliści	bezpieczeństwo pozostawienia motoru	3,0
Firmy remontowe	swobodny dostęp do posesji na określony czas remontu	2,2
Taksówkarze	większa ilość miejsc postojowych	2,2
	bezpieczeństwo poruszania się	3,2
	swobodny dojazd do posesji	1,8
Średnia ocena: 2,46		

4.3.3 Grupa: Klimat dla biznesu

INTERESARIUSZE		POTRZEBY	ocena
Biura nieruchomości	przedsiębiorcy	miejsca ekspozycji (reklama – gabloty z ofertami)	4,2
	klienci	nagromadzenie podmiotów z branży w jednej przestrzeni	4,8
Właściciele nieruchomości	przedsiębiorcy	oznakowanie budynków (ciekawe miejsca, znani mieszkańcy w przeszłości itp.) w kontekście podwyższenia atrakcyjności miejsca/nieruchomości	3,6
		wspieranie przez Miasto utrzymania (remontów wg wskazań konserwatorskich) nieruchomości	3,0
		wspieranie ekologicznych sposobów ogrzewania	2,8
		szersza informacja o wolnych powierzchniach	2,7
		dostosowanie praw o ochronie lokatorów do potrzeb właścicieli	1,4
		ściągalność czynszów	1,4
		dostosowanie prawa odnośnie do wspólnot mieszkaniowych i współwłaścicieli (regulujących stosunki między współwłaścicielami) – w celu poprawy decyzyjności np. dotyczącej remontów	1,8
		opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego	1,5
		opracowanie i realizowanie (oraz szeroka informacja o nim) długoterminowego planu (strategii) dotyczącego kierunków rozwoju obszaru SM, cyklicznych imprez, wydarzeń kulturalnych i promocyjnych	2,5
		składowanie i wywóz śmieci	2,6
	Zniesienie opłat za rusztowania przy remoncie lub obowiązku odśnieżania	1,9	
	klient - mieszkaniec	komfort życia (dostępność, cisza, wygody w mieszkaniu itd.)	2,8
		adekwatność czynszu	3,2
		wspieranie ekologicznych sposobów ogrzewania	2,9
klient - biznesowy	nagromadzenie podmiotów w danej przestrzeni	4,3	
	atrakcyjność i adekwatność czynszu	3,1	
Handel	przedsiębiorcy	dostępność + dostępność do zaopatrzenia,	2,2
		wspólna strategia informacyjna i reklamowa	1,7
		atrakcyjne czynsze	2,0
		konkurencyjność i odmiennosc wobec centrów handlowych	2,2

		Długofalowa i uzgodniona z małym i średnim biznesem polityka dotycząca prowadzenia handlu (gastronomii również) w obszarze starówki – by przedsiębiorca planując swój biznes (sklep z pamiątkami, restaurację itd.) wiedział, czy decyzją władz miasta nie stanie mu przed firmą, w przestrzeni publicznej, konkurencja (budki z pamiątkami, ogródki z gastronomią – nie przypisane do żadnego lokalu itd.), lub nie zaistnieje inna nieprzewidziana, a wymyślona przez urzędnika przeszkoda.	2,0
		Inaczej ujmując – chodzi o jasne, niezmiennie i długotrwałe reguły prowadzenia biznesu wynikłe z wypracowanego kompromisu, a nie arbitralnych decyzji	
		potrzeba ekspozycji wystaw (a zasłaniające je ogródki restauracyjne)	3,4
	klienci	dostępność bliska, łatwa i tania	2,3
		nagromadzenie różnorodnych podmiotów w jednej przestrzeni (ilość i różnorodność)	3,9
		wspólna strategia informacyjna i reklamowa sklepów na SM	1,6
		łatwość poruszania się podczas zakupów (dodatkowa infrastruktura, tj. ławki i toalety wraz z informacją o nich)	1,9
		najwyższej jakości obsługa klienta	2,9
Gastronomia	przedsiębiorcy	dostępność + dostępność do zaopatrzenia lokalu (dowóz i wywóz – dostawy na zamówienie)	2,6
		ekspozycja w przestrzeń publiczną (letnie ogródki)	4,3
		ograniczenie barier administracyjnych (konserwatorskich)	3,2
	klienci	nagromadzenie różnorodnych podmiotów w jednej przestrzeni	4,7
		wydzielenie stref dla niepalących w ogródkach	1,9
Kluby/puby	przedsiębiorcy	dostępność + dostępność do zaopatrzenia	2,4
		ekspozycja w przestrzeń publiczną (letnie ogródki)	3,8
		wydłużenie ciszy nocnej	2,4
	klienci	wydzielenie stref dla niepalących w ogródkach	2,0
		nagromadzenie różnorodnych podmiotów w jednej przestrzeni	4,6
		wydłużenie ciszy nocnej	2,4
Miejsca noclegowe	przedsiębiorcy	łatwo dostępne parkingi	2,1
		szczególnego rodzaju informacja	2,8
	klienci	informacja o ofercie kulturalno-rozrywkowej w pobliżu	2,9
		reklama i informacja (jaka?)	3,2
		łatwo dostępne parkingi	2,1
		cisza w pobliżu	2,3
Rzemieślnicy	przedsiębiorcy	małe i tanie lokale	2,2
	klienci	dostosowanie do specyfiki klienta (np. łatwe dojście dla starszych i niepełnosprawnych)	2,2
		nagromadzenie podmiotów w jednej przestrzeni	2,8
usługi finansowe	klienci	nagromadzenie podmiotów w jednej przestrzeni	5,1
Usługi prawnicze i pokrewne	przedsiębiorcy	bliskość sądów	5,6
	klienci	nagromadzenie kancelarii w jednej przestrzeni	5,3
Usługi medyczne, estetyczne, edukacja i szkoły	przedsiębiorcy	specyficzne potrzeby budowlane i dostosowanie do nich przepisów i wymagań konserwatorskich	3,3
	klienci	nagromadzenie podmiotów w jednej przestrzeni	3,8
Edukacja - szkoły	klienci	zaspokojenie innych potrzeb w pobliżu (kawa/zakupy itp.)	5,1
Instytucje kulturalne	przedsiębiorcy	duże i przestronne lokale	3,7
	klienci	dogodne godziny otwarcia	3,0
		atrakcyjne ceny	2,9
		wartościująca informacja (z recenzjami, opiniami itp.)	2,9
Wszystkie podmioty biznesowe na starym mieście, w tym te, dla których nie określono szczególnych potrzeb:	pracownicy	dostępność (łatwy dojazd)	1,9
		tanie parkingi (w pobliżu)	1,6
		bezpieczeństwo	3,2
		zaspokojenie podstawowych potrzeb w pobliżu miejsca pracy (tj. zrobienie zakupów, pójście na obiad/kawę, spotkania po pracy itp.) „bycie w centrum”	5,0
siedziby firm	przedsiębiorcy	dostępność	2,2
usługi telekomu-		miejsca ekspozycji (reklama)	2,9
		bezpieczeństwo	3,4

nikiacyjne usługi finansowe (banki) biura nieruchomości usługi prawnicze usługi medyczne i paramedyczne usługi estetyczne edukacja i szkoly		czystość i estetyka	3,6
		wypracowana jednoznaczna, spójna i równo wszystkich traktująca - koncepcja estetyki i regulacji konserwatorskich i administracyjnych dotyczące remontów i reklamy, jak również innych aspektów prowadzenia działalności	2,4
		ograniczenie barier administracyjnych (konserwator, coraz więcej urzędników od pieczętek - TCM)	2,1
		jednakowe traktowanie podmiotów gospodarczych w sprawach administracyjnych	2,4
		prestiz miejsca (Starówka – centrum miasta)	5,0
	klienci	dostępność	2,4
		informacja i reklama	2,7
		czystość i estetyka	3,7
		bezpieczeństwo	3,6
		Średnia ocena: 2,96	

4.3.4 Grupa: Przestrzeń publiczna

INTERESARIUSZE	POTRZEBY	ocena
emeryci, renciści	spokój, cisza	2,20
	odpoczynek, relaks	2,40
	obserwacja	3,50
	towarzystwo innych	4,22
	obcowanie z naturą, zieleń	1,80
	dostosowanie przestrzeni,	2,30
	aktywność, rozrywka,	3,10
	dostęp do małej gastronomii,	4,80
	dostępność komunikacyjna,	3,60
	cień/słońce,	3,30
	czystość,	3,60
	bezpieczeństwo,	3,60
	wygoda,	2,70
estetyka,	4,20	
opiekunowie z dziećmi	dostępność komunikacyjna	3,10
	bezpieczne przejście przez ulice	3,20
	m-ce intymne dla mamy z dzieckiem	1,22
	bezpieczne atrakcyjne m-sce zabawy	1,60
	czyste zielone m-sce	1,70
	m-sce piknikowe,	1,20
	cień/słońce	3,00
	rozrywka dla opiekuna,	2,60
komfort/wygoda,	2,22	
studenci	różne miejsca rozrywki, spędzania wolnego czasu	4,90
	przebywanie w grupie	4,70
	szybkie, tanie jedzenie	4,60
	potrzeba aktywnego spędzania czasu,	3,90
	angażowania się w życie kulturalne i społeczne miasta	3,30
	swoboda,	3,90
	dostęp do informacji i rozrywki,	3,70
	przestrzeń twórcza,	2,20
„menele”	izolacja,	3,90
	odpoczynek	4,20
	picie pod chmurką,	4,70
	miejsca do siedzenia,	4,40
	miejsca odizolowane, w których spokojnie mogą odpocząć, napić się	4,40
Turyści	mini przechowalnie bagaży/zakupów	1,20

	przestrzeń dobrze oznaczona, dostępna,	3,00
	informacja turystyczna	2,90
	gastronomia	5,00
	atrakcje inne niż zabytki,	3,60
	różnorodne noclegi	3,80
	free WiFi,	2,89
	infrastruktura rowerowa	1,90
	dostępność komunikacji	3,30
młodzież ucząca się na SM, młodzież miejska, mieszkańcy SM	miejsce do siedzenia	2,80
	izolacja, miejsca "intymne", do zaszcucia na wagarach	2,60
	dostęp do informacji i rozrywki,	3,10
	dostęp do szybkiego i taniego jedzenia	4,00
	miejsce do piknikowania,	1,70
	miejsce gdzie mogą wyrażać siebie	1,80
	słońce/cień	3,20
	sluchanie muzyki	2,20
	potrzeba aktywności	2,50
	potrzeba obserwacji	3,60
	wygoda, odpoczynek,	3,20
	tworzenie grup, kawiarenka	2,90
właściciele ze zwierzętami	DOGRUN	1,00
	Czystość,	1,70
	weterynarz,	1,89
	miski z wodą przed restauracjami i muzeum	1,00
biznes SM, handlarze stragany,	galerie sezonowe	2,70
	miejsca parkingowe	2,50
	spokojne ciche miejsca,	2,60
	wygodne trasy przejścia dla pań na szpilkach :),	2,10
	możliwość swobodnego dojazdu z dostawą towaru/materiałów,	3,00
	możliwość swobodnego dotarcia pracowników (także z odległych miejsc) do pracy, a także klientów,	3,20
	możliwość dotarcia z ofertą do klienta, reklama	4,00
	podstawowe punkty usługowe	3,30
	włączania się w akcje społeczne	2,90
	potrzeba kreowania własnej marki, podkreślanie oryginalności	3,00
	możliwość prowadzenia danej działalności na obszarze SM	3,80
	duża różnorodność oferty	3,20
	ciekawe stylistycznie stragany niekoniecznie w stylu „średniowiecze”,	2,67
	widoczne miejsca, czyste, bezpieczne, w często odwiedzanych/uczęszczanych częściach miasta	3,10
	stworzenie listy preferowanych branż	2,10
Gołębie	gołębniki	1,25
ulotkarze	żeby tylko nie byli nachalni i w pobliżu reklamowanego „towaru” oraz dotyczącego reklamy na terenie SM,	3,29
rowerzyści	komfortowe ścieżki rowerowe,	2,10
	wypożyczalnie rowerów,	1,00
	parkingi na rowery z zadaszeniem, stojaki na rowery,	1,30
grajkowie, artyści	otwarta scena, miejsca do siedzenia/stania dla publiczności, „silent disco”,	1,80
	słońce/cień,	3,10
	jak najwięcej otwartych galerii, warsztatów tworzący na oczach klientów i gapiów coś na kształt Hyde Parku	1,30
	łatwiejsze załatwienie pozwolenia na malowanie na starówce,	1,50
	organizowanie spotkań artystów różnego rodzaju,	2,10
	wygodnie ławki (z oparciami i bez),	1,60
	możliwość niewielkiego handlu - mam na myśli sprzedaż tylko i wyłącznie rękodzieła.	1,90
	toruńskie koło plastyków nieprofesjonalnych	1,25
sportowcy	z kijkami ale bez nart jogging jak z rowerzystami, z dala od samochodów, zielone, z pięknymi widokami,	2,40

dzieci 6 - 12	bezpieczne, ciekawe, kolorowe, miejsce, gdzie można biegać, skakać, krzyczeć, ale też usiąść,	1,60
	toaleta dla dzieci,	1,44
	różnorodność na placach zabaw,	1,80
	piaskownica	1,60
dzieci z SM	j. w.	1,78
turysta obcojęzyczny	informacja turystyczna,	2,90
	prosty i zrozumiały system identyfikacji wizualnej	2,80
	znajomość języków obcych przez obsługę w sklepach/restauracjach,	2,56
	opisy po niemiecku, z perfekcyjną obsługą	2,40
	potrzeba robienia zdjęć,	4,56
	potrzeba przebywania w grupie,	4,56
	nocleg,	4,50
	pamiątki,	4,80
	gastronomia,	5,10
atrakcje inne niż zabytki, np. bogata oferta kulturalna	3,70	
wycieczki szkolne	dostępność	4,00
	komfort/wygoda	3,80
	bezpieczeństwo,	3,80
	ciekawe, dobrze opisane atrakcje, informacja o atrakcjach	2,90
	duże, szybkie miejsca gastronomiczne, nie tylko Mc Donald,	2,90
	miejsca do siedzenia, odpoczynku,	2,30
	tabliczki na obiektach zabytkowych, informatory, przewodnicy	3,70
spacerowicze	bez ograniczeń dużo miejsc do chwilowego odpoczynku	2,20
	obserwacja,	4,00
	zwiedzanie,	4,40
	obcowanie z naturą, spokój,	2,70
	miejsca do siedzenia,	2,20
klubowicze	bezpieczeństwo,	2,90
	nocna gastronomia	3,30
	toalety 24h,	1,50
	taxi,	4,50
	komunikacja miejska,	3,00
	integracja,	4,30
	miejsce zbiorki,	4,90
	kluby różnorodność, renoma klubu, informacja,	3,60
	wartość społeczna,	3,78
widzowie	miejsca, gdzie można odpocząć, porozmawiać, z dobrą widocznością dla osób starszych, z dziećmi, dla niepełnosprawnych,	1,80
	miejsca gdzie można zapalić papierosa, napić się alkoholu i nie tylko, zjeść	2,70
	miejsca do siedzenia/stania	2,60
	toalety	1,80
	informacja,	3,10
	komunikacja miejska,	3,60
	możliwość interakcji z widowiskiem (jak . taniec pod sceną, etc),	3,00
Wierni	Msze Święte	5,30
	możliwość swobodnego parkowania	2,70
	swobodny dojazd komunikacją miejską	3,80
	inne wyznania, inne kościoły	3,00
	dojście do kościoła	4,20
	odpoczynek	3,10
	pomodlenie się do swojego Boga	2,11
głodomory	Informacja o menu poszczególnych lokali na przedmieściu SM	1,90
	różnorodna kuchnia pod względem menu ale i ceny,	3,70
	miejsca parkingowe, dojazd,	2,80
	słońce/cień,	3,30
	wygodne miejsca, z widokiem przez okno/ z perspektywy restauracyjnego ogródka	3,40
	spokój,	3,22

	możliwość przejrzenia gazet, informatorów kulturalnych, wiadomości, co się dzieje w mieście	2,50
	ogródki restauracyjne,	4,10
niepełnosprawni	dostępność, brak barier w poruszaniu się po SM	1,90
	automatyczne drzwi do sklepów, restauracji, muzeów, urzędów, poczty, windy,	1,80
	wygoda/komfort, bezpieczeństwo - informacja o utrudnieniach w ruchu (wzrokowa, dotykowa, dźwiękowa),	1,70
	wygodne, dostępne, dostosowane toalety,	1,50
	wygodny dostęp do restauracji,	1,80
grupy hobbistyczne	rowery, fotografia, joga, rycerze, gry planszowe, strzelnice, la parkur, nornic walking, piłka, siatkówka, koszykówka, miłośnicy zabytków, kinomani, piwosze, PTTK turystyka piesza, bębniarze, artyści, wędkarze	1,71
	informacje nt. dostępności, możliwości zajmowania się hobby,	1,80
	wyznaczone miejsca,	1,30
mieszkańcy SM	bezpieczeństwo,	3,00
	czystość,	2,80
	potrzeba informacji,	2,80
	dostęp do podstawowych usług, sklep	3,50
	miejsce rekreacji, aktywnego spędzania wolnego czasu,	2,60
	bezpieczne miejsce dla najmłodszych	1,80
	zieleni	2,20
	spokój, cisza, bez tłoku,	2,40
	m-sce do zabaw dla dzieci	1,80
	m-sce spotkań młodzieży	2,50
	ścieżki rowerowe,	1,90
	swobodny dojazd do posesji	2,40
	m-sca parkingowe	2,60
	potrzeba kształtowania własnej przestrzeni przy zgodzie konserwatora zabytków, potrzeba kształtowania własnej przestrzeni bez zgody konserwatora zabytków	2,30
	decyzje konserwatora zabytków biorące pod uwagę potrzeby mieszkańców, użyteczność przestrzeni, a nie tylko względy historyczne i estetyczne	2,40
programy pomagające finansować remonty zabytkowych kamienic - dofinansowanie, dotacje konserwatorskie, preferencyjne pożyczki	2,60	
komunikacja - dojazd, łatwość dotarcia	3,50	
stałe podnoszenia jakości mieszkania	2,50	
Osoby przebywające w obrębie SM, osoby przechodzące przez SM,	dostęp do różnych usług, sklepów i towarów	3,50
	przyjazne przystanki tramwajowe/autobusowe	2,70
	cień/słońce	3,10
	dostęp do małej gastronomii	3,70
	kioski	4,30
Średnia ocena: 2,88		

4.3.5 Grupa: Turystyka

INTERESARIUSZE	POTRZEBY	ocena
dostawcy oferty	informacja turystyczna i kulturalna	3,2
	szkolenie pracowników	1,5
	bezpieczeństwo	3,8
	wydarzenia kulturalne	3,6
	różnorodność oferty kulturalnej	3,8
	cykliczne spotkania przed sezonem turystycznym	1,2
	przekazywanie szybkich informacji (bieżących)	2,2
	dostępność obiektów	3,4
	długoterminowe planowanie imprez	1,6
	miejsca parkingowe	2,6
odbiorcy oferty	dostępne i estetyczne toalety	1,6
	toalety dla grup	1,2

toalety dla niepełnosprawnych	1,0
potrzeba pomocy, uprzejmości ze strony straży miejskiej	3,0
różnorodność i odejście od schematów oferty turystycznej	2,6
miejsca odpoczynku dla całej grupy	2,4
materiały promocyjne w języku obcym	3,4
dostęp do internetu	2,8
sale konferencyjne	3,0
dostępność do obiektów sakralnych	3,2
dostępność komunikacyjna atrakcji	3,4
informacje w przestrzeni miejskiej – komunikacja z miejscem	3,4
informacje w obcych językach w przestrzeni miejskiej	3,2
bezpieczeństwo	2,6
miejsca parkingowe dla sam. osobowych	3,4
parking dla autobusów	2,8
Średnia ocena: 2,69	

4.3.6 Grupa: Kultura

INTERESARIUSZE	POTRZEBY	ocena
właściciele hoteli, hosteli	stali klienci powracający na wydarzenia kulturalne	2,8
	rezerwacje dzięki bogatej ofercie kulturalnej	2,0
	informacja z wyprzedzeniem o planowanych imprezach, możliwość przygotowania dostosowanej oferty	2,3
	wydarzenia kulturalne przyciągające na SM	3,3
horeca, restauracje, gastronomia	klienci zachęteni do przyścia na stare miasto ofertą kulturalną	3,6
turyści krajowi	zwiedzanie instytucji / ciekawych wystaw i prezentacji	3,3
	gadżety kulturalne	2,4
	informacja o ofercie wszystkich instytucji kultury w 1 miejscu	2,1
	możliwość spaceru i odnajdywania sztuki w zaułkach i zakamarkach	3,0
wycieczki szkolne	kompleksowa oferta instytucji kultury dla grup	3,0
	instalacje interaktywne łączące edukację i rozrywkę	2,1
turyści biznesowi	kultura rozrywkowa	3,6
	odpoczynek w kulturalnym miejscu	2,7
„kulturyści”, turystyka kulturalna	wyjątkowe festiwale (wyjątkowość)	3,0
	informacja o ofercie wszystkich instytucji kultury w 1 miejscu	2,0
	informacja z wyprzedzeniem o planowanych imprezach	2,8
	możliwość spaceru i odnajdywania sztuki w zaułkach i zakamarkach	2,9
seniorzy	miejsca do siedzenia, otwarte, obserwowanie sztuki	1,9
	wystawy na świeżym powietrzu	1,9
	wydarzenia nieodpłatne lub niskopłatne	2,7
	informacja o wydarzeniach i ofercie kulturalnej	2,6
rodziny z dziećmi	wspólne uczestnictwo w wydarzeniu, miejsce dla rodziców i dzieci	2,3
	polepszenie jakości oferty instytucji kultury	2,8
	promocja wydarzeń dla rodzin (adresowanych do dzieci)	2,7
	regularne wydarzenia dla RiDz - stały program	2,3
	rozszerzenie oferty instytucji kultury o działania niekonwencjonalne	2,1
animatorzy, działacze	wolność od administracji i biurokracji	2,0
	uproszczenie procedur administracyjnych (np. wnioski grantowe, procedury związane z organizacją wydarzeń kulturalnych)	2,2
	polityka otwartych drzwi - możliwość współpracy z miejskimi instytucjami	2,1
	wykwalifikowana kadra	3,0
Artyści	bezpieczeństwo prac artystycznych umieszczonych w przestrzeni SM	2,3
	potrzeba wyedukowanego odbiorcy	2,4
	miejsce do realizacji i prezentacji własnych prac	2,3
menadżerowie kultury	odbiorcy działań kulturalnych	3,4
	środki finansowe	2,8

	infrastruktura, dostęp do miejsc gdzie można tworzyć kulturę	2,2
	współpraca z mediami, informacja o wydarzeniach	2,9
przedszkolaki	edukacyjne instalacje interaktywne,	2,2
	gadżety kulturalne	2,4
	sprofilowana oferta wszystkich instytucji dostępna w 1 miejscu	1,6
studenci	staże, praktyka w instytucjach kultury,	3,1
	potrzeba informacji o wydarzeniach w 1 miejscu	2,8
	możliwość prezentacji własnych działań i współpracy z instytucjami kultury	2,4
administracja (urzędnicy)	ożywienie miejsc innych niż Rynek SM,	2,2
	współpraca z twórcami	2,7
	innowacyjne działania proponowane przez twórców	2,6
młodzież 11-18	możliwość prezentacji własnych działań	2,4
	potrzeba animacji, możliwości zaangażowania się w ciekawe inicjatywy	3,2
	potrzeba bycia informowanym	3,2
	własne miejsce na działania kulturalne	2,3
dzieci 7-10	bezpłatne lub niskopłatne wydarzenia	2,9
	edukacyjne instalacje interaktywne	1,9
	słodyczne	2,9
	możliwość aktywnego uczestnictwa (warsztaty)	3,3
instytucje kulturalne	współpraca pomiędzy miejskimi instytucjami	2,6
	wzajemne informowanie się o planowanych wydarzeniach	2,6
	promocja i informacja o ofercie	3,3
	wyjście z inicjatywami / wydarzeniami w przestrzeń publiczną	2,8
	wyedukowany odbiorca	3,0
	potrzeba rzeczowych recenzji z wydarzeń	2,4
	niezależność programowa od władz lokalnych	2,7
turyści przejazdowi	precyzyjna informacja w miejscach gdzie turyści przejazdowi pojawiają się naturalnie	3,0
	unikalność oferty na tle innych miast	3,0
	kompedium o kulturalnym Toruniu	2,6
	potrzeba konkretności (Co? Gdzie? Kiedy? Za ile?)	2,3
	możliwość spaceru i odnajdywania sztuki w zaułkach i zakamarkach	3,0
turysta festiwalowy	eventy	3,3
	kulturalny kalendarz Torunia	3,1
	unikalność oferty na tle innych miast	2,7
NGO	przestrzeń do działania (infrastruktura)	2,3
	współpraca z innymi NGO i z administracją	2,9
	środki finansowe	2,8
mieszkańcy SM	imprezy uliczne	3,1
	spokój	3,2
	bezpieczeństwo	3,3
	spokojne wydarzenia nie zakłócające porządku	3,2
	potrzeba kontaktu z innymi	3,4
	miejsce do kulturalnej aktywności własnej	2,3
	sąsiedztwo sztuki w podwórkach, zakamarkach, na ulicach	1,9
mieszkań Torunia spoza SM	potrzeba animacji - aktywne zagospodarowanie wolnego czasu	2,6
	zakupy (możliwość zakupu produktów wykonanych przez artystów i rzemieślników)	2,6
	odpoczynek wśród ciekawej przestrzeni (sztuka, zabytki, współczesny design)	2,4
	miejsca do siedzenia wraz z możliwością obserwacji i konwersacji z innymi	1,9
	możliwość spaceru i odnajdywania sztuki w zaułkach i zakamarkach	2,4
artyści uliczni	wolność od biurokracji	2,0
	przestrzeń do działań - określone zasady	2,2
	uproszczenie procedur	2,2
	bezpieczeństwo	2,8
	polityka otwartych drzwi / otwartych ulic	2,3
niepełnosprawni	mniej barier	2,3
	łatwy dostęp do instytucji	2,7
	informacja czy wydarzenie / instytucja jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo	1,9
turyści zagraniczni	sztuka w przestrzeni publicznej	2,8
	artyści uliczni	2,4
	sztuka na żywo	2,6

	informacja w językach obcych zarówno o planowanych wydarzeniach (wystawach, koncertach, spektaklach itd.), jak i podczas ich trwania	2,4
	znajomość języków przez osoby pracujące w obsłudze instytucji	2,6
wolontariusze	informacja o możliwości współpracy z daną instytucją	2,9
	współpraca z mediami	2,9
dziennikarze	wiedza artystyczna i kulturoznawcza aby móc tworzyć recenzje	2,6
	dobre przygotowane, rzeczowe informacje o wydarzeniach	3,0
przewodnicy licencjonowani	turyści	3,9
taksówkarze	klienci	3,6
Średnia ocena: 2,65		

4.3.7 Grupa: Ład przestrzenny

INTERESARIUSZE	POTRZEBY	ocena
Mieszkańcy Starówki	cisza	3,2
	bezpieczeństwo	2,8
	dostępność	3,4
	infrastruktura	2,7
	media	3,0
	czystość	2,8
	porządek	2,8
	stan techniczny	2,5
	unowocześnianie	2,8
	ład dźwiękowy	2,8
	super podwórka	1,8
Osoby spędzające wolny czas	bezpieczeństwo	3,3
	miejsce do siedzenia	1,8
	wc	1,7
	komunikacja	3,3
	oferta kulturalna	4,1
	oferta rozrywkowa	4,1
	oferta handlowa	3,4
	estetyka	3,7
	integracja bez alkoholu	3,2
	sport i rekreacja	2,1
Studenci mieszkający na Starym Mieście	komunikacja	3,8
	WiFi	2,8
	tania gastronomia	3,4
	ksero	4,2
	rozrywka	4,4
	reakreacja i sport	2,5
Interesanci urzędów	parkowanie	2,0
	czytelna organizacja ruchu sam. i rower.,	1,9
Turyści	bezpieczeństwo	3,5
	miejsce do siedzenia	1,8
	wc	1,7
	komunikacja	3,0
	oferta kulturalna	3,7
	oferta rozrywkowa	3,7
	oferta handlowa	3,1
	estetyka	3,8
	informacja turystyczna	3,3
	baza noclegowa	3,8
	gastronomia	3,8
	WiFi	3,0
	nowoczesna interakcja historyczna	2,1

	parkingi dla autobusów	3,0
Wierni	parkowanie	2,5
	cisza	3,8
	bezpieczeństwo	3,8
	wc	2,3
Uczestnicy imprez plenerowych	czystość - śmietniki	2,6
	odpowiednia przestrzeń	3,1
	komunikacja	3,7
Pracujący na Starówce	tańsze parkowanie	1,6
	gastronomia	3,7
	Interent	3,4
	komunikacja w pionie i poziomie	1,8
Niepełnosprawni	likwidacja barier	1,9
	miejsce do siedzenia	1,8
	komunikacja w pionie i poziomie	2,1
Rodzice z wózkami	przewijaki	1,3
	płaskie szlaki komunikacyjne	2,3
	miejsce do siedzenia i odpoczynku	1,8
	bezpieczne i atrakcyjne zabawy	2,0
Dzieci	interaktywna edukacja	1,8
	przechowalnia - zabawa pod nadzorem	1,6
	toalety dla psów lub infrastruktura	1,3
Właściciele psów	wydzielone miejsce do wybiegu	1,3
	parkingi dla psów	1,3
	preferencje w parkowaniu	2,1
Handlowcy i Usługodawcy	preferencje w reklamie	2,6
	niższe czynsze	2,0
	bezpieczne miejsca do parkowania	2,0
Rowerzyści	preferencje - więcej praw niż samochody	2,3
	skomunikowanie z siecią ścieżek rowerowych	1,9
	plan zwiększania parkingów	2,4
Kierowcy	dostępne ulice dla ruchu	3,6
	parkowanie w kamienicy	1,4
	alternatywa do samochodu	1,9
	dostęp	3,9
Służby porządkowe	porządek	3,5
	wc	2,0
	palarnie	1,8
	punkty sanitarno-socjalne	1,7
	dostęp do rozrywki	4,6
Imprezowicze	mniej ograniczeń	3,7
	bezpieczeństwo	3,4
	gastronomia	3,5
	całodobowe usługi	2,1
	nocna komunikacja	2,1
	dostępność	4,2
Ochroniarze	kawa	3,6
	laski na Szerokiej	4,8
	szeroki dostęp do różnorodnych usług	3,3
Usługobiorcy/ klienci	komunikacja i parkingi	2,7
	skoordynowane godziny otwarcia	3,3
	przechowalnia dla dzieci	1,8
	bezpieczna droga do szkoły	3,6
Uczniowie	zakamarki i miejsce do spędzania wolnego czasu	2,8
	komunikacja	3,8
	sport i rekreacja	2,3
	darmowe miejsca do siedzenia	2,1
	miejsca do zajęć plenerowych	2,0

Osoby starsze	WC publicznie dostępne	1,5
	miejsca do siedzenia i odpoczynku	1,5
	komunikacja	3,1
	dostęp do lekarza	3,4
	miejsce spotkań	2,4
	zieleń	2,0
Decydenci	miejsca na uroczystości	3,9
	miejsca na komunikację społeczną	3,8
Artyści	miejsca na pracownię	2,7
	miejsca na galerię	2,8
	przestrzeń zewnętrzna	2,3
	aktywizacja	2,4
Zaczeplający	wc	2,5
	miejsca do siedzenia i odpoczynku	3,3
	dostęp do wody	2,2
Średnia ocena: 2,76		

4.3.8 Grupa: Wizerunek i wizja

INTERESARIUSZE	POTRZEBY	ocena
Handlowcy	dostępność	3,29
	bezpieczeństwo	4,14
	prestizż SM	4,43
	różnorodność i atrakcyjność oferty	4,00
	przyjazny klimat dla biznesu	3,71
Biznesmeni związani z turystyką i gastronomią	dostępność	3,71
	różnorodność i atrakcyjność oferty	4,00
	czystość	3,43
	wysokie standardy estetyczne	3,86
	bezpieczeństwo	4,00
Biznesmeni zw. z usługami	łączność (zasięg)	3,14
	dostępność	3,29
	czystość	3,57
Biznesmeni zw. z rozrywką	komunikacja do klienta (wizualna)	3,29
	swoboda organizacji imprez	4,29
Mieszkańcy SM	dostępność	4,14
	komfortowe i przyjazne miejsce do życia	2,43
	bezpieczeństwo	3,43
	dostępność	3,50
	funkcjonalność SM	3,14
Mieszkańcy Torunia spoza SM	przestrzeń do wypoczynku i rekreacji	3,00
	dostępność	3,71
	szeroka oferta handlowa	4,00
	szeroka oferta kulturalna	4,00
	szeroka oferta rozrywkowa	4,29
	szeroka oferta gastronomiczna	4,29
	bezpieczeństwo	3,43
	miejsce spotkań	5,29
toaleta	1,57	
Pracujący na SM + goście	prestizż SM	4,43
	dostępność	3,29
	komunikacja wizualna	3,50
	bezpieczeństwo	3,86
	szeroka oferta handlowo-usługowa	3,71
	miejsce dobre do pracy	3,14
Turyści (w tym kongreso-	miejsca pracy na SM	3,71
	toaleta	2,14
	autentyzm SM	5,00

wo-biznesowi)	atmosfera i klimat	5,14
	wysokie wartości zabytkowe	5,00
	czytelność informacji i oznakowania	3,00
	wielojęzyczność informacji	3,00
	wielojęzyczność obsługi ruchu turystycznego	3,14
	szeroka oferta kulturalna	3,50
	szeroka oferta rozrywkowa	3,86
	dostępność	3,86
	bezpieczeństwo	3,57
	toaleta	1,57
	atrakcje turystyczne	4,29
	różnorodność oferty turystycznej	4,00
	SM jako część większej sieci turystycznej	3,86
	dobra infrastruktura kongresowo – gastronomiczno - noclegowa	3,86
Studenci	swoboda	4,71
	dostępność	4,86
	niskie ceny	3,50
	miejsce do wypoczynku	4,00
	różnorodność oferty rozrywkowej	4,14
	atmosfera i klimat	5,29
Rowerzyści	dostępność	2,86
	łatwa komunikacja z/do na SM	2,57
	bezpieczeństwo	3,43
	funkcjonalność	3,00
Kierowcy samochodów	dostępność	2,29
	miejsca do parkowania	1,71
	przyjazne i nie restrykcyjne miejsce	1,71
	bezpieczeństwo	3,50
	czytelność układu komunikacyjnego	3,71
	jasność zasad komunikacji	3,14
Piesi	dostępność	4,86
	bezpieczeństwo	4,14
	wygodna nawierzchnia	3,00
	czystość	3,50
Rodzice z małymi dziećmi	dostępność	3,50
	bezpieczeństwo	3,71
	wygodna nawierzchnia	3,00
	funkcjonalność	2,86
	toaleta	1,57
	miejsce do rekreacji i wypoczynku	2,71
	przestrzeń do zabawy	2,29
	czystość	3,71
Średnia ocena: 3,55		

4.4 ZBIORCZY RAPORT z II etapu prac grup tematycznych: propozycje kierunków rozwiązań, wnioski, wstępne rekomendacje

4.4.1 Grupa „Jakość życia”

Potrzebny jest dla Starego Miasta **plan miejscowy**. Musi poprzedzić go strategiczny namysł nad rolą i funkcją tego obszaru w kontekście całego zarządzania miastem.

REKOMENDACJA: potrzebne jest **zapisanie generalnych rozstrzygnięć co do Starego Miasta w dokumentach strategicznych miasta Torunia** dla podkreślenia trwałości zamierzeń w tym zakresie.

Najdotkliwszym problemem rzutującym na jakość życia na Starym Mieście okazał się **brak ławek** a mówiąc szerzej – **brak fragmentów przestrzeni publicznej zaaranżowanej w sposób zapraszający do przebywania w niej** (a nie tylko „przeptywania” przez nią). Nie chodzi tu o detale „małej architektury”, ale bardzo poważny błąd w projektowaniu urbanistycznym, determinujący funkcjonowanie ludzi w przestrzeni miasta. Grupa rekomenduje zajęcie się tym problemem w sposób kompleksowy i przemyślany. Nie chodzi o ustawienie kilku ławek, ale o poważne zastanowienie się, co sprawia, że ludzie powszechnie wymieniają ten deficyt jako najdotkliwszy, bardziej dotkliwy od złego standardu mieszkań i poczucia braku bezpieczeństwa.

REKOMENDACJA: trzeba nastawić się nie tyle na ustawienie ławek, co na **przemyślane tworzenie miejsc wypoczynku, miejsc kontemplacji, miejsc spotkań, wreszcie – miejsc, których funkcję dodefiniują sami użytkownicy**. W tych wszystkich miejscach mogą być potrzebne ławki, ale same ławki nie sprawiają, że w miejscach tych ludzie będą wypoczywali, kontemplerowali gotycką architekturę, spotykali się, lub tworzyli nowe funkcje w przestrzeni miasta. **Ławki mogą być tylko jednym z potrzebnych elementów, a myśleć trzeba o całości rozwiązań**. Niemal równie dotkliwy okazał się problem **utrudnień w komunikacji pieszej**. Chodzi zarówno o źle rozwiązane nawierzchnie brukowe, jak i o zawłaszczanie przestrzeni publicznej traktów pieszych przez prywatne samochody i prywatne, obudowane twierdze ogródków piwnych. Grupa rekomenduje także zajęcie się tym problemem w sposób kompleksowy.

REKOMENDACJA: po pierwsze trzeba bezwzględnie zmienić zasady wydawania zezwoleń na ustawianie ogródków piwnych na ulicach i Rynku Staromiejskim. Problem stanowią ogródki trwale obudowane. Zezwolenia mogłyby dotyczyć wyłącznie wystawiania przed lokalami stolików i krzeseł bez trwałych ogrodzeń, podestów i zadaszeń. Zyska na tym **bezpieczeństwo ruchu** oraz **wizualna jakość przestrzeni**. Potrzebny jest **jasny zakaz przegradzania lub zwięzania ogródkami piwnymi ciągów pieszych** oraz staranne sprawdzanie, czy po rozstawieniu ogródka pozostaje właściwy wolny przejazd dla pojazdów.

Ponadto trzeba ustalić inne zasady projektowania nawierzchni ciągów pieszych w obrębie Starego Miasta. **Muszą powstawać ciągi nawierzchni gładkiej**, co nie musi kolidować z wymogami konserwatorskimi.

4.4.2 Grupa „Kultura”

■ Potrzeba edukacji kulturalnej

Aby w mieście prawidłowo rozwijać się mogła kultura potrzebny jest wyedukowany odbiorca, potrafiący docenić różnorodne formy kontaktu ze sztuką. W tym celu niezbędne jest wspieranie aktywności edukacyjnej instytucji kultury poprzez rozwijanie ich oferty, ale także wprowadzanie nowych form aktywności w przestrzeń Starego Miasta takich jak np. SŁUŻĄCE EDUKACJI INSTALACJE INTERAKTYWNE, (które mogłyby stać się częścią procesu zwiedzania wystaw w galeriach i muzach). W założeniu grupy miały by to być laboratoria doświadczalne, w których można dotknąć, przymierzyć, spróbować, pobawić się i w ten sposób uczyć się o zagadnieniach związanych z kulturą i sztuką. Powinny one być zróżnicowane i dostępne dla zwiedzających w różnym wieku (od niemowlaka do seniora). Powinny one jednak być również rzeczami wygenerowanymi w ramach dotychczasowej działalności znajdujących się na SM instytucji wystawienniczych, wzbogacając ich ofertę dla zwiedzających.

Grupa dużo uwagi poświęciła także problemowi niskiej obecności kultury na łamach lokalnych gazet i magazynów. Kultura i wydarzenia kulturalne nie są postrzegane jako “news” - temat atrakcyjny. Jeśli pojawiają się już teksty prasowe, to zazwyczaj w formie zapowiedzi, natomiast recenzje krytyczne i dyskusje stanowią jedynie marginalną część. Wydaje nam się, iż jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy jest niewystarczająca wiedza dziennikarzy i redaktorów zajmujących się tą tematyką. Często oni sami (zajmując się zarówno wydarzeniami z dziedziny teatru, filmu, sztuki współczesnej, ale i sztuki ludo-

wej) przyznają, że brak im wiedzy, narzędzi i nie czują się kompetentni, aby prowadzić polemiki na tym, tak bardzo różnorodnym, polu. Idealnym rozwiązaniem byłoby wzmocnienie redakcji o większą ilość dziennikarzy obsługujących wydarzenia kulturalne, zdajemy sobie jednak sprawę, iż obecnie to stwierdzenie może mieć jedynie "życzeniowy" charakter. Dlatego proponujemy wprowadzenie INKUBATORA DLA DZIENNIKARZY - edukacyjnego projektu szkoleniowego, w którym osoby zajmujące się ową tematyką mogłyby pogłębić swoją wiedzę poprzez praktyczne warsztaty z udziałem zaproszonych ekspertów.

Wyedukowani w ten sposób redaktorzy mogliby na łamach swoich czasopism rozwijać krytyczny dyskurs i pobudzać mieszkańców do dyskusji o kulturze i uczestnictwa w wydarzeniach, jak również motywować organizatorów wydarzeń do dalszej aktywnej pracy.

■ **Potrzeba sztuki w przestrzeni publicznej**

Grupa zgodnie uznała ów postulat za jedną z najważniejszych potrzeb wymagających zmiany i kompleksowych rozwiązań. W naszych rozmowach często pojawiała się potrzeba kontaktu ze sztuką i artystami podczas spaceru po Starym Mieście, szczególnie w zaułkach i miejscach, w których kompletnie się tego nie spodziewamy. Temu postulatowi towarzyszą również dwie różne potrzeby - urzędników miejskich - aby animować kulturalnie przestrzenie inne niż Rynek Starego Miasta, i artystów oraz animatorów, którzy zwracali uwagę na brak bezpieczeństwa prac i realizacji w miejscach mniej uczęszczanych, a także rozbudowaną biurokrację towarzyszącą procesowi zdobywania pozwolenia na realizację w tej przestrzeni cegokolwiek.

Grupa rekomenduje więc utworzenie PUNKTÓW KONTAKTOWYCH - stałych miejsc do prezentacji sztuki i wydarzeń kulturalnych w przestrzeni SM. Miejsca takie wybrane przez urzędników do aktywizacji i rewitalizacji, uzgodnione następnie, co do parametrów i oczekiwań ze służbami porządkowymi, miejskim konserwatorem zabytków - wymagałyby od organizatorów jedynie uzgodnień z biurem Toruńskiego Centrum Miasta, ograniczając tym samym skomplikowaną administrację, która często zniechęca twórców od realizacji wydarzeń. Proponujemy również utworzenie funkcji SPOŁECZNYCH STRAŻNIKÓW SZTUKI (SSS) czyli grupy osób społecznie angażujących się w monitorowanie bezpieczeństwa sztuki w przestrzeni poprzez obserwację na własnym komputerze wybranego miejsca. System ten zakłada objęcie monitoringiem PUNKTÓW KONTAKTOWYCH, które takiej społecznej obserwacji mogłyby podlegać. Jako gratyfikację za swoją pracę SSS otrzymywaliby zaproszenia na wernisaże, darmowe bilety wstępu na wydarzenia organizowane przez miejskie instytucje.

Grupa rekomenduje również wykorzystanie BULWARU FILADELFIJSKIGO jako PRZESTRZENI DLA SZTUKI. Mógłby tu znaleźć miejsce nowoczesny design, który obecnie nie ma wstępu w zabytkową przestrzeń SM - wielofunkcyjne miejsca do odpoczynku i rekreacji, stworzone przez artystów place zabaw, a także kino letnie (dzięki umieszczonemu na Wiśle pływającemu ekranowi). Bulwar to również idealne miejsce na tworzenie plenerów artystycznych i prezentacji sztuki.

Rekomendujemy również wspieranie unikatowych, efemerycznych działań artystycznych wchodzących w dialog z zabytkową przestrzenią, jak np. BOMBARDOWANIE KULTURĄ czyli zrzucane przez lotnie i samoloty niecodzienne formy dystrybucji kultury i wiedzy na jej temat oraz BOOKCROSSING czyli inicjatywa nieformalnego i bezpłatnego wymienia się książkami. Interakcje z widzami wniosłaby również obecność teatrów ulicznych, w formie długiego (np. trwającego całe lato) przeglądu.

Powinniśmy również wspierać powstawanie na Starym Mieście GALERII, prezentujących prace wykonane przez lokalnych artystów i rzemieślników, które odwiedzający miasto goście mogliby obejrzeć i zakupić. Warto rozbudować funkcje usługowe Starego Miasta o rynek dzieł sztuki.

■ **Potrzeba informacji o kulturze**

Za najpilniejszą potrzebę grupa uznała stworzenie KOMPENDIUM KULTURALNEGO TORUNIA czyli miejskiego systemu informacji i promocji o/i dla toruńskiej kultury. System zasadniczo oparty zostałby na stronie internetowej – kalendarium, zbierającej informacje o planowanych wydarzeniach. Insty-

tucje kultury, organizacje pozarządowe, a także niezależni twórcy mogliby tutaj dodać swoją imprezę, a także sprawdzić danego dnia planowane są już jakieś inne wydarzenia. Byłby to więc system wzajemnej informacji dla twórców kultury. Kompendium byłoby też ogólnie dostępne, a każdy mógłby tu sprawdzić wydarzenia mające miejsce w Toruniu, czy też zaplanować z wyprzedzeniem urlop w tym mieście. System zakłada również dostęp także dla osób nie posiadających internetu. Każda instytucja kultury w mieście, która posiada swoją recepcję / kasy biletowe byłaby zarazem miejscem INFORMACJI KULTURYSTYCZNEJ, gdzie można by uzyskać wiadomości o wydarzeniach mających miejsce w całym mieście. Dzięki internetowemu kalendarium, pracownicy mogliby udzielać informacji turystom, ale także mieszkańcom miasta. W praktyce - zwiedzając Muzeum Okręgowe można by również dowiedzieć się jaki spektakl grany jest dziś w Teatrze Horzycy i jaką wystawę można obecnie obejrzeć w Muzeum Etnograficznym.

Zwróciliśmy również uwagę na potrzebę stworzenia KULTURALNEGO SAVOIR-VIVRE'u czyli manuala – instrukcji dla użytkowników kultury, w jaki sposób mogą z niej korzystać, tak aby nie odczuwać zagubienia.

■ **Potrzeba aktywnego uczestnictwa w kulturze**

Członkowie grupy zgodnie podkreślali, iż dzisiejsze potrzeby dotyczące kultury nie ograniczają się jedynie do bycia odbiorcą treści, ale również coraz częściej skłaniają się ku byciu aktywnym współtwórcą kultury. Miasto powinno więc stworzyć mechanizmy umożliwiające wspieranie aktywności mieszkańców zarówno w przestrzeni publicznej, jak i we współpracy z kulturą instytucjonalną.

Dlatego też rekomendujemy stworzenie w przestrzeni SM KREATYWNYCH PUNKTÓW, dostępnych dla wszystkich. Mogłaby to być ściana w zaniedbanym miejscu, na której każdy mógłby znaleźć miejsce do artystycznej aktywności czy też stałe punkty w przestrzeni miasta, w których lokalni artyści mogliby realizować i prezentować swoje prace np. z dziedziny streetartu, wchodząc w dyskurs z miastem i publicznością.

Drugą omawianą przez nas kwestią było wsparcie i rozwijanie systemu wolontariatu. Postulujemy stworzenie w jednej z istniejących obecnie miejskich instytucji (TAK, TCM, Wydział Kultury UM) KULTURALNEGO CENTRUM INFORMACJI O WOLONTARIACIE, które prowadzić będzie zintegrowany program dla młodzieży, dorosłych oraz seniorów, zachęcając do włączenia się w pomoc w przygotowaniach wydarzeń kulturalnych, aktywizując tym samym mieszkańców i stwarzając możliwość współtworzenia i poznawania kultury. Bardzo ważne jest umiejętne zarządzanie wolontariuszami, tak aby dostawali oni do wykonania konkretne zadania, za które stają się odpowiedzialni.

■ **Potrzeba integracji i animacji poprzez kulturę**

Stare Miasto to przestrzeń o zróżnicowanej strukturze społecznej. Poza funkcjami turystycznymi i reprezentacyjnymi spełnia ono także funkcje mieszkalne. Z myślą o mieszkańcach proponujemy działania integracyjno-animacyjne.

Ponieważ główne ulice i skwery projektowane są i aranżowane głównie z myślą o odwiedzających SM gościach, często nie uwzględniają one potrzeb mieszkańców. Proponujemy więc wejście z działaniami kulturalnymi w podwórka kamienic i aktywizację mieszkańców poprzez działania w ich najbliższym otoczeniu np. partyzantka ogrodnicza (guerilla gardening), warsztaty, mini festyny. W tym celu można by stworzyć specjalne, skierowane do mieszkańców SM mikrogranty na inicjatywy sąsiedzkie.

Działania integracyjne mogłoby też spełniać ŚWIĘTO ARTYSTYCZNYCH AKTYWNOŚCI - czyli wydarzenie, podczas którego mieszkający w Toruniu artyści objaśnialiby w swoich pracowniach, a także na ulicach SM techniki warsztatu ich pracy, prezentowaliby swoją sztukę często wśród "sąsiadów" i opowiadali o procesie twórczym, osuwając z nim odbiorców "od podszewki".

■ **Potrzeba dostępności i współpracy**

Na Starym Mieście mamy do czynienia z dużą kumulacją instytucji kultury, niemniej brakuje miejsca, w którym działania mogłyby prowadzić artyści, animatorzy i organizacje pozarządowe, wspierając skierowane do mieszkańców tego obszaru procesy rewitalizacyjne. INKUBATOR KULTURY to miejsce, w którym twórcy mają pracownie i aktywizują najbliższe otoczenie przy pomocy organizowanych otwartych eventów - koncertów, wykładów, warsztatów, itp. Mogłoby to także być miejsce otwartych warsztatów z zakresu edukacji kulturalnej dla różnych grup społecznych i wiekowych, pracownie artystów. Miejsce takie powinno być wyposażone w dużą przestrzeń, gdzie mogłyby odbywać się wydarzenia.

Inną podkreślaną również przez artystów i animatorów kultury potrzebą jest określenie ram współpracy z miejskimi instytucjami i urzędami, dotyczącymi konkursów, stypendiów i dofinansowań do realizowanych działań. Stan obecny m.in. z powodu braku zdefiniowania przez organizatorów jasnych reguł często postrzegany jest jako niezrozumiały. Dlatego postulujemy przeprowadzenie konsultacji dotyczących dotowania przez miasto działalności kulturalnej, a także określenie jasnych kryteriów rozpatrywania wniosków (oraz umieszczenie punktacji ocenianych podczas konkursów projektów). Rekomendujemy, by owe regulacje zostały zawarte w tworzonej obecnie Strategii Kulturalnej Torunia.

Grupa zgłaszała także potrzebę zorganizowania działań i aktywności wspólnie przez instytucji kultury np: tematyczne przedsięwzięcia kulturalne, organizowane przy współpracy kilku instytucji, ale promowane dla publiczności jako jeden komunikat np. święto (festiwal) wiosny.

Ważną, niestety często lekceważoną, kwestią jest określenie dostępności miejsc i wydarzeń dla różnych grup ze względu na wiek, niepełnosprawność ruchową czy zainteresowania. Nasz pomysł zakłada stworzenie SYSTEMU TAGOWANIA czyli graficznego kodu informującego o tym, dla kogo przeznaczony jest dany event, wystawa (taki system kodowania stosowany jest w programach telewizyjnych ze względu na wiek). W praktyce różne grupy mogłyby mieć odpowiednie piktogramy: np. inny dla wydarzeń dostępnych dla niemowlaków, inny dla dzieci, a jeszcze inny dla wydarzeń dostępnych dla osób niepełnosprawnych. Taki piktogram mógłby być umieszczany na plakatach informacyjnych, a także przy wejściu do miejsc / instytucji kulturalnych. W ten sposób odwiedzający nasze miasto niepełnosprawny turysta z łatwością zorientuje się (nawet przed wyjazdem) co może zwiedzić na Starym Mieście, w jakich wydarzeniach wziąć udział, a mieszkający na Starym Mieście młodzi rodzice bez kłopotu znajdą miejsca przyjazne niemowlakom czy zauważą plakat informujący o adresowanym dla nich wydarzeniu (ponieważ będzie ono oznaczone piktogramem).

■ **Potrzeba różnorodności**

W rozmowach grupy dotyczących rewitalizacji na SM pojawiły się głosy postulujące wprowadzenie niekonwencjonalnych działań w tę przestrzeń, w opozycji do historycznego charakteru miasta. Działania te czerpać mogą z lokalnego potencjału - Toruń znany jest z pierników - można by zaproponować festiwal ARTkulinarny, poruszający zagadnienia edukacji kulinarnej, ale i współczesnego food design np: kuchnia molekularna. Staremu Miastu niezbędne są w celu jego ożywienia realizacje oparte na teraźniejszości. Dziś często determinujemy Toruń przez zabytki, dziedzictwo UNESCO, zapominając, iż owe zabytki stanowiły teraźniejszość dla ludzi średniowiecza! Zbyt mało jest współczesności w kulturze i przestrzeni Torunia. Proponujemy rozwinięcie oferty działań kulturalnych na SM o projekty, które odnoszą się do sfer wolnego czasu, rekreacji oraz społecznych dynamizmów kreacyjnych.

■ **WNIOSKI I REKOMENDACJE**

Czas realizacji przedsięwzięcia jakim była praca grupowa był niewystarczający. Ma to oczywiście konsekwencje dla kształtu raportu: jest on raczej początkiem analiz zebranego, bardzo wartościowego materiału niż ich ostatecznym rezultatem.

- Toruń bardzo często utożsamiany jest wyłącznie z terenem Starego Miasta. Daje to temu obszarowi pewne przywileje, ale również ograniczenia, a często prowadzi też do konfliktów - oczekiwania gości (turystów), a oczekiwania mieszkańców. Zastanawiając się nad działaniami kulturalnymi warto pró-

bować różnicować wydarzenia, tak aby były projektowane nie tylko z myślą o osobach odwiedzających rekreacyjnie starówkę, ale i proponować działania kulturalne o charakterze integracyjnym dla jej często marginalizowanych w tym względzie mieszkańców.

- Proponowane przez nas działania nie roszczą sobie pretensji do tworzenia strategii kultury czy też planowania skomplikowanych inwestycji. Celem grupy było przede wszystkim zwiększenie partycypacji użytkowników Starego Miasta w kulturze, a także wsparcie działań rewitalizacyjnych poprzez zebranie propozycji działań, które można wykonać przy użyciu niewielkich, a czasem wręcz znikomych nakładów finansowych, a które usprawnią funkcjonujący obecnie stan rzeczy. Ich ważną zależą jest możliwość niemal natychmiastowego rozpoczęcia realizacji.
- Naszym celem była poprawa partycypacyjności kultury na SM. W tej chwili powstaje bowiem strategia kultury, która wyznaczy politykę miasta w tym obszarze, na poziomie celów strategicznych, inwestycji, kluczowych realizacji. Zapewne również dlatego zdecydowaliśmy się na podjęcie zagadnień, które mogą wydawać się mało spektakularne, niemniej w naszej (użytkowników Starego Miasta) opinii przyczynią się one w znaczący sposób do poprawy dostępu do kultury na tym terenie. Staraliśmy się zaproponować rozwiązania, które będą przede wszystkim skoncentrowane na użytkowniku, i które wynikają z naszych osobistych doświadczeń.
- Dużo miejsca i czasu grupa poświęciła na zagadnienia związane z przestrzenią publiczną. Po części było to spowodowane obszarem terytorialnym jako punktem wyjścia do dyskusji. Niemniej podkreśla to również jak istniejące dotychczas aktywności w tej dziedzinie nie odzwierciedlają dużych potrzeb użytkowników, które określiliśmy podczas pracy grupy. Wydaje się, że jest to obszar tematyczny (sztuka w przestrzeni publicznej), wymagający dokładniejszej analizy ze strony ekspertów i osób odpowiedzialnych za politykę kulturalną dla tej części miasta.

4.4.3 Grupa „Wizja i wizerunek”

Rozwiązania ogólne syntetyzują różne potrzeby, różnych grup interesariuszy Starego Miasta. W czasie prac grupa wyodrębniła 16 najbardziej palących potrzeb wskazujących na konieczność zmian wizerunku Starego Miasta, zarówno w sferze komunikowania go osobom z Torunia, jak i turystom z Polski oraz zza granicy.

Rozwiązania ułożyły się w grupy różnych aspektów wizerunku – komunikaty, jakie Starówka powinna dawać (i zapewniać!). Według nich zmiany powinny dążyć do nadania Staremu Miastu:

1. **wizerunku miejsca o standardzie europejskim,**
2. **wizerunku miejsca dostępnego dla wszystkich (komunikacyjnie, wizualnie),**
3. **wizerunku miejsca dobrego do wypoczynku,**
4. **wizerunku miejsca dobrego do bycia (życia, przebywania),**
5. **wizerunku miejsca dobrej pracy,**
6. **wizerunku miejsca o unikalnej ofercie (turystycznej i handlowej),**
7. **wizerunku miejsca o jasnym i czytelnym komunikacie (w sferach transportu, komunikacji z turystą i in.).**

Grupa analizując poszczególne potrzeby nadrzędne, wypracowała konkretne **rozwiązania szczegółowe** dopasowane do poszczególnych grup interesariuszy. Oto one:

*Ad. 1: **Wizerunek miejsca o standardzie europejskim***

O ile toruńskie Stare Miasto może poszczycić się wysoką w skali europejskiej klasą zabytków, wyjątkowym w skali kraju ich stanem (Polska utraciła większość tkanki historycznej podczas II wojny światowej) oraz unikatową atmosferą, to nadal **nie osiągamy europejskich standardów w bardzo podstawowych kwestiach**. Jak wykazały sesje robocze, dla osiągnięcia wizerunku miejsca o standardzie europejskim konieczne są właśnie inwestycje na poziomie podstawowym.

Zdaniem grupy konieczna jest realizacja następujących potrzeb wizerunkowych ocenionych jako najbardziej palące: brak łatwo dostępnych, publicznych toalet, niefunkcjonalność Starego Miasta dla osób z małymi dziećmi (i wózkami) oraz niepełnosprawnych ruchowo oraz niedostępność i niefunkcjonalność Starego Miasta dla ruchu rowerowego.

Grupa postanowiła zarekomendować następujące sposoby realizacji tych potrzeb:

- a. Zawarcie umowy społecznej pomiędzy podmiotami działającymi na Starym Mieście (handel, kultura, urzędy etc.) na rzecz wprowadzania niezbędnych funkcjonalności dla rodziców, dzieci i niepełnosprawnych (np. place zabaw, podjazdy pod krawężniki, „parkingi” dla wózków) oraz zawarcie porozumienia pomiędzy miastem, a właścicielami lokali gastronomicznych na Starym Mieście na rzecz publicznego udostępnienia ich toalet w zamian za ulgi ze strony Urzędu Miasta Torunia (UMT). Umowa powinna powstać pod egidą i ze wsparciem urzędowym (np. BTCM).
- b. Stworzenie sieci atrakcyjnych wizualnie (architektonicznie) toalet publicznych.
- c. Zbudowanie publicznej, bezpłatnej umywalni na terenie Starego Miasta.
- d. Zbudowanie sieci toalet publicznych dobrej jakości przy parkingach wokół Starego Miasta.
- e. Stworzenie systemu jasnego i czytelnego oznakowania, mające na celu uproszczenie poruszania się rowerzystów po Starym Mieście (realizacja: UMT, BTCM, ZDM).
- f. Rozwiązania infrastrukturalne w postaci uzupełnienia ciągów tras rowerowych oraz utworzenia miejsc do parkowania dla rowerów. Następnie zaś odpowiednia promocja tychże tras i miejsc parkingowych (realizacja UMT, BTCM, Wydz. Promocji, ZDM).
- g. Budowa „**stanic rowerowych**” - garaży na dłuższe przechowywanie rowerów osób, które przyjechały na Stare Miasto (realizacja UMT, BTCM).
- h. Stworzenie polityki ruchu rowerowego na Starym Mieście uwzględniającej istniejące/możliwe konflikty z ruchem pieszym i samochodowym - **rowerostrady** (realizacja UMT, BTCM, ZDM).

Ad. 2: *Wizerunek miejsca dostępnego dla wszystkich*

Za potrzebę kluczową dla dobrego wizerunku zewnętrznego i wewnętrznego Starego Miasta, grupa uznała **dostępność**. Brak dostępności jako problem wizerunkowy powtarzał się w formie postulatu do realizacji u większości interesariuszy. W wewnętrznym głosowaniu grupy roboczej, Stare Miasto uznano za niewystarczająco dostępne dla takich grup jak: kierowcy samochodów, rowerzyści, a nawet piesi. Podkreślono też, że **Stare Miasto ma wizerunek miejsca o niebezpiecznym i nieczytelnym układzie ruchu**, istnieje więc potrzeba zmiany także tego elementu.

Grupa postanowiła zarekomendować następujące sposoby realizacji tych potrzeb:

- a. wprowadzenie przez UMT nowej, kompleksowej polityki rowerowej dla terenu Starego Miasta (realizacja: UMT, BTCM, ZDM, przy współpracy z NGO).
- b. Strukturalne zmiany w pracy Straży Miejskiej w kontekście kierowców i rowerzystów.
- c. Ustalenie nowych zasad działania Straży Miejskiej w stosunku do kierowców. Ustanowienie i wprowadzenie w życie hasła "Stare Miasto przyjazne i nierestrykcyjne miejsce dla kierowców", jako celu działań służb zajmujących się komunikacją w tej strefie (realizacja: UMT, Straż Miejska).
- d. Racjonalizacja sposobu działania parkometrów na Starym Mieście i stworzenie nowych, przyjaznych zasad parkowania za biletem postojowym - np. stworzenie biletów kwadransowych i krótkookresowych.
- e. Przeprowadzenie inwentaryzacji oznakowania ulic na Starym Mieście, usunięcie dublujących się lub niepotrzebnych znaków, wprowadzenie czytelnego i rozsądnego oznakowania.

Konkretnym postulatem jest "**rebrukizacja Starego Miasta**" (usunięcie części nowo położonego bruku, wprowadzenie szerokich i widocznych pasów ruchu o płaskiej powierzchni, niezbędnych dla osób starszych, niepełnosprawnych, z problemami ruchowymi, rodziców z dziećmi, turystów).

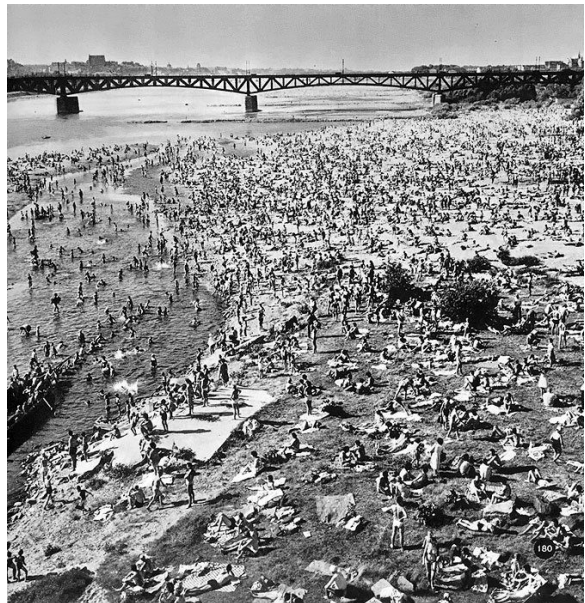
Grupa zwróciła także uwagę na istnienie wielu braków w ciągłości obwodnic rowerowych Starego Miasta oraz dróg dojazdowych do Starówki. Utrudnieniem dla rowerzystów jest również fakt, iż komunikacja miejska nie jest przystosowana do przewozu ludzi z rowerami.

Ad.3: *Wizerunek miejsca dobrego do wypoczynku*

Rekreacja i wypoczynek stanowią dziś bardzo ważny sektor życia codziennego człowieka. Place zabaw, czy też inne miejsca do zabawy dla dzieci to istotny element komfortowej przestrzeni. W czasie sesji roboczych za szczególnie wyraźne braki w tej materii grupa uznała niedobór ogólnodostępnych miejsc do zabawy dla dzieci oraz brak wyraźnej przestrzeni do wypoczynku i rekreacji dla wszystkich (mieszkańcy, goście, turyści).

Grupa postanowiła zarekomendować następujące sposoby realizacji tych potrzeb:

- a. Budowa ogólnodostępnych miejsc do zabaw dla dzieci
- b. Uznanie i przystosowanie Bulwaru nadwiślańskiego do roli głównej przestrzeni wypoczynku i rekreacji na terenie Starego Miasta.

Tak niegdyś wyglądały tereny nadwiślańskie Torunia.

(fot. nadesłał M. Łowicki)

Ad. 4: *Wizerunek miejsca dobrego do bycia*

Kwestia **dobrego życia (well-being)** jest zagadnieniem kluczowym dla wielu projektów proponujących strukturalne rozwiązania dla miast i dzielnic. W czasie spotkań grupy wielokrotnie pojawiał się problem **wizerunku Starego Miasta jako miejsca niekomfortowego dla mieszkańców**, niezapewniającego odpowiednich warunków do dobrego i wygodnego życia codziennego. Grupa wyodrębniła spośród wielu, trzy podstawowe problemy wizerunkowe wymagające zmian: stworzenie wizerunku Starego Miasta jako miejsca dobrego do życia, dbałość o wizerunek miejsca czystego – zwłaszcza czystość podwórek oraz zapleczy sklepów i punktów gastronomicznych, wizerunek miejsca bezpiecznego (dla każdej z grup interesariuszy).

Aby odpowiedzieć na te potrzeby grupa rekomenduje następujące działania:

- a. Stworzenie sprofilowanej dla konkretnej grupy odbiorców strategii promowania Starego Miasta jako miejsca dobrego do mieszkania w nieszablonych warunkach – „mieszkanie na Starówce to moda i prestiż” (skala ogólnopolska i europejska; realizacja: BTCM, Wydz. Nieruchomości).
- b. Promocja partnerstwa publiczno-prywatnego w celu renowacji kamienic oraz doradztwo dla inwestorów chcących działać na Starym Mieście - większa ilość inwestycji zwiększy funkcjonalność (realizacja: BTCM, Biuro Inwestora).

- c. Stworzenie odpowiedniej polityki odbioru śmieci i odpadków od firm na Starym Mieście, zwłaszcza gastronomicznych (realizacja: MPO, UMT), obejmującej m.in. efektywne metody przechowywania śmieci przez firmy ze Starego Miasta do czasu ich odbioru.
- d. Wprowadzenie możliwości segregacji śmieci (realizacja: MPO).
- e. Wzmożenie wieczornych kontroli Starego Miasta, zwłaszcza w trakcie weekendu, przez Straż Miejską i policję (w tym wprowadzenie patroli "tajnych" w cywilu, w newralgicznych miejscach Starego Miasta).
- f. Wprowadzenie stałego posterunku policji i straży miejskiej na terenie Starówki.
- g. Promocja istnienia rozbudowanego monitoringu na terenie Starego Miasta oraz przegląd i naprawa kamer tego systemu (w celu podniesienia jakości nagrań).

Grupa podkreśliła też, że uporządkowanie podwórek (dziś zaśmieconych) stworzyłoby nowe przestrzenie dostępne dla handlu i turystyki oraz mieszkańców.

Grupa wypracowała też wniosek, który uważa za szczególnie ważny – **Stare Miasto jest dziś bardziej funkcjonalne dla pewnej, wskazanej grupy ludzi: osób bogatszych, młodych, raczej bez dzieci. Możliwe, że zasadnym byłoby profilowanie promocji zamieszkiwania na terenie Starego Miasta właśnie w kierunku osób z tej grupy.**

Ad.5: Wizerunek miejsca dobrego do pracy

Stare Miasto przez dziesięciolecia było miejscem oferującym szeroki wachlarz możliwości zatrudnienia. Od kilku lat wraz z narastającą tendencją do opuszczania Starego Miasta przez firmy i sklepy, **zmniejsza się też oferta pracy**. Grupa uznała wizerunek Starego Miasta w tej kwestii za wymagający zmian co potwierdziła bardzo niska średnia ocena realizacji tej potrzeby.

Aby odpowiedzieć na te potrzeby grupa rekomenduje następujące działania:

- a. Stworzenie i wprowadzenie polityki promowania mniejszych i średnich przedsiębiorców na Starym Mieście (realizacja: UMT, Biuro Inwestora).
- b. Wprowadzenie dla firm lokujących swe biura na Starym Mieście ulg i przychylnych uwarunkowań prawnych, np. parkowanie 50% ceny (realizacja: UMT).
- c. Stworzenie i wprowadzenie polityki przyciągania biznesu na Stare Miasto, np. tworzenie "profilowanych" charakterów poszczególnych ulic jak: uliczka hoteli, uliczka piwiarni, uliczka kebabów (realizacja: UMT).
- d. Wprowadzenie ułatwień w pozyskiwaniu przestrzeni biurowych dla firm oraz dbałość o nadawanie im nowoczesnego wystroju (dialog pomiędzy UMT, BTCM, Biurem Inwestora, NGO, mediami i właścicielami kamienic).

Grupa zwraca też uwagę, że na realizację tej potrzeby ma wpływ realizacja wszystkich innych potrzeb biznesowych.

Ad.6: Wizerunek miejsca o unikalnej ofercie

Przyszłość Starego Miasta zależy w dużej mierze od takiego wizerunku, który wyróżni ten teren spośród tysięcy innych miejsc w kraju, Europie czy nawet na świecie. Grupa wskazała dwie, szczególnie ważne składowe ewentualnych prac nad tworzeniem takiego wizerunku: handel o unikalnym profilu i unikalna oferta turystyczna.

W czasie dyskusji nad ucieczką handlu z terenu Starego Miasta grupa doszła do wniosku, że aby sprawnie konkurować na rynku z ofertą wielkich centrów handlowych typu „mall” (których ilość w Toruniu nieustannie się zwiększa) Stare Miasto musi zaproponować rozwiązania nieszablonowe. Musi postawić na wizerunek miejsca wyjątkowego handlowo, o unikalnej i niepowtarzalnej

u konkurencji ofercie. Podobnie w kwestii turystycznej. Znudzony mnogością ofert i wrażeń współczesny turysta, musi otrzymać ofertę o bardzo szerokim wachlarzu propozycji. Czasy, gdy dla stymulowania ruchu turystycznego wystarczały ładne zabytki, dawno już bowiem minęły.

W tym celu grupa rekomenduje zastosowanie następujących rozwiązań:

- a. Stworzenie wizerunku miejsca atrakcyjnego do robienia zakupów poprzez postawienie na promocję handlu na Starym Mieście innymi towarami niż te proponowane w galeriach handlowych / hipermarketach. W tym postawienie na marki ekskluzywne i unikatowe oraz na promocję rzemiosła.
- b. Przywrócenie dawnej roli Rynku Nowomiejskiego (małe sklepy, targowisko, żywność ekologiczna/zdrowa).
- c. Zapewnienie dobrego dojazdu i możliwości zaparkowania dla klientów handlu, kultury i gastronomii.
- d. W perspektywie wieloletniej - stworzenie polityki przychylności dla handlowców i do inwestowania w biznes handlowy (ulgi, mediacje w tym celu powinny prowadzić UMT i NGO).
- e. Rozpoczęcie prac nad stworzeniem oferty dla turysty kongresowo-biznesowego (przy udziale UMT, BTCM, NGO, Convention Bureau) obejmującej szeroką propozycję koncertową, kulturalną, klubową i gastronomiczną na terenie Starego Miasta.

Grupa zwraca też uwagę na istotny problem: Stare Miasto to miejsce o wizerunku rejonu z wysokimi czynszami, obostrzeniami konserwatorskimi i brakiem parkingów. Brak strategii dla Starego Miasta powoduje brak wiedzy o przyszłym miejscu handlu w rozwoju Starówki.

Ad.7: Wizerunek miejsca o jasnym i czytelnym komunikacie

Komunikacja wizualna jest dziś kwestią zupełnie podstawową. O współczesnym świecie mówi się przecież wręcz jako o „rzeczywistości obrazkowej”. Logotypy, emotikony, znaki, memy zastępują werbalne i pisemne formy komunikacji. Dlatego zdaniem grupy **Staremu Miastu potrzebny jest wizerunek miejsca przekazującego jasny i czytelny komunikat** o swojej ofercie i kształcie. Wizerunek ten powinien być nie tylko klarowny, ale i wielojęzyczny, tym bardziej, że używanie języka angielskiego w komunikacji jest dziś standardem tak podstawowym, że mówiąc o wielojęzyczności myśli się o obecności 3-4 lub większej ilości języków.

W omawianym aspekcie wizerunkowym znalazły się trzy najniżej ocenione przez grupę potrzeby (najgorzej zrealizowane). Mowa o braku jednolitej identyfikacji wizualnej mającej wpływ na dostępność Starego Miasta dla turystów, kierowców, a także innych użytkowników oraz o pokrewnych kwestiach - potrzebie wielojęzyczności informacji i wielojęzycznej obsługi ruchu turystycznego (obie skierowane głównie do turystów).

Aby zrealizować te potrzeby grupa rekomenduje następujące działania:

- a. Zbudowanie uporządkowanej polityki wizualnej Starego Miasta (w tym skutecznej polityki koordynacji plastycznej szyldów/reklam) oraz skuteczne egzekwowanie istniejącego prawa w tej kwestii.
- b. Obowiązek rejestracji w UMT/Biurze Konserwatora reklam o dużej powierzchni.
- c. Stworzenie wspólnego informatora o zasobie usługowo/handlowym Starego Miasta (na podstawie porozumienia działających na Starówce podmiotów gospodarczych, NGO oraz instytucji).
- d. Wprowadzenie bezpłatnych szkoleń językowych (na poziomie podstawowym) dla ludzi "pierwszego kontaktu" z turystą, funkcjonujących poza miejscami, w których wielojęzyczność jest obowiązkiem służbowym (np. Ośrodek Informacji Turystycznej) - czyli pań na poczcie, taksówkarzy, strażników miejskich, kwiaciarek, bileterek w muzeach, teatrach i kinach,

sprzedawczyń w sklepach na Starym Mieście oraz w sieci MZK (tu także razi brak tłumaczeń regulaminów w autobusach/tramwajach).

- e. Przeprowadzenie badań mających na celu uzyskanie informacji, w jakich punktach miasta turysta zagraniczny styka się z niemożnością nawiązania kontaktu.

Grupa rekomenduje też bardzo konkretne propozycje działań „na dziś”:

- A. Wprowadzenie funkcji **Plastyka Miejskiego**.
- B. Stworzenie **kompleksowego portalu informacyjnego gospodarczo-turystycznego o Starym Mieście** zarządzanego przez wybrane NGO (Fundacja Stare Miasto?), a utrzymywanego przez UMT/BTCM.
- C. Wprowadzenie funkcji „**Dyżurnego językowego**” - stałego tłumacza miejskiego, dyżurującego pod telefonem i udzielającego „pierwszej pomocy językowej” osobom tego potrzebującym.

Uwaga! Grupa zwraca uwagę na to, że poważny problem w kwestii komunikacji wizualnej i wielojęzyczności informacji **dotyczy rejonów poza Starym Miastem** - zwłaszcza węzłów komunikacyjnych takich jak dworce PKP i PKS. Bez poprawienia sytuacji w tamtych miejscach, wiele działań na Starówce może przynieść niepełne efekty.

Oprócz najbardziej palących potrzeb należy nadal pamiętać o tym, że zidentyfikowani interesariusze Wizerunku i Wizji Starówki mają także **inne potrzeby**, które zostały ocenione jako zaspokojone. Oczekiwania użytkowników przekładają się na rozwiązania, wśród których szeroka oferta rozrywkowa (kluby, puby) stanowi o kolejnym, istotnym aspekcie wizerunku Starego Miasta. Nasze centrum ma *wizerunek miejsca spotkań i rozrywki*.

Kolejną postacią obrazu Starówki, o którym bezwzględnie należy pamiętać jest *wizerunek miejsca turystycznego*. Mimo tego, iż niemalże wszystkie **potrzeby dotyczące turystyki mieszczą się zdecydowanie w przedziale powyżej 3,5 pkt**, nie oznacza to, że nie należy pracować nad zmianą ich wizerunku. Bowiem Toruń jest miastem nakierowanym na turystykę, dla którego **dobra obsługa ruchu turystycznego jest niemalże „być-albo-nie-być”**. Dlatego zdaniem grupy wszystkie te **wskaźniki powinny oscylować wokół ocen maksymalnych: 5,5 – 6 pkt**. Jeżeli tak nie jest, potrzeby w sferze turystyki, nie spełniające tej normy winny być poddane takim samym działaniom naprawczym jak potrzeby znajdujące się poniżej linii 3,5 pkt.

Które z rozwiązań są najlepsze? Grupa wypracowała szereg rozwiązań, odpowiadających na niezaspokojone potrzeby interesariuszy Wizerunku i Wizji toruńskiej Starówki. Następnie pomysły poddano priorytetyzacji, aby odrzucić te, które są zbyt kosztowne i mają jednocześnie niską efektywność. Najlepsze, wskazane do wykonania w pierwszej kolejności są rozwiązania, które **przy niskich nakładach finansowych pozwalają na uzyskanie wysokiej efektywności działań**.

Wszystkie rozwiązania grupa oceniała pod dwoma kryteriami:

- koszt wdrożenia rozwiązania,
- efektywność wdrożonego rozwiązania.

Przyjęto skalę 1-10 pkt (1 – najmniejszy/-a, 10 – największy/-a)⁶.

Poniżej zamieszczono wykres składający się z czterech ćwiartek:

- I. rozwiązania o niskim koszcie i wysokiej efektywności wdrożenia (najlepsze),
- II. rozwiązania o niskim koszcie i niskiej efektywności wdrożenia,

---

⁶ Tabelę priorytetyzacji rozwiązań zawarto w ZAŁĄCZNIKU 2 do pełnej wersji raportu, dostępnej na stronie Projektu: www.restart.org Restart.

III. rozwiązania o wysokim koszcie i wysokiej efektywności wdrożenia,

IV. rozwiązania o wysokim koszcie i niskiej efektywności wdrożenia (najgorsze, do odrzucenia).

Pomysły powinny być realizowane w zadanej kolejności.

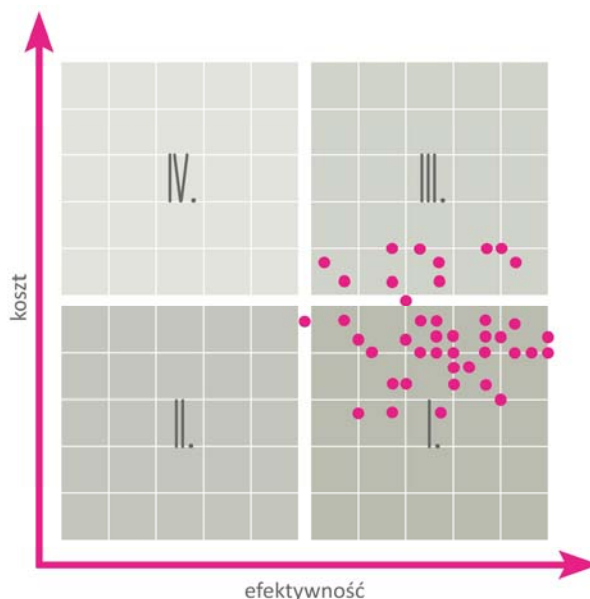
Poszczególne rozwiązania oznaczono na wykresie różowymi kropkami. Większość z nich pozwala przy niskich wydatkach uzyskać wysoką skuteczność (I. ćwiartka) – są to rozwiązania wskazane do pierwszorzędnej realizacji.

Pojedynczo rozwiązania znalazły się także w grupie pomysłów o wysokim koszcie i wysokiej efektywności wdrożenia (III. ćwiartka):

- *Zawarcie porozumienia pomiędzy miastem, a właścicielami lokali gastronomicznych na Starym Mieście na rzecz publicznego udostępnienia ich toalet w zamian za ulgi ze strony Urząd Miasta Torunia (UMT). Umowa powinna powstać pod egidą i ze wsparciem urzędowym (np. BTCM) – realizujące potrzebę ogólnodostępnych i czystych toalet publicznych.*
- *Rozwiązania infrastrukturalne w postaci uzupełnienia ciągów tras rowerowych oraz utworzenia miejsc do parkowania dla rowerów. Następnie zaś odpowiednia promocja tychże tras i miejsc parkingowych (realizacja UMT, BTCM, Wydz. Promocji, ZDM).*
- *Budowa "stanic rowerowych" - garaży na dłuższe przechowywanie rowerów osób, które przyjechały na Stare Miasto (realizacja UMT, BTCM).*
- *Postawienie na marki ekskluzywne i unikatowe w sklepach na Starówce.*
- *Zapewnienie dobrego dojazdu i możliwości zaparkowania dla klientów punktów handlowych i usługowych.*
- *Stworzenie polityki przechowywania śmieci przez firmy ze Starego Miasta do czasu ich odbioru przez MPO.*
- *Wzmocnienie wieczornych kontroli Starego Miasta, zwłaszcza w trakcie weekendu przez Straż Miejską i policję (w tym wprowadzenie patroli "tajnych" w cywilu, w newralgicznych miejscach Starego Miasta).*
- *Wprowadzenie stałego posterunku policji i straży miejskiej na terenie Starego Miasta.*
- *"Dyżurny językowy" – stały tłumacz dyżurujący pod telefonem jako zaspokojenie wielojęzycznej obsługi ruchu turystycznego.*
- *Rebrukizacja Starego Miasta.*

Wszystkie pomysły zostały szerzej opisane powyżej, w *Rozwiązaniach szczegółowych*.

Ryc. 41. Priorytetyzacja rozwiązań rekomendowanych przez grupę Wizja i Wizerunek

Wizja i wizerunek – podsumowanie.

Obecnie brakuje kompleksowej wizji przyszłości Starego Miasta w Toruniu. Uniemożliwia to efektywne wypełnienie większości z potrzeb, z racji tego, iż nie wiadomo w jakim kierunku formułowane byłyby ewentualne przyszłościowe polityki dotyczące handlu, rozrywki, turystyki czy warunków mieszkaniowych na Starym Mieście. Mówiąc obrazowo: *nie wiadomo co poprawiać bo nie wiadomo czego szukamy, nie wiadomo gdzie iść, bo nie znany jest cel.*

Jednocześnie Stare Miasto pozostaje wizytówką Torunia, jego sercem, miejscem newralgicznym i kluczowym. To Stare Miasto „zarabia” na cały Toruń generując ruch turystyczny w wysokości 1,5 mln osób rocznie. W trakcie sesji roboczych, uczestnicy grupy zauważyli, że wielu ludzi w kraju i na świecie, którzy znają nasze miasto, utożsamia pojęcie „Toruń” wyłącznie z terenem Starego Miasta.

Dlatego też bezwarunkowo grupa widzi konieczność stworzenia wizji przyszłości Starego Miasta w formie konkretnej, wielopłaszczyznowej polityki i strategii.

Bez tego, realizacja potrzeb wizerunkowych będzie mocno ograniczona pod kątem efektywności. Należy jednak zauważyć, że stworzenie takiej polityki czy strategii nie może leżeć jedynie po stronie władz lokalnych. W ich budowanie i realizację muszą być czynnie zaangażowani także przedstawiciele przedsiębiorców Starego Miasta, tutejsi mieszkańcy, związane NGO. Dopiero wielowymiarowa strategia i synchroniczny plan jej realizacji mogą stanowić podstawę do wprowadzania zmian na polu Wizerunku i Wizji toruńskiej Starówki.

Istotne jest, aby w początkowej fazie zacząć budować wizerunek Starówki wokół tego, co jest już na niej pozytywne, np.: unikalne zabytki, miejsca turystyczne, miejsca rozrywki, spotkań czy kultura. Uzupełniając Stare Miasto o rozwiązania realizujące potrzeby jego interesariuszy (dostępność, funkcjonalność etc.) należy zbudować nowy wizerunek - według wizji miejsca przyjaznego mieszkańcom, przedsiębiorcom i gościom.

Zespół optuje również za wymyśleniem ożywczego **hasła promocyjnego** Starego Miasta. *Gotyk na dotyk* uznany został przez grupę za świetny slogan reklamowy, ale Stare Miasto ma do zaoferowania zdecydowanie więcej i warto „sprzedać” także inne jego wartości.

4.4.4 Grupa „Dostępność i komunikacja”

Ocena poszczególnych potrzeb wykazała, że dostępność Starego Miasta dla poszczególnych osób i możliwości komunikacji są obecnie na średnim i niskim poziomie. Poza dostępnością komunikacji zbiorowej, wszystkie pozostałe potrzeby zostały ocenione poniżej 3,5, co wskazuje na wiele problemów komunikacyjnych z jakimi boryka się dzisiaj obszar SM.

Szczególnie nisko zostały ocenione takie obszary jak:

- możliwość niedrogiego pozostawienia samochodu na obszarze Starego Miasta lub w pobliżu
- informacja o miejscach parkingowych
- możliwość swobodnego dojazdu do posesji
- komfort poruszania się po Starym mieście osobom starszym, niepełnosprawnym, kobietom na obcasach czy turystom z bagażem, czego przyczyną jest niewygodna nawierzchnia
- możliwość odpoczynku.

W kolejnej części pracy (spotkanie trzecie i czwarte), zebrano/zblokowano podobne lub takie same potrzeby poszczególnych grup interesariuszy i dla tak zestawionych grup potrzeb, szukano możliwych rozwiązań. Wypracowywane rozwiązania zebrano w tabeli poniżej.

Rezultatem pierwszych dyskusji było wypracowanie **celu strategicznego** jakim jest stopniowe **wyprowadzanie pojazdów z obszaru Starego Miasta na obrzeża (parkingi wokół SM)**

Ryc. 42. TABELA proponowanych rozwiązań

POTRZEBY	ROZWIĄZANIA
<ul style="list-style-type: none"> możliwość darmowego lub niedrogiego pozostawienia samochodu w pobliżu mieszkania, miejsca pracy, sklepu, punktu usługowego 	<ul style="list-style-type: none"> kierunek: pracownicy, przedsiębiorcy, mieszkańcy parkujący na parkingach zorganizowanych na obrzeżach SM dostępność 24h istniejących parkingów (Urząd Marszałkowski, CSW) budowa dodatkowych parkingów podziemnych i naziemnych na obrzeżach SM promocja parkowania na parkingach usytuowanych na obrzeżach SM Tanie abonamenty na parkingach usytuowanych na obrzeżach SM (mieszkańcy, pracownicy, przedsiębiorcy)
<ul style="list-style-type: none"> krótkotrwały dojazd do posesji, miejsca pracy, noclegu, dostawy towaru, miejsca realizowania imprezy 	<ul style="list-style-type: none"> usprawnienie systemu pozyskiwania zezwoleń (elektroniczne, szybkie - e-mail, sms, 24h/dobę i 7 dni w tygodniu)
<ul style="list-style-type: none"> możliwość wygodnego, bezpiecznego i swobodnego poruszania się pieszo (także na obcasach, z wózkiem, z bagażem; w tym dla seniorów i niepełnosprawnych) 	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie liczby samochodów poprzez parkowanie pracowników i mieszkańców na parkingach na obrzeżach SM
	<ul style="list-style-type: none"> SM jako strefa zamieszkania zakaz zastawiania chodników przez ogródki piwne i samochody
<ul style="list-style-type: none"> możliwość bezpiecznego i swobodnego poruszania się na rowerze 	<ul style="list-style-type: none"> SM jako strefa zamieszkania wyznaczenie ciągów rowerowych
<ul style="list-style-type: none"> możliwość pozostawienia roweru 	<ul style="list-style-type: none"> budowa parkingów tylko dla rowerów (na większą liczbę rowerów, nie pojedynczych stojaków) uporządkowanie miejsc parkingowych
<ul style="list-style-type: none"> bezpieczeństwo, w tym bezp. pozostawienia samochodu, motoru, roweru, poruszania się; bezp. klientów, rodzin z dziećmi 	<ul style="list-style-type: none"> promocja i informacja o monitoringu SM jako strefa zamieszkania straż miejska pilnuje bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni zamiast czyhać na przewinienia kierowców
<ul style="list-style-type: none"> możliwość odpoczynku (ławki) 	<ul style="list-style-type: none"> liczne miejsca do siedzenia, na różnych ulicach SM, szczególnie na Szerokiej, RSt, RNm Służby sprzątaję ptasie odchody z ławek
<ul style="list-style-type: none"> informacja o możliwościach zaparkowania 	<ul style="list-style-type: none"> poprawienie systemu informacji o parkingach – wprowadzenie czytelnego oznakowania
<ul style="list-style-type: none"> możliwość transportu zakupów 	<ul style="list-style-type: none"> możliwość wypożyczenia wózków do transportu zakupów
<ul style="list-style-type: none"> dostęp do informacji o możliwości płacenia za parking i prosty system opłat za parkowanie 	<ul style="list-style-type: none"> udoskonalenie systemu opłat w tym opłat poprzez sms-y, wymiana parkometrów na przyjmujące banknoty i wydające resztę.
<ul style="list-style-type: none"> komfort oczekiwania na środki transportu 	<ul style="list-style-type: none"> zwiększenie liczby wiat i miejsc siedzących na istniejących przystankach system informujący o czasie oczekiwania na pojazd automaty do napojów
<ul style="list-style-type: none"> komfortowe środki transportu 	<ul style="list-style-type: none"> pojazdy niskopodłogowe/nowoczesne Inwestowanie w pierwszej kolejności w tramwaje
<ul style="list-style-type: none"> informacja o komunikacji zbiorowej 	<ul style="list-style-type: none"> wizualna informacja o możliwościach dotarcia do SM i lokalizacji przystanków
	<ul style="list-style-type: none"> w informatorach wizualizacja wszystkich połączeń komunikacji zbiorowej

<ul style="list-style-type: none"> ■ możliwość pozostawienia samochodu dla kobiet w ciąży wewnątrz obszaru SM 	<ul style="list-style-type: none"> ■ koperty - miejsca do parkowania przeznaczone tylko dla kobiet w widocznej ciąży
<ul style="list-style-type: none"> ■ bliskość środków transportu (taxi i komunikacja zbiorowa) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ kilka darmowych miejskich pojazdów elektrycznych przewożących seniorów i niepełnosprawnych do przystanków komunikacji zbiorowej i od jednego rynku do drugiego

4.4.5 Grupa „Klimat dla biznesu”

Podsumowując pracę grupy „Klimat Dla Biznesu” należy stwierdzić, że wszyscy uczestnicy uznali za podstawową przeszkodę brak wypracowanej z użytkownikami tej przestrzeni, spójnej polityki dotyczącej Starego Miasta w Toruniu (różnie nazywanej – strategia rozwoju, plan zagospodarowania itp.).

Sytuacja ta wpływa na większość problemów dla biznesu (i nie tylko biznesu) na Starym Mieście. Wiąże się z tym automatycznie to, że rozwiązaniem większości problemów byłoby opracowanie takiej właśnie polityki miejskiej dotyczącej tego obszaru i jej konsekwentne realizowanie. Z takiej koncepcji zagospodarowania obszaru wyprowadzać można dopiero rozwiązania szczegółowe, które nie wynikałyby z arbitralnych decyzji urzędniczych – a byłyby wykładnią spójnej koncepcji funkcjonowania miasta. Szczególnie ważne dla grupy użytkowników biznesowych jest stworzenie i działanie według uzgodnionego „programu” dotyczącego Starego Miasta, ponieważ szczególnie w biznesie ważne jest planowanie i analiza opłacalności, a te nie są możliwe bez jasnej i stabilnej strategii rozwoju tego obszaru.

Jak było powiedziane niejednokrotnie w czasie pracy grupy - działania biznesowe powinny się w jak największej mierze opierać na analizie twardych danych, których brak uwidocznił się podczas pracy grupy. Między innymi brak inwentaryzacji obszaru Starego Miasta odnośnie ilości i rodzaju działających tu podmiotów, ilości i wielkości powierzchni mieszkaniowej oraz przeznaczonej pod działalność gospodarczą, ilości pustostanów i co równie istotne - jak te dane ulegają zmianom na przestrzeni lat. Kolejnym ważnym wnioskiem – była potrzeba nacisku na posłów, rząd i generalnie władze krajowe w celu wypracowania polityki dotyczącej rewitalizacji miast oraz wspierania małych i średnich przedsiębiorstw. Wiąże się to z kolejnym generalnym wnioskiem, że przy tych naciskach na władze różnego szczebla, ale też i przy działaniach stricte marketingowych, czy informacyjnych w interesie wszystkich leży współdziałanie na różne sposoby - zrzeszonych przedsiębiorców (ale pewnie też i mieszkańców).

Na zakończenie należy podkreślić, że praca grupy według jej uczestników była początkiem działań, które powinny być kontynuowane. Pojawiły się opinie o istotnej w tym roli Fundacji Stare Miasto – z tego też wynika rozbudowana część tabeli dotycząca proponowanych rozwiązań, która nie ogranicza się tylko do rozwiązań proponowanych na poziomie miejsko-samorządowym, ale dotyczy dalszej współpracy i współdziałania przedsiębiorców na innych płaszczyznach.

Poszczególne rozwiązania odpowiadające na wyróżnione potrzeby interesariuszy biznesu na Starym Mieście prezentuje poniższa tabela.

PRIORYTETOWE POTRZEBY dla interesariuszy biznesu na Starym Mieście	PROPOZYCJA ZASPOKOJENIA DANEJ POTRZEBY z podziałem na adresatów: władze lokalne (L), władze krajowe (K), oraz przedsiębiorców (P)
opracowanie i realizowanie długoterminowego planu (strategii) dotyczącego kierunków rozwoju obszaru SM, cyklicznych imprez, wydarzeń kulturalnych i promocyjnych oraz szeroka informacja o strategii	(L): działania prowadzone przez radnych i władze miasta wypracowane z mieszkańcami i biznesem - zmierzające do opracowania całościowej i spójnej strategii dla Starego Miasta – traktujące Starówkę jako żyjącą dzielnicę, a nie obszar „kolonizacji” i realizacji interesów różnych grup spoza tej części miasta
opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego	(L): opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego (K): Przygotowanie aktów prawnych i wypracowanie krajowej polityki miejskiej mobilizującej do opracowywania planów zagospodarowania przestrzennego i strategii rozwoju – partykularnych polityk miejskich

<p>długofalowa i uzgodniona z małym i średnim biznesem polityka dotycząca prowadzenia handlu, gastronomii i usług w obszarze starówki – by przedsiębiorca planując swój biznes (sklep z pamiątkami, restaurację itd.) wiedział, czy decyzją władz miasta nie stanie mu przed firmą, w przestrzeni publicznej, konkurencja (budki z pamiątkami, ogródki z gastronomią – nie przypisane do żadnego lokalu itd.), lub nie zaistnieje inna nieprzewidziana, a wymyślona przez urzędnika przeszkoda; inaczej ujmując – chodzi o jasne, niezmiennie i długotrwałe reguły prowadzenia biznesu wynikłe z wypracowanego kompromisu, a nie arbitralnych decyzji</p>	<p>(L): opracowanie wizji rozwoju obszaru Starego Miasta (L): konsultowanie decyzji z podmiotami biznesowymi i mieszkańcami</p>
<p>jednakowe traktowanie podmiotów gospodarczych w sprawach administracyjnych; wypracowana jednoznaczna, spójna i równo wszystkich traktująca - koncepcja estetyki i regulacji konserwatorskich i administracyjnych dotyczące remontów i reklamy, jak również innych aspektów prowadzenia działalności</p>	<p>(L): spójna koncepcja rozwoju i planowania przestrzennego wypracowana przy współudziale podmiotów biznesowych i mieszkańców (L): ułatwienie i ujednostaczenie procedur administracyjnych (L): likwidacja ograniczeń godzinowych dla dostawców (L): obniżki cen za parkingi (za pierwsze godziny, (L): strategia krótkiego parkowania darmowe parkowanie przy oddziałach UM) (L): świadomość Miasta, że robi biznes na parkingach, (L): szczególny system opłat dla podmiotów biznesowych i pracowników, dopłaty do parkingu)</p>
<p>ograniczenie barier administracyjnych (konserwator, coraz więcej urzędników od pieczętek - TCM) ograniczenie barier administracyjnych (konserwatorskich)</p>	<p>(L): spójna koncepcja rozwoju i planowania przestrzennego wypracowana przy współudziale mieszkańców i podmiotów biznesowych</p>
<p>konkurencyjność i odmiennosc wobec centrów handlowych wspieranie rodzimych, małych i średnich przedsiębiorstw</p>	<p>(L): wypracowanie strategii rozwoju Starego Miasta (L): wspieranie lokalnych przedsiębiorców, (L): pielęgnowanie zamierających zawodów (L): fachowe wsparcie podmiotów biznesowych w strategii prowadzenia biznesu (szkolenia dopasowane do potrzeb rynku w Toruniu) (L): promowanie lokalnych i drobnych przedsiębiorców jako wyróżnik biznesu na Starym Mieście (K): poparta odpowiednimi ustawami polityka wspierania małych i średnich przedsiębiorstw (P): wspólne działania i wzajemne wspieranie się przedsiębiorców na Starym Mieście (dotarcie do wszystkich przedsiębiorców - baza kontaktów) (P): konsolidacja przedsiębiorców w działaniach i szukanie wspólnych interesów, wzajemne dofinansowywanie przedsięwzięć) (P): jakość obsługi jako wyróżnik przedsiębiorstw na Starym Mieście (szkolenia, inwestowanie w rozwój pracowników) (P): wspólna strategia promocyjna sklepów (dobrze konstruowane reklamy, zniżki) (P): fachowe wsparcie podmiotów biznesowych w strategii prowadzenia biznesu (szkolenia dopasowane do potrzeb rynku w Toruniu) (P): większe zainteresowanie i podjęcie działań przez przedsiębiorców (P): konsolidacja podmiotów biznesowych Starego Miasta w pozyskiwaniu środków</p>
<p>wspieranie przez Miasto utrzymania (remontów wg wskazań konserwatorskich) nieruchomości</p>	<p>(L): odpowiednio adresowana, skuteczniejsza i kompleksowa informacja o programach wsparcia (L): zwiększenie puli dofinansowania</p>
<p>zniesienie opłat za miejsce pod rusztowania przy remoncie lub obowiązku odśnieżania</p>	<p>(L): zmiana uchwały dotyczącej opłat za zajęcie pasa drogowego pod rusztowania i uproszczenie procedury (jedno okienko, a nie wycieczki po różnych wydziałach UM)</p>

wspólna strategia informacyjna i reklama; informacja i reklama	(L): udostępnienie miejskich nośników informacji (strony internetowe, gazetki itp.) dla promocji i informacji o sferze nie tylko kulturalnej, ale i biznesowej Starówki (P): konsolidacja i współdziałanie podmiotów biznesowych Starego Miasta w akcjach marketingowych i wypracowanie razem z miastem wspólnych strategii informacyjnych
łatwość poruszania się podczas zakupów – potrzeba dodatkowej infrastruktury, tj. ławek i toalety wraz z informacją o nich	(L): wstawienie dużej ilości ławek i przygotowanie innych miejsc do siedzenia (mnogość takich miejsc rozwiąże problem zajmowania ich przez "menele" – bo ich jest też ograniczona ilość)
bezpieczeństwo	(L): odpowiednio motywowani i zorientowani w przepisach strażnicy miejscy, którzy są premiowani za faktyczne i potrzebne interwencje; strażnik powinien pomagać, a nie być maszynką do wlepiania mandatów i ratowania budżetu miasta

4.4.6 Grupa „Przyjazne miejsca”

Grupa zajmowała się przyjaznymi miejscami na Starym Mieście, a właściwie poszukiwaniem funkcji jakie powinna spełniać przestrzeń aby była przyjazna, abyśmy chętnie z niej korzystali. W pierwszej kolejności zostali określone użytkownicy (także grupowi), którzy korzystają ze Starego Miasta. Określono 26 grup użytkowników, w tym takich jak wierni, klubowicze, sportowcy czy grupy hobbistyczne. Następnie określono potrzeby każdej grupy i dokonano jej oceny (czy dana potrzeba jest zrealizowana), stąd wiemy w jakim stopniu przestrzeń odpowiada na potrzeby poszczególnych użytkowników. Tabela oceny jest załącznikiem do tego dokumentu. Dostępna na stronie www.restart.org.pl. Z analizy ocen którą dokonali członkowie grupy wiemy że:

- **przeźnię Starego Miasta nie jest przyjazna dla wielu grup użytkowników, szczególnie dla dzieci, ich opiekunów, młodzieży i artystów. Wiemy także, że źle się tu żyje.**
- Starówka zupełnie jest nieprzygotowana także na zwierzęta, które żyją na Starym Mieście (szczególnie psy), co dobitnie widać w postaci wszechobecnych psich odchodów

Z kolei są tylko dwie grupy użytkowników, którym Starówka zaspokaja w sposób dostateczny ich oczekiwania. Są to **turyści zagraniczni i lokalni kłozardzi**; wydaje się, że Toruńska Starówka zapewnia im wszystko czego potrzebują.

To niedopasowanie Starego Miasta dla większości osób, które z niego korzystają jest problemem kluczowym. Choć Starówka ma ogromną wartość społeczną, to jej użytkownicy w niewielkim stopniu mogą robić tam rzeczy, na które mają ochotę (np. siedzenie w ciszy, zabawa z dzieckiem czy bieganie po fontannie).

W toku spotkań i dyskusji o potrzebach i ich rozwiązaniach zostały określone zasady generalne dotyczące tej przestrzeni. Są to główne wytyczne, które należy konsekwentnie wdrażać aby poprawiać przestrzeń na Starym Mieście.

Jedną z zasad jest cytata z doskonałej książki Jana Gehla⁷:

**„Im dalej od drzwi zaparkowane są samochody,
tym więcej zdarzy się na danym terenie, ponieważ
wolny ruch oznacza żywe miasta”**

Wydaje się że to jest jedna z ważniejszych kwestii podnoszonych na spotkaniach. Szczególnie dotyczy to mieszkańców i osób, które Stare Miasto chcą traktować jako miejsce spędzania wolnego czasu.

Zaproponowano także konkretne rozwiązania dla każdej grupy użytkowników (tabela poniżej). To zestawienie powinno być podstawą przy wszystkich działaniach na Starym Mieście, zmierzających do poprawy jakości przestrzeni publicznej.

⁷ Jan Gehl. *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*

Zasady Generalne dotyczące przestrzeni na Starym Mieście w Toruniu.

1. Wszystkie zmiany powinny uwzględniać potrzeby mieszkańców, dlatego należy wypracować stały sposób konsultowania planowanych zmian. Należy konsultować także decyzje służb konserwatorskich, szczególnie te które odnoszą się do jakości życia na Starym Mieście.
2. Należy stale zapewniać stosowną ilość ogólnodostępnych toalet, także w miejscach takich jak Muzea, CSW czy Urząd Miasta. Niezbędne są także szeroko dostępne miejsca do przewijania.
3. Wszystkie projektowane elementy muszą maksymalnie uwzględniać poziom niepełnosprawności użytkowników przestrzeni.
4. Należy przyjąć zasadę, że na Starym Mieście są "Zawsze czyste i zielone trawniki". Należy stale zwiększać ilość zieleni na SM m. in. drzewa, krzewy.
5. Należy wyznaczyć "strefy ciszy", obszar który zostanie tak zaprojektowany aby nie zachęcał do hałasowania, miejsca które nie będą zapraszały głośnych użytkowników (strefy bez dzieci, młodzieży i wycieczek grupowych) - m.in. przy kościołach, na ulicach z minimalnym ruchem.
6. Konieczna jest radykalna zmiana polityki informacyjnej - wielokanałowa informacja m.in. strona www Starego Miasta, tablice informacyjne, "urzędowe" tablice informacyjne, powinna być możliwość łatwego zamieszczania informacji przez mieszkańców i użytkowników Starego Miasta.
7. Należy wprowadzić powszechny i darmowy internet na całej przestrzeni Starego Miasta.
8. Należy wprowadzić wygodne i różnorodne miejsca do siedzenia i odpoczynku w tym dla grup.
9. Poprawa poczucia bezpieczeństwa (szkolenia dla Straży Miejskiej, słupki - punkt gdzie po wciśnięciu przycisku zgłasza się Policji/Straży Miejskiej problem, posterunek Policji / Straży Miejskiej).
10. Eliminowanie wszelkich barier architektonicznych.
11. Program edukacyjny (dla właścicieli i Strażników Miejskich) dotyczący utrzymania czystości przez właścicieli psów wraz z powstaniem odpowiedniej infrastruktury (kosze z torebką, toalety, wybiegi do wyprowadzania psów).
12. Planując zmiany na Starym Mieście należy uwzględnić fakt, że „im dalej od drzwi zaparkowane są samochody, tym więcej zdarzy się na danym terenie, ponieważ *wolny ruch oznacza żywe miasta*” (J.Gehl).
13. Ożywianie Rynku Nowomiejskiego (np. plac zabaw).

Użytkownicy Starego Miasta	Potrzeby użytkowników i ich marzenia
emeryci, renciści	spokój, odpoczynek, obserwacja, towarzystwo, obcowanie z naturą, dostosowanie, bezpieczeństwo, wygoda, estetyka, aktywność, dostęp do małej gastronomii, cień/słońce, zieleń, czystość, rozrywka, cisza, spokój, relaks, dostępność komunikacyjna,
opiekunowie z dziećmi	dostępność, bezpieczne przejście przez ulice, m-ce intymne dla mamy z dzieckiem, bezpieczne atrakcyjne miejsca zabawy, czyste zieleń (trawa), miejsca piknikowe, cień/słońce, rozrywka dla opiekuna, komfort/wygoda, kolorowe miejsca, dostępność komunikacyjna,
studenci	różne miejsca rozrywki i spędzania wolnego czasu, przebywanie w grupie, dostęp do szybkiego i taniego jedzenia, potrzeba aktywnego spędzania czasu i angażowania się w życie kulturalne i społeczne miasta, swoboda, dostęp do informacji i rozrywki, przestrzeń twórcza,
młodzież ucząca się na SM, młodzież miejska, mieszkańcy SM	miejsca do siedzenia ("ściągnięcia" zadań domowych, gadania, słuchania muzyki), miejsca "intymne", do zasycia na wagarach, dostęp do informacji i rozrywki, dostęp do szybkiego i taniego jedzenia, free Wi-Fi, miejsca do piknikowania, miejsca gdzie mogą wyrażać siebie, izolacja, rozrywka, słońce/cień, słuchanie muzyki, potrzeba aktywności, wygoda, odpoczynek, toaleta, swoboda wyrażania siebie, tworzenie grup, kawiarenka, potrzeba obserwacji, dostęp do informacji i rozrywki
„menele”	izolacja, odpoczynek, picie pod chmurką, miejsca do siedzenia, miejsca odizolowane, w których spokojnie mogą odpocząć, napić się
turyści	mini przechowalnie bagaży / zakupów (żeby mogli zwiedzać bez toreb, waliz, plecaków), prze-

	strzeń dobrze oznaczona, dostępna, informacja turystyczna lub kioski informacyjne czynne całą dobę, w nocy oświetlona, bezpieczna, wygodna, gastronomia, atrakcje inne niż zabytki, np. bogata oferta kulturalna, różnorodne noclegi, free WI-Fi, infrastruktura rowerowa
właściciele ze zwierzętami	miejsce, gdzie pies będzie mógł się wyhasać, pobiegać, załatwić, napić, miejsca, gdzie można puścić psy bez smyczy -DOGRUN czystość, weterynarz,
biznes na SM handlarze, stragany	galerie sezonowe, więcej rzemieślników wraz ze sprzedażą wyrobów własnych miejsca parkingowe, dobre wyraźne oznaczenia, gdzie parkingi są, ile miejsc wolnych, -informacje, które widać z samochodu, a nie z perspektywy pieszego; spokojne ciche miejsca, gdzie można zjeść lunch, napić się kawy i porozmawiać o biznesie, wygodne trasy przejścia dla pań na szpilkach, możliwość swobodnego dojazdu z dostawą towaru/materiałów, możliwość swobodnego dotarcia pracowników (także z odległych miejsc) do pracy, a także klientów, możliwość dotarcia z ofertą do klienta, reklama podstawowe punkty usługowe włączania się w akcje społeczne potrzeba kreowania własnej marki, podkreślanie oryginalności możliwość prowadzenia danej działalności na obszarze SM duża różnorodność oferty, ciekawe stylistycznie stragany (niekoniecznie w stylu "średniowiecze"), wygodne miejsca dojazdu, widoczne miejsca, czyste, bezpieczne, w często odwiedzanych/uczęszczanych częściach miasta
	stylu "średniowiecze", wygodne miejsca dojazdu, widoczne miejsca, czyste, bezpieczne, w często odwiedzanych/uczęszczanych częściach miasta
rowerzyści	możliwość dotarcia w każde miejsce Starówki (z ewentualnym wykluczeniem niektórych ulic,), bezpieczna możliwość pozostawienia roweru
grajki, artyści	otwarta scena, miejsca do siedzenia/stania dla publiczności, "silent disco", wyznaczone miejsca do uprawiania muzyki, bezpieczne, z zapewnionym dobrym nagłośnieniem, w ruchliwym miejscu, słońce/cień, chronione przed wiatrem, deszczem, wygodne jak najwięcej otwartych galerii, warsztatów tworzący na oczach klientów i gapiów coś na kształt Hyde Parku, otwarta scena, publiczność, stałe miejsca, w którym nie trzeba by się każdorazowo starać o pozwolenie, osłonięte od deszczu, wiatru, bezpłatne miejsca łatwiejsze załatwienie pozwolenia na malowanie obrazów na starówce, organizowanie spotkań artystów różnego rodzaju, wygodnie ławki (z oparciami i bez), możliwość niewielkiego handlu (np. rękodziełami)
sportowcy	miejsce z dala od samochodów, zielone, z pięknymi widokami, wygodne trasy dla rowerów, nordic walking'u, proste i płaskie ścieżki dla rolkarzy, infrastruktura dla osób jeżdżących na deskach (np. na Bulwarze), w pobliżu toalety, miejsca, gdzie można coś wypić, zjeść
dzieci 6 -12	bezpieczne, ciekawe, kolorowe miejsce; miejsce, gdzie można biegać, skakać, krzyżeć, ale też usiąść, toaleta dla dzieci, różnorodność, piaskownica na placach zabaw,
turysta, turysta obcojęzyczny	potrzeba informacji, komunikacji, z możliwością rozmowy w języku obcym potrzeba robienia zdjęć, potrzeba przebywania w grupie, nocleg, pamiątki, gastronomia, atrakcje inne niż zabytki, np. bogata oferta kulturalna
wycieczki szkolne	dostępność, komfort/wygoda, bezpieczeństwo, miejsca, gdzie dobrze słychać przewodnika, a wycieczkowiczom nie grozi przejechanie przez samochód, bezpieczne, bez ruchu samochodów, ciekawe, dobrze opisane atrakcje, informacja o atrakcjach duże, szybkie miejsca gastronomiczne, nie tylko Mc Donald, miejsca do siedzenia, odpoczynku, tabliczki na obiektach zabytkowych, informatory, przewodnicy
spacerowicze	bez ograniczeń dużo miejsc do chwilowego odpoczynku, obserwacja, zwiedzanie, obcowanie z naturą, spokój, miejsca do siedzenia
klubowicze	bezpieczeństwo, nocna gastronomia, toalety 24h, taxi, komunikacja miejska, integracja, miejsce zbiórki, różnorodność oferty klubów, wartość społeczna, renoma klubu, informacja,
widzowie	miejsca, gdzie można odpocząć, porozmawiać, z dobrą widocznością dla osób starszych, z dziećmi, dla niepełnosprawnych, miejsca gdzie można zapalić papierosa, napić się alkoholu i nie tylko, zjeść miejsca do siedzenia/stania, toalety, informacja, komunikacja miejska, możliwość interakcji z widowiskiem (jak np. taniec pod sceną, etc),
wierni	nabożeństwa i modlitwa w kościołach niezakłócane przez imprezy dziejące się na zewnątrz, możliwość swobodnego parkowania, swobodny dojazd komunikacją miejską, inne wyznania, inne kościoły dojsce do kościoła odpoczynek pomodlenie się do Boga
głodomorzy	Informacja o menu poszczególnych lokali na przedmieściu SM różnorodna kuchnia pod względem menu ale i ceny, miejsca parkingowe, dojazd, wygodne miejsca, słońce/cień, z widokiem przez okno/ z perspektywy restauracyjnego ogródka, spokój, bez zakłócania osób zbierających pieniądze, możliwość przejrzenia gazet, informatorów kulturalnych, wiadomości, co się dzieje w mieście
niepełnosprawni	dostępność, brak barier w poruszaniu się po SM, wygoda/komfort, bezpieczeństwo - informacja o utrudnieniach w ruchu (wzrokowa, dotykowa, dźwiękowa), wygodne, do-

	stępane, dostosowane toalety, mniej schodów, wygodny dostęp do restauracji,
grupy hobbistyczne	rowery, fotografia, joga, rycerze, gry planszowe, strzelnice, la parkur, nornic walking, piłka, siatkówka, koszykówka, miłośnicy zabytków, kinomani, piwosze, PTTK turystyka piesza, bębniarze, artyści, wędkarze informacje nt. dostępności, możliwości zajmowania się hobby, wyznaczone miejsca,
mieszkańcy SM	bezpieczeństwo, czystość, potrzeba informacji, dostęp do podstawowych usług, sklep miejsce rekreacji, aktywnego spędzania wolnego czasu, bezpieczne miejsce dla najmłodszych zieleń spokój, cisza, bez tłoku, miejsce do zabaw dla dzieci, miejsce spotkań młodzieży, ścieżki rowerowe, swobodny dojazd do posesji, miejsca parkingowe, potrzeba kształtowania własnej przestrzeni przy zgodzie konserwatora zabytków, potrzeba kształtowania własnej przestrzeni bez zgody konserwatora zabytków – wyznaczenie obszarów możliwej ingerencji na obszarze objętym ochroną konserwatorską, dla których nie jest konieczne uzyskanie zgody konserwatora zabytków, stałe podnoszenia jakości mieszkania decyzje konserwatora zabytków biorące pod uwagę potrzeby mieszkańców, użyteczność przestrzeni, a nie tylko względy historyczne i estetyczne programy pomagające finansować remonty zabytkowych kamienic -dofinansowanie, dotacje konserwatorskie, preferencyjne pożyczki
Osoby przesiadające się w obrębie SM, osoby przechodzące	dostęp do różnych usług (zegarmistrz, szewc, fryzjer, bank, poczta itp.) i towarów (różnorodne sklepy), przyjazne przystanki tramwajowe/autobusowe, cień/słońce dostęp do małej gastronomii

Użytkownicy Starego Miasta	Rozwiązanie
emeryci, renciści	wyznaczyć obszary bez małych dzieci wyznaczyć strefy ciszy wygodne miejsca do siedzenia, także z oparciami ławki z widokiem i w cieniu, także pojedyncze miejsca do siedzenia kosze na śmieci, toalety, kawiarenka, stoły szachowe itp., dog run -wybieg dla psów miejsca do ćwiczeń dla dorosłych pergole porośnięte kwiatami/bluszczem, które dadzą zieleń jednocześnie będą dawać cień i chronić przed wiatrem, fontanna w innym miejscu niż place zabaw, niskie krawężniki, podjazdy
opiekunowie z dziećmi	niższe krawężniki, podjazdy, także przejścia przez tory tramwajowe (wskazane elementy są b. kłopotliwe dla wózka), usunięcie kolein na jezdni w miejscu przejścia dla pieszych, bo są tak głębokie że można się potknąć, automatyczne drzwi, miejsca konsumpcji z wysokimi siedzeniami dla dzieci, windy w sklepach zamiast/oprócz ruchomych schodów, kawiarenka, promować "miejsca przyjazne dzieciom" -naklejki, toalety z przewijakiem (w Urząd Miasta, w muzeum, w CSW) wygodne miejsce do siedzenia miejsca zabaw dla dziecka zawsze czyste i zielone trawniki
studenci	kluby imprezowe, kluby typu "korporacyjnego", wydziałowego, fast-food, bary mleczne etc, punkty gastronomiczne dostępne 24/7 koncerty, kino, możliwość picia pod chmurką,; miejsce do piknikowania, "Pokój z Kuchnią" Miejsce Spotkań, debat eventów w przestrzeni SM. free Wi-Fi, kioski internetowe (budka telefoniczna) tolerancyjne podejście służb porządkowych (Straż Miejska) -wrozumiałość aktywne NGO (organizacje pozarządowe) na Starym Mieście
młodzież ucząca się na SM młodzież miejska - mieszkańcy SM	free Wi-Fi, infrastruktura rowerowa: drogi rowerowe, parkingi na rowery z zadaszeniem, stojaki na rowery, fast-food, bary mleczne etc, miejsca do siedzenia być może harcerstwo jako drużyna SM, klub deskorolkarzy, łyżworolkarzy + skatepark -miejsce gdzie będą mogli uprawiać te sporty -na Bulwarze zawody lokalne p.. między Szeroką a resztą, fast-food, bary mleczne etc, świetlica -ich przestrzeń, miejsce gdzie mogą wyrażać siebie, np. malować graffiti, ale także otrzymać pomoc/wsparcie -możliwość porozmawiania z psychologiem/pedagogiem,
"menele"	wyzolowane miejsce do picia pod chmurką z widokiem spróbować ich ucywilizować i zrobić z nich "paryskich kloszardów",
turyści	miejsce "podróż w czasie" -jedna z bocznych ulic czy też miejsce w którym pracownicy przebrani są w stroje z epoki, miejsce utrzymane jest tak aby jak najbardziej przypominało epokę dostępne kempingi; więcej tanich miejsc hotelowych tzn. hosteli "kioski dla turystów" internet + przechowalnia bagażu info o parkowaniu – dla kierowców info na dworcach, zintegrowana komunikacja miejska z informacją w kilku językach lepsze wykorzystanie Dworca Miasto – np. informacja o dworcu w przewodnikach (obecnie turysta podświadomie wybiera Dw. Główny jako najważniejszy)
właściciele ze zwierętami	toalety dla psów (istotne aby było ich dużo, co najmniej kilka na trasie spaceru psa), opłata od psa przeznaczona na sprzętanie dostępne torebki na odchody, śmietniki miski z wodą przed restauracjami i muzeum
biznes SM handel, stragany	miejsca parkingowe/postojowe, drożny przejazd, ulotkarze, szyldy, ogródki, wystawianie towaru na zewnątrz (np. wieszaków z ciuchami, butów na blatach) lokalizacja biznesu z zachowaniem jego różnorodności doniczki z kwiatami/drzewkami, lampiony przed wejściem do lokalu, parkingi dla psów przed wejściem do weterynarza, sklepu, muzyka wychodząca na ulicę, eventy

	preferencyjne stawki czynszu w przypadku prowadzenia działalności pożądaną społecznie - stworzenie listy preferowanych branż dodać nietypowy handel, ale nie kosztem typowego
gołębie	gołębniki
rowerzyści	czytelna i oznaczona komunikacja rowerowa po Starym Mieście odpowiednia nawierzchnia duża ilość stojaków rowerowych, wg zasady im więcej ludzi tym więcej stojaków zadane parkingi rowerowe komfortowe ścieżki rowerowe, wypożyczalnia rowerów, stojaki na rowery, monitorowane parkingi dla rowerów rowery na parkingu na placu Św Katarzyny
grajki, artyści	łatwiejsze zamawianie miejsca na starówce aby móc p.. malować obrazy, tworzyć . Miejsce dla artystów różnego rodzaju, kluby artystów, także dla młodych, targ staroci i rękodzieła -jeden raz w tygodniu/miesiącu lub na stałe z możliwością wykupienia za drobną kwotę miejsca do sprzedaży swoich dzieł. Więcej imprez o charakterze jarmarku, rękodzieła tudzież targów staroci przyciągających i wystawców i kupujących miejsce ze sceną, gdzie młodzi (i nie tylko) muzycy mogliby bezpłatnie lub za niewielką opłatą (i po wcześniejszym umówieniu się) grać dla publiczności. miejsce żeby oglądać jak powstaje "sztuka" miejsca dla każdego artysty / twórcy miejsce do tworzenia rękodzieła toruńskie koło plastyków nieprofesjonalnych
sportowcy	BULWAR -kluczowe miejsce aktywności sportowych
dzieci 6 -12	kilka ogródków zagospodarować jako plac zabaw, może być także przy sklepie, restauracji
dzieci z SM	formalne i nieformalne świetlice środowiskowe, streetworkerzy z prawdziwego zdarzenia
turyści, turysta obcojęzyczny	informacja turystyczna, prosty i zrozumiały system identyfikacji wizualnej, znajomość języków obcych przez obsługę w sklepach/restauracjach, opisy w różnych językach
wycieczki szkolne	szerokie drogi, możliwość przejścia, duże sale, gdzie cała wycieczka się zmieści, a opiekun nie straci z oka członków wycieczki, miejsce do siedzenia dla większej liczby osób (tak około 50 osób) miejsce „podróż w czasie”; toalety do obsługi grup
spacerowicze	ławki przede wszystkim z oparciami miejsce od zatrzymania, zrobienia zdjęcia informacje i ciekawostki
klubowicze	promocja klubów, strona www
widzowie	dużo imprez bezpłatnych, ogólnodostępnych godziny kursowania komunikacji miejskiej dostosowane do wydarzeń na SM
wierni	strona www staremiasto.torun.pl zachowanie wolnej przestrzeni w pobliżu budynku kościołów i tu miejsca ciszy dla starszych, Msze Święte skoordynowane aby zawsze była Msza Święta od 7:00 do 20:00 „miejsce zadumy”
głodomory,	portal poświęcony kuchni w Toruniu, informatory kulinarne: gdzie, co zjeść i za ile, możliwość dowolnego aranżowania przestrzeni w okolicy lokalu gastronomicznego (doniczki z kwiatami/drzewkami, lampiony itp.), menu dostępne przed lokalem
niepełnosprawni	obniżenie wszystkich krawężników, sygnalizacja pisana, dotykowa i dźwiękowa automatyczne drzwi do sklepów, restauracji, muzeów, urzędów, poczty, windy, bezpieczne przejścia dla pieszych, gładkie nawierzchnie chodników
mieszkańcy SM	latarnie, monitoring, patrole Straży M. i Policji psie toalety, kosze na śmieci, sprawny system wywozu śmieci (składowanie śmieci) free Wi-Fi sklepy i usługi pierwszej potrzeby, lekarze, kościół, komisariat, edukacja (szkoły, przedszkola, biblioteki) zagospodarowanie podwórzy wprowadzając nasadzenia zieleni, aranżując przestrzeń wg swoich potrzeb, konkursy na najlepiej urządzone podwórka, zielone balkony parkowanie na podwórzach -odgruzowanie podwórzy ze zbędnych przybudówek, zagospodarowanie podwórzy, czasowe ograniczenia parkowania dla przyjezdnych, np. od x godz. tylko mieszkańcy SM komunikacja -dojazd, łatwość dotarcia pobudzenie mieszkańców do aranżacji dachów (mogą być wspaniałe tarasy!!) z jednoczesnym zapewnieniem braku problemów ze strony konserwatorów a może parkingi dla mieszkańców na peryferiach starówki (p. parking na placu Świętej Katarzyny, parking pod mostem, a na mieście dla reszty)
Osoby przesiadające się w obrębie SM, osoby przechodzące przez SM, np. wracające z pracy,	bogata oferta usług, sklepow, przystanki czyste, zadane, z ławką, z koszami na śmieci, z informacją o godzinach kursowania tramwajów/autobusów, osłonięte od wiatru kioski,

4.4.7 Grupa „Ład przestrzenny”

Struktura rozwiązań

Wśród rezultatów pracy grupy znajdują się zarówno ogólne koncepcje, jak i pomysły na szczegółowe rozwiązania. Wśród rozwiązań koncepcyjnych można zaliczyć następujące:

1. organizacja ruchu w przestrzeni w wielu aspektach,
2. wielo-kontekstowa ciągłość szlaków komunikacyjnych
3. miejsca do siedzenia i wypoczynku,

4. WC,
5. interakcja historyczna,
6. psia Infrastruktura,
7. dzieci na starówce,
8. strefa zamieszkania oraz granice Starego Miasta,
9. gospodarowanie przestrzenią Starego Miasta,
10. ożywianie martwych punktów,
11. zielona otulina Starego Miasta - planty,
12. parkingi na Starym Mieści oraz w okolicach,
13. elewacje budynków,
14. ogródki letnie,
15. reklamy

Wieloaspektowa organizacja ruchu oraz ciągłość szlaków (ad 1 i 2)

Obecna rzeczywistość to brak czytelnej strategii w tej kwestii, klarownej i spójnej dokumentacji, które zastępuje chaos obecnych rozwiązań. Uporządkowanie stanu rzeczy należałoby rozpocząć od sporządzenia wirtualnej, cyfrowej mapy warstwowej ciągów komunikacyjnych, za stan bieżący której odpowiadałby urząd zarządzający przestrzenią. Mapa powinna mieć również wymiar czasowy (*chronologiczny*) z uwzględnianiem zarówno historii jak i planowanych zmian. Kolejnym wymiarem mapy jest jej wielojęzykowość, uwzględniająca co najmniej język angielski.

Winna być integralną częścią cyfrowej mapy Starego Miasta, publicznie dostępnej i bieżąco konsultowanej z użytkownikami przestrzeni. Przy obecnej technice jest to zadanie proste i łatwe do wykonania i angażujące minimalną ilość środków publicznych.

Do podstawowych warstw mapy komunikacyjnej musiałyby należeć:

- warstwa ruchu samochodowego z uwzględnieniem miejsc parkingowych i tymczasowego postoju oraz znaków samochodowych i znaków informacji ,
- warstwa ruchu rowerowego z wytyczonymi szlakami, zaznaczonymi miejscami wypożyczalni, parkingów dla rowerów,
- warstwa ruchu pieszego z uwzględnieniem ciągłych szlaków gładkich oraz przerw w nich oraz charakteru nawierzchni chodników i obiektów tymczasowych np. ogródków letnich, miejscami do siedzenia i odpoczynku, lokalizacjami punktów sanitarnych ,
- warstwa dla niepełnosprawnych ruchowo, gdzie szczególnie istotna jest ciągłość traktów gładkich wraz ze zjazdami z ulic, zawierająca dodatkowo oznaczenia obiektów dostępnych dla tej grupy osób,
- warstwa szlaków turystycznych,
- warstwa dziecięca,
- warstwa psia,
- warstwa elewacyjna z uwzględnieniem stanu technicznego i wizualnego budynków.

Miejsca do siedzenia (ad 3)

Ławki na Nowym Rynku są przykładem całkowitego braku zrozumienia czym jest projektowanie przestrzeni publicznej - zrealizowane w granicy, przy kompletnie pustej przestrzeni, żeby odstraszyć ewentualnych chętnych do darmowego wypoczynku. W całej przestrzeni te nieliczne miejsca do siedzenia, które są np. na Starym Rynku – dezintegrują grupę, która musi siedzieć plecami do siebie.

Potrzeby w zakresie miejsc do siedzenia i wypoczynku występują przy większości grup interesariuszy, ale nie zawsze są one w 100% zbieżne. Specyficzne mają tutaj grupy turystów i wycieczek, grup szkolnych,

które wymagają nieco większych placów i dla których są to jednocześnie miejsca edukacji. Propozycjami lokalizacji są tutaj place przy Krzywej Wieży, Zamku Krzyżackim, Placu Dominikańskim, miejsce za Bajem Pomorskim oraz ul. Mostowa. Dzisiaj są to przestrzenie kompletnie niewykorzystane.

WC – kompleksy sanitarne (ad 4)

Za obecną infrastrukturę sanitarną mieszkańcy Torunia są zmuszeni się rumienić. Stare, pokomunistyczne szalety, w dodatku czynne od przypadku do przypadku, dostęp do wc w lokalach często utrudniany przez właścicieli – gdzie zresztą warunki też często odbiegają od normalności, brak możliwości skorzystania z możliwości odświeżenia się w lokalach użyteczności publicznej to wszystko nie wystawia laurki Toruniowi.

W oparciu o warstwę mapy dotyczącą ruchu pieszego, należałoby skonstruować sieć publicznych, samoobsługowych, dostępnych 24 godziny na dobę, punktów sanitarnych z bieżącą wodą, przewijkami, obowiązkowo z dostępem dla niepełnosprawnych ruchowo.

Punkty takie powinny być zlokalizowane przy parkingach np. na Bulwarze, miejscach turystycznych, wkomponowane w architekturę i krajobraz, ale dobrze oznakowane w przestrzeni i na mapach. Odległość między punktami nie mogłaby przekraczać 5 minut piechotą czyli około 300-500 metrów.

Niezależnie od sieci w każdym lokalu publicznych powinna być dobrze oznaczona i dostępna łazienka do użytku zewnętrznego. W możliwość skorzystania z toalety winien być wyposażony i oznaczony każdy ogródek letni.

Narzucającymi się lokalizacjami punktów sanitarnych są Plac Dominikański, Bulwar Filadelfijski, Kosmopolis, boisko.

Nowoczesna interakcja historyczna (ad 5)

Jakiś czas temu zainwestowane spore środki w Infomaty. W projekcie tego przedsięwzięcia popełniono jednak ogromne błędy w założeniach. Wystawione w przestrzeń zewnętrzną, psujące się, przestarzałe pudła stały się szybko celem dewastacji.

Teraźniejszość informacji turystycznej należy do Internetu, a inwestycje w te metody całkowicie zastępują psujące się, drogie w utrzymaniu i zajmujące przestrzeń pudła oraz różnego typu słuchawki mp3 z nagraną informacją.

Makiety w stylu muzeum Kopernika budzą dzisiaj tylko uśmiech politowania. Współpraca z UMK nad wykorzystaniem potencjału tej uczelni byłaby bardzo pożądana.

W tym kontekście miasto planuje najbliższe inwestycje – 19.IV rozpoczyna się światło i dźwięk, 01.IV startuje nowy internetowy portal miejski. Z uwagi na(sic!) bardzo ograniczone, skąpe informacje na ten temat, można mieć wielkie obawy o skuteczność tych zamierzeń.

Na Starym Mieście musi przybyć punktów o nietradycyjnym charakterze turystycznym, wciągających uczestników w interakcję. Dobre praktyki tego typu to: Muzeum Powstania Warszawskiego, Centrum Nauki „Kopernik” czy toruński Dom Piernika.

Dobrym pomysłem jest zorganizowanie konkursu ze wsparciem miasta na rozwiązania. Przestrzeniami, które mogłyby brać udział w takim wykorzystaniu to np. Nowy Rynek, Zamek Krzyżacki, Plac Dominikański.

Psia Infrastruktura (ad 6)

Organizowanie przedsięwzięć typu „*pokochaj psią kupę*”, ma sens jedynie wtedy, jeśli występuje z pakietem innych działań w tej domenie.

Psia warstwa mapy cyfrowej Starówki winna zawierać miejsca, gdzie pies nie jest niemiłe widziany, zawierająca takie elementy infrastruktury jak: śmietniki organiczne do których można by wrzucać psie odchody oraz torby jednorazowe, codziennie uprzątane przez służby porządkowe.

Toalety dla psów można by organizować przy punktach sanitarnych dla ludzi oraz przy terenach zielonych.

Wskazane byłoby wydzielić również wybiegi dla psów (dog-run) jeśli nie na samym Starym Mieście, to w jego otulinie.

Dzieci na Starówce (ad 7)

Obecność kobiet i dzieci stanowi ogromną wartość dodaną przestrzeni, która ożywa i przyciąga znacznie większą liczbę jej użytkowników.

Warstwa dziecięca mapy Starówki zawierałaby miejsca do zabawy, które powinny być całkowicie zmodernizowane w kierunku m.in. interaktywnej edukacji oraz punktów, w których można zostawić je pod nadzorem.

Konieczna jest odnowa Piernikowego Miasteczka oraz reaktywacja w nowoczesnej formie placu zabaw między ulicami Podmurną i Przedzamczem.

Rozbudowanie i odnowienie fontanny przy łuku Cezara jako funkcjonalnej i interaktywnej, stanowiłoby przeciwwagę dla Kosmopolis, przy której dzieci słyszą wyłącznie zakazy.

Strefa zamieszkania (ad 8)

Obecny chaos komunikacyjno-przestrzenny w dużym stopniu da się ograniczyć wprowadzając na całym terenie Starego Miasta w granicach wyznaczonych przez UNESCO strefę zamieszkania.

Ograniczy to radykalnie liczbę znaków drogowych, gdyż wszystkie skrzyżowania staną się automatycznie równorzędne, parkowanie stanie się możliwe jedynie w ściśle oznaczonych lokalizacjach. Zalegalizowane zostanie również bezwzględne pierwszeństwo pieszego przed pojazdami, możliwość korzystania przez pieszych z jezdni oraz dopuszczalna prędkość spadnie w tym obszarze do 20 km/h.

Stojaki rowerowe winny być instalowane na jezdni, gdzie na jednym miejscu dla samochodu mieści się od 8 do 10 rowerów, a nie na chodnikach.

Strefa zamieszkania będąca jednocześnie obszarem wpisanym do UNESCO winna być wyodrębniona oznaczeniami ulic (*inne tabliczki kolorystyczne*) oraz objęta specyficznym normatywem dotyczącym innych oznaczeń i reklam.

Gospodarowanie przestrzenią Starego Miasta (ad 9)

Generalną zasadą winien być udział w projektach zmian lub zagospodarowywania Starego Miasta, udział specjalistów od funkcjonalności przestrzeni. Należy organizować również konkursy na funkcje przestrzeni publicznych słabo wykorzystanych.

Pierwsze pytanie na jakie należy sobie w w/w przypadkach stawiać to jakie funkcje miejsce ma spełniać, w jaki sposób służyć jego użytkownikom, a dopiero na dalszym miejscu jak to miejsce ma wyglądać.

Równie ważnym postulatem jest konsultowanie każdej zmiany na Starym Mieście z mieszkańcami, bo bez wzajemnego dialogu społeczne fundusze będą marnotrawione na utopijne wizje urzędników.

Kolejnym postulatem jest zastąpienie kilku podmiotów decyzyjnych jednym (*BTCM, Konserwator Miejski, Wydział Promocji*). Nie oznacza to likwidacji, ani zmiany struktury służb miejskich, bo to są rzeczy drugorzędne. Chodzi o to, żeby urzędnicy przestali robić z mieszkańca gońca z kolejnymi formularzami w zębach. Urząd dla petenta, a nie odwrotnie.

W stosunku do petenta – mieszkańca, przedsiębiorcy, urząd miasta winien reprezentować jeden urząd. Jeśli procedury wymagają udziału innych, to pierwszy urząd winien załatwiać to we własnym zakresie.

Ożywianie martwych punktów (ad 10)

Faktem w wielu przypadkach jest pustoszenie przestrzeni po wykonanej odnowie. Stało się tak m.in. na ul. Mostowej oraz w przypadku Nowego Rynku. Nawiązując do poprzedniego punktu, przyczyną tego stanu rzeczy stał się fakt wizualnego postrzegania miejsca w oderwaniu od kontekstu funkcjonalnego.

Pomysłami na ożywienie niektórych miejsc są:

- organizacja interaktywnego muzeum zakonu krzyżackiego w podziemiach,
- oddanie przestrzeni Nowego Rynku dla artystów, gdzie mogłyby również być wystawiane i sprzedawane prace studentów,
- odtworzenie większego fragmentu spacerowego na murze przy Krzywej Wieży,
- konkurs na miejsce za Bajem Pomorskim,
- wykorzystanie przestrzeni słabo wykorzystanej na teren parkowy – teren Bastion nr 1 oraz fosy,

Zielona otulina Starego Miasta – planty (ad 11)

Jest to potencjalny obszar wypoczynku, psich wybiegów, terenów zielonych, częstokroć zapomnianych przez miasto i mieszkańców. Stanowi on ciągłą otulinę wokół Starego Miasta.

Rozwiązaniem integrującym i ożywiającym te tereny byłby ciągły szlak pieszo-rowerowy, prowadzący wokół Starówki. Mniejsze koło tego szlaku obejmowałoby Bulwar Filadelfijski, większe trasę po obu mostach oraz Kępę Bazarową. Trasa szlaku jest wprost usiana punktami widokowymi na Starówkę oraz zielenią.

Innym pomysłem na ożywienie Wisły jest szlak wodno-turystyczny – tramwaj wodny zawierający takie punkty na trasie jak punkt widokowy, Zamek Dybowski, Winnica – młyn, Rubinkowo, Złotorię, Port Drzewny. Jest on jednak zdecydowanie bardziej kosztowny i kontrowersyjny.

Parkingi na Starym Mieście oraz w okolicach (ad 12)

Generalnie jest to temat rzeka, w dodatku podstawowy dla innej grupy tematycznej. W czasie pracy grupy ujawniła się kolejna przyczyna ułomnej miejskiej polityki informacyjnej. Po zbudowaniu parkingu podziemnego przy Placu św. Katarzyny nie zadbano o jego dobre oznakowanie i klarowny dojazd. Generalnie jednak podstawą do rozstrzygnięć tym punkcie jest precyzyjny plan cyfrowy i dobra informacja.

Polityka parkingowa powinna przewidywać również strefy darmowego parkowania wokół Starego Miasta, w pewnym oddaleniu, tak aby spędzając tam większą ilość czasu, opłacałoby się nie wjeżdżać na jego teren.

Elewacje budynków (ad 13)

Partnerstwo trzech domen: społecznej, biznesowej i samorządowej, to klucz do sukcesów tej sferze. Zastąpienie się prawem własności jako brakiem możliwości inicjowania zmian daje opłakany skutek.

Należy sięgnąć do wzorców unijnych, gdzie właściciel pod pewnymi warunkami otrzymuje propozycję wsparcia urzędowego w postaci np. darmowego projektu odnowy, umożliwienia kredytu. Do tego wszystkiego potrzebny jest dialog z mieszkańcami i biznesem inicjowany przez samorząd.

Ogródki letnie (ad 14)

Wskazania organizacji ogródków letnich winny zawierać następujące warunki:

- być nieinwazyjne architektonicznie – co w dużym stopniu spełniają obecnie,
- nie zasłaniać zabytków,
- być lokalizowane poza gładkimi szlakami pieszymi.

Reklamy (ad 15)

Miasto obecnie robi interes na „zajęciach pasa drogowego” przez reklamy wystające. Należy sięgnąć do wzorców niemieckich, gdzie w strefach chronionych zabronione są reklamy wystające, a pozostałe są ujednolicone, spełniające określone warunki. Reklama może być wtedy umieszczana bez zezwoleń pod warunkiem ich spełnienia.

Wprowadzenie jednolitych warunków dla wszystkich nie obniży konkurencyjności podmiotów, a ją podniesie, bo Stare Miasto jako całość zyska wizerunkowo.

Pozostałe pomysły

- Ograniczenie kompetencji firm ochroniarskich co do możliwości przejazdu przez Starówkę np. obowiązek pisania raportu po każdej „akcji”.
- Przestrzeń pomiędzy ul. Podmurną i Przedzamcze przekształcić w amfiteatr (nasypać ziemi, żeby stworzyć lekki spad i zamontować ławki, na końcu przy murze scenę).
- Wyburzenie większej części muru wokół placu poddominikańskiego czyli de facto odzyskanie dla miasta (*jako założenia urbanistycznego*) przestrzeni i placu. Oczywiście z zachowaniem jego najbardziej wartościowych estetycznie i poznawczo elementów- jak relikty części zachodniej wzdłuż Strugi (*w realizacji BTCM*).
- Ujednolicenie wyglądu ogródków letnich.
- Wytyczenie stref funkcjonalnych: mieszkania - zabawy, głośna - cicha, dostępna dla samochodów - strefa piesza itd. – Bez plany zagospodarowania przestrzennego nierealne.
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla Starego Miasta, który uporządkowałby prawnie status przestrzeni.

Podsumowanie – uwagi i spostrzeżenia

Z najważniejszych tez wykładów profesora Billerta najważniejsza wydają się być ta, która leży u podstawy przyczyn rozkładu funkcjonalnego polskich miast. Jest to teza o tym, że nowe potężne inwestycje o charakterze mieszkaniowym oraz handlowym, skupiające kapitał poza tradycyjnym centrum, przy jednoczesnym braku dbałości o dotychczasowy wielowiekowy dorobek, powoduje efekt zapadającego się środka. Mechanizm ten, dobrze już zdiagnozowany w miastach europejskich, które przechodziły podobne fazy silnej industrializacji w latach 60-tych i 70-tych ubiegłego stulecia, daje najczarniejsze perspektywy.

Efekt zapadającego się centrum powoduje atrofie miejską, zmniejszającą się liczbę mieszkańców, którzy wybierają „lepsze” pozamiejskie lokalizacje, pustoszące dzielnice, w konsekwencji prowadząc do zapadania się miast oraz otaczających aglomerację terenów przyległych. Do pierwszych skutków kardynalnych błędów politycznych funkcjonowania państwa i miasta w Toruniu już doszło. Widać to jasno po pracy grup tematycznych. Zanik funkcji mieszkalnych, które są jądrem ogniskującym życie dzielnicy spowodował, że różne grupy interesów widząc wyłącznie doraźne korzyści, walczą o to jaką funkcję Stare Miasto ma pełnić. Mieszkańcy prawie nie mają głosu, są sprowadzeni do roli meneli, których najlepiej byłoby się jakoś pozbyć, bo są elementem niepożądanym. Są przedmiotem, a nie podmiotem wszystkich prowadzonych analiz.

Zastanawiające jest to, że uczestnicy grupy nawet po prelekcji Adreasa Billerta nie zmienili stanowiska. Jego ostrzeżenia nie wywołały jakiegokolwiek refleksji. Nie zdążyli zanalizować, czy raczej zsyntetyzować przykazywanych treści? A może przyczyna leży w braku wyjaśnienia istoty zjawiska przez profesora? Szkoda, że wykład i dyskusja nie zapoczątkował pracy grup tematycznych. Szkoda, że na spotkaniu dla moderatorów tyle czasu poświęcono prezentacji metody pracy, a tak mało faktycznej istocie problematyki. W tym aspekcie w sposób oczywisty zabrakło także dyskusji, sporów i szkolenia merytorycznego.

4.4.8 Grupa „Turysty”

■ Rozwiązania

Analizując sytuację Starego Miasta w kontekście turystyki szybko doszliśmy do mało odkrywczego wniosku, że turystyka musi stać się głównym elementem procesu rewitalizacyjnego. Turystyka to szansa na rozwój dla całego miasta, której jednak nie wykorzystujemy, traktując ją jako swoisty samograj. Strategie pisane dla miasta pozostają w szufladach, przez co dochodzi do wielu zaniedbań.

Czytając tabelę potrzeb grupa wskazała na najpilniejsze z nich i zaproponowała od razu rozwiązania.

- Jedną z największych bolączek w naszym mieście to brak toalet. Potrzebne są ekologiczne, estetyczne toalety dla turystów indywidualnych, dla dzieci, dla grup oraz osób niepełnosprawnych. Rozwiązanie problemu dla turystów grupowych to duża toaleta publiczna. Toalety będą służyły również mieszkańcom Torunia odwiedzającym SM. Tym problemem urząd miasta powinien zająć się natychmiast.
- Kolejny problem to brak miejsc na odpoczynek, wyciszenie w czasie zwiedzania dla turysty indywidualnego i grupowego. Obszary takie nazwaliśmy miejscami popasu. W miejscach tych powinny znajdować się ławki, tablice informacyjne, toalety. Powinny być to miejsca sprzyjające wyciszeniu, dla różnej liczby osób – mile widziane również przestrzenie dla małych grup. Miejsca popasu potrzebne są również dla wycieczek szkolnych. Zgłoszono propozycje konkretnych lokalizacji: Bulwar Filadelfijski (duże grupy), alpinarium koło Krzywej Wieży, Plac Dominikański, okolice Zamku Krzyżackiego. Padła propozycja, aby na bulwarze powstały wiaty przypominające karety – nawiązanie do karet piernikowych (takie, aby można było usiąść z całą grupą szkolną).
- Poruszyliśmy również problem parkingów i ruchu samochodowego na obszarze SM. Większość przewodników jest za całkowitym zakazem ruchu. Został zgłoszony postulat, aby eliminować ruch samochodów z kolejnych ulic. Pozostaje jednak wówczas problem wjazdu na teren SM dla mieszkańców i/lub osób niepełnosprawnych. Problem trudny do rozwiązania, pełen sprzecznych grup interesu. Należy budować kolejne parkingi w otulinie SM. Osobna sprawa to parkingi dla autokarów, a właściwie ich brak.
- Problem dostępu do internetu (WiFi). Tutaj całkowita zgodność – dostęp do internetu na całym obszarze SM. Konieczność w erze laptopów i smartfonów. Bardzo ważne dla turystyki biznesowej.
- Bardzo ważny problem to brak komunikacji na linii branża turystyczna – urząd miasta - mieszkańcy. Potrzebne są spotkania przed sezonem turystycznym. Na spotkania powinni być zapraszani również mieszkańcy SM. Staną się przez to gospodarzami, którzy świadomie uczestniczą w życiu SM. Omówimy bieżącą strategię i konkretne działania. Mieszkańcy mogą proponować swoje rozwiązania i włączyć się aktywnie w imprezy kulturalne i turystyczne.
- Grupa postuluje za stworzeniem zintegrowanego systemu informacji -komunikacji. Musi nim zarządzać wydział UM lub lepiej organizacja pozarządowa, która zajmie się aktywną informacją turystyczną i kulturalną. Jej zadaniem będzie zachęcanie do zwiększenia różnorodności oferty kulturalno-turystycznej, również poza sezonem turystycznym.
- Zwiększenie liczby publikacji promocyjnych dotyczących Torunia - odczuwalny jest bardzo duży brak w tym zakresie, od kilku lat wszędzie zabieramy te same ulotki i mapki, których i tak mamy za mało.

Oprócz rozwiązań szczegółowych przedstawiamy również rozwiązania ogólne – strategiczne:

- Budowanie silnej marki miasta poprzez spójny i skuteczny marketing turystyczny.
- Ścisła współpraca z organizacjami pozarządowymi i podmiotami zajmującymi się promocją turystyczną miasta oraz rozwojem produktów turystycznych. Organizacje te (np. LOT i Convention To-

ruń, Informacja Turystyczna, Fundacja Przyjaciół Planetarium i in.) zostały wskazane jako główni partnerzy w realizacji Strategii Rozwoju Turystyki dla miasta Torunia, dlatego warto informować ich na bieżąco o postępach w realizacji Strategii i delegować na nich zadania.

- Zwiększenie środków finansowych na realizację zadań publicznych z zakresu turystyki i promocji turystycznej.
- Zwiększenie budżetu na promocję dużych wydarzeń turystycznych i wsparcie dla organizowanych przedsięwzięć - utworzenie nawet „inkubatora” inicjatyw społecznych - pomoc techniczna i organizacyjna, pomoc finansowa, w tym pomoc w poszukiwaniu sponsorów. Może wtedy nie trzeba byłoby biegać z każdym pomysłem i pismem od razu do Prezydenta lub Dyrektora Wydziału - od drzwi do drzwi w UM. Może byłby to pierwszy punkt kontaktu i dalej poprowadzenia sprawy właściwym torem.
- Rozwój, kreowanie i promocja produktów turystycznych podnoszących atrakcyjność Torunia, np.:
  - zagospodarowanie zabudowy obronnej Torunia na cele turystyczne,
  - wykorzystanie Wisły do celów turystyki wodnej, zagospodarowanie Portu Drzewnego czy Zimowego,
  - spowodowanie, aby Kępa Bazarowa i Zamek Dybowski spełniały funkcje turystyczne (np. scena plenerowa),
  - wykreowanie i wypromowanie produktu turystycznego w oparciu o Aeroklub Toruński i Bydgoskie Przedmieście.

W wielu przypadkach potrzebne jest opracowanie formuły prawnej w zakresie tworzenia samodzielnych podmiotów zarządzania głównymi produktami turystycznymi miasta.

- Poprawa oznakowania miasta (atrakcje turystyczne, miejsca użyteczności publicznej, komunikacji).
- Poprawa systemu Informacji Turystycznej - obecnie jeden punkt IT na Rynku Staromiejskim, brak informacji turystycznej np. na Dworcu Głównym w Toruniu.
- Wprowadzenie Karty Toruńskiej pozwalającej na przejazdy komunikacją miejską, wstępy do muzeów i atrakcji turystycznych, zniżki w restauracjach i punktach usługowych (współpraca z LOT Toruń).
- Promocja Turystyki Biznesowej na arenie ogólnopolskiej i zagranicznej, zintegrowanie działań w celu rozwoju oferty turystyki biznesowej - wsparcie w tym zakresie *Toruń Convention*.
- Rozwój zasobów ludzkich na potrzeby turystyki - szkolenia dla pracowników zatrudnionych w obsłudze ruchu turystycznego, specjalistyczne szkolenia dla kadr turystyki czy szkolenia w celu rozwoju kompetencji dla przewodników turystycznych, szkolenia strażników miejskich, policji, taksówkarzy (w tym zakresie współpraca i pełne wsparcie inicjatyw LOT Toruń i innych podmiotów).
- Specjalne przewozy turystyczne - ciekawe rozwiązanie na przemieszczanie się turystów z atrakcji do atrakcji (Barbarka, Forty, Aeroklub Toruński, Bydgoskie Przedmieście) - może jakieś busy.
- Oznakowanie nowych szlaków łączących Stare Miasto z atrakcjami turystycznymi w całym mieście, przygotowanie dobrej oferty szlaków rowerowych i samochodowych po okolicach Torunia. Celem jest wydłużenie pobytu turystów w Toruniu. Bardzo ważną rolę pełni tu promocja internetowa i informacja na miejscu. Stworzenie dodatkowej oferty dla turystów w związku z planami Stworzenie Kolei Turystycznej: Toruń – Golub-Dobrzyń.
- Pozyskanie środków unijnych na rozwój turystyki i szkolenia.
- Przeprowadzenie monitoringu wdrażania Strategii Rozwoju Turystyki dla Miasta Torunia, ustalenie na jakim etapie realizacji Strategii jesteśmy.

■ Refleksja na zakończenie czyli *porozmawiaj z nią*

Trzeba rozmawiać. Projekt Restart czyli opracowanie społecznej koncepcji programu rewitalizacji toruńskiego Starego Miasta mogę ocenić na podstawie prac mojej grupy, spotkań z moderatorami innych grup oraz wykładów pana Andreasa Billerta. Przed nami kolejne etapy projektu, jednak już teraz wiem, że warto było się w ten projekt zaangażować. Spotkania, wymiana myśli i poglądów otwierają nas na innych. Poznajemy argumenty naszych adwersarzy, mamy szansę bliżej się poznać, dojść do kompromisowych rozwiązań.

Głównym wnioskiem z prac naszej grupy jest stwierdzenie: rewitalizacja starówki musi uwzględnić szeroko pojętą turystykę jako jej kluczowy element. Nie osiągniemy jednak powodzenia bez realizacji spójnej strategii rozwoju turystyki uwzględniającej udział mieszkańców na etapie konsultacji i co ważne realizacji. W pełni zgadzam się z diagnozą toruńskiej turystyki przedstawioną przez Arka Skoniecznego w artykule w Gazecie Wyborczej. Oto fragment: „Podobnie wbrew zapisom Strategii władze miasta ignorują inicjatywy i przedsiębiorczość mieszkańców czy też organizacji, odnoszących się do promocji turystyki, od indywidualnej po biznesową (jak np. drastyczne ograniczenie i tak małego finansowania Toruń Convention Bureau Copernicus, czy brak reakcji na inne projekty promocyjno-wizerunkowe).

Do dziś nie wdrożono tak podstawowych założeń Strategii jak np. turystyczna karta miejska, nie podjęto działań promujących inne, poza staromiejskie atrakcje turystyczne Torunia (m.in. tym zajmuje się Toruński Serwis Turystyczny), nie został wyprowadzony czy ograniczony ruch samochodowy z Zespołu Staromiejskiego (co było postulowane także w raporcie okresowym UNESCO z 2006 r.) mimo zapowiedzi takiego ograniczenia i budowy parkingów podziemnych (wprawdzie je zbudowano, ale i tak stoją niemal nieużyteczne, skoro nadal można parkować bliżej - na ulicach Zespołu Staromiejskiego). Nie zorganizowano odpowiedniej płaszczyzny współpracy między instytucjami kultury, która mogłaby prezentować i promować z wielomiesięcznym, albo nawet rocznym wyprzedzeniem kalendarz imprez i wydarzeń kulturalnych, co z kolei jest m.in. podstawą planowania i przygotowywania ofert przyjazdów przez organizatorów turystyki.”

Więcej... http://torun.gazeta.pl/torun/1,48723,11038635,Czytelnik_o_Strategii_Turystyki__Gotyk_na_dotyk__tylko.html#ixzz1q8Qxd3B8

W naszych dyskusjach wychodziliśmy poza obszar SM. Uważamy, że kreowanie nowych atrakcji turystycznych poza obszarem starówki, oznakowanie nowych szlaków łączących Stare Miasto z atrakcjami turystycznymi w całym mieście, wprowadzenie informacji turystycznej na dworcach wpłynie pozytywnie na turystykę SM.

Podstawowa teza to **konieczność zaangażowania mieszkańców** w działania turystyczne. Wymaga to strategii, która będzie realizowana z istic pozytywną konsekwencją. Działanie zrywami i poprzez pojedyncze akcje nic nie da. Szansę na żywą starówkę, pełną mieszkańców i zadowolonych turystów czujących słynny toruński klimat widzę we wspólnej realizacji założeń wypracowanych w projekcie Restart. Bez tego staniemy się wkrótce turystyczną wydmuszką bez mieszkańców tworzących unikalny klimat SM.

5. Grupa rekomendacyjna

5.1 Sposób powołania grupy i przebieg jej prac

Kolejnym etapem było powołanie grupy rekomendacyjnej. Zadaniem Grupy Rekomendacyjnej było zsumowanie wyników pracy poszczególnych grup tematycznych. W rezultacie miał powstać jednolity i spójny system rekomendacji dla władz lokalnych, co do dalszego postępowania wobec Starego Miasta. Jednak aby mógł powstać taki wynik, grupa miała najpierw cofnąć się jeszcze do etapu podsumowania wyników diagnozy i uzgodnić wspólną wersję wniosków z tejże diagnozy.

Trzon grupy rekomendacyjnej stanowili przedstawiciele delegowani przez poszczególne grupy tematyczne, po jednym z każdej grupy. Wydelegowani zostali:

- Marcin Belczyński (grupa *Przyjazne Miejsca*),
- Krzysztof Filder (grupa *Klimat dla Biznesu*),
- Katarzyna Jankowska (grupa *Kultura*),
- Adam Jarosz (grupa *Wizerunek i Wizja*),
- Krzysztof Lewandowski (grupa *Turystyka*),
- Dawid Kwiatkowski (grupa *Ład Przestrzenny*),
- Jarosław Wojtas (grupa *Dostępność i Komunikacja*),
- Jarosław Zyska (grupa *Jakość Życia*),

Do tych ośmiu osób dołączyli trzej przedstawiciele projektu Restart i dwaj eksperci projektu:

- Maciej Karczewski (Toruńska Fundacja Stare Miasto),
- Waldemar Furmanek (Toruńska Fundacja Stare Miasto),
- Piotr Wielgus (Pracownia Zrównoważonego Rozwoju),
- Andreas Billert (ekspert),
- Wojciech Kłosowski (ekspert, moderator prac Grupy Rekomendacyjnej),

Zaproszonymi do grupy partnerami ze strony Urzędu Miasta i podległych mu jednostek organizacyjnych byli:

- Andrzej Szmak (*Buro Toruńskiego Centrum Miasta*),
- Monika Mikulska (*Biuro Mieszkalnictwa Urzędu Miejskiego*),
- Mirosława Romaniszyn (*Miejska Konserwator Zabytków*),
- Krzysztof Rogatka (*Miejska Pracownia Urbanistyczna*),
- Olga Okrucińska (*Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie*),
- Agnieszka Lisek (*Wydział Rozwoju i Programowania Europejskiego*),
- Robert Małecki (*Wydział Komunikacji Społecznej i Informacji*)

W części prac grupy wzięli także udział gościnnie przedstawiciele władzy wykonawczej:

- Ludwik Szuba – zastępca Prezydenta Miasta Torunia,
- Zbigniew Rasielowski – zastępca Prezydenta Miasta Torunia.

Ryc. 43. Prace grupy rekomendacyjnej

5.2 Etap pierwszy: podsumowanie wniosków z diagnozy: analiza SWOT

W pierwszym etapie grupa rekomendacyjna pracowała przez dwa dni nad podsumowaniem diagnozy w formie szczegółowej rankingowanej analizy SWOT. Przyjęto metodę, w której każdemu czynnikowi strategicznemu wynikłemu z diagnozy przyznawano w głosowaniu wagę liczbową (w skali 1-5), określającą jego istotność dla sytuacji starego miasta. Czynniki istotniejsze uzyskiwały ocenę wyższą i w ten sposób wszystkie zgłoszone czynniki dało się następnie posegregować według istotności (od najistotniejszych do najmniej istotnych). Następnie oceniono jeszcze **zmiennność w czasie każdego czynnika**, także w skali 1-5, przy czym czynniki stabilne uzyskiwały ocenę 3, te o znaczeniu rosnącym – ocenę 4, a te o znaczeniu gwałtownie rosnącym – ocenę 5. Analogicznie – czynniki słabnące w czasie uzyskiwały ocenę 2, a gwałtownie zanikające – ocenę 1.

Wynik analizy SWOT zapisano w tabeli (tzw. *ujęcie ciągłe*), a następnie – w tradycyjnej, czterodzielnej macierzy SWOT (tzw. *ujęcie matrycowe*). Oto wypracowane przez grupę wyniki.

5.2.1 SWOT – ujęcie ciągłe:

LEGENDA: W tabeli uporządkowano czynniki według uzyskanego rankingu, a w ramach czynników o takim samym rankingu – według ocenionej zmienności. Dla wyrazistości tabeli **kolorem różowym** zaznaczono czynniki o rankingu 4 i większym, a dodatkowo **pogrubioną czcionką** w tej grupie wyróżniono czynniki o rankingu 4,5 i większym. Z kolei **czcionką szarą** oznaczono czynniki o rankingu mniejszym niż 3,5.

CZYNNIKI STRATEGICZNE wpływające na sytuację Starego Miasta w Toruniu	ważność	Zmiennność
MOCNE STRONY		
dobry dojazd komunikacją zbiorową	4,47	4
bardzo wysokie nakłady publiczne na przestrzeń publiczną SM	4,29	3
rodzące się wspólne inicjatywy oddolne	4,27	4
znakomity dostęp do rozrywki i gastronomii	4,27	4
bogata oferta kulturalna	4,13	4
duża liczba ludzi, towarzystwo innych, możliwość spotkań grup	4,13	4
istniejący na SM miejski Program Aktywności Lokalnej (PAL)	3,93	4
miejsce do fotografowania, estetyka	3,87	4
nagromadzenie sklepów i usług w jednej przestrzeni	3,87	3
prestż miejsca dla biznesu	3,87	3
różnorodność i atrakcyjność oferty	3,87	3
zaspokojenie podstawowych potrzeb z pobliżu miejsca pracy (kawiarnie, obiady, spotkania)	3,73	4
ciekawa oferta edukacji muzealnej	3,67	4
swoboda organizacji imprez	3,50	3
bliskość sądów, kancelarii prawnych	3,33	3
dostęp do ochrony zdrowia (seniorzy)	3,20	3

CZYNNIKI STRATEGICZNE wpływające na sytuację Starego Miasta w Toruniu	ważność	Zmiennność
SZANSE		
zespół staromiejski przestrzeń kulturowa, światowe dobro kultury	5,00	4
autentyzm, unikatowość, urok i wyjątkowy klimat Starego Miasta	4,93	4
centralne położenie	4,60	3
Panorama Starego Miasta 1 z 7 cudów Polskich	4,27	3
wysoki potencjalny walor dzielnicy do życia (mieszkania)	4,13	3

CZynniki Strategiczne wpływające na sytuację Starego Miasta w Toruniu	ważność	zmiennosc
SŁABE STRONY		
brak zintegrowanej, wieloletniej wizji Starego Miasta	4,57	4
brak wypracowanej wspólnie z użytkownikami spójnej polityki dla Starego Miasta,	4,53	4
brak polityki przestrzennej dla śródmieścia i zrobionego na jej podstawie planu miejscowego	4,53	4
problem słabej aktywności lokalnej, bierność dużych grup	4,40	4
deficyt miejsc do siedzenia w przestrzeni	4,27	4
niska aktywność społeczna części mieszkańców Starego Miasta	4,27	4
brak możliwości niedrogiego parkowania na SM - przedsiębiorcy	4,21	4
problemy z ruchem dostawczym i zaopatrzeniem	4,21	4
brak długofalowej, stabilnej polityki miejskiej wobec biznesu na SM,	4,20	4
odpływ mieszkańców ze Starego Miasta	4,20	4
małe podmioty gospodarcze czują się gorzej traktowane niż duże	4,07	4
brak wsparcia ze strony gminy dla drobnej przedsiębiorczości (mikro- i małych przedsiębiorstw)	4,07	4
niska jakość funkcji mieszkaniowej	4,07	4
deficyt przestrzeni dla dzieci, młodzieży	4,07	4
deficyt toalet publicznych	4,07	4
niewykorzystany potencjał Rynku Nowomiejskiego	4,07	4
nieuporządkowany i niesprawiedliwy system opłat (np. za zajęcie pasa drogowego)	4,07	3
wysokie czynsze w nieruchomościach prywatnych	4,07	3
utrudnienia krótkotrwałego dojazdu do posesji	4,07	3
brak promocji SM jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania	4,07	3
niska konkurencyjność handlu na SM wobec podaży dużych centrów handlowych	4,00	4
poczucie braku pewności przedsiębiorców co do poszanowania praw nabytych	4,00	4
brak miejsc na odpoczynek dla grup turystycznych	4,00	4
problem represyjności Straży Miejskiej	4,00	4
brak możliwości niedrogiego parkowania na SM - mieszkańcy	3,93	4
utrudniony dostęp do kultury osób niepełnosprawnych	3,93	4
wizerunek miejsca restrykcyjnego; straż miejska nastawiona na karanie, nie na pomoc	3,93	3
niefunkcyjny system opłat za parkowanie	3,93	3
brak zdefiniowanych funkcji poszczególnych części SM	3,87	4
niewykorzystany Bulwar	3,87	4
brak wspólnych przygotowań do sezonu turystycznego	3,86	4
brak wizji w zarządzaniu kulturą	3,85	4
problemy z dojazdem dla klientów różnych biznesów	3,79	4
źle zorganizowana gospodarka odpadami	3,73	4
ogólnie słaba lokalna podaż w zakresie handlu i usług	3,73	4
brak na mapie cyfrowej SM wielu istotnych warstw	3,73	4
niezaspokojona potrzeba samorealizacji mieszkańców	3,73	3
niewykorzystana Kępa Bazarowa + Dybowski	3,73	3
brak informacji w węzłach komunikacyjnych, jak dotrzeć na SM ...	3,73	3
myślenie o SM w zbyt wąskich granicach terytorialnych	3,73	3
istnienie martwych punktów na SM (Plac Podominikański, Fosa, bastion, międzymurze, ...)	3,73	3
brak miejsc spotkań dla kultury nieinstytucjonalnej	3,71	4
problemy z dojazdem samochodami dla mieszkańców	3,71	4
Brak działań wizerunkowych w obszarach innych niż turystyka	3,71	4
brak kompleksowej informacji o ofercie biznesowo-turystyczno-kulturalnej SM	3,67	3

brak 'strefy zamieszkania' na SM w rozumieniu prawa o ruchu drogowym	3,67	3
niewystarczająca otwartość samorządowych instytucji kultury	3,64	3
niewystarczający kapitał kreatywny	3,64	3
problemy z dojazdem samochodami dla gości SM (turyści)	3,64	3
kłopoty z utrzymaniem wartości nieruchomości	3,64	3
niska atrakcyjność gospodarcza obszaru	3,63	4
słabość funkcji handlowych (brak handlu typu <i>local food</i>)	3,60	4
darmowe Wi-Fi - niewystarczającej jakości	3,60	4
brak zieleni na Starym Mieście	3,57	4
niedostatek form kultury polegających na uczestnictwie rodzin i grup zróżnicowanych	3,57	4
problem psich odchodów	3,53	4
zbyt wysoki udział funkcji biurowych i usług finansowych	3,53	3
kłopoty z poruszaniem się rodziców z dziećmi w wózkach	3,53	3
niskie poczucie bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej	3,50	3
nieoptymalny system informacji o wydarzeniach na SM	3,50	3
brak możliwości niedrogiego parkowania na SM - goście	3,50	3
osoby starsze i niepełnosprawni: problem dostępności z komunikacji zbiorowej do SM	3,47	3
brak wizerunku SM jako miejsca dostępnego dla rowerzystów	3,47	3
potrzeba powszechnej edukacji kulturalnej w tym nieformalnej	3,43	3
niewystarczająca ilość publikacji promujących Toruń	3,43	3
brak długoterminowego kalendarium imprez	3,43	3
SM nie jest miejscem o jasnym i czytelnym komunikacie	3,43	3
brak wyznaczonych tras turystycznych – <i>mapping</i>	3,40	3
zbyt niskie czynsze w lokalach komunalnych	3,38	3
brak wyczerpującej informacji turystycznej	3,36	3
obecna oferta kulturalna nie jest otwarta na żywe uczestnictwo	3,36	3
brak stref ciszy (spokojnych miejsc z dala od zgiełku, imprez itd.)	3,33	4
utrudnione procedury organizacji wydarzeń kulturalnych	3,33	3
niezsynchronizowanie komunikacji zbiorowej z wydarzeniami na SM	3,33	3
brak ładu wizualnego - nienormowane reklamy	3,33	3
kolizje ruchu pieszego z samochodami	3,29	3
brak oferty aktywnej rekreacji	3,21	4
zły przepływ informacji pomiędzy instytucjami	3,20	3
brak możliwości wygodnego, bezpiecznego i swobodnego poruszania się po Starym Mieście	3,07	3
zbyt wysoki udział funkcji gastronomicznych (gastronomiczno-imprezowych)	2,93	3
trudności poruszania się na obcasach	2,53	3

CZYNNIKI STRATEGICZNE wpływające na sytuację Starego Miasta w Toruniu	ważność	Zmienność
ZAGROŻENIA		
złe uregulowania prawne dotyczące najmu mieszkań (w prawie krajowym)	4,21	4
brak instrumentów prawnych do kontrolowania np. reklam	4,07	3

5.2.2 Ujęcie matrycowe (klasyczne)

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • dobry dojazd komunikacją zbiorową • bardzo wysokie nakłady publiczne na przestrzeń publiczną SM • rodzące się wspólne inicjatywy oddolne • znakomity dostęp do rozrywki i gastronomii • bogata oferta kulturalna • duża liczba ludzi, towarzystwo innych, możliwość spotkań grup • istniejący na SM miejski Program Aktywności Lokalnej (PAL) • nagromadzenie sklepów i usług w jednej przestrzeni • prestiż miejsca dla biznesu • różnorodność i atrakcyjność oferty • miejsce do fotografowania, estetyka • zaspokojenie podstawowych potrzeb z pobliżu miejsca pracy (kawiarnie, obiady, spotkania) • ciekawa oferta edukacji muzealnej • swoboda organizacji imprez • bliskość sądów, kancelarii prawnych • dostęp do ochrony zdrowia (seniorzy) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ brak zintegrowanej, wieloletniej wizji Starego Miasta ■ brak wypracowanej wspólnie z użytkownikami spójnej polityki dla Starego Miasta, ■ brak polityki przestrzennej dla śródmieścia i zrobionej na jej podstawie planu miejscowego ■ problem słabej aktywności lokalnej, bierność dużych grup ■ deficyt miejsc do siedzenia w przestrzeni ■ niska aktywność społeczna części mieszkańców Starego Miasta ■ brak możliwości niedrogiego parkowania na SM - przedsiębiorcy ■ problemy z ruchem dostawczym i zaopatrzeniem ■ brak długofalowej, stabilnej polityki miejskiej wobec biznesu na SM, ■ odpływ mieszkańców ze Starego Miasta ■ małe podmioty gospodarcze czują się gorzej traktowane niż duże ■ brak wsparcia ze strony gminy dla drobnej przedsiębiorczości (mikro- i małych przedsiębiorstw) ■ niska jakość funkcji mieszkaniowej ■ deficyt przestrzeni dla dzieci, młodzieży ■ deficyt toalet publicznych ■ niewykorzystany potencjał Rynku Nowomiejskiego ■ nieuporządkowany i niesprawiedliwy system opłat (np. za zajęcie pasa drogowego) ■ wysokie czynsze w nieruchomościach prywatnych ■ utrudnienia krótkotrwałego dojazdu do posesji ■ brak promocji SM jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania ■ niska konkurencyjność handlu na SM wobec podaży dużych centrów handlowych ■ poczucie braku pewności przedsiębiorców co do poszanowania praw nabytych ■ brak miejsc na odpoczynek dla grup turystycznych ■ problem represyjności Straży Miejskiej ■ brak możliwości niedrogiego parkowania na SM - mieszkańcy ■ utrudniony dostęp do kultury osób niepełnosprawnych ■ wizerunek miejsca restrykcyjnego; straż miejska nastawiona na karanie, nie na pomoc ■ niefunkcjonalny system opłat za parkowanie ■ brak zdefiniowanych funkcji poszczególnych części SM ■ niewykorzystany Bulwar ■ brak wspólnych przygotowań do sezonu turystycznego ■ brak wizji w zarządzaniu kulturą ■ problemy z dojazdem dla klientów różnych biznesów ■ źle zorganizowana gospodarka odpadami ■ ogólnie słaba lokalna podaż w zakresie handlu i usług ■ brak na mapie cyfrowej SM wielu istotnych warstw ■ niezaspokojona potrzeba samorealizacji mieszkańców ■ niewykorzystana Kępa Bazarowa + Dybowski ■ brak informacji w węzłach komunikacyjnych, jak dotrzeć na SM ... ■ myślenie o SM w zbyt wąskich granicach terytorialnych ■ istnienie martwych punktów na SM (Plac Podominikański, Fosa, bastion, międzymurze, ...) ■ brak miejsc spotkań dla kultury nieinstytucjonalnej ■ problemy z dojazdem samochodami dla mieszkańców ■ Brak działań wizerunkowych w obszarach innych niż turystyka ■ brak kompleksowej informacji o ofercie biznesowo-turystyczno-kulturalnych SM ■ brak 'strefy zamieszkania' na SM w rozumieniu prawa o ruchu drogowym ■ niewystarczająca otwartość samorządowych instytucji kultury ■ niewystarczający kapitał kreatywny ■ problemy z dojazdem samochodami dla gości SM (turyści)

	<ul style="list-style-type: none"> ■ kłopoty z utrzymaniem wartości nieruchomości ■ niska atrakcyjność gospodarcza obszaru ■ słabość funkcji handlowych (brak handlu typu <i>local food</i>) ■ darmowe Wi-Fi - niewystarczającej jakości ■ brak zieleni na Starym Mieście ■ niedostatek form kultury polegających na uczestnictwie rodzin i grup zróżnicowanych ■ problem psich odchodów ■ zbyt wysoki udział funkcji biurowych i usług finansowych ■ kłopoty z poruszaniem się rodziców z dziećmi w wózkach ■ niskie poczucie bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej ■ nieoptymalny system informacji o wydarzeniach na SM ■ brak możliwości niedrogiego parkowania na SM - goście ■ osoby starsze i niepełnosprawni: problem dostępności z komunikacji zbiorowej do SM ■ brak wizerunku SM jako miejsca dostępnego dla rowerzystów ■ potrzeba powszechnej edukacji kulturalnej w tym nieformalnej ■ niewystarczająca ilość publikacji promujących Toruń ■ brak długoterminowego kalendarium imprez ■ SM nie jest miejscem o jasnym i czytelnym komunikacie ■ brak wyznaczonych tras turystycznych - <i>mapping</i> ■ zbyt niskie czynsze w lokalach komunalnych ■ brak wyczerpującej informacji turystycznej ■ obecna oferta kulturalna nie jest otwarta na żywe uczestnictwo ■ brak stref ciszy (spokojnych miejsc z dala od zgiełku, imprez itd.) ■ utrudnione procedury organizacji wydarzeń kulturalnych ■ niesynchronizowanie komunikacji zbiorowej z wydarzeniami na SM ■ brak ładu wizualnego - nienormowane reklamy ■ kolizje ruchu pieszego z samochodami ■ brak oferty aktywnej rekreacji ■ zły przepływ informacji pomiędzy instytucjami ■ brak możliwości wygodnego, bezpiecznego i swobodnego poruszania się po Starym Mieście ■ zbyt wysoki udział funkcji gastronomicznych (gastronomiczno-imprezowych) ■ trudności poruszania się na obcasach
<p style="text-align: center;">SZANSE</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ zespół staromiejski: przestrzeń kulturowa, światowe dobro kultury ■ autentyzm, unikatowość, urok i wyjątkowy klimat Starego Miasta ■ centralne położenie ■ Panorama Starego Miasta: jeden z 7 cudów Polski ■ wysoki potencjalny walor dzielnicowy do życia (mieszkania) 	<p style="text-align: center;">ZAGROŻENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ złe uregulowania prawne dotyczące najmu mieszkań (w prawie krajowym) ■ brak instrumentów prawnych do kontrolowania reklam

■ **Wyjaśnienie metodyczne:**

Analiza SWOT dzieli wszystkie zidentyfikowane czynniki strategiczne (a więc – wszystko, co wpływa znacząco na strategiczną sytuację Starego Miasta) na cztery grupy: **mocne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia**. Oczywiście *mocne strony* i *szanse*, to czynniki pozytywne, zaś *słabe strony* i *zagrożenia*, to czynniki negatywne. Mniej oczywisty jest podział pionowy. W niniejszej analizie przyjęto, że mocne i słabe strony, to te czynniki, na które siły lokalne Torunia – mieszkańcy i władze – mają wpływ sprawczy i mogą je (przynajmniej częściowo) kształtować według przyjętych zamierzeń. To czynniki *sterowalne*. Natomiast szanse i zagrożenia to w naszej analizie te czynniki, które istnieją niezależnie

od naszych działań i nie mamy na nie bezpośredniego wpływu sprawczego, a jedynie możemy na nie reagować. To czynniki *niesterowalne*. Matryca SWOT przedstawia się więc następująco.

	Czynniki pozytywne	Czynniki negatywne
Czynniki sterowalne	Mocne strony	Słabe strony
Czynniki niesterowalne	szanse	zagrożenia

Dlaczego analiza wykazała tak mało szans i zagrożeń?

Wyniki analizy zostały absolutnie zdominowane przez **mocne i słabe strony**, natomiast analiza wykazała niewiele szans i zagrożeń. Wynika to z naturalnej skłonności do skupiania się na tym, na co mamy wpływ kształtujący, a z drugiej strony oznacza, że sytuacja Starego Miasta w Toruniu zależy głównie od nas, a nie od czynników obiektywnych i w tym znaczeniu wynik analizy jest optymistyczny. Uzupelnienie rozpoznania sytuacji o obiektywne czynniki zewnętrzne (jak np. ogólnie trudniejsze warunki kredytowania związane z kryzysem finansowym, czy zmiany na światowym rynku turystycznym), mogą być uzupełnione później przez ekspertów i mają na ogół znaczenie pomocnicze, a nie podstawowe.

Dlaczego wytypowano aż tyle słabych stron a tak niewiele mocnych?

Ilość czynników w tabelach nie ma kluczowego znaczenia; pojedynczy czynnik może być ważniejszy od wielu innych. W procedurach planowania uspołecznionego naturalne jest skupianie się na deficytach i na tym, co wymaga naprawy, ponieważ to właśnie było pierwotnym powodem przystąpienia do analizy. Analiza strategiczna nie jest dokumentem marketingowym: ma ona – podobnie jak diagnoza lekarska – skupiać się na tym, co trzeba leczyć i jakie lekarstwa mamy w dyspozycji. To, co nie wymaga leczenia, jest w takiej analizie pomijane i stąd możliwe pierwsze wrażenie jednostronności.

■ **Interpretacja wyników:**

Mocne strony

1. Wśród **mocnych stron** Starego Miasta dominują elementy **dobrego zarządzania miejskiego** (obfity strumień inwestycji w przestrzeń publiczną SM, dobre zorganizowanie dojazdu komunikacją zbiorową, bogata oferta kulturalna, miejski Program Aktywności Lokalnej).
2. Ważne są także **działania biznesowe**: znakomity dostęp do gastronomii i nagromadzenie obfitej oferty handlowej i usługowej.
3. Istotne są też **korzystne zjawiska i procesy społeczne**: rodzące się wspólne inicjatywy oddolne, oraz tłumna obecność i możliwość spotkań.
4. Stosunkowo najwyższe oceny uzyskały **inwestycje i skomunikowanie** (a więc działania władz miasta), ale nie są to oceny powyżej 4,5.

Słabe strony

1. Z kolei **słabe strony** zostały zdominowane przez czynniki strategiczne: trzy najwyższe oceny (powyżej 4,5) uzyskały trzy czynniki, które można wspólnie wyrazić następującym sformułowaniem:

Brakuje wypracowanej wspólnie z użytkownikami, spójnej i wieloletniej polityki miejskiej wobec śródmieścia Torunia, której częścią byłaby wizja roli Starego Miasta, jako centralnej części śródmieścia; dopiero na podstawie takiej polityki powinien powstać plan miejskowy.

2. Zidentyfikowano **kluczowy problem społeczny**, jakim jest bierność dużych grup mieszkańców.
3. W bardzo wyrazisty pakiet układają się **problemy infrastrukturalne**, które – jak się wydaje – można w dużej części rozwiązać niedużym nakładem środków: deficyt miejsc do siedzenia w

przestrzeni publicznej, deficyt przestrzeni zagospodarowanej dla potrzeb dzieci i młodzieży, deficyt toalet publicznych, niewykorzystany potencjał Rynku Nowomiejskiego, brak miejsc na odpoczynek dla grup turystycznych. Niska jakość funkcji mieszkaniowej wyróżnia się w tej grupie stosunkowo większymi nakładami, jakich wymaga jej poprawienie.

4. Kolejny pakiet to **niedoskonałości funkcjonalne i organizacyjne**: problemy z ruchem dostawczym i zaopatrzeniem, oraz ruchem i parkowaniem związanym z prowadzeniem biznesu. nieuporządkowany i niesprawiedliwy system opłat (np. za zajęcie pasa drogowego), problem nieracjonalnej represyjności Straży Miejskiej.
5. Ostatni pakiet podobnych czynników to **brak sprzyjającego klimatu dla biznesu**: brak długofalowej, stabilnej polityki miejskiej wobec przedsiębiorstw na SM, w tym ułatwień dla lokalnej małej i mikroprzedsiębiorczości, niska konkurencyjność handlu na SM wobec podaży dużych centrów handlowych, poczucie braku pewności przedsiębiorców co do poszanowania praw nabytych
6. Skutkiem zidentyfikowanych słabości Starego Miasta jest odpływ zarówno mieszkańców, jak i biznesu z tego obszaru, a co za tym idzie – gorsze warunki do utrzymania rentowności nieruchomości, co jest warunkiem dbałości o substancję architektoniczną SM.

Szanse

Kluczowe szanse wiążą się z **dziedzictwem kulturowym**: bogactwem gotyckiej architektury i związaną z nim nieuchwytną „magią miejsca”, która z kolei mogłaby być czynnikiem przyciągającą mieszkańców, biznes i turystów. Bardzo ważne jest też po prostu centralne położenie Starego Miasta w stosunku do całego organizmu miejskiego Torunia.

Zagrożenia

Istotnymi zagrożeniami są niedoskonałe rozwiązania prawa krajowego w zakresie gospodarki lokalami oraz w zakresie ochrony ładu wizualnego w przestrzeni miejskiej.

■ Wnioski:

Z analizy wynika bardzo istotna konkluzja: słabe strony Torunia mają taki charakter, że w istotny sposób zagrażają możliwości korzystania z unikalnych szans. Mieszkańcy i potencjalni mieszkańcy są poddawani sprzecznym oddziaływaniom: z jednej strony przyciąga ich unikalna atmosfera miejsca, a z drugiej – zniechęca kiepska infrastruktura społeczna i techniczna, nieprzyjemne praktyki służb miejskich, oraz potencjalne kolizje ich interesu z interesem turystów (np. cisza *versus* imprezy) i niejednoznaczna polityka władz w sprawie.

Także dla samych turystów niepowtarzalna przestrzeń miejska staje się nieprzyjemna i odstręczająca od pozostawania w niej, jeśli brak w niej podstawowej infrastruktury cywilizacyjnej: ławek, toalet, placów zabaw, miejsc wypoczynku. Światowe doświadczenia wskazują jednoznacznie, że połączenie wielkiej atrakcyjności kulturowej miejsca ze słabą infrastrukturą publiczną skutkuje nie tyle ograniczeniem przyjazdów, co rezygnacją z dłuższych pobytów. Przyjazdy do takich miejsc zmieniają się w krótkotrwałe „zwiedzanie atrakcji”, niekorzystne gospodarczo i społecznie.

W przestrzeni Starego Miasta – jak w każdej przestrzeni miejskiej – występuje szereg sprzecznych interesów. Analiza wykazała szereg takich kolizji, które muszą być przedmiotem bardzo starannego rozważania i rozstrzygnięcia z możliwie szerokim uszanowaniem interesu wszystkich. Dotychczas – jak się wydaje – dominowało myślenie w kategoriach *interesu turystów* i to nie zawsze trafnie zdefiniowanego. Analiza wykazała, że oczekiwania mieszkańców są ukierunkowane na przywrócenie równowagi i szersze uwzględnianie interesu lokalnego: samych mieszkańców i przedsiębiorców.

Z analizy wynika też, że nie da się sensownie zarządzać przyszłością samego Starego Miasta w odezwaniu od myślenia o reszcie Torunia.

5.3 Etap drugi: formułowanie rekomendacji projektu Restart

W drugim etapie, dysponując systemowym podsumowaniem diagnozy, grupa rekomendacyjna sformułowała zestaw rekomendacji. Zdecydowano się na sformułowanie sześciu rozbudowanych grup rekomendacji, z których pierwsza ma charakter generalny, a pozostałe są rekomendacjami wycinkowymi. Sześć grup rekomendacji zatytułowano następująco.

- ROWIĄZANIA GENERALNE dla Starego Miasta
- WYZWANIA SPOŁECZNE na Starym Mieście
- BIZNES na Starym Mieście
- PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Starego Miasta
- Stare Miasto a TURYSTYKA
- STRAŻ MIEJSKA na Starym Mieście

Na tym etapie zdecydowano się nie formułować odrębnej grupy rekomendacji dla kultury. Byłaby ona merytorycznie bardzo potrzebna, jednak przez niefortunne nałożenie się terminów, właśnie w czasie prac grupy rekomendacyjnej równolegle kończył się proces pracy nad toruńską strategią dla kultury. Nie chcąc konkurować z tamtym odrębnym procesem, którego wynik – jak się spodziewamy – będzie wkrótce konsultowany społecznie, postanowiliśmy wyniki pracy grupy tematycznej „Kultura” wnieść w tamtą debatę; wielość procesów oddolnego uczestnictwa w decyzjach jest zgodna z założeniami projektu Restart i nie miał on nigdy mieć charakteru monopolistycznego.

Rekomendacje projektu Restart tworzą następujący porządek logiczny:

Ryc. 44. Układ rekomendacji programu Restart

Należy rozumieć przez to, że rekomendacja generalna ma charakter nadrzędny i generalny, zaś pozostałe rekomendacje można wdrażać względnie niezależnie.

Wszystkie rekomendacje prezentujemy szczegółowo w kolejnym rozdziale.

6. Rekomendacje końcowe projektu RESTART

Rezultatem projektu Restart jest sformułowanie przez Komisję Rekomendacyjną sześciu rozbudowanych rekomendacji co do dalszego postępowania w sprawach Starego Miasta w Toruniu. Rekomendacje – jak sądzimy – mogą być pomocne dla władz miasta Torunia, ale też są skierowane do samych mieszkańców miasta i do każdego, kto chciałby włączyć się w kształtowanie przyszłości tego unikalnego obszaru.

Najważniejsza w tej propozycji jest **rekomendacja generalna**, której z kolei jest podporządkowanych pięć rekomendacji szczegółowych, dotyczących poszczególnych dziedzin: wyzwań społecznych, biznesu, przestrzeni publicznej, turystyki i straży miejskiej. Oto wynik naszej pracy.

Rekomendacja 1. ROWIĄZANIA GENERALNE dla Starego Miasta

Stare Miasto stanowi niepowtarzalną wartość kulturową, z której cały Toruń czerpie swą tożsamość i atrakcyjność. Wartość ta jednak może się deprecjonować, jeśli nie będziemy o nią odpowiednio dbali. Dbałość ta musi być całościowa i wieloletnia, a nie – wycinkowa i doraźna.

Rekomendujemy wypracowanie wieloletniej, spójnej i gruntownie przemyślanej **polityki dla śródmieścia Torunia**, obejmującej obszar Starego Miasta i jego rozległego funkcjonalnego otoczenia, przy czym:

1. polityka taka powinna powstać w procesie szerokiej i wnikliwej debaty publicznej z udziałem mieszkańców, władz lokalnych, przedsiębiorców, administracji samorządowej i ekspertów;
2. jej zapisy muszą ustalać i chronić mądry kompromis między wszystkimi ważnymi interesami poszczególnych grup, przy czym interes mieszkańców winien być traktowany priorytetowo;
3. polityka dla śródmieścia musi być całościowa, a nie wycinkowa; winna łączyć co najmniej zagadnienia społeczne, gospodarcze, planistyczno-przestrzenne i z zakresu ekonomiki miasta.
4. Dopiero na podstawie tak wypracowanej polityki śródmiejskiej powinien powstawać dla Starego Miasta miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Rekomendacja 2. WYZWANIA SPOŁECZNE na Starym Mieście

Na toruńskim Starym Mieście kumulują się i wzajemnie nasilają złożone **problemy społeczne**: ubóstwo, wykluczenie, bierność i bezradność. Uważamy, że dla pomyślności Starego Miasta oczekiwanym stanem docelowym jest **aktywność i zaradność** mieszkańców, z której wyniknie spójność społeczna, a w dalszej perspektywie odbuduje się bezpieczeństwo ekonomiczne. Węzeł problemów społecznych Starego Miasta należy więc rozwiązywać rozpoczynając od **aktywizacji mieszkańców**. Środki zainwestowane w aktywizację społeczną zwrócą się w dwójnasób w postaci przyszłych oszczędności na świadczeniach pomocy społecznej (dzięki zwiększeniu samodzielnej zaradności mieszkańców) oraz znikniętych szkód wizerunkowych związanych z widocznością problemów społecznych na ulicach Starego Miasta.

Istniejący miejski Program Aktywności Lokalnej (PAL) jest dobrym początkiem tego procesu, jednak obecnie jest potrzebne znaczne poszerzenie i wzmocnienie działań. Rekomendujemy, co następuje:

1. Należy uznać, że zaktywizowanie społeczne biernej części mieszkańców starego miasta jest strategicznie ważnym **zadaniem publicznym** samorządu miasta Torunia.

2. Aktywizacja społeczna na Starym Mieście musi przybrać charakter działań **zmasowanych** (a nie – pojedynczych), **długoletnich i ciągłych** (a nie doraźnych i akcyjnych), **powszechnych** (skierowanych do każdego potrzebującego) i **rozproszonych** (realizowanej możliwie blisko mieszkańców, w całej przestrzeni Starego Miasta).
3. Należy przyjąć zasadę, że wykonawcy poszczególnych zadań aktywizacyjnych są ważnymi sojusznikami administracji w wykonywaniu tego zadania publicznego i winni być wspierani w taki sposób, aby mogli swą energię skierować w całości na merytoryczne zadanie.
4. Zadania publiczne w zakresie aktywizacji mieszkańców Starego Miasta – jako z istoty niedochodowe – powinny być zlecane w konkursach w taki sposób, aby oczekiwanym wkładem wykonawców była ich praca, a nie współfinansowanie kosztów zadania. Podstawowy koszt zadania winien być w całości pokrywany z budżetu Torunia. Ewentualny wkład własny wykonawców (np. zdobyte przez nich granty zewnętrzne, lub wsparcie sponsorów) winien być traktowany jako środki na poszerzenie zadania poza zakres podstawowy.
5. W związku z tym rekomendujemy uwzględnienie w rocznych programach współpracy z organizacjami pozarządowymi corocznego odrębnego konkursu na zadania aktywizujące społeczność Starego Miasta, do którego zapraszane byłyby przykładowo działania o charakterze aktywizacji środowiskowej i społecznej, animacji kultury, aktywizacji zawodowej i przeciwdziałania bezrobociu, profilaktyki uzależnień, socjoterapii i włączania społecznego, wspierania mikroprzedsiębiorczości itp.
6. Dla właściwego rozproszenia działań aktywizacyjnych po terenie całego Starego Miasta należy brać pod uwagę – jako jedno z możliwych rozwiązań – wynajem lokali prywatnych na cele prowadzenia „miejsc aktywizacji” na zasadzie konkursu ofert.

Rekomendacja 3. BIZNES na Starym Mieście

Na toruńskim Starym Mieście potrzebny jest **sprzyjający klimat dla biznesu**. To przedsiębiorcy płacąc podatki generują dochody budżetu miasta, tworzą miejsca pracy, dostarczają potrzebnych dóbr i usług mieszkańcom i turystom. Bez przedsiębiorczości Stare Miasto byłoby martwe.

Dla stworzenia sprzyjającego klimatu dla biznesu rekomendujemy, co następuje:

1. Należy wspierać i rozwijać funkcję mieszkaniową Starego Miasta.
2. Interesy mieszkańców muszą być traktowane priorytetowo, przed interesem odwiedzających, w tym turystów.
3. Na starym mieście niezbędne są jasne i trwałe (wieloletnio niezmiennie) reguły prowadzenia biznesu, wypracowane w drodze uzgodnień i kompromisów, z poszanowaniem praw nabytych.
4. Należy wypracować wspólnie z przedsiębiorcami i mieszkańcami nową spójną politykę parkowania i dojazdów (np. dostaw towaru, krótkotrwałego postoju itp.) bardziej przystającą do realiów działalności gospodarczej. Należy radykalnie uprościć i ujednoznaczyć zasady dojazdu i parkowania.

Przykłady: proste zasady udzielania pozwoleń na wjazd, likwidacja ograniczeń godzinowych dla dostawców, obniżki cen za pierwsze godziny parkowania (strategia krótkiego parkowania), darmowe parkowanie przy wydziałach UM, szczególny system opłat dla podmiotów biznesowych, pracowników i mieszkańców, ewentualne dopłaty do parkingów podziemnych i szeroka informacja o nich, wprowadzenie identyfikatora parkingowego dla mieszkańców Torunia. Wszystkie rozwiązania winny być konsultowane z użytkownikami.
5. Podmioty gospodarcze winny być traktowane równo, bez preferencji dla podmiotów dużych (sieciowych, ponadlokalnych). Wyjątek winno stanowić jedynie wspieranie wymierających tradycyjnych usług ze względów wizerunkowych.

Przykłady: chodzi o usługi takie, jak – przykładowo – szewc, kaletnik, zegarmistrz, usługi związane z renowacją mebli i inne tradycyjne usługi skierowane do mieszkańców (a nie usługi dla turystów).

6. W sprawach administracyjnych dot. Starego Miasta, ze względu na specyfikę miejsca, konieczne jest uproszczenie miejskich procedur administracyjnych (jedno okienko!). W tym kontekście warta rozważenia jest redefinicja zadań i kompetencji TCM.
7. Potrzebna jest nowa regulacja dotycząca opłat za zajęcie pasa drogowego pod rusztowania
8. Informacja o dostępnych programach wsparcia dla remontów w strefie zabytkowej powinna być lepiej adresowana, skuteczniejsza i bardziej kompleksowa. Pula dofinansowania powinna być zwiększona.
9. Potrzebne jest regularne zbieranie przez Urząd Miasta – we współpracy z innymi podmiotami – danych o faktycznym (a nie formalno-oficjalnym) stanie przedsiębiorczości na Starym Mieście.

Rekomendacja 4. PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Starego Miasta

Kluczowym potencjałem Starego Miasta jest jego przestrzeń publiczna: ulice, place, miejsca wypoczynku i rekreacji. O ten potencjał należy świadomie zadbać: należy kształtować przestrzeń publiczną tak, aby była ona przyjazna, inkluzywna (zapraszająca), abyśmy chętnie z niej korzystali. Rekomendujemy, co następuje:

1. Należy uznać, że w przestrzeni Starego Miasta ważną wartością są miejsca skłaniające do zatrzymania się i przebywania w nich przez pewien czas (a nie tylko „przeptywania” przez nie). Przestrzeń publiczna powinna być kształtowana tak, aby powstawało jak najwięcej takich miejsc.
2. W przestrzeni publicznej Starego Miasta potrzebne jest radykalne zwiększenie ilości i poprawienie jakości **miejsc do siedzenia**. Rozumiemy przez to zarówno same „meble miejskie”, służące siedzeniu (bynajmniej nie tylko ławki!), jak i całe mądrze zaaranżowane lokalizacje, w których takie meble byłyby ustawione. Mają one służyć zarówno mieszkańcom, jak i turystom, zarówno osobom starszym, jak i młodzieży, zarówno pojedynczym osobom, jak i mniejszym lub większym grupom. Powinny one być odpowiednio zróżnicowane: sytuowane zarówno w lokalizacjach zapewniających piękny widok, jak i zapewniających intymność i ciszę. **Miejsca do siedzenia, to obecnie kluczowy postulat w zakresie poprawy jakości przestrzeni publicznej Starego Miasta.**
3. Należy dokonać przeglądu przestrzeni komunikacyjnej Starego Miasta pod kątem **ułatwień dla ruchu pieszego**. Rekomendujemy rozważenie wprowadzenia na całym obszarze Starego Miasta „strefy zamieszkania”. Trzeba bardzo pilnie zinwentaryzować „czerwone punkty”: miejsca, gdzie występują szczególne utrudnienia dla pieszych, na przykład przerwy w pasach nawierzchni płytowej, lub brak takiej nawierzchni, kolizyjne usytuowanie urządzeń (np. parkometrów) na szlakach pieszych itd. Takie utrudnienia należy konsekwentnie usuwać.
4. W przestrzeni publicznej niezbędne jest **strefowanie jej funkcji**: oprócz przestrzeni tętniących życiem potrzebne są strefy ciszy – obszary bez hałaśliwych funkcji i programów, m.in. przy kościołach, czy na ulicach, gdzie dominuje funkcja mieszkalna.
5. Potrzebne są **miejsca rekreacji dla dzieci, młodzieży i dorosłych**. Sensownie zaaranżowane przestrzenie spotkań, aktywności i wypoczynku, place zabaw, miejsca rozrywek i aktywności młodzieży, to wszystko są niezbędne komponenty dobrej przestrzeni publicznej.
6. W przestrzeni publicznej niezbędna jest dużo lepsza, niż obecnie, **infrastruktura sanitarna**. Publiczne toalety (np. samoobsługowe, samoczyszczące) winny być zlokalizowane w kilku punktach i bardzo dobrze oznakowane. Warta rozważenia jest akcja udostępnienia do publicznego korzystania toalet we wszystkich budynkach publicznych i zainteresowanych lokalach prywatnych (odpowiednie oznakowanie!). Niezbędne są też miejsca do przewijania dzieci

7. W przestrzeni publicznej Starego Miasta **potrzebna jest zieleń**. Należy zwiększyć ilość drzew i krzewów, a także wyszukać lokalizacje na przyjazne zielone enklawy. Zdecydowanie więcej powierzchni biologicznie czynnej powinno być sytuowane w podwórkach, a także w nowo urządzonych lokalizacjach.
8. W przestrzeni publicznej Starego Miasta, ze względu na koncentrację turystyki w sezonie letnim oraz na nowe zjawiska klimatyczne („miejska wyspa ciepła”) bardzo pożądane jest zorganizowanie „cooling places” – miejsc chłodzenia, zaciemnionych i z dostępem do wody (fontann, źródeł miejskich, mikroakwenów itp.). Miejsca takie zapewniają ochronę przed skutkami upału.
9. Warto rozważyć zaplanowanie odpowiedniej infrastruktury dla psów, zgodnej z nowoczesnymi standardami miejskimi: ogrodzonych, bezpiecznych wybiegów, „psich toalet” itp.

Rekomendacja 5. Stare Miasto a TURYSTYKA

Stare Miasto ze swoim niepowtarzalnym potencjałem jest oczywistą atrakcją przyciągającą wielki strumień turystów. Toruń nie może jednak przyjmować tego zjawiska biernie ani reagować na nie wycinkowo. Należy wdrażać spójną strategię turystyczną, w której miasto świadomie zdecyduje, jakich turystów chce przyciągnąć i jakich korzyści w związku z tym się spodziewa, a jakie koszty jest gotowe ponieść. Rekomendujemy, co następuje:

1. Należy przyjąć zasadę, że turyści nie są jedynymi ani nawet głównymi użytkownikami Starego Miasta. Potrzeby turystów muszą być zaspokajane w harmonii z potrzebami mieszkańców i poszanowaniem ich interesów.
2. Samorząd Torunia powinien regularnie informować zainteresowane podmioty o postępach wdrażania Strategii Rozwoju Turystyki dla Miasta Torunia i delegować na nie część zadań wynikających ze Strategii. Monitoring wdrażania Strategii powinien być jawny i prezentowany publicznie.
3. Trzeba radykalnie poprawić komunikację na linii *branża turystyczna – Urząd Miasta – mieszkańcy – przedsiębiorcy*.

Przykład: powinny być organizowane spotkania przed sezonem turystycznym. Na spotkaniu powinni być również mieszkańcy Starego Miasta; dzięki temu poczują się gospodarzami, którzy mają świadomy wpływ na Stare Miasto. Mieszkańców trzeba włączać w uczestnictwo i organizację imprez kulturalnych i turystycznych.

4. Powinien powstać zintegrowany system informacji turystycznej i kulturalnej. Jego zadaniem będzie także zachęcanie do zwiększenia różnorodności oferty kulturalno-turystycznej. Potrzebny jest także długoterminowy kalendarz imprez.

Przykład: w Toruniu w ostatnich latach były takie tylko dwie duże imprezy (GrandPrix i Koncert na MotoArenie), w tym roku mamy tylko żużel.

5. Bardzo ważne byłoby radykalne poprawienie jakości publicznego, bezpłatnego dostępu do Internetu (WiFi) na obszarze SM. To czynnik kluczowy dla turystyki biznesowej, ale także coraz ważniejszy dla turystyki rekreacyjnej.
6. Trzeba przemyśleć i uregulować systemowo kwestie dojazdu turystów do Starego Miasta. To nie tylko problem parkingów dla turystów indywidualnych, ale problem braku miejsc dla autokarów.

Przykłady: jeden parking pod mostem nie wystarcza w sezonie turystycznym. Parking na placu Św. Katarzyny został tak zaplanowany, że jego konstrukcja nie pozwala na parkowanie autobusów, a do podziemi oczywiście się nie wjedzie. Postulujemy o stworzenie jakiegoś miejsca

dla autobusów wycieczkowych (w tym momencie część kierowców wysadza grupy na Starym Mieście i jedzie na parking przy Tesco na Szosie Lubickiej).

Rekomendacja 6. STRAŻ MIEJSKA na Starym Mieście

Straż miejska na starym mieście stanowi dziś **źle wykorzystywany potencjał**. Byłaby tu bardzo potrzebna, ale w innej roli, niż obecnie. Rekomendujemy, co następuje:

1. Należy dokonać przewartościowania roli Straży Miejskiej w Toruniu, a następnie zdefiniować od nowa jej misję, zadania i formy pracy, ze szczególnym uwzględnieniem jej działań na terenie Starego Miasta.
2. Głównym celem działań Straży Miejskiej powinno **aktywne poprawianie poczucia bezpieczeństwa** mieszkańców i gości Torunia, oraz **służenie im pomocą**, a nie nakładanie kar porządkowych i komunikacyjnych. Narzędziem pracy strażników na Starówce winien być bardziej plan miasta, informator turystyczny i rozmówki angielskojęzyczne, niż blokada i bloczek z mandatami. Niezbędne jest aby strażnicy działający na Starówce znali komunikatywnie podstawy języka angielskiego lub niemieckiego.
3. Na przemyślenie zasługuje zmiana wizerunku strażników, z jednostek paramilitarnych, (kamizelki, pałki, kajdanki) na rodzaj przyjaznej służby miejskiej, kierującej ruchem turystycznym i prowadzącej działania informacyjne.
4. Należy absolutnie zaniechać patroli „czyhających” w bramach i za przystankami MZK na zagubionych kierowców. Ten proceder jest nagminny na terenie Starego Miasta i przynosi Toruniowi wielką szkodę wizerunkową, kształtując obraz miasta nieprzyjaznego.
5. Niedopuszczalne jest wyznaczanie Straży Miejskiej limitów kar do „wykonania” w danym roku budżetowym. Wpływy z tego tytułu są prawdopodobnie dużo mniejsze, niż straty z powodu nieprzyjaznego wizerunku miasta.
6. Należy wprowadzić zasadę uczestniczenia przedstawiciela Straży Miejskiej w każdej formie debaty publicznej nad kształtem i sposobem funkcjonowania Starego Miasta i śródmieścia Torunia.

7. Upublicznienie rezultatów projektu

Upublicznienie rezultatów projektu Restart nastąpiło 30 maja 2012 roku podczas dwóch wydarzeń publicznych: przedpołudniowej **Konferencji Podsumowującej** oraz popołudniowej **debaty obywatelskiej nad rezultatami projektu**. Oto sprawozdanie z obu wydarzeń.

7.1 Konferencja podsumowująca projekt Restart

Podsumowanie projektu Restart nastąpiło 30 maja 2012 podczas ogólnopolskiej konferencji dla przedstawicieli administracji samorządowej i lokalnych liderów społeczeństwa obywatelskiego, w trakcie której zaproszeni goście mieli możliwość zapoznania się z wynikami dziesięciomiesięcznych prac Restarteru. Istotne było przede wszystkim zaproszenie na konferencję przedstawicieli samorządu z ośrodków mających zespoły staromiejskie, a co za tym idzie – borykających się z problemami degeneracji zabytkowych centrów miast. Konferencja została zatytułowana:

„RESTART: NOWY KIERUNEK REWITALIZACJI.

Od inicjatywy społecznej do partycypacji w polityce miejskiej”

Konferencja odbyła się 30 maja 2012 roku w Hotelu Bulwar w Toruniu. Honorowy patronat nad tą konferencją objął Minister Administracji i Cyfryzacji, **Michał Boni**, wicemarszałek Senatu RP, senator **Jan Wyrowiński** i Prezydent Miasta Torunia, **Michał Zaleski**. Współorganizatorem konferencji został Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego, **Piotr Całbecki**.

Ryc. 45. Konferencja podsumowująca projekt Restart: 30 maja 2012, Hotel Bulwar

Celami konferencji były:

1. Zaprezentowanie wyników projektu Restart: możliwości przygotowania akceptowalnego społecznie planu zmian w wymagających ożywienia centrach miast, na podstawie gruntownej diagnozy obszaru staromiejskiego.
2. Zarekomendowanie metodyki przetestowanej w projekcie Restart jako wzoru do wykorzystania w innych miastach.

Konferencję rozpoczęło powitanie gości przez Macieja Karczewskiego, Prezesa Toruńskiej Fundacji Stare Miasto, będącej organizatorem projektu Restart. Gości powitali także krótkimi wystąpieniami Patroni Honorowi konferencji: przedstawiciel wicemarszałka Senatu RP i Prezydent Miasta Torunia,.

W pierwszej części konferencji przedstawiono wyniki projektu Restart: wstępny raport z wnioskami. Piotr Wielgus i Paweł Kołacz, przedstawiciele współorganizatora projektu, Pracowni Zrównoważonego Rozwoju, przedstawili wyniki przeprowadzonych badań oraz metodologię wykorzystaną w projekcie. Następnie Wojciech Kłossowski, ekspert projektu Restart przedstawił rekomendacje wypracowane w ramach projektu.

Kolejny panel otworzyło wystąpienie partnera projektu ze strony Urzędu Miasta, dyrektora Biura Toruńskiego Centrum Miasta, pana Andrzeja Szmaka, który w prelekcji pt. *Święta Ulic Starego Miasta Torunia jako element integracji społeczności lokalnej* zaprezentował działania samorządu lokalnego mające na celu skuteczną rewitalizację toruńskiej Starówki. Bardzo istotną częścią tego panelu była prelekcja Andreasa Billerta, eksperta projektu. W swoim wystąpieniu jasno określił on funkcje i role jakie powinno pełnić Stare Miasto w strukturze miejskiej. Opierając się na swoich wieloletnich doświadczeniach pracy nad rewitalizacjami miast niemieckich, Andreas Billert przedstawił wielopłaszczyznowość zmian zachodzących w przestrzeniach staromiejskich, a także złożoność rozwiązań, które pozwolić mogą na skuteczną rewitalizację tych obszarów.

Ostatni panel poświęcony był ruchom miejskim. Prelegentami w tej części konferencji byli: Katarzyna Starzyk, reprezentująca Pracownię Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” oraz Lech Mergler, lider stowarzyszenia My Poznaniacy. Duże zainteresowanie zaproszonych gości wywołały wymierne rezultaty projektu, a w szczególności rekomendacje dla staromiejskiej przestrzeni Torunia. Dodatkową atrakcją była możliwość wymiany uwag z ekspertami w trakcie przerw kawowych, z czego skwapliwie korzystali zaproszeni goście. W obradach wzięły w niej udział 84 osoby, w tym przedstawiciele samorządów lokalnych i liderzy ruchów miejskich z całego kraju⁸. Przygotowano dla nich materiał konferencyjny, dotyczący rewitalizacji obszarów zabytkowych pt. „Restart Nowy kierunek rewitalizacji. Od inicjatywy społecznej do partycypacji w polityce miejskiej.”.

Dzięki niezwykle dużemu zainteresowaniu ze strony administracji samorządowej (nie tylko z terenu województwa kujawsko-pomorskiego), konferencja ma szansę stać się cyklicznym forum wymiany informacji o rewitalizacji w obszarach chronionych.

---

⁸ W niektórych przypadkach zainteresowani nie mieli możliwości uczestniczenia w konferencji ze względu na zobowiązania służbowe, ale otrzymaliśmy bardzo wiele próśb o przesłanie materiałów z konferencji, między innymi z Lublina, Rzeszowa oraz Sandomierza.

7.2 „Stare Miasto jakiego pragniemy?” Debata publiczna nad wynikami projektu Restart

Tego samego dnia, 30 maja 2012 po południu, mieszkańcy Torunia mogli zapoznać się z oficjalnymi wynikami ponad rocznej pracy nad projektem *Restart* i debatować nad nimi.

7.2.1 Cel debaty

Debata obywatelska zamykała cykl projektu. W pierwszej debacie w grudniu 2011 roku prezentowaliśmy diagnozę i zapraszaliśmy mieszkańców Torunia do wzięcia udziału w pracach grup tematycznych. Teraz prezentowaliśmy ostateczne wyniki tych prac i poddawaliśmy je ocenie mieszkańców. Uczestnicy spotkania mieli okazję posłuchać jak przebiegały kolejne etapy realizacji projektu, a co najważniejsze dowiedzieć się o rezultatach wspólnej, trwającej blisko rok pracy mieszkańców z udziałem administracji samorządowej. Spotkanie było dobrą okazją do zadania pytań o to, co przyniósł projekt *Restart*, co będzie działo się dalej z wypracowanymi rekomendacjami i „receptami” na poprawę funkcjonowania Starego Miasta. W debacie wzięł udział osobiście Prezydent Miasta Torunia **Michał Zaleski**. Debatę moderował Prezes Toruńskiej Fundacji Stare Miasto, **Maciej Karczewski**.

Ryc. 46. Debata nad rezultatami projektu Restart

7.2.2 Przebieg debaty

Uczestnicy debaty z chęcią odnosili się do tego, co zostało im zaprezentowane w pierwszej części spotkania. Pojawiały się głosy trafności podjęcia działań w przestrzeni Starego Miasta oraz wartości i potencjału społecznego mieszkańców, który pomógł niejako wydobyć *Restart*.

Zgadzam się z diagnozą stopniowego umierania miasta, zaniechania jego funkcji gastronomiczno-usługowych, połowa moich ulubionych knajp już nie istnieje. Jednak co muszę powiedzieć to, że bardzo szybko zorientowaliście się państwo w tym, co się dzieje i to daje duże szanse na reakcję z dobrym skutkiem.

Nieuniknionym stała się dyskusja o samych zaprezentowanych rozwiązaniach dla Starego Miasta. Uczestnicy spotkania oczekiwali chwilami gotowych recept na to, co zrobić z bankami na Starym Mieście, jak unikać konfliktów z mieszkańcami podczas organizacji różnych wydarzeń w przestrzeni. Obecny ekspert, Andreas Billert, wyjaśnił że gotowych recept po prostu nie ma, że trzeba ich poszukiwać lokalnie. Przypomniał jednak o doświadczeniach państw zachodnich.

Istnieje pewnego rodzaju zgoda społeczna która odnosi się do tego czym jest miasto: przestrzeń miejska, to przestrzeń mieszkania, życia i pracy lokalnej społeczności. Potem długo, długo nic i dopiero pojawiają się turyści i inni chcący zaspokajać swoje potrzeby. Funkcja mieszkalna, funkcja handlowa i gastronomiczna jest podstawą dla tworzenia się społeczności miejskich, miasto jest miejscem do życia i mieszkania (...). Musimy się zastanowić czy traktujemy miasto jako przestrzeń, którą chcemy użytkować, gdzie mieszka jakaś społeczność, czy jako miejsce gdzie tylko przychodzimy i wychodzimy z niego.

Nie tylko eksperci, ale sami mieszkańcy dostrzegli, że przestrzeń publiczna Starego Miasta to obszar gdzie spotykają się ludzie, często reprezentujący różne strony i interesy, jednak konieczne jest, aby potrafili stanowić pewną jedność, ze względu właśnie na wspólny obszar, w którym funkcjonują.

Mieszkańcy i osoby związane ze Starym Miastem powinni być po tej samej stronie. Ja w ogóle nie rozumiem pojęcia bariery w przestrzeni, w której wspólnie żyjemy i funkcjonujemy. Przestrzeń publiczna Starego Miasta to określenie, które mówi, że osoby, które wspólnie zajmują przestrzeń powinny mówić jednym głosem, ich oczekiwania i potrzeby powinny być takie same jak urzędników czy mieszkańców starówki.

Przestrzeń publiczna to także problemy i potrzeby ich rozwiązania, które nie zawsze są nam znane i przez nas uświadamiane. Uczestnicy debaty dzięki opowieściom ekspertów mogli przekonać się, że proces rewitalizacji zabytkowych miast jest procesem długotrwałym i trudnym, szczególnie w polskich realiach, gdzie wiele kwestii nie jest jeszcze uregulowanych prawnie.

Kłopot z miastem w Polsce jest problemem politycznym, nie finansowym. Brakuje struktur prawnych umożliwiających zarządzanie miastem. Miasta muszą uzyskać podmiotowość prawną i polityczną (...). Problemem jest brak instrumentów wdrożenia planu miejscowego, gminy muszą wywierać nacisk na rząd, aby on wyposażył je w instrumenty, dzięki którym będą mogły zareagować w sytuacji już zastanej (...) stymulować, zarządzać i sterować procesami rynku i sposobem gospodarowania własnością prywatną. Jesteśmy na etapie uświadamiania sobie problemów zarządzania miastem.

Sami mieszkańcy – uczestnicy debaty dostrzegają, że mimo wszystko władze miasta mają kompetencje, które umożliwiają im reagowanie na problemy może mniejszej wagi, ale takie, które bezpośrednio dotyczą użytkowników przestrzeni, o których często dyskutowano w trakcie prac grup roboczych **Restartu**:

Ktoś w trakcie pracy w grupie Restartu pokazał mi że można widzieć jakiś problem przestrzeni w inny sposób (...) jednak urzędnik może dostrzec pewien problem, na przykład tam gdzie jest dziura w chodniku, gdzie ciężko się chodzi w szpilkach, nie ma gdzie usiąść. Ja jako zwykły mieszkaniec nie mam narzędzi żeby zareagować tak jak urzędnik magistratu.

Wiele kontrowersji wzbudziła kwestia uczestnictwa i roli urzędników w samym projekcie **Restart**, jak i czasu po jego zakończeniu. Dyrektor Biura Toruńskiego Centrum Miasta, Andrzej Szmak, jasno określił jaką rolę odgrywali urzędnicy, jako:

osoby służące pomocą i radą, udostępniające dokumenty i wyniki badań. Przedstawialiśmy swój punkt widzenia, dane, argumenty próbując osiągnąć dobry efekt, jednak jako urzędnicy nie powinni włączać się w pracę grup problematycznych i konfliktowych.

Taka rola urzędników biorących udział w projekcie może nie była dostatecznie określona i wyjaśniona osobom zaangażowanym, na co wskazywać mogły wypowiedzi osób biorących udział w debacie:

Brałam udział w jednej z grup [...], muszę przyznać, że trudno uznać za partnera osobę, która nic nie mówi, tylko słucha.

Taka a nie inna rola urzędników w samym projekcie *Restart* nie oznacza, że jest on dla przedstawicieli władz nieistotny, o czym świadczy już sam fakt zaangażowania się w uczestnictwo w pracach grup problemowych czy grupy rekomendacyjnej. O wartości projektu *Restart* dla polityki i zarządzania miastem mówił zapytany Prezydent Miasta Torunia, Michał Zaleski:

Z trzydziestu sześciu rekomendacji szczegółowych dwadzieścia siedem oznaczyłem jakie oczywiste, niezbędne do wdrożenia. Co do dziewięciu mam wątpliwość (...) co do przytoczonych przykładów zaznaczyłem tylko dwa przykłady jako trafne (...) Ja się cieszę że ta proporcja 3/4 pomysłów do mnie trafia, bo to bardzo dużo (...) Padły takie mądre stwierdzenia, razem, wspólnie podejmujemy decyzje, myślę że bez tego nie damy rady.

Na pytanie o dalsze losy *Restartu*, o potencjał społeczny, który wydobyl z mieszkańców Torunia uczestnicy debaty usłyszeli zapewnienie prezesa Fundacji Stare Miasto, Macieja Karczewskiego:

*Na pewno będzie ciąg dalszy, wiele osób [...] chce się włączyć w pracę. Myślę, że kontynuacja *Restartu* to wyjście na Śródmieście, dlatego, że to co dzieje się kawałek dalej od starówki ma na nią diametralny wpływ.*

Niech podsumowaniem będzie swoisty apel jednej z uczestniczek spotkania:

Wyniki tego projektu wykorzystajmy wszyscy. Nie wykorzystajcie wy, urzędnicy, tylko wykorzystajmy my wszyscy.

7.3 MIESZKAŃCY – MIESZKAŃCOM.

Drzewo jako symboliczne zwieńczenie projektu *Restart*

Na zakończenie projektu *Restart* zaplanowaliśmy symboliczne podziękowanie dla mieszkańców za ich zaangażowanie. Chcieliśmy też pozostawić trwały ślad po zakończonym projekcie. Dlatego na koniec zaplanowaliśmy **posadzenie drzewa** w przestrzeni staromiejskiej. Potrzeba zieleni była wyartykułowana w jednej z rekomendacji *Restartu*, jednak naszym zdaniem akt wspólnego posadzenia drzewa ma wymowę głęboko symboliczną.

Drzewo to uniwersalny dla wielu kultur symbol życia, witalności, odradzania się (np. *Drzewo Życia* w Edenie). W wielu religiach drzewo jest źródłem wiedzy, mądrości bądź oświecenia (np. *drzewo wiadomości dobrego i złego – rajska jabłonia* z Księgi Rodzaju, czy figowiec *Bodhi*, pod którym oświecenie osiągnął Budda). O uniwersalnej kulturowej nośności symboliki drzewa niech świadczy fakt, że drzewo jako *axis mundi* (oś świata) lub *łącznik podziemi z niebem* występuje bardzo odległych w czasie i przestrzeni kręgach kulturowych: nordycki jesion *Yggdrasil*, saski dąb *Irmisul*, chińskie drzewo *Kien-Mou*, drzewo *Yaxche* w mitologii Majów, sumeryjskie *Kiskanu* czy indyjskie drzewo *Aśwattha*. Drzewo niewątpliwie może poruszyć także wyobraźnię współczesnego Europejczyka: dla nas drzewo to *symbol zakorzenienia i wzrostu*.

Ryc. 47. Lokalizacja drzewa *Restartu* – symboliczne miejsce na styku Starego i Nowego Miasta

Lokalizacja DRZEWA

Aby Stare Miasto symbolicznie połączyć z Nowym Miastem, jako lokalizację zaproponowaliśmy fosę przy Zamku Krzyżackim. Dzięki tej lokalizacji oraz współpracy z pobliskimi placówkami⁹ aktywizującymi młodzież i dzieci, jesteśmy w stanie zapewnić drzewu optymalne warunki pielęgnacyjne i zaangażować w akcję najmłodszych mieszkańców Starówki. Zaplanowaliśmy posadzenie nie małej sadzonki, ale dużego, dorosłego drzewa które zostało w tym celu przetransportowane do Torunia z Berlina, ze specjalistycznej uprawy, wraz z bryłą korzeniową. Drzewo zostało wybrane przez doświadczonych architektów krajobrazu i dostosowane do klimatycznych i glebowych warunków lokalnych. Propozycje obejmowały gatunki liściaste o rozłożystej koronie i odpowiedniej wysokości. Ostatecznie wybór padł na platan. **Akcja sadzenia drzewa odbyła się 14 lipca 2012 roku** (plakat zapraszający – obok).

Ryc. 48. Akcja sadzenie drzewa

⁹ W pobliżu znajduje się Młodzieżowy Dom Kultury, Przedszkole Miejskie na Strumykowej i Szkoła Podstawowa nr 1.

W wydarzeniu tym prócz przedstawicieli Urzędu Miasta z wiceprezydentem Szubą na czele, udział wzięli mieszkańcy Torunia i przedstawiciele mediów, ale najliczniejszą i najważniejszą grupę stanowiły dzieci i młodzież. Z prawdziwym zapałem brały udział w akcji sadzenia drzewa, ozdabiania przestrzeni wokół sadzonkami kwiatów. Dzieci zadeklarowały, że będą się opiekować wspólnie nasadzonym drzewem. Aby pomóc im w tej opiece przekazaliśmy na ich ręce konewki, łopatkę ogrodniczą oraz komplety gustownych rękawic ochronnych.

W późniejszym czasie planujemy także zorganizowanie konkursu plastycznego, którego tematem byłaby wizja rozwoju Starego Miasta – przestrzeni wokół symbolicznego drzewa.

7.4 Echa medialne projektu Restart

Przystępując do realizacji projektu Restart zdawaliśmy sobie sprawę, że potencjalny sukces projektu zależy od tego, jak wiele osób zaangażuje swój czas i energię w jego realizację. Toteż od początku ściśle współpracowaliśmy z mediami, informując je o wszystkim, co dzieje się w projekcie.

Pierwszym zadaniem było przedstawienie dziennikarzom nowatorskiej idei projektu, zainteresowanie ich planami badawczymi oraz jasny komunikat na temat zakładanego rezultatu prac – społecznie wypracowanych rekomendacji dla przestrzeni staromiejskiej. Po przesłaniu do redakcji mediów lokalnych informacji wstępnych oraz założeń projektu Restart, zorganizowaliśmy konferencję prasową, której celem było wyjaśnienie genezy projektu, przedstawienie harmonogramu prac oraz przedstawienie partnerów i ekspertów projektu. Szczególnie zainteresowanie wzbudził fakt, iż jednym z partnerów projektu jest Biuro Toruńskiego Centrum Miasta (jednostka organizacyjna administracji samorządowej). Takie partnerstwo było niespotykane i wzmogło zainteresowanie dziennikarzy całym projektem. Szczegółowych informacji mediom udzielali eksperci projektu, którzy przyczynili się także do wzrostu świadomości w samym środowisku dziennikarskim.

Oddźwięk mediów okazał się bardzo żywy i przychylny projektowi. **Na różnych etapach realizacji projektu ukazało się ponad sto publikacji w mediach.** Oto przykładowe tytuły publikacji:

Stop wymieraniu Starówki,
ruszył projekt „Restart”

Restartują toruńską Starówkę. **Recepta dla Torunia**
Będzie rewolucja? Aby usiąść, trzeba tutaj zapłacić

Nasza Starówka umiera. Znikają kolejne sklepy.

Zrestartować Stare Miasto

Toruńska Starówka: Restart: mieszkańcy ważniejsi, niż turyści?
jakich zmian potrzebujemy? **Centrum pod lupą**

Badania Starówki. Nasz salon nadal w modzie **Projekt Restart, czyli ochotnicy na start**

Dzięki mnogości informacji medialnych udało się uzyskać wysoką frekwencję na debacie z mieszkańcami, na której przedstawiono wstępne wyniki badań. Frekwencja ta zaowocowała dużym zaangażowaniem mieszkańców w prace grup tematycznych, do których nabór był prowadzony w trakcie tej debaty. Zainteresowanie mediów zaowocowało także uczestnictwem dziennikarzy w pracach tych grup. Ponieważ jednym z założeń projektu była wielostronność spojrzeń na przestrzeń staromiejską, fakt ten bardzo dobrze wpłynął na jakość prac. Dzięki otwartości mediów, na łamach prasy publikowane były również opinie członków grup tematycznych.

O znakomitej współpracy z mediami najdobitniej świadczy fakt, że w trakcie „ciszy medialnej” w trakcie prac Grupy Rekomendacyjnej, dziennikarze wprawdzie dopytywali o przebieg i wyniki prac, jednak – zdając sobie sprawę delikatności sytuacji podczas prac Grupy – uszanowali konieczność czasowego ograniczenia kontaktów medialnych do chwili uzyskania wyników prac. Ważna jest także rola mediów w procesie uzyskiwania informacji zwrotnej od podmiotów związanych z administracją samorządową. Dzięki wywiadom i publikacjom autorzy projektu, a co za tym idzie opinia publiczna, uzyskiwali ciągłą informację na temat postrzegania prac projektu przez samorząd lokalny.

Najważniejsza rola mediów lokalnych rozpoczęła się po konferencji podsumowującej projekt Restart, na której przedstawiono wyniki prac Grupy Rekomendacyjnej – rekomendacje dla przestrzeni Starego Miasta w Toruniu. **Media przyjęły rekomendacje dobrze, ale – co dla nas ważniejsze – zapowiedziały bezustanne monitorowanie ich realizacji.**

Ostatnimi działaniami medialnymi projektu będzie przedstawienie dziennikarzom niniejszego raportu podsumowującego, oraz zaproszenie mediów na akcję „Drzewo”.

Wymownym przykładem tego, jak był odbierany przez media projekt Restart, może być publikacja opiniotwórczego toruńskiego dziennikarza, Wojciecha Giedrysa.

Toruńska Starówka już nigdy nie będzie taka sama po Restarcie

*Kolejną pozytywną sprawą i nie będzie przesadą, jeśli napiszę, że najważniejszą, było ogłoszenie wyników projektu Restart. Oczywiście, apetyt rośnie w miarę jedzenia, dlatego też **czułem pe-wien niedosyt**, kiedy zapoznałem się z wszystkimi rekomendacjami projektu. Pewnie wielu torunian spodziewało się fajerwerków, fanfar i werbli, czy mówiąc wprost – rewolucji na Starówce. Rekomendacje zaś wydają się **bezpieczne, ostrożne, wyważone, przemyślane**, ale też zachowawcze tak, by nie urazić żadnego partnera projektu. I dobrze. Bo Starówka nie potrzebuje rewolucji, lecz ewolucji. A ta wymaga wiele wysiłku i pracy. W tym wszystkim potrzebne jest **zaangażowanie oraz zaufanie ze strony prezydenta Torunia oraz urzędników**. Wierzę, że staną oni na wysokości zadania i teraz zacznie się kolejny etap Restartu – wprowadzanie go w życie. Jak? Nie wiem. Być może należy utworzyć komisję, zespół lub grupę, która będzie monitorować wdrażanie projektu. Bez wątplenia Restart należy teraz przełożyć na liczby, konkretne inicjatywy, plany, programy czy kwoty w budżecie miasta. Podzielić zadania na te, które można zrealizować od ręki, te, które można wpisać do przyszłorocznego budżetu miasta lub kolejnych, a także te dalekosiężne i wieloletnie, które należy zapisać w wieloletnich planach. **Nie można zrobić sobie teraz przerwy**. Trzeba kuć żelazo, póki gorące. Starówka woła o pomoc, nie można zwlekać. Muszę szczerze przyznać, że Restart jest jedną z tych inicjatyw, która jeszcze **trzyma mnie w tym mieście**. I nie wyobrażam sobie, żeby teraz został odłożony na półkę. To nie jest pierwsza lepsza inicjatywa. To projekt wypracowany przez torunian i teraz powinien być skrupulatnie wprowadzany w życie przez osoby, które uzyskały od nas mandat do kierowania miastem. Ten projekt ma **taki sam społeczny mandat** jak wybrani przez torunian prezydent oraz radni.*

Za: wojciechgiedrys.redblog.pomorska.pl

8. Opis metodyki projektu: rekomendacje dla innych miast

Metodyka zastosowana przy projekcie Restart może być naszym zdaniem rekomendowana z powodzeniem innym miastom, które zamierzają tworzyć programy rewitalizacji, lub nawet szerzej rozumiane polityki śródmiejskie, z współautorskim udziałem mieszkańców. Ponieważ podejście partycypacyjne jest dziś uważane za standard w dobrym rządzeniu miastem, mamy nadzieję, że samorządów zainteresowanych korzystaniem z naszej metodyki będzie coraz więcej.

Przedstawione poniżej zalecenia metodyczne opierają się w głównej części na metodyce przetestowanej w projekcie Restart. Jednak w niektórych szczegółach odbiegają od tego, co zostało zrealizowane w Restarcie; wynika to z tego, że projekt Restart miał charakter w pewnym sensie pionierski i stworzona dla niego koncepcja metodyczna następnie dojrzewała podczas praktycznej realizacji projektu. Dziś my sami – bogatsi o doświadczenia tej realizacji – niektóre szczegóły projektu przeprowadzilibyśmy inaczej lub rozbudowaliśmy. W tym rozdziale przedstawiamy metodykę wzbogaconą już o te doświadczenia i refleksje.

8.1 Otwarta licencja metodyki

Kwestia licencji przedstawia się następująco:

- Metodyka zaprezentowana w tym rozdziale ma w istotnych fragmentach charakter autorski, jednak nie zastrzegamy jej, a **udostępniamy na otwartej licencji *Creative Commons*** „uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 3.5 Polska”¹⁰. Zastrzegamy jedynie, aby stosując wypracowane przez nas metody, używać na ich określenie nazwy „metodyka Restart”¹¹.
- Metodę wolno modyfikować do warunków lokalnych bez potrzeby uzyskiwania zgody autorów. Jednak w takich przypadkach każdorazowo należy uzgodnić z autorami, czy po modyfikacjach nadal istnieje uzasadnienie dla stosowania nazwy „metodyka Restart” (CC).
- Będziemy również wdzięczni za przekazywanie nam informacji o posługiwaniu się naszą metodą i o jej zaletach bądź słabościach, jakie ujawnią się w praktyce. Posłużą nam to do przyszłego udoskonalania specyfikacji metody.

8.2 Rekomendowany model współpracy w trójkącie: *mieszkańcy – władze – eksperci*

W procesie wspólnej pracy nad lokalną polityką śródmiejską, czy programem rewitalizacji, zarówno na etapie tworzenia planów, jak i następnie na etapie zarządzania ich realizacją, metodyka Restart **bezwzględnie zakłada współpracę trzech zbiorowych partnerów:**

- mieszkańców, którzy przynajmniej częściowo występują w formach oddolnie zorganizowanych,
- lokalnych władz publicznych (i podległej im administracji),
- zatrudnionych ekspertów zewnętrznych.

¹⁰ <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.5/pl/>

¹¹ Używanie nazwy „metodyka Restart” będzie przez nas uważane za spełnienie licencyjnego warunku: „uwi docznienie autorstwa”. Nie wiąże się ono z żadnymi dodatkowymi warunkami, w szczególności jest bezpłatne.

Każda z tych grup ma inną rolę do odegrania w procesie, co wynika z samej istoty demokracji. Porządkujący model ról poszczególnych uczestników, przyjmowanych przez nich punktów widzenia i podejmowanych działań zaproponowali G. Praweńska-Skrzypek i J. Flis. Zależność ról, perspektyw i operacjonalizacji każdej z trzech omawianych grup w procesie powstawania programu rewitalizacji bądź polityki lokalnej ilustruje przedstawiona poniżej matryca¹² (ryc. 47).

Ryc. 49. Role, punkty widzenia i postawy poszczególnych uczestników procesu lokalnego planowania partycypacyjnego

			
rola	mieszkańcy	eksperti	politycy
punkt widzenia	wartości	konieczności	możliwości
operacjonalizacja	oczekiwania	przewidywania	przedsięwzięcia

Oprac. W. Kłosowski na podstawie koncepcji J. Flisa i G. Praweńskiej-Skrzypek

Skomentujmy tę macierz: trzy role, w jakich występują uczestnicy procesu formułowania lokalnej strategii, a więc: rola *mieszkańca*, *eksperta* i wreszcie — *lokalnego polityka/urzędnika*, nieuchronnie narzucają odmienny punkt widzenia uczestników występujących w każdej z ról. Z tych odmiennych punktów widzenia wynikają odmienne wkłady wnoszone do wspólnej pracy. Inaczej mówiąc: różny sposób widzenia operacjonalizuje się w różnych działaniach na rzecz wspólnie tworzonego programu.

- Zaczniemy od **mieszkańców**, którzy na sprawy lokalne patrzą z punktu widzenia wartości, a więc wyartykułowanych potrzeb i dostrzeganych problemów. Mieszkańcy mają za zadanie sformułować generalne wskazówki co do sposobu działania władzy publicznej. Krótko mówiąc: ludzie określają, co jest z ich punktu widzenia słuszne i pożądane (deklarują wartości) oraz domagają się tego (artykułują oczekiwania).
- Rola **ekspertów** jest zupełnie odmienna. Ekspert winien w chłodny sposób skonstatować konieczności, o których mają prawo nie myśleć mieszkańcy. Rola ta obejmuje także przewidywanie zagrożeń dla wyznawanych przez mieszkańców wartości i szans ich realizacji.
- **Lokalni politycy i urzędnicy** dźwigają na sobie ciężar podejmowania postanowień co do lokalnej rzeczywistości i muszą brać pod uwagę — oprócz oczekiwań mieszkańców i ostrzeżeń ekspertów — lokalne możliwości. W decyzjach polityków kluczowe znaczenie ma znalezienie równowagi pomiędzy tym co oczekiwane, tym co konieczne i tym co możliwe.

Podsumowując: mieszkańcy mówią, co jest pożądane, eksperci — co sensowne, a politycy — co wykonalne.

Z tych trzech perspektyw da się wydzielić siedem możliwych rodzajów zamierzeń zgłaszanych i realizowanych w społeczności lokalnej, zależnie od tego, kto dane zamierzenie popiera. A oto siedem rodzajów zamierzeń, którym poświęcimy naszą uwagę.

- Pierwszy rodzaj – to niekonfliktowe pole tych zamierzeń, za którymi opowiadają się wszyscy: zarówno mieszkańcy, eksperci, jak i politycy; te zamierzenia są tutaj nazywane **o c z y w i - s t o ś c i a m i**: nie ma przecież wątpliwości co do ich realizacji, jako że są zarazem pożądane, sensowne i wykonalne.

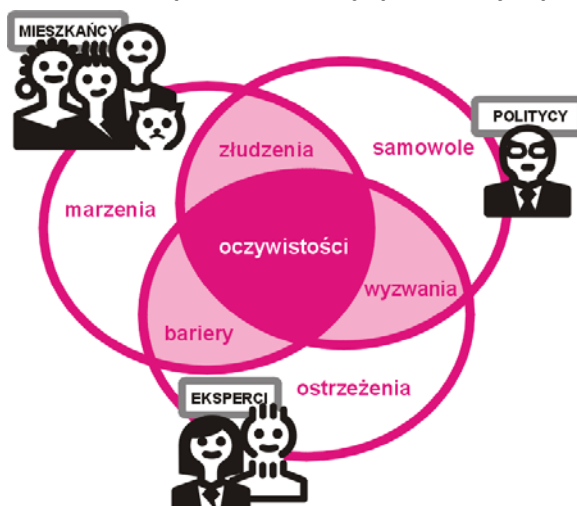
¹² Za: W. Kłosowski, J. Warda: *Wyspy Szans. Jak budować strategię rozwoju lokalnego?* Bielsko-Biała 2001.

- Dalsze pola są bez wyjątku polami konfliktowymi: na każdym z nich zderzają się racje różnych aktorów sceny lokalnej. Omówmy je zaczynając od pól przedsięwzięć popieranym przez mieszkańców wbrew któremuś (lub wbrew wszystkim pozostałym) z lokalnych aktorów.
- Te przedsięwzięcia, których chcą mieszkańcy i przyklaskują im politycy, lecz ostrzegają przed nimi eksperci — nazwiemy *złudzenia*, ponieważ choć są pożądane i wykonalne, to zarazem — bezsensowne (dodam od siebie: ten obszar to raj politycznego populizmu).
- Zidentyfikowane przedsięwzięcia oczekiwane przez mieszkańców i konieczne z punktu widzenia ekspertów, ale niewykonalne w ocenie polityków, to *bariery*.
- Wreszcie, przedsięwzięcia postulowane przez mieszkańców wbrew politykom i ekspertom, a więc — oczekiwane, choć bezsensowne i niewykonalne, to po prostu *marzenia*.
- Pozostałe trzy pola, w których mogą się sytuować postulowane przedsięwzięcia lokalne, znajdują się poza sferą oczekiwań mieszkańców. To inni aktorzy wprowadzają je na lokalną scenę.
- Przedsięwzięcia zalecane przez ekspertów i możliwe zdaniem polityków, wszelako znajdujące się poza obszarem oczekiwań mieszkańców, to *wyzwania*: oto posunięcia sensowne i wykonalne, na których — nie wiedzieć czemu — społeczności lokalnej nie zależy.
- Zdarzają się i takie postulowane przedsięwzięcia, na których mieszkańcom nie zależy i politycy uważają je za niemożliwe, jednakże domagają się ich eksperci, wskazując na ich niezbędną konieczność: to *ostrzeżenia*.
- Ostatni wreszcie obszar: posunięcia, którymi nie są zainteresowani mieszkańcy i odradzają je eksperci, ale podejmowane i tak przez lokalnych polityków (bo będące w zasięgu możliwości). Posunięcia takie, to *samowole*.

Dla porządku dodajmy: teoretycznie jest możliwe zgłoszenie zamierzenia, którego nie popiera nikt; ani mieszkańcy, ani eksperci, ani politycy. Zamierzenie niepożądane, bezsensowne i zarazem niewykonalne są jednak zdecydowanie poza polem naszej analizy.

Zależności zachodzące pomiędzy powyżej opisanymi możliwymi rodzajami przedsięwzięć dobrze obrazuje zamieszczony poniżej schemat.

Ryc. 50. Role poszczególnych uczestników procesu a rodzaje planowanych przedsięwzięć

Rys. W. Kłosowski na podstawie koncepcji Flisa i Prawelskiej-Skrzypek

W metodyce Restart jest istotne nie tylko samo uczestnictwo wszystkich trzech aktorów, ale także to, aby nie przekraczali oni przewidzianych dla nich ról. Eksperti ani politycy nie powinni formułować marzeń (celów), to domena mieszkańców. Z kolei mieszkańcy nie muszą analizować wykonalności swoich rekomendacji, to domena urzędników (i po części ekspertów).

8.3 Zalecana metodyka etapu diagnostycznego (badawczego)

8.3.1 Cel badania, pytania badawcze

Diagnoza nie jest celem samym dla siebie; ma ona być narzędziem i podstawą dla decyzji strategicznych co do przyszłości analizowanego obszaru. A decyzje strategiczne mają szansę na tym większą trafność, im solidniejsza jest podstawa wiedzy diagnostycznej, na jakiej są podejmowane.

Celem programu badawczego w metodyce Restart jest więc **dostarczenie sensownych i wiarygodnych podstaw dla przyszłego planowania rozwoju danego obszaru, poprzez sporządzenie możliwie pełnej, wiarygodnej i zintegrowanej diagnozy badanego obszaru** w czterech aspektach, poszukując odpowiedzi na cztery proste pytania badawcze:

- A. **Jak się tu żyje?** (aspekt JAKOŚCI SPOŁECZNEJ badanego obszaru),
- B. **Jak się tu pracuje?** (aspekt ATRAKCYJNOŚCI GOSPODARCZEJ badanego obszaru),
- C. **Czy da się tu dotrzeć?** (aspekt SKOMUNIKOWANIA i DOSTĘPNOŚCI badanego obszaru),
- D. **Czy chce się tu przebywać?** (aspekt jakości PRZESTRZENI PUBLICZNEJ i WIZERUNKU obszaru).

8.3.2 Program badawczy: system poszukiwania odpowiedzi na pytania badawcze

Przedstawione powyżej cztery generalne pytania badawcze mają charakter horyzontalny, przez co rozumiemy, że odpowiedzi na nie będą uzyskiwane w ramach interdyscyplinarnego programu badawczego szukającego odpowiedzi na wszystkie cztery pytania, a nie poprzez cztery odrębne programy badawcze. Poszczególne badania w metodyce Restart są zaplanowane tak, że nie odpowiadają w całości na żadne z pytań badawczych, ale dają częściowe odpowiedzi na wszystkie pytania lub kilka z nich. Z kolei odpowiedzi na poszczególne pytania badawcze syntetyzują się stopniowo z wyników poszczególnych badań.

Przykład: atrakcyjność gospodarcza badanego obszaru (pytanie badawcze B) zostanie oceniona na podstawie: części wyników badań przestrzennych (mapowania obecności ludzi, mapowania dystrybucji przestrzennej funkcji, niektórych pytań sondażu), części wyników badań społecznych (ilościowych i jakościowych), niektórych danych wyszukanych w źródłach wtórnych (np. potencjału ekonomicznego miejscowych nabywców, zmniejszania się ilości firm i mieszkańców) oraz analizy z punktu widzenia gospodarki przestrzennej.

Inne części tych samych badań posłużą z kolei do uzyskania częściowych odpowiedzi na pozostałe pytania badawcze.

Ujęcie takie jest **istotną nowością w metodyce diagnozowania obszarów miejskich**, a to – przez swój zintegrowany i wieloaspektowy charakter. Słabością dotychczasowych programów diagnostycznych dla terenów miejskich było dostarczanie władzom miejskim wyników poszczególnych badań bez wskazania, w jaki sposób te wyniki mają być uwzględnione w późniejszych decyzjach zarządczych. W szczególności kłopotliwe dla zarządzających miastami były sytuacje, gdy otrzymywali wyniki badań z różnych dziedzin, bez wskazania, jak wyniki te mają być ze sobą porównywane i jak powinny współkształtować decyzje zarządcze.

Prezentowana tu metodologia, to metoda **zintegrowanej diagnozy** całego badanego obszaru. Przez **diagnozę zintegrowaną** rozumiemy **diagnozę zakończoną jednym spójnym systemem rekomendacji planistycznych, wywiedzionym z czterech aspektów diagnozy** (a nie czterema odrębnymi grupami rekomendacji, jak to bywało dotychczas).

Z kolei zamiar sporządzenia możliwie *kompletnej* i jednocześnie możliwie *wiarygodnej* diagnozy może być wewnętrznie sprzeczny, bo np. włączanie wniosków tylko częściowo potwierdzonych badaniami sprawia, że diagnoza staje się wprawdzie bardziej kompletna, ale za to mniej wiarygod-

na, a z kolei wykreślenie takich wniosków sprawia, że diagnoza ma wyższą wiarygodność, lecz jest wówczas niepełna.

O ile w badaniach naukowych (teoretycznych) przyjmuje się z reguły bezwzględny priorytet *wiarygodności*, o tyle w badaniach stosowanych przyjmujemy wytyczną „złotego środka” pomiędzy *kompletnością* i *wiarygodnością* diagnozy: włączymy do niej nie tylko wnioski badawcze niewątpliwe i w pełni zweryfikowane, ale i wnioski prawdopodobne (każdorazowo zaznaczając status danego wniosku, czy rekomendacji).

8.3.3 Poszczególne badania

W metodyce Restart niezbędne jest przeprowadzenie czterech uzupełniających się rodzajów badań:

- badań **przestrzennych**, obejmujących mapowanie istotnych czynników zarówno w całym obszarze, jak i jego przestrzeni publicznej, oraz sondażowe badanie percepcji przestrzeni przez jej użytkowników,
- badań **społecznych**, obejmujących w optymalnej wersji badania jakościowe i sformułowane dopiero na podstawie ich wyników badania ilościowe (reprezentatywne),
- badania *desk research*: przeszukanie źródeł wtórnych w celu zebrania „danych zastanych”,
- badania z **punktu widzenia planowania i gospodarki przestrzennej**, obejmujące zastany łąd przestrzenny, m. in. obecne nasycenie nieruchomości poszczególnymi funkcjami.

Badania tych czterech rodzajów mogą być realizowane równoległe i równocześnie. Natomiast w ramach poszczególnych bloków, w szczególności w badaniach planistyczno-przestrzennych i społecznych kolejność poszczególnych etapów badawczych nie jest dowolna i wynika z logiki badań.

■ Badania przestrzenne

W metodyce Restart zaleca się przeprowadzenie co najmniej trzech badań (ewentualne badania dodatkowe mogą wynikać ze specyfiki lokalnej).

1. **Mapowanie intensywności obecności ludzi w przestrzeni publicznej.** Badanie to polega na ocenie/zliczeniu z natury ilości ludzi obecnych w poszczególnych częściach przestrzeni publicznej, w różnych porach doby i dniach tygodnia, a w razie możliwości – również w różnych porach roku, np. w roku szkolnym/akademickim i w wakacje, w sezonie turystycznym i poza nim. Rozkład na poszczególnych ulicach oceniają/zliczają przeszkoleni obserwatorzy, przy czym:
  - a. Każdą lokalizację ocenia/zlicza w różnych terminach obserwacyjnych co najmniej trzech obserwatorów a wynik uśrednia się, lub – w wypadku rażącej rozbieżności zliczeń – uzupełnia kolejnymi dwiema obserwacjami i dopiero wówczas uśrednia.
  - b. Poszczególnych ocen/zliczeń dokonuje się w określonych, powtarzalnych lokalizacjach (najczęściej – na poszczególnych ulicach, placach, przy określonych urządzeniach publicznych itp.). W danej lokalizacji zlicza się ludzi „w zasięgu głosu” (znajdujących się – według subiektywnej oceny obserwatora – w takiej odległości, że usłyszeliby nas, gdybyśmy ich głośno zawołali). Wobec tego lokalizacje rozległe (np. długie ulice) można dzielić dla celów obserwacyjnych na umowne odcinki.
  - c. Oceny/zliczenia dokonuje się w skali od 1 do 6 (skala ocen szkolnych), przy czym poszczególne oceny oznaczają:
    - Ocena **1: brak ludzi** – nieobecność ludzi w otoczeniu,
    - Ocena **2: mała ilość ludzi** – od jednej do trzech osób w otoczeniu,
    - Ocena **3: średnia ilość ludzi** – od czterech do dziewięciu osób w otoczeniu,

- Ocena **4: duża ilość ludzi** – od 10 do 24 osób w otoczeniu,
- Ocena **5: bardzo duża ilość ludzi** – od 25 do 60 osób w otoczeniu,
- Ocena **2: tłum** – ponad 60 osób w otoczeniu.

Szczególnie przy dużych i bardzo dużych ilościach osób, oraz w lokalizacjach, gdzie ludzie intensywnie przemieszczają się, precyzyjne zliczenie może być niemożliwe; w takich sytuacjach obserwator dokonuje subiektywnej oceny (na podstawie oszacowania ilości ludzi).

d. Obserwacje/zliczenia wszystkich obserwatorów wprowadza się do arkusza i uśrednia dla poszczególnych lokalizacji oraz dni i pór obserwacji. Całościowe wyniki prezentuje się w postaci kartodiagramu (uproszczonej mapy terenu z naniesionymi badanymi lokalizacjami), gdzie kolorami odwzorowano średnią intensywność obecności ludzi w poszczególnych lokalizacjach.

2. Mapowanie zachowań, aktywności i funkcji. Podobnego mapowania dokonuje się w odniesieniu do zaobserwowanych w przestrzeni publicznej zachowań ludzi, aktywności i funkcji, słowem: sposobów użytkowania przestrzeni. Poszczególne lokalizacje są tu także obserwowane i opisywane przez obserwatorów, przy czym:

a. Każdą lokalizację opisuje w tym wypadku jeden obserwator. Obserwatorzy dysponują listą wskazań badawczych (instrukcją, co w szczególności ma być obserwowane i odnotowywane w kwestionariuszu obserwacji).

b. Wskazania badawcze powinny w szczególności kierować uwagę obserwatorów na te sposoby użytkowania przestrzeni, które nie wynikają wprost z uregulowań formalnych, lub wręcz kolidują z tymi uregulowaniami, jak np.:

- miejsca „obrońnięte” stałymi funkcjami, np. ławka, gdzie seniorzy grywają w szachy, murek, na którym zawsze przesiaduje młodzież, lokalizacja, która jest zwyczajowym miejscem umawiania się na spotkania, a nawet skwerek, gdzie często pije się alkohol.
- siadanie w miejscach nie zaplanowanych do tego: na murkach, schodach, parapetach,
- oddolna aktywność artystyczna na murach i urządzeniach miejskich: graffiti, vleпки itd.,
- „dzikie”, utrwalone zwyczajowo, przejścia przez ulicę, czy przedcepta przez trawniki,
- parkowanie „na dziko”,
- akty dewastacji i wyładowywania złości na urządzeniach miejskich,
- Tempo poruszania się: gdzie ludzie pędzą w pośpiechu, a gdzie spacerują po woli.

c. Na obserwację zachowań „nieformalnych” może być nałożona zmapowana obserwacja poszczególnych funkcji oficjalnych, zarejestrowana na odrębnym kartodiagramie.

3. Sondaż uliczny nastawiony na odkrycie subiektywnego odbioru przestrzeni przez ludzi. Sondaż może mieć formę wywiadu kwestionariuszowego, a ankieterzy powinni wypełniać kwestionariusz osobiście w obecności respondenta, przy czym:

a. Kwestionariusz powinien zawierać nie więcej, niż trzy pytania, powiązane ze sobą merytorycznie, np. „Co panią/pana motywuje do odwiedzania tej dzielnicy?”, „A co zniechęca?”, skonstruowane w sposób otwarty i zachęcające do odpowiedzi opisowych.

b. Ankieterzy zapisują (streszczają) w kwestionariuszu odpowiedzi bez kierowania się, jakąkolwiek listą dyspozycji badawczych.

c. Następnie odpowiedzi są czytane zbiorowo i z pojęć powtarzających się w nich jest formułowana lista kategorii kluczowych. Z kolei surowe odpowiedzi są transkrybowane poprzez

zastąpienie przyjętymi kategoriami kluczowymi słów równo- lub bliskoznacznymi. Np. jeśli przyjęto kategorię kluczową *zakupy*, to zastąpi ona w tekstach wypowiedzi takie zdania ja

- d. Taki tekst jest zamieniany na tzw. *chmurę tagów*: diagram na którym wielkość poszczególnych słów odpowiada ilości ich wystąpień w tekście.

■ Badania społeczne

Zgodnie z metodyką Restart badania społeczne powinny być prowadzone w dwóch etapach: jakościowym i ilościowym. Czym różnią się te dwa etapy? Wydaje się, że przeciętnemu czytelnikowi dużo lepiej znane są badania ilościowe (np. ankiety), pokazujące, ile osób w badanej populacji ma daną cechę, spełnia dane kryterium, lub odpowiada w taki a taki sposób na pewne pytanie. Natomiast badania jakościowe – zamiast szukać odpowiedzi na pytanie: „ile?” – próbują uzyskać odpowiedź na pytania w rodzaju: „jak?” „dlaczego?” Zdarza się, że w potocznej opinii tego typu badania uchodzą za mniej obiektywne od badań ilościowych. Nic błędniejszego! Dostarczają one po prostu wiedzy innego rodzaju. A ponieważ zarówno potrzeby badawcze, jak i sama ciekawość poznawcza, bywają dużo częściej nastawione na „jak?” i „dlaczego?”, niż na „ile?”, można stwierdzić, że:

- badania jakościowe dostarczają wiedzy trafniejszej merytorycznie (choć mniej precyzyjnej),
- badania ilościowe dostarczały nam wiedzy precyzyjniejszej (lecz merytorycznie mniej trafnej).
- **Badania jakościowe.** W metodyce Restart badania jakościowe muszą po prostu utworować drogę badaniom ilościowym. Oto przykład: aby stwierdzić rzetelnie, ilu mieszkańców ma w naszym mieście *poczucie bezpieczeństwa*, trzeba najpierw możliwie bezstronnie zbadać, jaki stan bezpieczeństwa publicznego ludzie uważają tu i teraz za wystarczający. Inaczej nasza ankieta będzie pytała o „nie-wiadomo-dokładnie-co”.

Zalecanymi metodami badawczymi w etapie jakościowym są w szczególności:

- Indywidualne wywiady pogłębione (tzw. IDI)
- Grupowe wywiady zogniskowane (tzw. *focus groups*)

W obu typach nie zaleca się jako podstawowej formuły wywiadu całkowicie swobodnego (choć w podniesieniu do niektórych respondentów może on być celowy). Trafniejszy będzie *wywiad ukierunkowane* (z dyspozycją ogólną) albo nawet *wywiad ze standaryzowaną listą poszukiwanych informacji*.

- **Badania ilościowe** mają dostarczyć nam wiedzy w postaci liczb: ile wynosi miara badanego zjawiska, ile jest obiektów danego rodzaju, ile wynosi pomiar danej wielkości, ile osób funkcjonuje lub myśli w określony sposób. Wśród badań tego rodzaju mamy zarówno metody eksploracyjne (badające ilościowo stan istniejący), jak i eksperymentalne (polegające na skonstruowaniu sztucznej sytuacji badawczej). Zalecaną w metodyce Restart metodą badania ilościowego jest ankieta. Ankieta to badanie polegające na dostarczeniu wielu respondentom takiego samego kwestionariusza pytań z prośbą o udzielenie odpowiedzi (przez wypełnienie kwestionariusza); cechą charakterystyczną ankiety jest to, że odczytywaniem pytań i zapisywaniem odpowiedzi zajmuje się tu osobiście sam respondent, bez udziału (lub z ograniczonym udziałem) towarzyszącego mu ankietera.

Pytania ankiety powinny zostać zredagowane na podstawie analizy wyników etapu jakościowego badań społecznych.

■ Badania *desk research*

Badania *desk research* (zwane też *analizą danych zastanych*, lub *analizą źródeł wtórnych*) polega na poszukiwaniu informacji, które już istnieją w postaci zgromadzonych zbiorów danych (lub po prostu danych rozproszonych). Podstawowym źródłem jest oczywiście zasób danych gromadzonych przez samą administrację gminną dla celów sprawozdawczych. Innym wielkim źródłem jest statystyka pu-

bliczna. Jeszcze innym – zbiory danych gromadzonych przez najróżniejsze instytucje publiczne. Zaletą takiego badania jest szybkość i niski koszt. Wadą jest z kolei to, że dostępne w *źródłach wtórnych* dane bardzo rzadko odpowiadają wprost na sformułowane przez nas pytania badawcze. Dość często też dane w oficjalnych zbiorach jednostek samorządu są sprzeczne oraz metodycznie niespójne. Rekomendujemy weryfikację wszystkich danych, które uzyskujemy ze źródeł samorządowych.

Oprócz badań *desk research* ilościowych są możliwe także jakościowe. Na przykład ważnym źródłem danych jakościowych są archiwa prasy lokalnej czy portali internetowych zorientowanych na sprawy lokalne, w szczególności blogów czy forów dyskusyjnych, gdzie opinie mogą być bardziej szczerze.

■ Analiza z punktu widzenia planowania i gospodarki przestrzennej

Badania planistyczne i przestrzenno-gospodarcze mają na celu identyfikację sytuacji przestrzennej i gospodarczej danego obszaru. Dla uzyskania pełnego obrazu z perspektywy przestrzenno-planistycznej i szeroko rozumianej gospodarki przestrzennej, potrzebny byłby bardzo rozbudowany odrębny program badawczy. O ile w danej sytuacji lokalnej byłaby możliwość realizacji takiego programu, zachęcamy do tego. Jednak w sytuacji ograniczonych środków, z jaką mamy najczęściej do czynienia w polskich samorządach, metodyka Restart uważa za wstępnie wystarczający **uproszczony program badań**.

Program taki jest oparty o obserwacje terenowe. Co to jest obserwacja? W. Kotarbiński powiada: „Obserwacja to postrzeganie planowe”. Obserwacje w ramach tej procedury dotyczą widocznych przejawów funkcjonowania i przestrzennego rozmieszczenia lokalizacji takich funkcji badanego obszaru jak:

- mieszkalnictwo,
- handel,
- usługi,
- gastronomia,
- hotelarstwo,
- bankowość.

Inwentaryzacją należy objąć możliwie całość badanego obszaru, jednak nie mniej, niż 85% zabudowy (wyluczając z inwentaryzacji budynki o funkcjach publicznych). Należy również dokonać przynajmniej wstępnego rozpoznania zakresu występowania pustostanów, przypadków powstawania zabudowy wewnątrz kwartałów oraz stanu potrzeb remontowych.

Przykładowo w projekcie Restart odnotowywano:

- pustostany całkowite (tylko w zabudowie przyulicznej),
- pustostany częściowe (bez wyszczególniania ilości pustych kondygnacji i bez rozróżnienia czy chodzi o pustostany po mieszkaniach, biurach, usługach czy sklepach),
- lokalizacje mieszkaniowe (niezależnie od ilości mieszkań),
- lokalizacje handlowe (sklepy bez rozróżnienia na „food” i „nonfood”),
- lokalizacje typowych usług niehandlowych (biur, banków, kancelarii, praktyk etc.) w parterach¹³,
- lokalizacje usług niehandlowych (biur, kancelarii, praktyk etc.) na wyższych kondygnacjach,
- lokalizacje gastronomiczne (bez rozróżnienia na restauracje, bary, kawiarnie),
- lokalizacje hotelowe,
- lokalizacje banków (i funkcji parabankowych).

---

¹³ W wypadku funkcji mieszanych (handel i usługi) zaznaczano w inwentaryzacji obie cechy. Nie rozróżniano przy tym parterów i piwnic. Obie cechy traktowano w kategoriach parteru.

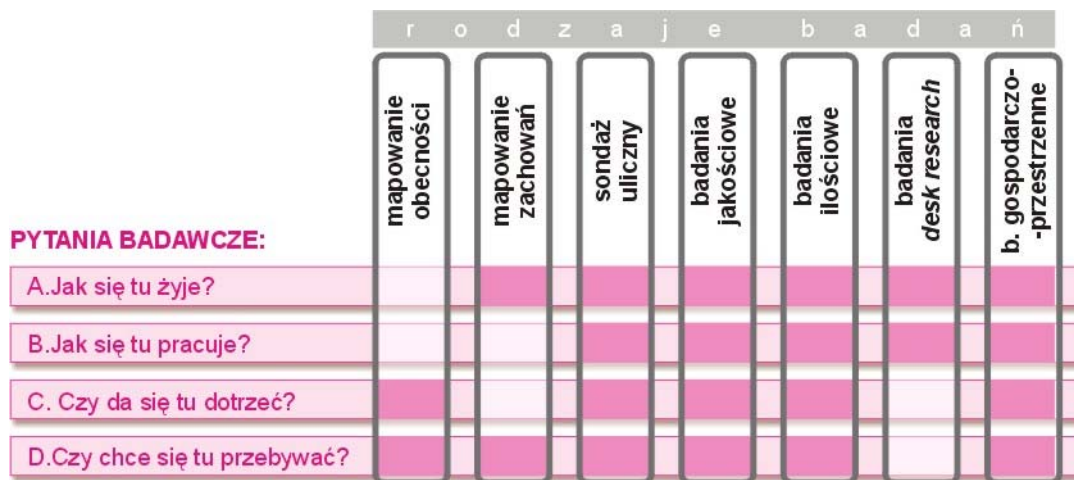
Dla pełniejszego rozpoznania potrzebna byłaby pełna inwentaryzacja ilościowa funkcji mieszkalnych: ilość mieszkań, zsumowana wielkość powierzchni mieszkalnych i średnia powierzchnia mieszkania w poszczególnych jednostkach. W wypadku naszego projektu na taką uszczegółowioną inwentaryzację zbrakło czasu i środków, jednak tam, gdzie warunki na to pozwolą, zalecamy ją zdecydowanie.

8.3.4 Podsumowanie programu badawczego

■ Pytania badawcze a program badań

Poszczególne badania w różnym stopniu przyczyniają się do sformułowania opisowej odpowiedzi na cztery postawione na wstępie pytania badawcze. To, na które pytania odpowiada które z badań, uwidoczono na poniższym diagramie.

Ryc. 51. Przyjęty program badań a założone pytania badawcze: złożona zależność

■ Powstrzymanie się od przedwczesnego formułowania wniosków diagnostycznych

To bardzo istotna cecha metodyki restart: w typowym rozbudowanym programie badawczym na tym etapie formułowalibyśmy ogólne wnioski z badań. W naszym przypadku natomiast **powstrzymujemy się na razie od formułowania ostatecznych wniosków diagnostycznych**. Poprzestajemy na streszczeniu wyników poszczególnych badań i podstawowym zinterpretowaniu ich w sposób otwarty.

Nie wyciągamy na razie wniosków (co najwyżej formułowujemy propozycje niektórych wniosków do dyskusji), ponieważ diagnoza będzie teraz poddana debacie obywatelskiej, a następnie obróbcie w grupach tematycznych. Dopiero tam – w interakcji pomiędzy mieszkańcami, urzędnikami miejskimi i ekspertami – będą formułowane wnioski z diagnozy. Zbyt szybkie, „eksperskie” sformułowanie wniosków groziłoby zamknięciem dyskusji i poczuciem wśród obywateli, że ich rola jest marginalizowana. Rzecz w tym, że tylko niewielka część wniosków z diagnozy ma charakter bezstronnej eksperckiej konstatacji. W większości wnioski diagnostyczne są raczej ocenami z zakresu wartości: „oceniają, że w obecnej sytuacji ważne jest dla nas to a to”. Takich ocen powinni dokonywać sami mieszkańcy a nie eksperci, czy urzędnicy miejscy.

8.4 Zalecana metodyka podsumowania diagnozy – debata obywatelska

Debata jest elementem przejściowym pomiędzy etapem diagnozy, a etapem pracy nad celami i rozwiązaniami danego programu czy polityki miejskiej. Ważne jest zadbanie o szerokie uczestnictwo obywateli w debacie i dobre nagłośnienie jej w mediach, zarówno na etapie prezentowania przed debatą wyników badań (jako materiału do dyskusji), samego zapraszania mieszkańców na debatę, jak wreszcie – prezentowania wyników debaty. Oto warunki udanej debaty według metodyki Restart:

- Z co najmniej dwutygodniowym wyprzedzeniem debata musi być publicznie ogłoszona. Równocześnie z ogłoszeniem otwartego zaproszenia na debatę muszą być opublikowane wyniki diagnozy, wraz z ich „przyjaznym” streszczeniem, zrozumiałym dla niefachowców.
- Debata musi mieć dobre warunki techniczne do otwartej dyskusji: mikrofony na sali, wzajemne widzenie się przez uczestników itd.
- Debata powinna być moderowana wg następującego schematu:
  - Minimum czasu poświęca się na oficjalne wprowadzenia i powitania,
  - Debata rozpoczyna się krótką (dziesięciominutową) prezentacją wyników diagnozy),
  - Następnie od razu zaczyna się dyskusja mieszkańców. Nie ma żadnego panelu mówców, którzy dostają mikrofon jako pierwsi.
  - Jeśli na sali są władze miasta lub urzędnicy administracji lokalnej, to siedzą oni pomiędzy mieszkańcami i zabierają głos w takim samym trybie, jak wszyscy inni dyskutanci.
  - Jeśli sala ma układ audytoryjny (krzesła ustawione w rzędy, jeden za drugim), to dobrze jest dwa pierwsze rzędy zarezerwować dla młodzieży i dzieci. Ośmieli to najmłodszych mieszkańców do zabierania głosu w debacie, a jednocześnie zapobiegnie zwyczajowemu zajmowaniu pierwszego rzędu przez VIP-ów.
- Aby zapewnić równe szanse udziału w debacie, **bardzo ważne jest zapewnienie w czasie debaty opieki nad małymi dziećmi**, co umożliwi uczestnictwo w debacie rodzicom małych dzieci.

Pod koniec debaty powinny być otwarte zgłoszenia zainteresowanych obywateli do pracy w grupach tematycznych. Lista grup powinna być wstępnie zaproponowana przez organizatorów spotkania, jednak z zastrzeżeniem, że podczas debaty można zgłaszać także propozycje utworzenia nowej grupy.

8.5 Zalecenia metodyczne dla grup tematycznych

Ilość grup zależy od wyników diagnozy (od tego, wokół ilu kluczowych tematów układa się wstępnie pole problemowe diagnozy). Tematy, którymi zajmują się poszczególne grupy **nie muszą być rozłączne**, mogą „nachodzić na siebie”. Daje to zawsze wartość dodaną w postaci oglądu tego samego fragmentu pola problemowego z różnych stron.

Grupy powinny pracować co najmniej dwa miesiące i odbyć w tym czasie przynajmniej trzy-cztery spotkania. Rekomendowany scenariusz pracy grupy tematycznej składa się z dwóch etapów.

- Pierwszy etap to rozpoznanie wszystkich interesariuszy danego tematu i zdroworozsądkowego zidentyfikowania ich (subiektywnych) potrzeb, a następnie – ocenienia (w skali ocen szkolnych), w jakim stopniu poszczególne potrzeby są obecnie zaspokojone. Pracujemy dalej wyłącznie z tymi potrzebami, których ocena zaspokojenia wypada na poziomie poniżej 3,5.
- Drugi etap to dyskusja nad wstępnymi propozycjami rozwiązań, które zaspokoilyby najbardziej deficytowe potrzeby poszczególnych grup.

Praca grup tematycznych kończy się raportem każdej z grup, oraz wydelegowaniem (przez demokratyczne głosowanie) po jednym przedstawicielu z każdej grupy tematycznej do grupy rekomendacyjnej.

Raporty grup tematycznych powinny być upublicznione w całości.

8.6 Zalecenia metodyczne dla grupy rekomendacyjnej

Zadaniem grupy rekomendacyjnej jest sformułowanie – na podstawie całej wcześniejszej pracy: diagnozy, debaty i raportów grup problemowych – systemu rekomendacji (zaleceń) dla władz lokalnych co do przyszłej polityki miejskiej, czy programu rozwojowego dla danego obszaru.

Grupa rekomendacyjna winna składać się w większości z delegatów z grup tematycznych. Jej skład powinien być uzupełniony o kluczowych przedstawicieli samorządu lokalnego, ekspertów, a wreszcie organizatorów procesu (jeśli nie zostali uwzględnieni w żadnej z powyższych grup).

Grupa rekomendacyjna w metodyce Restart powinna pracować według następującego porządku.

- W pierwszym etapie powinna wyciągnąć wnioski z diagnozy wzbogaconej o wyniki prac grup tematycznych; dobrym narzędziem jest tu analiza SWOT, lecz w wersji rankingowanej, gdzie ocenia się ważność poszczególnych czynników strategicznych i ich zmienność w czasie.
- Na tej podstawie, biorąc pod uwagę propozycje rozwiązań zgłoszone przez poszczególne grupy tematyczne, grupa rekomendacyjna układa ogólny system rekomendacji dla miasta.
- Rekomendacje powinny być przyjęte zgodnie, a więc muszą zawierać element negocjowania różnych konkurencyjnych interesów, jakie zawsze istnieją w mieście. Rekomendacje nie mogą powstawać w trybie „przegłosowywania” mniej licznych członków grupy przez większość; należy raczej szukać takich rozwiązań, które mogłyby być poparte przez wszystkich.

8.7 Zalecenia metodyczne dla podsumowującej debaty obywatelskiej

Na zakończenie metodyka Restart przewiduje ponowną **debatę obywatelską**, w ramach której dyskusji będzie poddany wypracowany system rekomendacji. Celem tej debaty jest też zbudowanie obywatelskiego zaangażowania w realizację sformułowanych rekomendacji. Obywatele mogą się w nią angażować zarówno w roli współwykonawczej, jak i strażniczej.

W projekcie Restart zorganizowano na zakończenie także **konferencję** upowszechniającą rezultaty projektu. Jednak w metodyce Restart nie jest ona bezwzględnie konieczna. Dużo ważniejsza jest obywatelska debata mieszkańców, zamykająca projekt.

8.8 Propozycja kierunkowa dla programów o celach badawczych

Przypominamy, że celem programu badawczego Restartu było dostarczenie sensownych i wiarygodnych podstaw dla przyszłego programu rozwoju obszaru Starego Miasta w Toruniu, poprzez sporządzenie możliwie pełnej, wiarygodnej i zintegrowanej diagnozy badanego obszaru w czterech aspektach, poszukując odpowiedzi na cztery proste pytania badawcze:

- **Jak się tu żyje?** (aspekt ATRAKCYJNOŚCI SPOŁECZNEJ badanego obszaru),
- **Jak się tu pracuje?** (aspekt ATRAKCYJNOŚCI GOSPODARCZEJ badanego obszaru),
- **Czy da się tu dotrzeć?** (aspekt DOSTĘPNOŚCI badanego obszaru),
- **Czy chce się tu przebywać?** (aspekt STANDARDU CYWILIZACYJNEGO I WIZERUNKU obszaru).

CZTERY ASPEKTY OCENY OBSZARU

<p>A – JAKOŚĆ SPOŁECZNA OBSZARU:</p> <p>Jak się tu żyje?</p>	<p>B – ATRAKCYJNOŚĆ GOSPODARCZA:</p> <p>Jak się tu pracuje?</p>
<p>C – DOSTĘPNOŚĆ OBSZARU:</p> <p>Czy da się tu dotrzeć?</p>	<p>D – STANDARD CYWILIZACYJNY I WIZERUNEK:</p> <p>Czy chce się tu przebywać?</p>

Slabością dotychczasowych programów diagnostycznych dla terenów miejskich było dostarczanie interesariuszom (obywatelom i władzom miejskim) wyników poszczególnych badań bez wskazania, w jaki sposób te wyniki mają być ze sobą porównywane i uwzględnione w późniejszych decyzjach zarządczych. Prezentujemy poniżej zarys koncepcji metodycznej **zintegrowanej diagnozy** całego badanego obszaru. Przez diagnozę **z i n t e g r o w a n ą** rozumiemy diagnozę zakończoną jednym wynikiem i jednym spójnym systemem rekomendacji planistycznych, wywiedzionym z czterech aspektów diagnozy (a nie wieloma odrębnymi grupami wyników i rekomendacji, jak to bywało dotychczas).

8.8.1 Matryca czynników kształtujących badany obszar

Zakładamy, że każdy z czterech aspektów badawczych (wskazanych przez nasze cztery pytania badawcze) rozpoznamy, badając **trzy czynniki kształtujące badany obszar w tym aspekcie, które uznajemy za kluczowe**. Przyjmujemy, że dla poszczególnych aspektów są to:

- A. dla JAKOŚCI SPOŁECZNEJ: poziom kapitału społecznego i jakości wspólnoty (A1), bogactwo pola szans indywidualnych (A2) oraz warunki funkcjonowania mieszkalnictwa(A3),
- B. dla ATRAKCYJNOŚCI GOSPODARCZEJ: istniejąca aktywność gospodarcza (B1), poziom kapitału kreatywnego (B2) oraz regulacje administracyjne (w tym planistyczne) dla biznesu (B3),
- C. dla DOSTĘPNOŚCI OBSZARU: jakość wewnętrznej sieci przepływów osób, towarów i informacji (C1), otwartość i inkluzyjności przestrzeni (C2), oraz jakość skomunikowania z otoczeniem (C3),
- D. dla STANDARDU CYWILIZACYJNEGO I WIZERUNKU: dobra przestrzeń publiczna z właściwą infrastrukturą (D1), reputacja obszaru, jego *genius loci* i *creative milieu* (D2) oraz włączenie obszaru w szerszy system bezpieczeństwa publicznego (D3).

Założenia te można zapisać w postaci poniższej matrycy.

MATRYCA CZYNNIKÓW KSZTAŁTUJĄCYCH DANY OBSZAR

A2 Bogactwo pola szans indywidualnej samorealizacji	A3 Plany i przepisy dotyczące mieszkalnictwa	B3 Plany i przepisy dotyczące prowadzenie biznesu	B2 Poziom kapitału kreatywnego
A1 Poziom kapitału społecznego i jakość wspólnoty	A JAKOŚĆ SPOŁECZNA	B ATRAKCYJNOŚĆ GOSPODARCZA	B1 Istniejąca aktywność gospodarcza
C1 jakość wewnętrznej sieci przepływu ludzi, towarów, informacji	C DOSTĘPNOŚĆ OBSZARU	D STANDARD CYWILIZACYJNY I WIZERUNEK	D1 dobra przestrzeń publiczna z właściwą infrastrukturą
C2 Otwartość i inkluzyjność przestrzeni	C3 Skomunikowanie z otoczeniem	D3 włączenie w system bezpieczeństwa publ.	D2 Reputacja obszaru, wizerunek, <i>genius loci</i> , <i>creative millieu</i>

Czynniki w poszczególnych czterech aspektach wybrano tak, aby w każdym aspekcie oceniać:

1. kluczowy czynnik wewnętrzny, występujący na badanym obszarze,
2. kluczowy element potencjału kreatywnego, ważny w danym aspekcie,
3. kluczowy czynnik zewnętrzny, kształtujący sytuację badanego obszaru.

8.8.2 Dodatkowe właściwości przyjętej matrycy

Warto więc zwrócić uwagę na następujące trzy właściwości tak ułożonej matrycy.

A2	A3	B3	B2
A1	A	B	B1
C1	C	D	D1
C2	C3	D3	D2

Czynniki A1, B1, C1 i D1 to **czynniki wewnętrzne, istniejące obecnie na badanym obszarze.**

W myśl przyjętej metodologii kluczowymi czynnikami wewnętrznymi, ważnymi dla danego obszaru są: *poziom kapitału społecznego i jakość wspólnoty, istniejąca aktywność gospodarcza, jakość wewnętrznej sieci przepływu osób, towarów i informacji, oraz bezpłatna infrastruktura „cywilizacyjna”.*

Prosto mówiąc: sąsiedzi ufają sobie, są sklepy i usługi, wszędzie można dotrzeć, jest internet, są ławki, place zabaw, zieleń, WC...

A2	A3	B3	B2
A1	A	B	B1
C1	C	D	D1
C2	C3	D3	D2

Czynniki A2, B2, C2 i D2 to **elementy potencjału kreatywnego, badanego obszaru.**

W myśl przyjętej metodologii kluczowymi elementami potencjału kreatywnego danego obszaru są: *bogactwo pola szans indywidualnych, poziom kapitału kreatywnego, otwartość i inkluzyjność przestrzeni oraz reputacja obszaru, jego wizerunek, odczuwany genius loci, i icreative milieu.*

Prosto mówiąc: tutaj można rozwijać się, można zarabiać na twórczości, są fajne miejsca dla twórczości, jest twórcza atmosfera...

A2	A3	B3	B2
A1	A	B	B1
C1	C	D	D1
C2	C3	D3	D2

Czynniki A3, B3, C3 i D3 to **czynniki zewnętrzne, wpływające na badany obszar.**

W myśl przyjętej metodologii kluczowymi czynnikami zewnętrznymi, wpływającymi na sytuację danego obszaru są: *spójność społeczna, ułatwienia dla przedsiębiorców, skomunikowanie obszaru z otoczeniem i włączenie go w szerszy system bezpieczeństwa publicznego.*

Prosto mówiąc: obszar jest zamieszkały i mieszkalnictwo ma właściwą pozycję, tutejszym przedsiębiorcom służą przyjazne regulacje, da się tu łatwo dojechać, władza dba o bezpieczeństwo...

Powyższy schemat zarysowuje metodę spójnego interpretowania wyników badań obszarów miejskich przeznaczonych do rewitalizacji. W toku prac nad projektem restart powstała rozbudowana koncepcja teoretyczna scalania wyników interdyscyplinarnych badań miejskich w oparciu o pokazany tutaj schemat.

Osoby i zespoły badawcze zainteresowane rozwijaniem tej metodyki i wdrażaniem jej w konkretnych programach badawczych zapraszamy współpracy i do kontaktu z zespołem projektu Restart.

8.9 Zakończenie

Przedstawiona w całym rozdziale 8 metodyka powinna ułatwić pracę tym, którzy nie wiedzą, od czego zacząć, lub którzy nie czują się pewnie przy organizowaniu dużego, wielomiesięcznego procesu społecznego. Czytelny opis kolejnych kroków pozwoli nie tylko zaplanować pracę, ale też oszacować dość szczegółowo budżet i skompletować odpowiedni zespół organizatorów, badaczy, moderatorów i ekspertów.

Mamy nadzieję, że ten krótki opis pomoże Państwu zorganizować wkrótce u siebie partycypacyjny proces uzdrowienia ważnych obszarów miejskich z udziałem mieszkańców.

